SPECIMEN LITERATVRAE FLORENTINAE SAECVLI XV.

SPECIMEN
LITERATVRAE
FLORENTINAE
SAECVLI XV.

IN QVO

DVM CHRISTOPHORI LANDINI GESTA

ENARRANTVR

VIRORVM EA AETATE DOCTISSIMORVM

IN LITERARIAM REMP. MERITA

STATVS GYMNASII FLORENTINI

A LANDINO INSTAVRATI

ET

ACTA ACADEMIAE PLATONICAE

A MAGNO COSMA EXCITATAE

CVI IDEM PRAEERAT, RECENSENTVR

ET ILLVSTRANTVR.

Omnia ex Codd. MSS. Laurentianis, Riccardianis, Magliabechianis, Strozianis, Ambrosianis Mediolanensibus, & ex Archivis publicis eruit, digessit, notisque locupletavit

ANG. MAR. BANDINIVS

ACADEMIAE FLOR. SOCIVS.

TOMVS I.

FLORENTIAE ANNO CIↃ.IↃ.CC.XLVIII

SVMTIBVS IOSEPHI RIGACCII.

CVM APPROBATIONE.

IMPERATORI . CAESARI

FRANCISCO

PIO . FELICI . INVICTO

ROMANI . IMPERI

ET . PVBLICAE . QVIETIS . RESTITVTORI

PATRI . PATRIAE .

MAGNO ETRVRIAE DVCI etc.

ANGELVS . MARIA . BANDINIVS

DEVOTVS . NVMINI . MAIESTATIQVE . EIVS

DIVTVRNAM . FELICITATEM . ET . IMPERIVM .

Gregias artes , et praestantissimas facultates , FRANCISCE IMPERATOR, optime et maxime Princeps , omnes gentes , non

omnino barbaras impense universis temporibus excoluisse patet ; adeo ut qui in studiis literarum exornandis, augendis, ac promovendis, sedulam, diuturnamque operam navarunt, laboresque immensos ad publicam utilitatem feliciter exantlarunt, dum inter vivos versarentur, grati animi, et venerationis officium retulerint, quin, et post fata, eorum memoriam in Deorum numerum referens insana vetustas, ab edaci temporum iniuria vindicare tentarit.

Veram, ac perennem voluptatem; qua humanum ingenium ad literas excolendas adlicitur, et quodammodo trahitur, ac necessariam rerum occultarum, et mirabilium, cognitionem, quibus communis humani generis consociatio indiget, ut eo magis civium felicitas sarcta et tecta atque inviolata servetur, esse procul dubio existimationis huiusce potissimum caussas, nemo non videt. Quamobrem Patriae meae,

me gratum, memoremque praeſtiturum arbitror, ſi multas Maiorum noſtrorum ſapientiſſimorum imagines, partim penuria ſcriptorum, partim negligentia temporum, apud nos obſcuratas, et pene deletas, partim etiam per multiplices, et varios codices paſſim hinc inde diſperſas, in literaria Florentinorum hiſtoria ab incunabulis intexenda, e tenebris in lucem revocavero, iacenteſque e terra in unum erexero, atque extulero. Praeter enim ea ad virtutem incitamenta, quae tantorum virorum exemplo, noſtris in mentibus excitantur, hoc pacto ex invida oblivione tot pretioſa monimenta auferuntur, quae urbem hanc ea tempeſtate apud exteras etiam diſiunctiſſimaſque regiones celeberrimam, veluti Athenas alteras, reddidere.

Literariae huiuſce hiſtoriae ſpecimen eſt, INVICTISSIME CAESAR, quod Maieſtati Tuae nunc venerabundus offerre audeo. TIBI, qui quum Patriae

noſtrae Pater magis clementiſſimus, quam Princeps iure dicaris, induſtriam in eo incredibilem ponis, ut honeſtiſſima quaeque nobiliſſimarum artium, et literarum, ſtudia, quae Lotharingicae gentis propria fuere, ac ſingularia, promoveantur, atque exornentur. Quibus rebus factum eſt, ut vere inclita, regia, et vetuſtiſſima Alſatiae Ducum progenie TE dignum praebueris, quae cum auguſta Lotharii, Caroli Magni nepotis, gente adfinitatis iure coniuncta fuit, et per tot ſaeculorum circumvolutiones ad nos uſque, clara, potens, magnanima, celebris, invicta devenit; ut fidem faciunt praeſtantis ſapientiae Heroes, qui genus Tuum auguſtiſſimum, non ſolum armis, ſed et inſignioris doctrinae gloria nobilitarunt, inſtructiſſimae Bibliothecae, Gymnaſia, et Academiae in Lotharingia ab ipſis laudabiliter excitatae. TIBI, qui divino prorſus numine Etruriam hanc Tuam, poſt extincta Mediceae domus lumina ſupre-

ſupremus arbiter moderaris, apud quos viri docti tutiſſimo hoſpitio liberaliſſime excipiebantur; ut eorum auſpicatiſſimo praeſidio, favore, et auctoritate, dici queat, ſpiritum, vitamque literas accepiſſe; unde eorum memoria, ubicumque aliquo in precio erunt literae, floreſcet quotidie magis, et quantum reliquis eorum operibus diuturnitas detrahet, tantum hiſce adferet laudis. TIBI denique, qui Tuis legibus ſanctiſſimis, mandatis ſapientiſſimis, et effuſa in viros doctos beneficentia, non minorem ſtudiorum curam gerere, quam Parentes Tui fecerint, ſatis ſuperque demonſtras.

Cogitavi mecum ipſe ſaepenumero, qualem quantumque eſſe oporteret, cuius imperio, maria, pax, et terra, gubernaretur: quum interea fingenti, formantique mihi Principem, quem immenſa haec poteſtas rite deceret, numquam, aut TE praeſtantiorem, aut ſimilem TIBI concipere, meditanti animo licuit. Vt enim ex eminentiſſimis ingenii Tui dotibus,

quae

quae in Te a maioribus Tuis profluxerunt, et ex quibus Principis, populorumque, felicitas provenit, exordiar, ecquem latet, ad Te vel a teneris annis instituendum, humanarum divinarumque rerum cognitionem, et eam praecipue, quae ex Historia desumitur, et in quam, scientia veterum Numismatum duce, Te penitus insinuasti, variaque idiomata, et selectos populorum mores, concurrisse! Ne mirum itaque videatur, si in virtutum Tuarum amplitudine, eximium quoque studium eminere videamus, quo liberalissimas artes, et disciplinas in clientelam recipere, iisque deditos homines, non amore solum, sed Regia quoque munificentia fovere soles. Hinc factum est, ut apud Te administros, et consiliarios habeas plurimos, qui docte, qui eleganter, qui ingeniose, de rebus omnibus differere valeant. Quot enim et domi detines, quos et largis opibus locupletasti, et honoribus splen-

ſplendidiſſimis decoraſti , et quot per univerſum orbem egentes effuſa liberalitate ſublevaſti ! Quapropter , dicam equidem , non ut aliorum Principum laudibus quicquam detraham , ſed ut Tua erga Muſas ingentia merita, ſi non quibus debeo, quibus tamen poſſum , laudibus feram, unus illorum, quos quidem noſtra hac tempeſtate noverim, Principum es potiſſimum , qui calamitoſis hiſce temporibus, ſapientiſſimis viris perfugium ſunt , et ſalutaris portus, quin et maiori in fortuna conſtitutis, decus, ornamentumque adferant ſempiternum. Hinc certatim Graecae, Latinae, Etruſcaeque Muſae, immortale, ſanctiſſimumque Tuum Nomen ſummis laudibus proſequuntur , quandoquidem exſules paſſim, et vagantes, tam liberali apud Te hoſpitio excipiantur . Exinde tot publicae, tot domeſticae, voces late perſonant, quae Te pium, felicem, auguſtum, apud longinquas etiam nationes, ſine ulla invidia de-

cla-

clarant. TE Constantinum pietate, Theodosium religione, Iustinianum legibus, Carolum magnanimitate, Othones munificentia imitari, cum optimis Principibus benefaciendo certare, singulos aut exaequare, aut vincere, omnes unanima voce consentiunt. At quid imprudens egregia tot virtutis Tuae facinora rudibus hisce literis commendare audeo? quae ita quidem elucent atque eminent, ut per se satis superque loquantur.

Pro me autem loquuntur Senensis, et Pisana Academiae, quarum instauratio adeo TIBI cordi fuit, ut nihil in iis ad optimam, absolutamque, studiorum omnium rationem optari vix possit. Loquitur Lunevillense Atheneum Florentiam translatum, in quo nobiles adolescentes egregiis artibus, equestribusque studiis, instrui exercerique, recte sapienterque volueras. Loquitur Botanica Societas Florentina, quae TE auspice tantum incrementum adcepit, dum ab Tua incredibili munificentia horto

omni-

omnigenis plantis colendis publice destinato, liberalissime donata est. Verum id TIBI sat non fuit naturalem scientiam omnimodis promoventi, sed & a viro erudito Etruriam peragrari iussisti, ut penitus fossilia, fodinas, lapides, terras, arbores, aquas, aliaque id genus pernosceret, sumtusque omnes IPSE in opus nobilissimum suppeditasti. Quid de publica Bibliotheca, olim Magliabechiana dixerim, quam in concinnum ordinem redigi, et IPSE post IOANNEM GASTONEM praedecessorem Tuum, atque ut publice celebrari possit, aes, quod necesse fuit, e Regio aerario erogari, et impendi, voluisti: quare iure optimo marmorea Tui Protome, in eiusdem Bibliothecae vestibulo memoriae aeternae dedicata est. Quid pro Laurentiana non praestitisti? ut reconditi ibidem insignium Codicum Manuscriptorum thesauri, Tua largitate opitulante, indicibus locupletissimis confectis, in hominum notitiam, ad maxi-

mam

mamque literariae Reipublicae utilitatem, perveniant. Quid de privata Tua lectiſsima librorum congerie ſummo ſtudio comparata pronunciem? quam una cum antiquis Numiſmatibus, a TE undique diligentiſſime conquiſitis, Tuas delicias appellas, ſervaſque una cum gemmis eximii operis in ſplendidiſſimo Cimeliarchio, quod Genio Tuo auguſtiſſimo dedicaſti.

Nemo dubitat, MAXIME CAESAR, publicos, privatoſque doctorum hominum coetus, qui ad addiſcendas, excolendas, profitendaſque doctrinas, una conveniunt, ſummo amore a Principe protegendos eſſe. Etenim ex iis perennis humani generis felicitas, veluti e limpidiſsimo fonte promanat. Hic Iuvenes, quibus in maxima celebritate, et in medio hominum coetu, vivendum eſt, iam a teneris, non reformidare homines, neque illa ſolitaria, et velut umbratili vita palleſcere, adſueſcunt: excitatur mens, et attollitur ſemper, quae

aliter

aliter languida, velut in opaco delitescit, aut contra inani persuasione tumescit. Hinc egrediuntur, qui deinde Civium bona, vitamque ipsam, contra nefandos facinorosorum hominum conatus, tuendam, defendendamque suscipiunt. Hic praecipui Religionis, atque Vrbium Praesides instituuntur, ut aliis ad bene, honesteque vivendum facem praeferant. Hic deliguntur, qui iuri dicundo praeesse debent, ut ius suum cui que tribuatur, ut scelesti iustis poenis adficiantur; et ii denique, quibus negocia publica administrandi, et procurandi potestas datur. Ex hisce adminicula quamplurima ad naturae foetus cultura augendos, ad artes amplificandas, ad faciliorem navigantibus viam patefaciendam, ideoque ad commercium cum exteris nationibus ineundum; ac demum ea omnia adiumenta validiora, ut eo magis augeatur, firmetur, florida potensque reddatur, Civitas, proferuntur. Socrates, apud Xenophontem, ait,

opti-

optimum Principem nuncupandum esse illum, qui aequissima iura sanciendo, felicissimos creditos sibi populos efficit. Felicissimos autem reddit, dum internam populorum tranquillitatem curat, adfluenti bonorum omnium copia, annona servando, et eas vires, ausaque propulsando, quae aliquid detrimenti suis populis, et regionibus adferrent.

His probe constitutis, AVGVSTISSIME IMPERATOR, maximus ad Tuas laudes accedit cumulus. TIBI enim adeo facillimam regnandi artem reddidisti, ut et a Tuis Civibus, ut Princeps omnium integerrimus, et clementissimus, vehementi amore adficiaris, atque uti humani generis deliciae, et Patriae Pater, sicut Numen e coelo delapsum, summa veneratione observeris. Quanti momenti sit verae pietatis, et religionis cultus, omnibus manifestum, exploratumque est. Quanti eam facias, quum plurima exempla sese ultro offerant, quibus Tua adversus immor-

talem

talem Deum religio probari poteſt, animadvertam tantum, Te maximam curam, tamquam Canonum Protectorem atque Cuſtodem, etiam Clericorum gerere, qui populos doctrina inſtruant, exemplo praeeant, probos caſtigatoſque mores efficiant, atque ſuperſtitionem, publicae quieti noxiam, avertant.

At Princeps iuſtitiam colere inprimis debet, ut ſubditos populos beet, et ſuam ditionem ſerena pace, ac felicitate tranquillet. Hoc ut adſequatur facilius, ut Civium voluntates una coaleſcant ſtudioſe, diligenterque curabit. Hinc legum neceſſitas provenit, quae eoſdem ad boni civis partes explendas impellit, privatis negociis formam praeſcribit; quin, et ſi hominibus indita honeſtas minime valeat, poenae timor ab iniuſta rerum occupatione cohibeat. Quanta igitur cura, GLORIOSISSIME CAESAR, caviſti, ut forenſis iuriſprudentia in meliorem formam redigatur, quae ob nimium, confuſumque legum numerum,

lites fovebat magis, quam auferret; nosque ab antiquis illis dissidiis, colluvie, ac legibus infinitis liberaturus, sapientissimis, & eruditissimis viris mandasti, ut rectas, breves, expeditas, nec non honestati, simplicitatique consentaneas, et populi genio, formaeque Reipublicae adcommodatas leges restituant, et controversiarum compendium praebeant; ut qui hanc artem omni aevo exercere voluerint, regulis hisce observatis, inclitam etiam eruditionis viam ambulare possint. Verum non id sat fuit Tibi magnanimo, nam, ut quicquid iustitiae adversaretur, penitus eradicares, VIII. virum, penes quos animadvertendi in facinorosos homines Florentiae ius est, leges, et instituta, corrupta fere, ac desuetudine obumbrata, Regia cura illuminasti; et aliter se eorum stipendia habere, ut omnis iniuriae caussa praecideretur, iussisti. Omnia itaque, quae iacere sentiebas, constituta per Te sunt, plura perpensa, et exa-

minata, iudiciis revocata fides, aucta populorum multitudo, omniaque, quae delapsa, iam fluxerant, severis sanctionibus vincita sunt. Nulla denique virtute cares, ex illis, quibus civilis concordia, atque commune ocium, in regno custodiatur, serveturque perpetuum; et ne in exterarum nationum, Principumve, aut odium, aut invidiam, aut contemtum nostra culpa incidamus, optime cavetur. Hinc praedicanda venit moderatio illa Tua, qua bellicis laudibus innutritus, pacem amas. Dum bella geris, pacem cogitas; dum arma tractas, quietem paras. Etenim dum universa ferme Europa dissidiis fervet; bellique turbinibus agitatur, Etruria tamen haec Tua, paterno certe consilio, aurea pace perfundi, eaque tranquillitate frui nunc potest, quae politioribus literis excolendis optanda maxime nobis erat.

Verumenimvero optimum Princi-

pem decet, restitutis legibus, quieteque publica comparata, quicquid, ad vitam tolerandam necessarium est, in sua ditione provide conquirere, et cumulare. Etruria porro tam opima est, et fertilis, ut et ubertate agrorum, et varietate fructuum, et magnitudine pastionis, et multitudine earum rerum, quae Te curante, adferuntur, nihil in ea ad plenam, absolutamque rerum omnium copiam deesse videatur.

Si tantam igitur populorum curam geris, expalluit iure optimo Lotharingia, et propemodum exanimata concidit, quum primum audivit, Te acceptissimo aeque, ac iucundissimo Principe orbatum iri, et Te in exteris terris sedem domiciliumque defixurum: Eo tum confossa est vulnere, quod nullo umquam tempore coire, atque obduci possit. Quo gemitu, qua doloris significatione sibi funestissimum Tui abitum est prosequuta? Mente videlicet recursabant suavissimi, castissimique

Tui

Tui mores: obversabatur domus Tua, quae Dei templum fuerat, libra iustitiae, fortitudinis sedes, fons munificentiae, Musarum chorus, ingeniorum, bonorumque refugium, praesidium miserorum. Et quum tot, ac tanta sese illi obiicerent, poterat non vehementissime commoveri? verum tantisper elato animo, tam vehementi desiderio Tui plerique correpti sunt, ut relicta patria, Tuam sequi fortunam, quam alteri Principi servire maluerint. Equidem et istud opinor magnum esse argumentum virtutis in Principe, si populi ipsum lubenter sequantur, et in periculis ipsis ei semper adhaereant.

Quare gaude Tuo isto tam excellenti bono, et fruere, cum fortuna, et gloria, tum etiam indole, et moribus tuis castissimis, ex quo quidem maximus est fructus, utilitasque sapienti. A summo autem imperii Tui apice, oculos in me siste aliquantulum, qui ex Etruria Tua Vindobonam advolo,

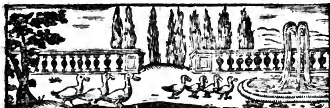
volo, et ſacris Tuis pedibus venerabundus advolvor, duo adlaturus, gratulationem, et donum. Illam, cum omni terrarum orbe, qui in auſpicatiſſima Tui ad Romanum Imperium exaltatione, perſpicuis laetitiae ſignificationibus laetatur. Munus vero mihi proprium, en T. C. M. devotus obfero, conſecroque, qualecumque tenuitas ingenii mei moliri valuit, quod argumenti amplitudine, et dignitate, non immerito Te ſibi Patronum iure quodam vindicat. Agitur enim de aureo illo literarum Florentinarum ſaeculo, in quo viri adeo eminentiſſimi in univerſis doctrinis floruere, ut ex Anglia, Batavia, Hiſpania, Gallia, Germania, Florentiam, veluti ad ſtudiorum omnium domicilium, confluerent, ut ibi praeclaris literis inſtituerentur, quas deinde in unamquamque regionem tranſtulere. Quod ſi illud, pro Tuo in literas, atque optimarum diſciplinarum ſtudia, conſtanti regioque amore, pacato ſe-

renoque vultu accipies ; profecto efficies , ut non uberes solum laborum meorum fructus , ex auspicio ; praesidioque Tuo colligam , verum acriori quoque studio ad universam literariam Florentinorum historiam XII. voluminibus comprehensam , in posterum conficiendam impellar. Atque ita habebimus , cur eam nobis gratulemur saeculi felicitatem , quo ex sepulchris suis , et profundissimis tenebris , excitati praestantissimorum virorum cineres, Te auspice, ad vitam quodammodo revocabuntur , et expressam nobis virtutis , & doctrinae , qua inter suos olim inclaruerunt , imaginem repraesentabunt. Quamobrem immensi omnis aevi annales accuratissime pervolutandi ; a scriptoribus notitia repetenda quibuscumque ; abditissima Bibliothecarum penetralia perquirenda , nec ullis parcendum sumtibus , ut qualiter inter maximos aetatis suae Heroas fuerit olim dinumeratus , quaeque fue-

rint

rint fata eius, et fortunae viciſſitudines, luculentiſſimis enarrem commentariis. Noſtris itaque laboribus faveas, SACRATISSIME CAESAR, ut nobilius aliquando obſequii in Te mei monimentum offerri a me poſſe confidam.

D. FLORENTIAE IDIB. SEPT. ANNO CIƆIƆCCXLVII.

ANG. MAR. BANDINIVS

LECTORI SVO

Εὐπράττειν,

Ostquam Latinae litterae, barbarissimarum gentium incursionibus in Italia paene deletae, resumere pristinas vires coeperunt, illarum addiscendarum vehementi amore flagrarunt majores nostri. Hinc Lotharius *Augustus & Italiae Rex, Florentiae Anno DCCCXXIX. publicam scholam universis Etruriae studiosis aperuit, quae cum deinde iniuria temporum forsitan concidisset, Tusci usque ab anno DCCCCLX. ad* Ottonem I. *Imperatorem Legatos misere, ut a*

§ *cle-*

clementissimo Principe virum aliquem doctrina praestantem consequerentur, qui praeclarissimae Civitatis incolas studiis aliquantulum erudiret. Et revera quod in votis erat, fausto omine assequuti sunt; & Monachum Adelbertum, *ut narrat clarissimus* Lamius *in Part. I. Hodoeporici libentissime ad eos misit. Animadvertendum tamen est, nos omnium vetustissimum litteraturae nostrae monimentum habere in* Theudaldo *Episcopo Fesulano, quem Anno circiter* DCC. *Arretii litteras didicisse manifestum exploratumque est. Verum quicumque se res habeat, saeculo X., & XI. nonnullos Latinis non modo, sed & Graecis litteris incubuisse crediderim, eo quod insignia veterum Codicum per ea tempora conscriptorum exemplaria Graeca, & Latina, in Bibliotheca Monachorum Casinensium Florentiae ea tempestate constructa, adserventur. Insuper D.* Podo *Episcopus Florentinus*, Gerardus, *qui deinde* Nicolaus II. *Pontifex Maximus, S.* Ioannes Gualberti, Rozo *Magister Cantorum Ecclesiae Florentinae*, Theuzo *Monachus*, B. Bernardus Cardinalis, Guido *Arretinus, sacras praesertim doctrinas plurimum excoluere.* Mathilda *quoque Comitissa non parum egregia studia fovit atque locupletavit, cum eminentissimis animi sui dotibus*

haud

haud exiguam bonarum artium exornandarum curam addidisset. Ipsi enim, teste Domnizone, *in ejus Vita Lib. II.*

Copia Librorum non deficit huicve bonorum:
Libros ex cunctis habet artibus, atque figuris.

Commisit quoque Wernerio *JC. ut* Justinianeas *leges digereret, eo quod, teste* Uspergense, *in tenebris neglectae miserrime delitescerent. Postquam itaque luminis aliquid, atque adiumenti bonis artibus, tantorum virorum ope, adlatum est, a diuturnae ignorantiae tenebris, vel exeunte saeculo XI. se magis vindicare coeperant Florentini. Et profecto ea Epistola* Alexandro II. *Pontifici ab illis missa, in qua de ignea* D. Petri *purgatione agitur, non invenuste Latina lingua exarata fuit, ut fidem facit doctissimus* Lamius *Part. I. Hodoeporici. A. MCXLVII.* Actus *Episcopus Pistoriensis floruit, ita, neque Hispano, neque Romano, ut probare contendunt Cll.* Bollandistae *Tom. V. Act. SS. Maii die XXII. sed a Florentinis usitato nomine dictus. Hic ut fidem facit* Michaël Poccĭantes in Catal. Scriptor. Flor. *sacrorum Codicum cultor pereximius fuit, ut ex Libro Epistolarum*

ejus, *&* *ex Vita* D. Joannis Gualberti *colligi potest: quamquam sunt*, *&* *qui* Bernardi de Ubertis *S. R. E. Cardinalis gesta collegisse testentur*. Laborans *deinde Cardinalis amplissimus nobis recensendus occurrit*, *qui ex castro Ponturmi originem ducens*, *in Galliam adolescens studiorum caussa profectus*, *in Parisiensi Academia Doctoris laurea insignitus fuit*. *Quapropter ejus nominis fama ubique pervulgata ad aures* Alexandri III. *devenit*, *qui illum in Cardinalium numerum cooptavit*. *Legati munus in Insubria pluries gessit sub* Alexandro, *&* Urbano III. *&* *denique*, *Anno MCXCI. sub* Clemente III. *diem suum laudatissime obiit*. *In Theologicis*, *ac Philosophicis disciplinis maxime excelluit*, *ut videre per se quisque poterit apud Collectores Vit. Card. & praesertim in Dissertatione*, *quam de eo erudite contexuit* Franciscus Maria Suaresius. *Animadvertendum tamen est*, *in hisce Litteraturae nostrae incunabulis sacrorum tantummodo Codicum studia primitus exculta fuisse*, *humanarum autem litterarum nomen vix noverant Florentini*, *ad tempora usque* Henrici Septimellensis, *qui Anno MCLXXXIX. celeberrimum illud poëma de diversitate Fortunae*, *&* *Philosophiae consolatione*, *in Libros IV.* *distin-*

distinctum conscripsit, quodque tanto omnium plausu receptum fuit, ut in publicis scholis praelegeretur. Eadem fere aetate recensendus est magnus ille JC. nobilisque Philosophus Cyprianus, *qui Ravennae ius Civile edocuit; & magnus ille Legum Glossator* Accursius, *admirandi ingenii, & singularis industriae vir, qui corpus Iuris Civilis restituit, & latebras omnes obscurioris Iuris mirifice patefecit. Multum profuit explicandis legibus* Irnerius, *multum* Joannis Bosiani *opera, &* Azonis *industria; sed vigilantia* Accursii *JC. omnium curas viriliter superavit. Obstupuit eorum temporum aetas, simul atque tam egregia, tam salutaria, tam mirabilia eius opera promulgata fuerunt; adeo ut domus ejus tamquam oraculum Italiae, teste* Barptolemaeo Baphio *in Orat. de* Felic. Urbis Flor. *eo tempore visceretur.* Franciscus *vero filius quantam sibi existimationem, & gloriam comparaverit, aliis diiudicandum relinquo. Paullo post* Dinus Mugellanus *&* Lapus a Castiglionchio *non parum Legum studia illustrarunt, et* Franciscus a Barberino, *&* Joannes Andreae, *Patre* Andrea *Presbytero natus, in Mugello, Agri Florentini parte; adeoque, Iuris Canonici Principes nuncupari apud posteros*

§ 3 *me-*

meruerunt. Philosophiae, & Medicinae studium hoc eodem saeculo maxime locupletavit Thaddaeus *Philosophus, & Physicus celeberrimus, qui Bononiae publice omnium plausu profitebatur, adeo ut apud Italos, veluti alter* Hippocrates *haberetur. Huius gloriam sequutus est* Turrisianus Rustichellius, *Bononiae Professor, qui Medicam Artem laudabiliter exercuit, utpote qui mente sublimi semper grande aliquid moliretur. Sed quid dicendum de alio* Thaddaei *Auditore*, Dino de Garbo *nuncupato, qui A. MCCLXXXII. vixit, & ingeniosissima in* Avicennam *commentaria, aliaque opera edidit? Quid de* Thoma *ejus F. qui utilia, & ingeniosa de Arte medendi opera in propatulo collocavit? Sed & Astronomica Ars per id tempus incunabula sua feliciter auspicata est, duorum clarissimorum virorum opera*, Guidonis *scilicet* Bonatti, & Paulli *Geometrae, qui utilissimam hujuscemodi facultatem, ab indoctissimis hominibus pessime pertractatam, ad pristinum nitorem restituere conati sunt.* Salvinus Armatus *Ocularia, adeo humano generi necessaria, Optices ope, ut nonnulli volunt, primus invexit. Ecquem insuper latet sacra quoque studia excoluisse plurimum, post supra memoratos ea aetate sapientissimos viros,*

ros, Aldobrandinum Cavalcantem, *qui ordini D.* Dominici *adscriptus egregia ingenii sui monimenta nobis reliquit. Reliquit enim orationes Latina lingua exaratas pro Diebus Dominicis totius anni, aliaque scripta doctrinam, atque pietatem maxime redolentia, & obiit A. MCCLXXIX.* Robertus *quoque* Bardius *sua memoria Theologorum, ac Philosophorum Princeps habebatur, & Parisiensis Academiae Cancellarius per XL. annos honorifice eam moderatus est. Alios quamplures hac in facultate praestantissimos, quos haec aetas longa serie progenuit, facile praeteribo. Humanae litterae, Oratoria scilicet, atque Poësis, habuere desinente saeculo XII. suos instauratores Comitem* Guidonem Guerram *III. &* Farinatam Ubertium, *qui etsi Duces, Oratorum tamen nomen obtinuere;* Brunettum Latinum; Dantem *a* Maiano, *& Auctorem anonymum poëmatis cuiusdam, cui titulus* il Mare di Amore, Dantem Aligerium Brunetti *Discipulum, qui quantam patriae nostrae, immo Italiae universae, existimationem attulerit aliis diiudicandum relinquo. Exstant eius egregia opera, cum Latino, tum Tuscanico sermone conscripta: ejusmodi autem Italicum poëma posteritati tradidit universae, nihil ut*

§ 4 *recon-*

reconditum, nihil ſublime, nihil divinum, excogitari poſſit, quod iis verſibus non contineatur. *Paullo poſt* Franciſcus Petrarcha *Florentinae litteraturae ſplendidiſſimum ſidus eluxit, divini ingenii vir, Graecae, & Latinae linguae primus Florentiae inſtaurator. Ad Philoſophiam tamen, quae de moribus agit, & ad Poëſim excolendam mirifice intellectus, cum nondum ſextum & trigeſimum annum attigiſſet, in Romano Capitolio corona Laurea decorari meruit. Quid de* Ioanne Boccaccio *dicam, qui tam praeclara diſertiſſimo eloquio, ac poëſi praeſtanti volumina ſcripſit? Quid De* Guidone Cavalcante *Poeta, ac Philoſopho; quid de* Nicolao Acciaiolo; *quid de* Zenobio a Strata, *quid de* Bruno Caſinio *Rhetore dicam? Quid de* Franciſco Landino; *quid de* Coluccio Salutato, *pronunciem? Facius vero* Ubertus, *non modo carminibus, verum & maxima Geographiae cognitione inſignis evaſit. Hiſtoria denique Florentina primordia ſua a* Ricordano Malaſpina, Iachetto *Filio*, Petro Paulini, Dino Compagno, Ioanne, Matthaeo, & Philippo Villanis *agnovit, quorum poſterior Hiſtoriam quoque litterariam nobis primus exhibuit, quam paucis ab hinc diebus luce donavit eruditiſſimus Comes* Io. Mar. Mazzuchellius. *Poſtquam*

itaque

itaque tantorum virorum auspiciis litterae ex interitu, atque oblivione ereptae, vindicataeque, meliorem, nitidioremque cultum accepere, jam saeculo XIV. & XV. doctissimorum Scriptorum veluti agmina, quorum gloriosa nomina in hoc nostro Litteraturae Florentinae specimine commemorata invenies, nobis certatim occurrunt, qui perditum studiorum decus revocare in lucem, & provehere altius, ingeniaque adolescentum expolire doctrinis subscepere, ut ad hunc usque diem in omnium versentur ore veneranda illa nomina, quorum insignem probitate vitam, reliquasque virtutes prorsus singulares, marmora titulis splendidissimis exornata, statuae numquam collapsurae, excusi numi, & quae aere, ferroque perenniora sunt, certissima litterarum monimenta loquuntur, quae ex ultima memoria ad nostram usque producta, omnem evasisse videntur penitus mortalitatem. Incredibile dictu est, quantum non modo Florentini, verum & exteri ipsi, nostrorum Scriptorum gesta luculentissime conscribendo, eorum famam aeternis amplificandam praeconiis, & commendandam immortalitati curaverint. Quamobrem tantorum virorum vestigiis insistens, jam ab Anno MDCCXLV. nonnullis opusculis meis ad sacram profa-

nam-

namque antiquitatem, nec non ad historiam litterariam pertinentibus, Deo adiuvante, confectis, ad litterariam Florentinorum Historiam XII. voluminibus comprehensam audacter contexendam animum induxi meum, mihi iure suadens, in se non parum voluptatis ac fructus doctorum hominum cognitionem habere, quorum exempla animos natura bene constitutos, quasi stimuli quidam, nos ad decus, ad honestatem, ad immortalitatem concitant, ut illis doctrina, virtute, & gloria pares esse valeamus. Verum maximo opus esse labore, & impensa ab iniqua mei fortuna omnino aliena, sedulo animadvertens, primum solummodo volumen ad saeculum usque XIII. perductum conficere volui, reliqua in aliud tempus, quo mihi mitior fortuna sit, non sine parva animi mei amaritudine omittens. Desperato itaque opere, quo in coacervando cum plura spectantia ad Landinum *virum clarissimum, cujus admiranda pro litteraria Rep. gesta neglecta fuerant, collegissem, Anno MDCCXLVII. ineunte* Christophori *nostri Historiam conscribere adgressus sum, eo quod praecipuam litteraturae nostrae cognitionem saeculi XIV. XV. & XVI. mihi ea praeseferre videretur: fuit enim in eo non minus soli, unde natales duxit, & aetatis,*

qua

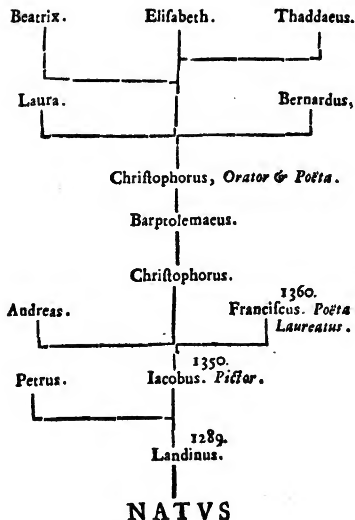
qua floruit, quam ingenii, doctrinae, sapientiae, & virtutum splendor, quem aut in nullo eruditorum umquam, aut in paucissimis certe, animadvertere liceat. En itaque primum hujusce laboris mei volumen tibi lubens offero amice lector, in quo dimidiam tanti viri pro Rep. Litteraria praeclare gestorum seriem non sine admiratione contemplaberis, quam profecto negligentia temporum ex hominum memoria paene deletam, mihi incredibili labore in lucem revocare datum est. Reliquum vero, quod ad cultioris ejus vitae partem adtinet, qua occasione celeberrimae illius Academiae Platonicae, *cujus* Landinus *Princeps fuerat constitutus, acta, virosque illustres in ea adscriptos referam, maximo patriae eruditionis adparatu concinnatum, tibi quamprimum offerre se posse confidit* Ioseph Rigaccius *Bibliopola nostrae Urbis celeberrimus ob inlatos ex longinquis etiam regionibus, nostris bibliopolis vix antea cognitos, libros de patria optime meritus, qui operis huiusce editionem propriis impensis facere adgressus est; & brevi temporis intervallo diversorum doctissimorum Hominum cura, meaque opera,* Angeli Politiani *universa opera inedita cum vetustioribus MSS. conlata plublici iuris facere nobiscum constituit.*

tuit. Hoc vero primum volumen iam transacta aestate vertente prodire debuerat, nisi negligentia impressorum, & meum deinde Vindobonam iter, & illic per sex continuos menses mora, praeter exspectationem meam, obstitisset. Hisce, & aliis potissimum impedimentis, quae ne exosus ulli videar praetereunda sunt, factum est, ut barbari Typographi opus neglexerint, mihique nonnulla errata commiserint, quae in secundae partis calce mihi corrigenda erunt, adeo ut reliquum, quod ad primum hoc volumen conficiendum defuerat, a Typographo Albizinio *repetere, &* Bernardo Paperinio *diligentissimo viro tradere, ut tandem in lucem prodiret opus, coactus fuerim. In hac itaque prima parte nonnulla de illustrioribus viris agri Casentinatis, ex quo originem suam* Landinus *duxit, clarissimos* Christophori *maiores, eius primaeva studia, Mediceae gentis in eum beneficentiam, doctorum hominum amicitias, iuveniles exercitationes, atque amores, in Gymnasio deinde Florentino sedulam in erudiendis discipulis operam, discipulorumque praeclarissimorum Catalogum, & alia eius edita opera intueare: ideo vero quamplures eius elegos partim ex libris* Xandrae *desumtos retulimus, quamquam editos inter Car-*

mina

mina illustrium Poëtarum, eo quod de primaevis eius annis obscurissimis edissererem. Denique nec tibi ignotum velim, amice Lector, quod in maxima nostrae felicitatis parte reponimus, viros nostrae Urbis honestissimos, vix eos de instituto nostro certiores fecimus, omnes uno quasi animo ad coniungendas mecum curas conspirare visos esse, & labores suos & scrinia omnia nobis liberaliter recludendo, nostrum magis atque magis opus plurimum locupletavisse. Primus itaque ex his, praeclarissimi nominis vir, qui ad omnem honestatem, & ad amplificandum litterarum decus nobis divinitus datus, opportune semper Musis nostris amicus contigit, Ioannes *est ille* Lamius, *omnifariis doctrinis incomparabilis & insignis.* Salvinus *deinde* Salvinius *Canonicus Florentinus*, Bindus Simon Peruzius, *aliique clari Homines patria eruditione praestantissimi, qui Florentinam litteraturam mirifice auxerunt atque locupletarunt, & nostra plurimum studia, industriamque, humanissime confirmarunt.*

Beatrix.
Elisabeth.
Thaddaeus.
Laura.
Bernardus,
Christophorus, *Orator & Poëta*.
Barptolemaeus.
Christophorus.
1360.
Andreas.
Franciscus. *Poëta Laureatus*.
1350.
Petrus.
Iacobus. *Pictor*.
1289.
Landinus.
NATVS

RERVM GESTARVM CHRISTOPHORI LANDINI
ALIORVMQVE
VIRORVM CLARISSIMORVM
PRO REP. LITERARIA
COMMENTARIVS.

§. I.

Asentinum regio est xx. lapide ab urbe Florentina ad Orientem distans, crebra fortunae varietate ad memoriam posteritatis insignis. Ea olim in dominio, et potestate Regulorum erat; (1) donec ipsam Florentini, paullatim, qui acrius obstabant, edomitis, in suam ditionem redegerunt (2). Pingue soli est uber, et aquis abundans, quae ex rupibus eminentibus defluunt, nemora praealtis

denſiſque arboribus virentia, colles foecundiſſimis vitibus hilares, oppida denique, aut propter loci ſitum, aut hominum induſtriam, perpetuo incolarum, exterorumque, commercio uſque celebrantur (3). Illorum autem ſicut ingens ſemper fuit gloria, ob antiquam originem (4), copiam, ſplendorem, ac virtutem civium; ita & hoc in primis praeclarum habuere, ac ſingulare, quod viros produxerint, tam religioſiſſima vivendi ratione (5), quam omni honoris genere inſignes, ut Epiſcopos (6), Sanctae Romanae Eccleſiae Cardinales (7), Pontifices Maximos (8), magnorumque exercituum Imperatores (9); quibus etiam non pauci addendi ſunt, qui non vulgaris doctrinae gloria maxime floruerunt (10). Eruditi enim fuere *B. Ioannes Tanius* (11), *Dominicus a Corella* (12), *Dominicus Burchiellus* (13), *Franciſcus Bernius* (14), *Hieronymus Radiolenſis* (15), *Clemens Thomaſinus* (16), *Angelus a Corſiniano* (17), aliique quamplurimi.

(1)

(1) Ab antiquis usque temporibus *Guidones* Comites, Casentini Dominos fuisse, liquido patet ex historia eiusdem Familiae a *Scipione Ammirato* conscripta, & ex subiecta inscriptione, ad portam Fronzoleam apposita, in oppido Puppii, quae adhuc ita legitur;

✠ D. D. Anno M CC LXI Ind. IIII.
Die Dominico III Februarii Exeuntis Domini
Magnifici Comites Guido Novellus & Simon
Fratres & Filii Magnifici Guidonis Dei
Gratia Palatini Tuscie & Magnifice Domine
Comitisse
Ioanne Fecerunt Incipere Edificare Portas
& Muros Castri
Puppii Iam Ab Atila Dei Flagello Deiecti.

Supra vero Portam Porrenam haec sculpta sunt carmina:

Nomine dulcesco Puppium quasi puppa nitesco
Dulcia do gratis & rebus abundo beatis.
Servio Guidoni Comiti Comitique Simoni.
His in comuni dominis famulabor & uni
Qui me deiectum vera probitate refectum
Nunc retinent lete pacis gaudendo quiete.

Sequens etiam reperitur inscriptio in Ecclesia extra Castrum, quae dicitur *Coenobium Certomondi*:

Anno Domini M.CCLXII. Ind. V. Feliciter
Comites Guido Novellus & Simon Filii Olim
Domini Guidonis
Dei Gratia In Tuscia Palatini Hanc Ecclesiam
Edificari Fecerunt

Ad Honorem Dei & Beate Marie Virginis
S. Francisci . S. Ioannis
Evangeliste & Omnium Sanctorum.

(2) Non semel a Florentinis Casentinenses victi, ac profligati fuerunt; verum prae caeteris *Nertus Capponius* A. MCCCCXL. illis fatale bellum intulit, adeo ut Comes Puppii, Castrum, & imperium Florentinis cedere, & fugam capessere coactus fuerit, ut narrat *Silvanus Razzius* in vita *Cosmi Medicei* Senioris. De eiusmodi autem praelio Codex MS. adservari in *Riccardiana* Bibliotheca, in Vol. XXIV. Rerum ab *Antonio a S. Gallo* scriptarum, perperam asseruit *Iulius Niger in Histor. Flor. Script.* dum nihil aliud ibi exstat, quam tituli operum, non revera ipsa opera a dicto *Antonio* exarata. Ad hanc quoque rem mire faciunt, quae ipse *Landinus* in Elegia ad *Paullum* Mathematicum, in qua eumdem, ne bellum timeat Aragonense hortatur, ita cecinit:

Namque Casentinas quicquid possederat olim
Regulus, antiquae stirps generosa domus;
Omne Fluentino nova praeda adiungitur agro.
Sic, o sic quisquis foedera rumpit, eat.

(3) Fr. *Leander Albertius in Italiae Descript.* „ Egli è Casentino molto ameno, et fruttifero „ paese, abondante di grano, di vino, e di altre „ cose necessarie per l' uso de' mortali. Et vi „ sono molte contrade, et castelle piene di po- „ polo. „ Celebriora autem Oppida iuxta citatum auctorem, & *Thomam Dempsterum De Etruria Regali* T. II. Lib. V. C. XV. sunt; in agro, Romena, Burgum Collinae, Puppium, Bibiena,

biena , & ad Arni fontes , Porcianum , Stia , Pratum Vetus .

(4) Nonnulla de Casentini oppidorum antiquitate caute delibanda sunt ex Libello *Scipionis Mannucci* , cui titulus : *Le Glorie del Clusentino* , ex Historia *Comitum Guidonum* , a *Scipione Ammirato* conscripta ; ex *Thoma Dempstero De Etrur. Reg.* Tom. II. Lib.V. Cap.XV. & *Volaterrano De Reb. Ital.*

(5) Floruit quondam viris morum integritate insignibus Casentinum ; in suo enim ambitu tria Coenobia toto orbe celeberrima continet ; Montem scilicet Alverniae, Eremum Camalduli ,& Asceterium Vallis Vmbrosae , Florentinae ditionis ornamentum, ac decus . Atque hic quidem observatione dignum est , memoriae proditum esse , ex hac Valle maxima sibi incrementa repetere Musicam Artem , quae ibi a Guidone Arretino novis inventis locupletata fuit , atque exornata ; si credamus *Io. Bussieres S. I. in suis Flosculis historiarum* sub Anno MXXIV. ubi ait : „ Hoc „ tempore Musica incremento magno promota „ est , invento *Guidonis Arretini* , qui circa an„ num MXXIV. sex notas illas vulgares com„ mentus est ad iuvandam eximiam disciplinam, „ faciliusque discentium animis imprimendam , „ aliquo humanitatis levamento , ut cum litte„ rarum iacerent studia , ars honestissima esset „ in pretio : & pietati consultum in Monasterio „ Vallis Vmbrosae, quod anno MXXX. in Apen„ nini iugo conditum , magnis incrementis , il„ lustrique virtutum splendore ad posteros ve„ nit . „ Discrepat ab huius auctoris sententia *Carolus Sigonius* Lib. VIII. *Hist.* sub A. MXXVIII. *Ordinus De Script. Eccl.* & *Attilius Alessius* , in adsignando auctore , & inventi anno ; ita autem

Alessius, ait, in *Hist. Antiq. Vrbis Arretinae*, quae MS. in Bibliotheca *Riccardiana* adservatur: „ E „ oltra di questo, l' arte Musica, che i Cinesi „ con maravigliose lode esaltano, la quale non „ si vergognò Socrate imparare, essendo di anni „ LXXX. molto accrebbe, e nobilitò il *Fonte* „ negli Ecclesiastici canti. *Guido* dipoi Monaco „ e Abate di Camaldoli, fu negl' anni della sa- „ lute MXXXIV. Trovò costui con gli articoli „ delle dita della sinistra mano nuove note, e „ modi di cantare, delle quali fin oggi si acco- „ modano i Musici nelle scuole; è questo *Guidone* „ di Arezzo lodato assai dal Padre della volgare „ Poesia *Francesco Petrarca* nelle sue rime, in „ Toscana lingua, insieme con l' eccellente Iu- „ risconsulto *Cino* da Pistoja &c. „ Alia memorat Coenobia sanctitate insignia *Ioseph Mannuccius* in eo libro vernacula lingua conscripto, cui titulus: *Giunta alle Glorie del Clusentino* pag. XXXI. & seq. sed cum pluribus, & anilibus fabulis eorumdem principia, atque incrementa scateant, ea facile praeteribo. Nomina vero virorum vitae integritate illustrium, legenti occurrent a pag. XXXV. ad pag. usque LVIII.

(6 Quamplures extiterunt, qui Episcopatu decorati fuerunt; quos inter praecipue sequentes recensendos esse arbitror F. *Angelus Feduccius* Bibienensis, ex Ord. Minorum, qui postquam Legati Apostolici munere, summa cum laude functus est; *Vrbani V.* & *Gregorii XI.* per annos ferme decem apud Ligures, Florentinos, Pisanos, Lucenses, demumque apud *Casimirum* Poloniae Regem, & *Carolum* IV. Imperatorem Legatus renunciari meruit. Queis rebus factum est, ut a *Gregorio* XI. Episcopatus Pi-

sau-

saurienfis honore nobilitaretur A. MCCCLXXIII. vir enim erat invictae virtutis, Christianae sapientiae, ac pietatis Ecclesiasticae exemplar, in agendis rebus prudens, cautus, ac multiplici experientia probatus. Verum uti *Clementis* VII. fautor, Episcopatu privatus est ab *Vrbano* VI. A. MCCCLXXXI. Vid. *Marcum Vlyssiponensem* Part. II. Lib. IV. C. XXXIII. *Hist. Fr. Minor.* & *Caes. Clementinium Hist. Arimin. Vghell.* T. II. *Ital. Sacr.* & *Vadinghium in Hist. Script. sui Ordinis*. *F. Ant. a Terrinca in Theatr. Minor.* Nec praetereundus est *Matthaeus Gryphonius* a Puppio Ord. Vallumbros. qui primo ab intimis *Clementis* VII. ab hoc deinde Muriani Episcopus A. MDXXVIII. creatus, tandem a *Paullo* III. ut *Vghellius* notat T. VI. *Ital. sacr.* Ecclesiae Triventinae Pontificatu fuit insignitus, A MDXL. ubi postquam magnum sibi in omnes meritorum cumulum comparavit, e vivis excessit Nonis Aprilis A. MDLXVII. aetatis vero suae LXXX. Conditum est eius corpus Romae in Sacello eiusdem Familiae in templo *D. Marcelli* vide *Simium in cat. cit.* Nec mei ipsius muneri a me satisfactum arbitrarer, si *Alexandrum Mazzam* tacitus praeterirem, qui Episcopus Fori Sempronii A. MDLXIX. a *Pio* V. Papa creatus, postquam Pontificatum usque ad *Gregorii* XIII. tempora gessit, Paduam se recepit, ubi diem suum obiit. Vid. *Vghell. Ital. Sacr.* T. II. n. XXXVI. Praeter istos alii etiam Praesules minoris notae a *Iosepho Mannuccio*, in libro, cui titulus: *Giunte alle glorie del Clusentino* &c. qui annos, nomina, & gesta singulorum mire confundit pag. CV. recensentur; quos brevitatis gratia omittimus.

(7) In his maximam doctrinae gloriam sibi comparavit *Bernardus Tarlatus*, quem perperam

Tallatum vocat *Coronellius*, *Morerium* sequutus in *Lexic. Univers.* alio autem nomine *Divitius*, *Petri* Mediceae domus defensoris acerrimi filius. Bibienae IV. Nonas Augusti A. MCCCCLXX. lucem adspexit. Maiores eius ex Arretina urbe civilibus armis deturbati, atque expulsi, Bibienam Casentini oppidum immigrasse, ridiculo prorsus figmento fabulantur Sciptores, in hunc modum. Quum omnes, frumenti inopia, non caritate solum annonae, sed fame etiam laborarent, e *Tarlatis* unus, qui magnam frumenti copiam in horreis adservabat, incolarum calamitatis misericordia commotus, apertis horreis, frumentum singulis inedia paene consumtis gratuito elargitus est. Qua ex re maxima apud omnes gratia sibi comparata, ut singularis huiusce facti apud posteros vigeret memoria, *Tarlatorum* cognomen, in illud *Divitiorum* commutavit. Ex hoc igitur, cuiuscunque sit generis, ortum suum duxit *Bernardus*, qui Florentiam annum agens IX. missus est, ut apud *Petrum* fratrem, cui *Ficinus* epistolam mittit, lib. II. Epistolarum; cum hac inscriptione: *Petro Divitio literis & moribus ornatissimo*; ingenuis artibus imbueretur. Ab hoc in Mediceam domum admissus, cum literatis viris summam iniit familiaritatem; ut tenera aetate puer indigitaret, qualis iam matura vir esset futurus. Nec spem omnium certe, & exspectationem fefellit exitus; quum enim ad XVII. aetatis annum pervenisset, concinnas scripsit epistolas, & carmina condidit; adeo ut brevi dignus fuerit, quo *Laurentius Mediceus* ab intimis Epistolis uteretur, ut *Ascan. Condivius* notat in *Vit. Michael. Ang. Bonarrotae*. Quare in epistola ei a *Ficino* missa, *Laurentii* amanuensis, familiarisque amantissimus nuncupatur, eiusque praesidium im-

imploratur Lib. X. Epistolarum. Eius curae *Ioannes Medicaeus*, deinde Cardinalis, ut eiusdem negociis praeesset, commissus est. Quod munus, teste *P. Augustino Oldoino* Tom. III. *in Ciaccon.* tam praeclare gessit, ut eius industriae Summi Pontificis *Leonis* X. dignitatem nonnulli adscribant; eo quod pericula multa, laboresque innumerabiles pro *Medicea Domo* invictus semper obierit. Quibus rebus factum est, ut quamprimum in Cardinalium numerum cooptaretur, titulo S. Mariae in Porticu A. MDXIII. Kal. Octobr. non MDIV. ut errant *Coronell.* et *Morer.* l. c. & alii. Tanto itaque honore decoratus, ita pietate, virtute, clementia, animi magnitudine, ac ceteris, quae in Principe requiruntur, virtutibus enituit, ut non modo nulla in eo reprehensionis nota reperiri posset; sed omnia potius illius gesta communem sibi laudem mererentur; unde & legationes plurimas obivit, & innumeris honorum titulis insignitus fuit. Quantum autem ingenii sagacitate polleret, indicio est Comoedia illa in gratiam *Isabellae*, Ducis Mantuae Vxoris, ab eo conscripta, quae profecto tanto est ubique lepore, atque urbanitate respersa; ut in eo scribendi genere, ne ipsi quidem *Plauto* cedere videatur, teste *Oldoino* l. c. Qua de re, tam magnifico sumtu, atque apparatu gesta fuit in Vaticanis ludis Lupercalibus; nihil ut in scenam pulchrius, elegantiusve prolatum umquam fuisse, praeter citatum *Oldoinum*, testetur *Balthassar Castellioneus* in Opere inscripto *il Cortigiano*; & in Epistola ad Comitem *Ludovicum Canosum*, quae apud *Dionysium Athanasium* exstat, inter Epistolas facetas, Venetiis An. MDLXXXII. in lucem editas. Cuius testimonio adstipulantur

etiam

etiam *Io. Matthaeus Thuſcanus* in *Peplo Italiae Lib.* II. Cap. XXXIX. *Paulus Iovius in Elogiis*, & *Fr. Leander Albertius in Italiae Deſcriptione*, *Auberi Hiſtoires des Cardinaux*, & *Ioannes Palatius in Faſtis Cardinal.* Praeter illam Comoediam; plures etiam ſcripſit Epiſtolas quae in citata leguntur *Athanaſii* Collectione, Part. I. Ep. prim. & alibi. Quae quidem eius ſcripta quamvis ab *Io. Baptiſta Giraldio Cynthio* iniuſte carpantur in ſuis Sermonibus, *De Fabulis & Tragoediis*; a pleriſque tamen iure optimo laudantur, quemadmodum ab *Leone Allaccio* in ſua Drammaturgia, ab *Areoſto*, qui in Poemate, vulgo *l' Orlando Furioſo* Cantu XXVI. Carm. XLVIII. ita cecinit.

Quivi un Bernardo tra primi ſi leſſe,
Che Merlin molto nel ſuo ſcritto apprezza.
Fia nota per coſtui, dicea Bibbiena,
Quanto Firenze ſua vicina, e Siena.

ab aliiſque quamplurimis, quos *Oldoinus* profert. Hunc autem immatura morte praereptum fuiſse A. MDXX. V. Idus Novembris, ſcribit laudatus *Thuſcanus*, *Morerius* l. c. *Iovius in Elogiis*, dum ait, quod violenta illum mors, ſperato Pontificio apice, fruſtravit. Eius funus eleganti oratione proſequutus eſt *Latinus Iuvenalis*, *Divi Petri* Canonicus, quam manuſcriptam ſe vidiſse teſtatur *Vghellius*. Eiuſdem imago chartacea conſpicitur in Eccleſia *S. Mariae*, vulgo *del Saſſo*, apud Bibienam. Tanti viri denique obitum prae ceteris luget *Ioannes Latomius*, elegantibus inſcriptis carminibus. Vide etiam nonnulla ſparſim, & obſcure ſcripta, quae ad eius vitam exactius exarandam

ſpe-

ſpectant, apud *Ioſephum Mannuccium* in additione citata pag. CXXVI. & ſeqq. Denique ab *Nicolao Angelio Bucinenſi* A. MDXVI. *Bernardo* noſtro dicantur *Marci Tulli Ciceronis* libri De Natura Deorum &c. ubi ita Epiſtola Nuncupatoria clauditur: *Has lucubrationes, Pontifex permagne, Tuo nomini nuncupamus, & hoc Te munuſculo donatum volumus, non quia eius generis eſt, quo hominum memoria ad poſteritatem vivit, maiore namque ſono eadem ipſa virtutum tuarum maieſtas, miraque ingenii ſollertia, maximis rebus, domique, & foris, egregie gerendis nata, quae Te ad iſtam ſublimitatem ſola evexit, ad ſummum adhuc rerum faſtigium ſpectans, Tuum nomen illuſtre aeternitati ſacrabit, ſed ut a Leone Pont. Max. altero orbis ſole, cuius ille auſpiciis, ſociiſque conſiliis, rem Chriſtianam eximia pietatis gloria ſubſtinet, opem Latinis literis, quae brevi ſyderum lapſu, niſi publica, ac Pontificia cura tam miſerae iacturae occurratur, ad ultimam internecionem tendunt, mature implores. Vale, & longum, & nobis, & religioni vive.*

(8) Ad Pontificium ſolium evectus fuit, quamquam non legitime, *Ioannes* ex illuſtri *Vngheriorum* familia, oriundus e caſtro *Puppi*, ſi *Mannuccio* credimus l. c. Is in ordinem Vallumbroſanum Abbatiae *S. Fidelis* Strumenſis, cuius V. Abbas fuit, cooptatus eſt. Hoc *Vngheriorum* cognomen *Ciacconio*, aliiſque errandi anſam praebuit; dum *Ioannem* hunc revera *Vngarum* natione, & cuiusdam Abbatiae, quae in Hungaria non reperitur, Praeſidem fuiſse arbitrantur. Is a *D. Martino* Generali XI. legatus, una cum *Andrea* Abbate *S. Benedicti* Placentiae, ad *Fridericum Abenobarbum* Imperatorem miſsus eſt, ut ab eo auxilium imploraret, dum Vallumbroſanus Ordo diverſis Schiſ-

mati-

motibus agitaretur. Quo in munere quantum, & facundia, & gratia profecerit, ex eo maxime intelligi poteſt, quod in tantam Imperatoris familiaritatem ſe inſinuavit, ut duo amplisſima privilegia pro ſua Congregatione obtinuerit, quae in Archivio Vallis Vmbroſae exſtare adfirmat *Eudoxius Locatelius* in Vita *S. Io. Gualberti* Lib. II. Cap. XXI. & deinde eius a ſacris, atque a conſiliis intimis fuerit renunciatus. Neque id ſatis fuit: mortuo enim *Paſchale* III. Antipapa, *Guidone a Crema* dicto, *Ioannes* Antipapa III. contra *Alexandrum* III. verum Pontificem, iterum ab ipſo Imperatore electus eſt, qui *Calliſti* III. ſibi nomen aſcivit. Verum, pace inter *Alexandrum*, & *Fridericum* Venetiis inita, A. MCLXII. iuxta ſcriptores paene omnes, *Ioannes* ultro ſe ad Pontificis pedes contulit, & veniam petiturus procubuit libentisſime, ut fuſe narrat *Romualdus* Epiſcopus Salernitanus, cuius verba adfert *Simius* in *Catalogo Scrpt. Ord. Vall.* ab eoque aequo animo ſuſceptus eſt. *Ioannem* hunc, *Marius Vipera*, *in Chronolog. Archiepiſcop. Eccleſ. Beneventanae*, *Vghellius* Tom. VIII. *Italiae Sacr.* aliique, ab eodem *Alexandro* Archiepiſcopum Beneventanum creatum fuiſse, paucoſque menſes poſt eam dignitatem ſuperfuiſse, teſtificantur. At de hoc ne verbum quidem profert *Baronius*.

(9) Fuit & conſpicua in re militari Caſentinenſium virtus. Teſtes eſse posſunt Comites illi excellentisſimi, qui ſuos populos non ſemel ab Arretinorum, Florentinorum, aliarumque gentium potentisſimarum, incurſionibus ſtrenue vindicarunt. Ab *Scipione Ammirato* memoratur *Franciſcus Nathius*, unus ex Comitibus ſtabuli Reip. Florentinae, ſub anno MCCCCLVI. de

quo

quo nonnulla etiam tradit *Mannuccius* lib. c. pag. CXVIII. Posterioribus vero temporibus inter claros duces ab eodem *Mannuccio* recensetur *Laurentius Pulirius*, cuius honorificum monimentum, cum Epigraphe, in maiori Bibienae Ecclesia sculptum, *Iulianus* filius A. MDXCIII. memoriae eternae dedicavit.

(10) Literatorum virorum tantus est numerus, ut si eorum gesta singillatim percurrere vellem, non breves notas, sed immensae molis volumen conscribere mihi opus esset. Ex Necrologio percelebri, quod in Bibliotheca est *S. Mariae Novellae*, habetur, A. MCCCXLVIII. die VIII. Maii, ex hac vita excessisse *Iacobum*, in D. *Dominici* Ordinem adscriptum, è Romenae vico oriundum, Sacerdotem, & Concionatorem eximium. Praeter hunc, occurrit etiam *Thomas*, qui in Sorbonica Vniversitate studiis operam navavit, ac proinde egregius Christianae fidei praeco evasit. Nec non magnam sibi doctrinae famam comparavit *Rainaldus*, qui postquam in Anglia, ac praesertim Parisiis, studii gratia diu commoratus est, Doctoris sibi lauream meruit, deinde Professor Perusii, Senis concionator, & Provincialium & Generalium Capitulorum Definitor fuit renunciatus. Obiit tandem VIII. Idus Maii A. MCCCLXX. ut patet ex citato Necrologio.

(11) Cnitignanum, quod sub Alpibus Catharinae iacet, B. *Ioannem Tanium*, quem Florentinum nobilem appellat *Venantius Simius in Cat. Vir. illustr. Ord. Vallumbr.* virum & probitate, & doctrina praestantem produxit. Exstant eius non minus pietatis, quam non communis doctrinae egregia monimenta: *Volumen* scilicet *Epistolarum*; *Tractatus de Poenitentia*; *Liber de Moribus*

ribus Beatissimae Virginis, vernaculo sermone conscriptus, aliaque. Ita vero pure, atque eleganter scripsit, ut accuratissimi Vocabulari Furfurei collectores, eius operum testimonio uterentur; egregius insuper orator, & eques *Leonardus Salviatus* in Lib. I. *degli Avvertimenti* pag. CXXXI. eius Epistolas maximi facit; adseritque illarum Volumen in *Laurentiana* Bibliotheca adservari. *In queste Pistole*, inquit, *bd qualche voce anticha, ma assai poche; e i parlari, e la dettatura apparon così novelli, che per moderni in tutto si prenderebbono, se il tempo non fosse espresso*. Anno enim MCCCXLII. & MCCCLXXIII. fuerunt conscriptae. De honesta vero eius vivendi ratione vide *Eudoxium Locatellum in Vit. S. Io. Gualberti* Lib. II. Cap. XLI. De eius familiaritate, qua apud B. *Catharinam Senensem* utebatur, adiri potest Praesul *Franciscus Cataneus Diaccetus* in Dedicatione Vitae S. *Romuli*, Serenissimo Magno Etruriae Duci *Francisco* missa.

(12) F. *Dominicus a Corella*, non Clusii, ut ait *Raphael Badius* Ordinis Praedicatorum Scriptor; nec Florentiae, ut *Poccianter*, *Niger*, aliique; sed in oppido inter Dicomanum, & S. Gaudentium sito, quod Corella vulgo appellatur, natus est A. MCCCCIII. si V. C. *Iosepho Cerracchino* fides habenda est. Ordinem Praedicatorum ingressus est; ubi praeclara pueri indoles sui Ordinis Sociis, ipsum praestantissimum evasurum nunciabat. Neque eos fefellit opinio; iam enim adolescens factus, diligentius ad literarum studia incumbere coepit, ita ut ante multos coaevos suos proficeret, & brevi ad summa honorum fastigia perveniret; legens enim adsidue, ac disputans, maximam in dies laudem

&

dignitatem, & gloriam consequebatur. Quas ob res per omnes gradus adscendens, ita dicendi ornatu, ac eloquentia polluit, ut literatum hominem, iuvenem virtutis indole praeditum, & amicum suum *Ficinus* vocaverit Lib. X. Epistolarum pag. DCCCCXXXVI. edit. Paris. Anno praeterea MCCCCXXXIV. Theologici Magisterii insignibus honestari meritus est; & paullo post coram *Eugenio* Pontifice, qui per id temporis Florentiae morabatur, ac reliquis Curiae Proceribus, ornatissime, & laudatissime peroravit. Quo tempore prae reliquis hominem hunc, mirum in modum colebat, pro suis virtutibus Hierosolymitanus, & Venetus Patriarcha, utpote qui plurimum apud *Eugenium* ipsum poterat. Fuit in hoc summa incessus, & verborum gravitas, & naturalis quaedam in capiendis consiliis prudentia. Prior tandem Coenobii constitutus, tantum apud omnes existimationis consequutus fertur, ut mox ex ea dignitate, Provincialis Thusciae renunciatus fuerit. Ex hoc deinde magistratu, cui per plures annos praefuit, cum recessisset, & ad sua studia, ex publicis occupationibus esset reversus, quieti suae plurimum intendit. Humanarum literarum amore admodum capiebatur, non quod sacras literas fastidiret, sed quia ab eorum maxime dulcedine adliciebatur. Nec vero quiete illa sua diutius frui eidem licuit, fuit enim Florentinae Provinciae cura iterum illi demandata, praefuitquae universo Praedicatorum Ordini per annum integrum, & sex menses, tanta omnium adprobatione, ut eiusdem Ordinis Magister profecto fuisset creatus, ni Generale Capitulum in remotissimis partibus, in Britan-

nia

nia scilicet, in Nannetensi urbe celebratum fuisset: ubi notandum est, invidiam, & ambitionem hominum plurimum eius dignitati obfuisse. Electo igitur Ordinis Magistro *Martiali Auribello* Avenionensi, e Capitulo regressus, paullo post quieti suae restitutus fuit, in qua plures annos vitam ab omni muneris gravitate securam traducere potuit. Quo interim tempore, cum ad pietatem esset propensus, volumen conscripsit sermone nitido, & eleganti *De Vita & obitu Beatae Mariae ad Petrum Medicem, Magni Cosmi filium*, in IV. partes distinctum. In prima agit *de vita, & obitu eius:* in secunda *De eiusdem mortalitate, & gloria:* in tertia, & quarta *De Templis Romae, & in Hetruria Virgini dicatis;* cuius operis fragmentum nuper protulit vir omnium doctissimus *Io. Lamius in Delic. Erud.* Servabatur huius operis MS. codex membranaceus Mediolani, in Bibl. D. *Mariae Gratiarum* Frr. Praedicatorum, tempore *Antonii Senensis* eiusdem ordinis, qui illud se legisse ibi fatetur. Extat etiam Florentiae in *Laurentiana*, *Gaddiana*, aliisque nostrae urbis Bibliothecis. Quae cum ita sint, errat procul *Leopoldus del Migliore in Flor. illustr.* aliique, qui credunt, tenui fisi auctoritate, *Iacobi Cocchi Donati*, non *Dominici* nostri opus esse illud, cum haec verba notata in quodam codice Bibl. Frr. Minorum D. *Francisci* Omnium Sanctorum Florentiae invenerint: *Questo libro, che tratta di nostra Donna Gloriosissima, è di me Scrittore Iacopo di Niccolò di Cocco Donati Cittadino Fiorentino.* Sub hisce versiculis alia haec leguntur: *Istum librum largitus est praefatus Iacobus Ni. Cochi*

libra-

librariae Salvatoris hac die IV. *Octobris* MCCCCLXXV. pro remedio animae suae: *Io. Iacbopo Cocbi così affermo*. Is anno MCCCCLXXIV. vexillifer Iustitiae, & populi Florentini, fuit. Verum, qui ita opinatur, non animadvertit, haec verba, liquido, non auctoris, sed Scriptoris nomen indicare, cum deinde sequens hic legatur libri titulus: *F. Dominici Ioannis, Theologi Florentini, Ord. Praed. ad Petrum Mediceum Illustrem Civem Florentinum*.

Argumentum sequentis libri feliciter incipit:

Virginis cultor studiose Matris,
Quae Poli Regem peperit benignum,
Petre, quem semper tibi dedicavi,
Accipe librum.

Opus deinde incipit, & quidem sic: *Sacri operis Theotocon de vita pariter, & obitu Dominae nostrae Virginis Mariae, liber primus incipit feliciter*. In his autem verbis, absolvitur: *Fuit finitum An. salutis MCCCCLXVIII*. Huius codicis mentio fit a *Iac. Gaddio* Tom. II. *De script.* f. CXLIX. & CL. his verbis: *In Bibliotheca Omnium Sanctorum Flor. extat codex in membrana scriptus, in quo ad Mar. Virginem ode Francisci Patritii Sen. seu Theotocon F. Dominici Ioannis Theol. Flor. Ord. Praed.* Tanti viri doctrinam, omnia, non antiqua solum, sed recentiora etiam monimenta testantur; de eoque honorifice loquitur Necrologium S. M. Novellae, B. *Ambrosius Traversarius*, in suo *Hodeporico*, *Poccianites*, & *Niger* in *Cat. Script. Flor. Prosperus Bernardi* Ord. Serv. in *Apologia de Virgine Annunciata*, *Badius in Catalogo Illustrium*

lustrium Virorum Academiae Florentinae *Hippolytus Marracius in Bibliotheca Mariana Vincentius Maria Fontana in Catalogo Script. Prov. Romanae*, Ordinis praedicti *Io. Baptista Casottus in Memor. Historic.* B. Virg. Imprunet. qui & aliud exemplar vetustissimum operis Theotocon describit. *Ioannes Lamius* in Delic. Erud. *Echardus* denique *in Bibliotheca Script. Ordinis Dominic.* qui omnes pari voluntate in eo laudando consentientes cuivis legenti adparebunt. Iste insuper maiorem rem adgressus, Florentini populi Historiam ab ipsius urbis initio, permultis versuum millibus, complexus fuit, eamque populo Florentino donandam censuit, cui & *Dantem* Poëtam edisserendo, & huiusmodi libros edendo, plurimum profuit. Vid. cit. Necrologium, *Iulium Nigrum*, & *Lamium* locis proxime indicatis. Ab ipso autem, *Nigro* memorantur etiam orationes, quibus *S. Vincentium Ferrerium*, & *S. Catharinam Senensem* laudavit; carmina insuper, & Hymni, in eorundem SS. laudem compositi, enunciantur a laudato *Lamio* l. c. Denique iam senio confectus, multisque laboribus fatigatus, in morbum incidit, quem Apoplexiam vocant, eumque animo tulit aequissimo. Acceptis autem Ecclesiae Sacramentis, diem suum obiit IV. Calendas Novembris An. MCCCCLXXXIII. aetatis annum agens octuagesimum. Huius funus lugubri admodum apparatu Florentini Athenaei Collegium celebravit, debitum homini tam praeclaro, omnibusque numeris absolutissimo persolvens. Ego autem brevem hanc de ipsius praeclare gestis narrationem, ipsis Necrologii laudati verbis ita absolvam: *summam huius*

viri

viri laudem fuisse, quod cum tantis, ut praediximus dignitatibus praestiterit, in summa tamen paupertatis servitute tantopere vixit, ut pluribus ante obitum annis, communibus sumtibus, vivendum illi esset, & moriens, ex publico iusta funera persolvendum. Requiescat in pace. Fratres S. Mariae Novellae, ut tanti viri memoria apud posteros magis servaretur, eius effigiem in Claustro magno eiusdem Coenobii depingendam curarunt, hac apposita inscriptione. *Fr. Dominicus Corellanus Clausinas Magister Vicarius Ordinis obiit* A. MCCCCLXXXIII. die XXVII. Octobris.

(13) *Burchiellus*, quem nonnulli *Michaelem Lonzium* appellant, poeta cerebrosus admodum fuit, atque iocosus. Verum plerique in hoc scriptores conveniunt, hunc *Dominicum*, *Io. Tonsoris* vocatum fuisse, ideo quod tondendi artem Florentiae in via, quae vulgo *Calismala* dicitur, exerceret, ut notat *Leopoldus del Migliore* in *Flor. Illustrat.* lib. I. & *Ioseph Mannuccius* pag. CIX. e CXXXVI. l. c. qui se id è MS. quodam, in quo tali notatur nomine, arguisse dicit. Omnes vero uno tantum *Burchielli* nomine appellabant, ut ex illius aevi monimentis patet. Hunc Bibiena oriundum dicit *Mannuccius*, reliqui vero Florentinum, cum ibi Artis suae matriculae ascriptus fuisset. Thuscanica Epigrammata admodum urbana, pluribus iocis, subtilitatibusque multis, & quidem inexplicabilibus, ut *Pocciantes* ait, referta, edidit patrio eloquio. In ipsorum enodatione nonnulli elaborarunt; inter quos *Io. Baptista Donius*, & nostris temporibus *Io. Ant. Papinius* vir bonus, eadem ridiculis prorsus Com-

mentariis. seu potius commentis, illustrare conatus est. Is igitur, quoniam alacri, acutoque ingenio praeditus erat, literatos plures, ut suam componendi methodum sectarentur, excitavit. In quorum numero reponendi sunt *Paullus Rosellus*, *Dominicus Vrbinas*, *Nicolaus Caecus*, *Petrus Tuccius*, *Franciscus Albertus*, & *Antonius Alamannus*. *Leo* autem *Baptista Albertus*, & *Mariottus Davanzatus*, cum nostro saepenumero facetis carminibus ludere consueverunt. *Christophorus Landinus Burchi* carmina, amico suo mittens, iis hoc inscripsit Epigramma, quod *Papinius*, *Ioseph Mannuccius*, l. c. & *Dominicus Maria Mannius De Flor. Invent.* pag. CXLVI. proferunt; manuscriptum vero reperitur in libris *Christophori Landini Xandrae*, cum hoc titulo: Ad *Io. Antonium de Carm. Burchi*

Plurima mitto tibi tonsoris Carmina Burchi.
Haec lege, sed quid tum legeris? inde nihil.

Hinc eius nugas merito arguit *Petrus Arretinus* Lib. II. Epistolarum pag. CLXXXII. editionis Parisiensis; cuius criminationes, ridicule quidem, diluere nonnulli conantur. Hoc nihil obstante multos habuit sui laudatores, *Vdenum* scilicet *Nisielum* Tom. V. *Progymnasm. Poëtic.* pag. LXXXI. & Tom. III. pag. XXII. *Leonem Allaccium* Lib. *De Poët. antiquis* Neapoli A. MDCLXI. impresso; *Antonium Grazinium*, Vulgo il *Lasca*, in *Burchi* carminum dedicatione ad *Curtium Frangepanium*, *Redium*, in Notis ad *Dithyramb.* pag. CXX. *Iulium Nigrium in Hist. Script. Flor.* & *Mannium* l. c.

Sua igitur Tuscanica Epigrammata adhuc vivens Venetiis excudit A. MCCCCLXXV. quae rursus

ſus ibidem, & alibi pluries impreſsa fuerunt.

(12) *Franciſcus Nicolai Franciſci Berni*, quamquam Bibienenſis a pleriſque dicatur, attamen Florentia originem ſuam duxit, ut aperte innuit vir de patria hiſtoria optime meritus, & Canonicus Flor. *Salvinus Salvinius* in *Vitis Canonic. Eccl. Flor.* Quod etiam, ex ſequentibus *Berni* carminibus, ex Poëmate vulgo *l'Orlando Innamorato*, deſumptis liquido patet, ſcilicet ex *Lib. III. cant.* VII. *cap.* I.

Quivi era, non ſo come capitato
Vn certo buon compagno Fiorentino,
Fu Fiorentino, e nobil, benchè nato
Fuſse il Padre, e nudrito in Caſentino;
Ove il Padre di lui gran tempo ſtato
Sendo, ſi fece quaſi Cittadino,
E tolſe moglie, e ſi accasò in Bibbiena;
Che una terra è ſopr'Arno molto amena.
Coſtui, che io dico, a Lamporecchio nacque,
Che è famoſo Caſtel per quel maſetto,
Poi fu condotto in Fiorenza, ove giacque;
Fino a diciannove anni poveretto;
A Roma andò dipoi, come a Dio piacque;
Pien di molta ſperanza, e di concetto
Di un certo ſuo parente Cardinale,
Che non gli fece mai, ne ben, ne male;
Morto lui, ſtette con un ſuo Nipote,
Dal qual trattato fu, come dal Zio,
Onde le bolgie trovandoſi vuote,
Di mutar cibo gli venne deſio,
Et ſendo allor le laude molto note;
Di un, che ſerviva al Vicario di Dio
In certo officio, che chiaman Datario,
Si poſe a ſtar con lui per Segretario.

Obiit

Obiit veneno, ut ferunt, a *Cardinali Hippolyto Mediceo* illi propinato.

(15) *Hieronymus Radiolensis* Prior Abbatiae *S. Donati in Vincula*, inter scriptores Vallumbrosanos percelebris extitit, ut narrat *Simius in Cat. Vir. illustr. Ord. Vallumbros.* Scripsit imprimis vitam *D. Mariae Virginis*, cuius amore vehementer inflammatus erat. Deinde mira *S. Io. Gualberti* gesta collegit, quod opus *Laurentio Mediceo* dicavit. Tractatus praeterea edidit *De Gestis nonnullorum sanctitate praestantium*, *De Tribus votis solemnibus*; *De Gradibus Humilitatis*; *De Virtute Patientiae*. Epistolas vero ab eo datas, sacrasque lucubrationes quamplurimas reliquit ineditas. Ingravescente igitur aetate, diram corporis aegritudinem diu toleravit, ex qua poene consumptus, seque morti in dies propiorem agnoscens, in Ecclesiam deferri voluit, ante aram *Deiparae Virgini* consecratam, ubi augustissimo Eucharistiae Sacramento refectus, atque munitus, & ad cubiculum relatus, paullo post efflavit spiritum; receptaque sinu aeterni Patris illius anima, corpus decenti honore humatum fuit, & transacto saeculo, inter alios venerabiles Vallumbrosani Ordinis Patres repositus.

(16) *Clemens Thomasinus* a Puppio Ord. Minorum, ut patet ex *Ioseph Mannuccio* pag. LXIV. Stoicae doctrinae adeo studiosus fuit, ut mirum de eo feratur illud, quod interroganti cuidam ex discipulis super aliqua dubitatione, ex tempore memoriter librum, capita, & omnia alia, usque ad apices indigitaret singillatim. Concilio Tridentino Theologus pro suo ordine interfuit, Praefectus, ac Generalis inspector

ſpector Ordinis Minorum pluries ſuffectus, acerrimus in diſputando, ſuavis, & eloquens in concionibus, cum tandem ſenex Theologiam publice profiteretur, obiit A. MDLXXII. perpetuis relictis doctrinae ſuae non vulgaribus teſtibus, ac monimentis; quae omnia a *Franciſco Bocchio* in Elog. Lib. II. recenſentur ubi tamen *Thomaſinum* Florentia oriundum dicit. Vid. etiam *Cat. Illuſtr. Theol. Vniverſ. Florent.* alioſque quamplures.

(17) *Angelus a Corſiniano*, qui eſt locus prope Pupium, ut probat *Ioſephus Mannuccius* l. c. Ordinis Praedicatorum fuit; & ob praeclaras animi dotes, ab Sacra Academia Theologorum Vrbis Florentiae exceptus eſt Calendis Iunii A. MDLXXXV. Pietate, doctrinaque ita enituit, ut *Antonii Altovitae*, & *Alexandri* Card. *Medicei* Florentiae Archipraeſulum a ſacris ſit ſubſectus. Multa in lucem edidit, quae in Bibliotheca Dominicana S. Mariae Novellae Florentiae adſervata, luculentum ſapientiae illius perhibent teſtimonium. Sicuti pariter eiusdem doctrinam declarant plurima, quae geſsit, munera; imprimiſque ſacrae Conciones, in qubius ſeſe diu, facundeque exercuit pluribus in locis, ſed omnium maxime Vrbeveteri; ubi communi plauſu inter illius cives adſcriptus; deceſſit A. MDLXXXIX. Calendis Octobris. Vid. S. Mariae Novellae Necrolog. Vid. quoque *Mannuccium* pag. CLIV. C. L.

§. II.

§. II.

INter reliqua vero Pratum vetus eminet, oppidum, non tam natura, situ, et elegantia aedificiorum, quam incolarum ſagacitate clariſſimum (1). Ex hoc *Landinorum* gens, originem ſuam traxit, & iam inde a ſaeculo XIII. viros excellentiſſimos longa ſerie progenuit. Anno enim MCCLXXXIX. *Landinus Nati* F. militiam, ſequutus (2) eximium magnanimae virtutis ſuae ſpecimen praebuit; quod vel iis maxime facinoribus probatur, quae in Campaldinenſi praelio, contra Arretinos pro Florentina Republica geſſit, omnium acerrime! Huius inſitam animo bellicam virtutem animadvertens *Vierius*, ex nobili, et vetuſtiſſima *Circulorum* familia (3), et unus ex ſummis copiarum Florentinarum Ducibus, ut ipſe in ſua cohorte ſtipendia mereret voluit (4), cum ea praeſertim eſſet aetate, ut

non

non iam ſolum de eo bene ſperare, ſed etiam multum confidere cives poſſent ſui, talem futurum, qualem cognitum iudicavit. Is uxorem *Phiam* duxit, ex qua decem ſuſcepit liberos, inter quos dignum arbitror, qui ſilentio non praetereatur, *Iacobus* a Caſentino dictus (1), qui a *Thaddaeo Gaddio* pingendi artem mirifice doctus, ea tempeſtate, in maximo apud omnes ordines pretio, ac laude habebatur: & iure quidem; plurima enim, ac praeclara, cum in patria, tum alibi; Florentiae ſcilicet, & Arretii, virtutis ſuae, & ſagacis ingenii monimenta apud poſteros reliquit.

(1) In Necrologio percelebri, quod in lectiſsima Sanctae *Mariae Novellae* Bibliotheca Ordinis Praedicatorum adſervatur n. CXX. ita legitur *F. Chriſtophorus de Pratoveteri iuvenis totus ſecurus, & laetus, & ad ſcientiam bene actus, exiſtens Peruſii ſtudens in logica, ſubdiaconus peſte percuſſus, ad Dominum ſuum ſiſtens, multos ſibi coetaneos ad aeternam requiem anteivit A. Domini* MCCCLXIII. *die* XXIII. *Februarii, decurſis in ordine annis tribus, quartum agens.*

gens. Saeculo XV. oppium hoc duo legum lumina nobilitarunt, *Antonius* scilicet, & *Ioannes* a Pratoveteri, quorum mentio fit, a Clarissimo *Guidone Panzirolio*, in erudito opere *De Claris Legum Interpretibus* inscripto, Lib. II. Cap. I. Horum primus, a *Floriano a S. Petro* iuris Civilis elementa hausit, & mox Senis A. MCCCCXLIII. circiter cum *Ludovico* Romano professus fuit: sequenti anno Bononiam conductus, *Franciscum Arretinum* instituit, & *Vincentium Paleotum*, qui ius civile Bononiae docuit. Multa conscripsit, ad legum enucleationem pertinentia, unde Palatinam dignitatem, & patriciam a Caesare obtinuit. Patavii etiam iuvenes instituit, & *Pauli Castrensis*, in eadem facultate enarranda comes fuit, ut ex albo Patavinorum Iurisconsultorum deprehenditur. Eius sigillum profert *Dominicus Maria Manniiis* T. XII. vid. plura de eo apud *Nicolaum Comnenum Papadopolum* in *Hist. Gymnas. Patavin.* L. III. Sect. I. Alter vero Patavii *Barptolemaei Caepollae*, vel, ut alii malunt in matutina lectione iuris civilis una cum *Angelo Vbaldo*, Senioris *Angeli*, ex *Alexandro* filio, nepote, maximo auditorum plausu docuit. Cum diu professus esset, decessit, relicto *Marco* filio, eximio caussarum patrono, ex quo nati sunt *Ioannes*, sacris initiatus, *Hieronymus* politiorum literarum peritissimus, & *Franciscus*. Vid. cit. *Panzir.* Lib. II. C. CXIIII. Circa eadem tempora floruit *Barptolemaeus* de Pratoveteri dictus, natus ex honestissimo Patre *Felice* Tabellione. Hic e Bononiensi Academia, ad Pisanam arcessitus fuit, sub A. MCCCCLXXVIII. ut videre est, in aedibus illius Magistratus vulgo *le Riformagioni* Cod. II. qui ad res Academicas pertinet.

tinet. Ceterum fuit ille humanarum literarum profeſsor eximius, qui ab Anno MCCCCLXX. uſque ad MCCCCLXXIII. Rhetorices, Poetices, & Graecae linguae praeceptoris, in Bononienſi Academia partes obierat. Vide diligentiſsimam *Stephani Mariae Fabrucci* in Piſano Lyceo Iuris civilis anteceſsoris clariſsimi recenſionem notabilium conductionum in iure Caeſareo A. MDCCXXXXV. in lucem editam §. XIII.

Nec *Angelus* quidem *Moroſinus* videtur nobis praetereundus, cuius pariter fama totum terrarum orbem pervagatur; ut notant *Iulius Niger* l. c. *Morerius* in *Lexico univerſali*, & *Ioannes Nicius Erytbraeus*, qui tanti viri elogium nobis exhibet in *Pinacoth.* III. Elog. LIV.

Inter literatos eiuſdem loci viros reponendi mihi occurrunt *Iacobus*, & *Cornelius*, Monachi ambo Ordinis Vallis Vmbroſae; quorum primus multiplici linguarum cognitione mirabilis fuit, alter vero in Fragmentis Hiſtoriae *Aſcanii Tamburini* circa annum MDLII. mire ab auctore, veluti ſubtiliſsimus metaphyſicus, & inſignis illius temporis Theologus commendatur; quin etiam a *Venantio Simio* inter claros ſcriptores Ordinis Vallumbroſani adnumeratur. Et merito: ipſe enim varias doctiſsimas diſceptationes conſcripſit, ac prae ceteris eruditiſsimum *De Incarnatione Verbi Divini* opus exaravit. Aliorum virtute praeſtantium virorum natalia, ac res geſtae oppidum illud nobilitarunt; quos omnes, ne longior ſim, quam par eſt, facile ſilentio praetereundos exiſtimavi.

(2) De hoc *Landino* meminit *Chriſtophorus* noſter, in Elegia, *De ſuis Maioribus*: ubi haec cecinit. *Nam*

Nam licet ex humili populo mea surgat origo,
Casta tamen semper, & sine labe fuit;
Nec Musis odiosa piis, nec inutilis armis,
Nec venit haec patriae dissimulanda suae.
Hoc Campaldinae testantur funera pugnae,
Tempore, quo rubris fluxerat Arnus aquis:
Namque huc Landinus comitatus signa tribulum,
Quae velis niveis nigra flagella notant,
Sumpserat a proprio non adspernanda Tribulo
Munera, dum caeso victor ab hoste redit.

In quodam poemate manuscripto, quod apud humanissimum mihique amicissimum Iuvenem *Everardum Ambrosium*, videre mihi contigit, ab *Antonio Francisco Landinio*, ineunte saeculo XVI. confecto, ubi de suis maioribus agitur, eiusdem *Landini* occurrit mentio. Poëmati autem hic adscribitur titulus:

Lamento della Villa di Casole antichissima, campeggiato con la seguela storica della memorabile, e felice guerra di Campaldino, Vittoria de' Fiorentini, contro gli Arretini, seguita l' anno MCCLXXXIX. del Signore *Anton Francesco Landini* Antiquario, nell' Accademia degli Assetati detto l' Ingordo. Con il zibaldone di varie composizioni del medesimo.

In haec autem verba illius operis initium legitur:

Canto l' armi vetuste, e i miei consorti
Di Famiglia Landin gli avi funesti &c.

Inde memorata ex ordine belli Campaldinensis origine, apparatuque mirifice descripto, haec sequuntur. Fra

Fra gli altri Capi lor fu *Vieri Cerchi*;
Cavalier di natal, porpora, e ſtima,
Altro, e tanto ſaper non ſi ricerchi,
Maggior encomi, che debil mia rima.
Vedeſi il Podeſtà *Corſo Donati*,
Di Piſtoia venir con maggior lima.
Non è dover tacer fra tanti andati
Dante Alighieri, che trovar ſi volſe,
Benchè giovine, e nobil d'antenati.
Quel gran poeta oſcurità avvolſe,
Che a farlo chiaro biſognò il *Landino*,
Col ſuo nobile ingegno il dubbio ſciolſe:
A tredici Maggio preſo il cammino,
Con l' inſegne a Ripoli Badia,
E' bandita la guerra all'Arretino:
Acciò moſtrin valore, e gagliardia,

& paulo poſt ita ſequitur.

I Feditori con tant' impeto dico
Aſsalirono quel de' Fiorentini,
Molti gettati da caval nitrico;
Raggruppandoſi inſieme i Paladini,
Combatton giuſto, a guiſa di duello,
Ecco del *Cerchi* Squadron, e Patrini:
Crudeliro le zuffe, e mongibello,
Cadde eſtinto l' alfier, cadde l'inſegna,
Ch' havea in bianco vel negro flagello,
Tinta di ſangue uman oh Dio! non ſdegna;
Tal ſi vidd' Arno correr di vermiglio;
Ecco *Landin* quella raccor ſi degna,
Con braccio invitto ſvelò al Cielo il giglio,
Succeſsor nell'onor d'alfier novello,
Animando i compagni a forte piglio.

Tantis igitur praeclaris facinoribus decoratus obiit *Landinus* iſte A. MCCCXLIII.

(3) *Cir-*

(3) *Circulorum* gens, est nostrae urbis vetustissima, ut patet ex Historia B. Humilianae de Circulis a *Francisco Cionaccio* edita. In medio Ecclesiae Candore marum exstat sepulchrum marmoreum, adfixo eorum stemmate gentilitio, cum hac inscriptione.

Manni Domini Lapacci de Circulis de Garbo, et suorum.

Extra Abbatiam, in eius tamen Paroccia, Templum adsurgit *S. Nicolao* ab ipsis dedicatum, in cuius epistylio portae, per quam aditus in Templum patet, haec ingredienti occurrit inscriptio:

Questa Chiesa a fatto fare le Rede di Giovanni di Riccardo de Cerchi per l'anima di detto Giovanni, e di Riccardo suo Padre, et di tutti i suoi descendenti l'Anno MCCCXCII. del Mese d'Agosto.

(4) In Magistratu Reformationum nostrae Vrbis Lib. VII. pag. LXXXIX. habemus: *Landino di Nato Landini entra Soldato a ruolo di Vieri Cerchi, e sua Compagnia.*

(5) Laudatur iste a *Secundo Lancellotto* in suo opusculo, vulgo *oggidì* inscripto, in quo inter praeclaros pictores, qui ab anno MCCC. usque ad annum MCCCC. floruerunt, recensetur: eundemque summis laudibus prosequitur *Peregrinus Orlandius* in suo Abecedario Pictorico. *Philippus Baldinuccius* Decennali IV. sub A. MCCCL. Verum ut lectori gratificer, adponam hic ea, quae accuratissimus *Georgius Vasarius* Tom. I. *Vitarum Pictorum* adfert, ut locupletior mea haec evadat historia, & uno intuitu egregia eius opera conspiciantur. En igitur laudati viri verba:

„ Es-

» Esſendoſi già molti anni udita la fama , et
» il rumore delle pitture di Giotto , e de'
» diſcepoli ſuoi ; molti deſideroſi di acquiſtar
» fama , et ricchezze , mediante l' arte della
» Pittura , cominciarono , inanimiti dalla ſpe-
» ranza dello ſtudio , et dalla inclinatione della
» natura , a caminar verſo il miglioramento
» dell' arte , con ferma credenza , eſsercitandoſi
» di dovere avanzare in eccellenza e Giotto , e
» Taddeo , et gli altri pittori . Fra queſti fu
» uno Iacopo di Caſentino , il quale , eſsendo
» nato , come ſi legge , della Famiglia di Mess.
» Criſtoforo Landino da Prato vecchio , fu da
» un Frate di Caſentino , allora Guardiano al
» Saſso della Verna , acconcio con Taddeo
» Gaddi , mentre egli in quel Convento lavo-
» rava , perchè imparaſse il diſegno , et colorito
» dell' arte . La qual coſa in pochi anni gli
» riuſcì in modo , che condottoſi in Fiorenza
» in compagnia di Giovanni da Milano a i ſer-
» vigi di Taddeo loro maeſtro , molte coſe
» lavorando , egli fu fatto dipignere il Ta-
» bernacolo della Madonna di Mercato vec-
» chio , con la tavola a tempera , et ſimil-
» mente quello ſul canto della Piazza di S.
» Niccolò della Via del Cocomero , che pochi
» anni ſono l' uno , e l' altro fu rifatto da
» peggior maeſtro , che Iacopo non era . Et
» a i tintori quello , che è a S. Nofri ſul canto
» delle mura del orto loro , dirimpetto a S.
» Giuſeppo . In queſto mentre esſendoſi con-
» dotte a fine le Volte di Or S. Michele , ſopra
» i dodici pilaſtri , e ſopra eſse poſto un Tetto
» baſso alla ſalvatica , per ſeguitare , quando ſi
» poteſſe la fabrica di quel Palazzo , che aveva
a eſ-

» a esſere il Granaio del Comune, fu dato a
» Iacopo di Caſentino, come a perſona allora
» molto pratica, a dipignere quelle Volte, con
» ordine, che egli vi faceſse, come vi fece,
» con i Patriarchi, alcuni Profeti, e i primi
» delle Tribù, che furono in tutto ſedici figure
» in campo azzurro d'oltramarino, oggi mezzo
» guaſto, ſenza gli altri ornamenti. Fece poi
» nelle facce di ſotto, e nei pilaſtri molti
» miracoli della Madonna, e altre coſe, che
» ſi conoſcono alla maniera. Finito queſto la-
» voro, tornò Iacopo in Caſentino, dove poi
» che in Prato vecchio, in Poppi, e altri
» luoghi di quella Valle hebbe fatto molte ope-
» re, ſi conduſse in Arezzo, che allora ſi go-
» vernava da ſe medeſima, col conſiglio di
» ſeſsanta Cittadini de' più ricchi, e più hono-
» rati, alla cura de' quali era commeſso tutto
» il reggimento, dove nella Cappella principale
» del Veſcovado, dipinſe una ſtoria di S. Mar-
» tino; e nel Duomo vecchio, hoggi rovinato,
» pitture aſsai, fra le quali era il ritratto di
» Papa Innocentio Seſto, nella Capella maggiore.
» Nella Chieſa poi di S. Bartolomeo, per lo
» Capitolo de' Canonici della Pieve, fece la
» facciata dov' è l' Altar maggiore, e la Ca-
» pella di S. Maria della Neve. E nella Com-
» pagnia vecchia di S. Giovanni de' Peducci fece
» molte ſtorie di quel Santo, che oggi ſono
» coperte di bianco. Lavorò ſimilmente nella
» Chieſa di S. Domenico la Capella di S. Cri-
» ſtofano, ritraendovi di naturale il Beato
» Matuolo, che libera dalle carcere un mer-
» cante de' Fei, che fece fare quella Capella:
» il qual Beato ne' ſuoi tempi, come Profeta,

» pre-

» predisse molte disaventure all' Aretini. Nella
» Chiesa di S. *Agostino* fece a fresco nella Capel-
» la, e Altar de' *Nardi*, storie di S. *Lorenzo*
» con maniera, e pratica maravigliosa. E per-
» chè si esercitava anche nelle cose di Archi-
» tettura, per ordine de i sessanta sopradetti
» Cittadini, ricondusse sotto le mura d' Arezzo
» l' acqua, che viene dalle radici del Poggio
» di Pori, vicino alla Città braccia CCC. la
» quale acqua al tempo de' Romani era stata
» prima condotta al teatro, di che ancora vi
» sono le vestigie; e da quello, che era in sul
» monte, dove hoggi è la Fortezza, al Amfi-
» teatro della medesima Città, nel piano, i
» quali edifitii, e condotti furono rovinati, e
» guasti del tutto da i Gotti. Havendo dunque,
» come s' è detto, fatta venire *Iacopo* quest'
» acqua sotto le mura; fece la fonte, che al-
» lora fu chiamata Fonte *Guizianelli*, e che
» hora è detta, essendo il vocabolo corrotto,
» Fonte Vinitiana: la quale da quel tempo, che
» fu l' anno MCCCLIV. durò insino all' anno
» MDXXVII. e non più: perciochè la peste di
» quell' anno, la guerra, che fu poi, l' haverla
» molti a' suoi comandi tirata per uso d' orti,
» et molto più il non haverla *Iacopo* condotta
» dentro; sono state cagione, che ella non è
» hoggi, come doverebbe essere in piedi.
» Mentre, che l' acqua si andava conducendo,
» non lasciando *Iacopo* il dipingere, fece nel
» palazzo, che era nella Cittadella vecchia,
» rovinato adì nostri, molte storie de' fatti del
» Vescovo *Guido*, e di *Pietro Sacconi*, i quali
» huomini in pace, et in guerra havevano gran-
» di, et honorate cose fatto per quella Città.

C » Si-

„ Similmente lavorò nella Pieve sotto l' organo
„ la storia di S. Matteo, e molte altre opere
„ assai. E così facendo per tutta la Città opere
„ di sua mano, mostrò a *Spinello* Aretino i
„ principj di quell' arte, che a lui fu insegnata
„ da *Agnolo*, e che *Spinello* insegnò poi a
„ *Bernardo Daddi*, che nella Città sua lavo-
„ rando, l' onorò di molte belle opere di pit-
„ tura, le quali aggiunte all' altre sue ottime
„ qualità, furono cagione, che egli fu molto
„ honorato da' suoi Cittadini, che molto l' ado-
„ perarono ne i Magistrati, et altri negotii
„ publici. Furono le pitture di Bernardo mol-
„ te, et in molta stima, e prima in S. Croce
„ la Capella di S. Lorenzo, e di S. Stefano,
„ de' Pulci, e Berardi, e molte altre pitture
„ in diversi luoghi di detta Chiesa. Finalmente
„ havendo sopra le porte della Città di Fiorenza
„ dalla parte di dentro fatto alcune pitture,
„ carico d' anni, si morì, et in S. Felicita hebbe
„ honorato Sepolcro l' anno MCCCLXXX.

„ Ma tornando a Iacopo, oltre alle cose
„ dette, al tempo suo hebbe principio l' anno
„ MCCCL. la Compagnia, e Fraternita de' Pit-
„ tori: perchè i Maestri, che allora vivevano,
„ così della vechia maniera Greca, come della
„ nuova di Cimabue, ritrovandosi in gran nu-
„ mero, et considerando, che l' arti del disegno
„ havevano in Toscana, anzi in Fiorenza pro-
„ pria hauto il loro rinascimento, crearono la
„ detta Compagnia sotto il nome, e protezzione
„ di S. Luca Evangelista, sì per rendere nell'
„ Oratorio di quella, lode, e gratie a Dio, e
„ sì anco per trovarsi alcuna volta insieme, e
„ sovenire così nelle cose dell' anima come del
„ cor-

» corpo, a chi, secondo i tempi, n' havesse
» di bisogno. La qual cosa è anco per molte
» arti in uso a Firenze, ma era molto più anti-
» camente. Fu il primo loro Oratorio la Ca-
» pella maggiore dello Spedale di S. Maria
» Nuova, il quale fu loro concesso dalla Fami-
» glia de' Portinari. E quelli, che primi con
» titolo di Capitani, governarono la detta Com-
» pagnia furono sei, et in oltre due Consi-
» glieri, e due Camarlinghi; come nel vechio
» libro di detta Compagnia, cominciato allo-
» ra, si può vedere. Il primo capitolo del
» quale comincia così;

» *Questi capitoli, et ordinamenti furono tro-*
» *vati, et fatti da buoni, e discreti huomini*
» *dell' Arte de' Dipintori di Firenze, et al tempo*
» *di Lapo Gucci dipintore. Vanni Cinuzzi dipin-*
» *tore. Corsino Buonaiuti dipintore. Pasquino*
» *Cenni dipintore. Segnia d' Antignano dipintore.*
» *Consiglieri furono Bernardo Daddi, e Iacopo di*
» *Casentino dipintori. E Camarlinghi Consiglio*
» *Gherardi, e Domenico Pucci dipintori.*

» Creata la detta Compagnia in questo
» modo, di consenso de' Capitani, e degli al-
» tri, fece Iacopo di Casentino la tavola della
» loro Capella, facendo in essa un S. Luca,
» che ritrae la nostra Donna in un quadro,
» e nella predella da un lato gl' huomini
» della Compagnia, e dall' altro tutte le
» donne ginocchioni. Da questo principio,
» quando raunandosi, e quando no, ha conti-
» nuato questa Compagnia insino a che ella
» si è ridotta al termine, che ell' è oggi,
» come si narra ne' nuovi Capitoli di quella
» approvati dall' Illustrissimo S. Duca Cosimo

„ protettore benignissimo di queste arti del „ disegno.

„ Finalmente *Iacopo*, essendo grave d' anni, „ e molto affaticato, se ne tornò in Casenti- „ no, e si morì in Pratovechio d' anni ottanta: „ e fu sotterrato da' parenti, e dagl' amici in „ S. Agnolo, Badia fuori di Pratovechio dell' „ Ordine di Camaldoli. Il suo ritratto era nel „ Duomo vecchio di mano di Spinello in una „ storia de' Magi. E della maniera del suo dise- „ gniare n' è saggio nel nostro Libro. E nel „ MCCCLVIII. gli fu data sepoltura. Nè gli „ mancò dopo la morte questo Epitaffio:

„ *Pingere me docuit Gaddus, componere plura,*
„ *Aptè pingendo corpora, doctus eram.*
„ *Prompta manus fuit; & pictum est in pariete tantum*
„ *A me: servat opus nulla tabella meum.*

S. III.

VErum quasi *Landinorum* progenies per viros omni virtutum genere praeditos propaganda esset continuo, in lucem *Iacobus* emisit *Franciscum*, qui cum a puero oculis captus esset, *Caeci* nomen obtinuit (1). Hic itaque ob summam, admirabilemque carmina extemplo fundendi facultatem ab inclyto Rege Cy-

Cypri, et a Venetiarum Duce A. circiter MCCCLX. publice Venetiis corona laurea decorari meritus eſt. In muſica vero arte adeo valuit, ut pneumatica organa populo undique confluenti, incredibili, et, ut ita dicam, caeleſti ſuavitate pulſaret.

(1) In Elegia cit. de ſuis Maioribus, haec de eo *Chriſtophorus* noſter cecinit:

Hic avus, o *Franciſce*, tibi, cui Muſa canora,
 Arte dedit, priſcos aequiparare viros,
Nec magis Aoniae gaudent Amphione Thebae,
 Cum ſtupeant dulci ſaxa coiſse lyra,
Quam tua Tyrrheni ſoliti per templa, per aedes,
 Organa tam facili cernere pulſa manu.
Lesbous celeres cantu Delphinas Arion,
 Permulſit vitreas, dum rate findit aquas,
At Rhodopes gelidis ducebat montibus urſos,
 Orpheus & fulvos per iuga ſumma lupos.
Sed neque per ſilvas, neque per freta dulcius illo,
 Hactenus audiſse iurat Apollo melos;
Quin & adoptiva muſam de ſtirpe Parentem
 Retulit, & Muſis dignus Alumnus erat.
Sed ſimul, heu, nulli ſuperi Di cuncta dedere,
 Nullus & ex omni parte beatus erit;
Nam qui Sirenas ſuperabat voce canoras,
 Damnata aeterna lumina nocte tulit.
Non quia ſic meritus fuerat; ſed noſcite quantus
 Invidiae livor infera regna premat.

 Eſt

Eſt inter ſtygias Phthone deterrima nymphas
  Tempora cui multus, craque pallor obit.
Hanc Pater & ſtygiae Phthonem dixere ſorores,
  Invida quod triſti fronte ſecunda videt.
Haec patrias primis tenebras iam liquerat annis,
  Auſa per excelſas aetheris ire plagas.
Namque poteſt hominum res ſi turbare ſecundas,
  Tunc fruitur proprio nympha maligna bono.
Ergo forte trium perſcrutans fata ſororum,
  Audierat Lacheſis talia voce dari.
Naſcetur Feſula *Franciſcus* origine tali,
  Dircaeum quali vidimus arte Linum.
Protinus invidia tumuit Dea ſaeva, ſuiſque
  Supplicibus Clothon vocibus adloquitur:
O Dea, nam nulli vitae ſub lumen ituro,
  Te ſine mortali ianua prima datur;
Caſtalii, quae ſacra colunt Heliconides antri,
  Iam mira cupiunt arte parare virum,
Et cupiunt, & tanta illas fiducia cepit,
  Vt ſibi, vel ſine te cuncta licere putent.
At Tu ne quiſquam quondam tua numina temnat,
  Ne lateat, poſsit quid tuus orbe furor,
Illius aeterna damnabis lumina nocte,
  Sit Linus, ut iactant, dummodo caecus eat;
Hac olim Thamiram poena afflixere Camoenae,
  Certaret cantu cum ſuperare Deas.
Hac nunc illarum poena afficiatur alumnus.
  Sic tua, qui ſpernat numina nullus erit.
Dixerat; & partus maturi venerat hora,
  Atque tuam, mater, Parca petebat opem.
Ergo ades, & puero referas dum limen, adempta
  Aetheris in lucem luce, venire iubes.
Non tamen Aoniae caecum ſprevere puellae,
  Nec puduit molli ſaepe fovere ſinu.

Mu-

Mufarum filvis, Mufarum montibus, olim
  Lufit, Mufarum captus amore puer.
Quin & Pierias, Phoebo ducente, per umbras,
  Audivit facros ex Helicone choros.
Audivit varia modulantes voce forores,
  Haec ore, haec tibiis concinit, illa fide.
Atque ita difparibus nato diftincta cicutis
  Organa porrexit Calliopea fuo.
Atque ait: Aufonias fumme hinc i nate per urbes,
  I noftras laudes, noftraque facta cane.
Tanta hic carminibus tibi gloria furget Etrufcis,
  Threicii quanta carmine Vatis erat.
Nam mire Tufco vivens celebraberis Arno,
  Lydia qua fulvus temperat arva Leo.
Nulla dies facrum poterit fubducere nomen,
  Sed tua poft maior funera crefcet honos.
Nec mater de te quicquam mentita, fuique
  Egregiam verbis facta tulere fidem.
Nam Florentini folus dum cantibus aedem
  Pontificis celebras, Tufcia tota ruit.
Teque rudes, doctique fimul, iuvenumque, fenumque
  Pectora, divinis obftupuere fonis;
Sed nec tu fueras una contentus in arte,
  Cum pofses veterum dogmata nofse Patrum.
Nam folers rerum caufas, penitufque repoftae
  Naturae occultas tendis inire vias;
Et quod terrenis oculis vidifse negatum eft,
  Cernere mente parens Calliopea dedit.
Iamque tuum nomen duras tranfcenderat Alpes,
  Oraque complerat trans freta longa virum.
Quin & marmoreo moriens donare fepulcro,
  Quod nunc Laurenti templa vetufta tegunt.
Templa tegunt, quae mox Cofmus fuffulta columnis,
  Fornice fublimi confpicienda dabit.

Tunc licet aurato niteant laquearia tecto,
  Et Fesulus multa splendeat arte lapis.
Non tamen e media quoque tu removeberis aede,
  Nec volet hoc, doctis qui favet ingeniis:
Nam favet ingeniis Cosmus, quin luce carentum
  Inviolata loco busta manere iubet.
Aeternum *Francisce* igitur per saecula vives,
  Et tuus Elysii spiritus arva colet.

Eumdem *Christophorus* noster inter Florentinos oratores, eloquio illustres reponit; ita enim de eo loquitur in Apologia ante Dantis commentarium adposita: „ Ne fù ignobile la „ Musica nella Fiorentina Repubblica &c. In „ questa adunque potrei molti excellenti referire. „ Ma richiede l' amore della agnatione, che „ non defraudi delle debite lode *Francesco Cieco*, „ fratello di mio avolo; al quale tanto con„ cedette la natura di giudicio nell' udito, „ quanto gli tolse nel viso. Cosa certo mi„ rabile, che privato in tutto del vedere fussi „ non indotto in Filosofia, non indotto in Astro„ logia, ma in Musica doctissimo: et nella „ quale tanto valse nel suono degl'organi, che „ nella nobilissima Città di Vinezia, per giu„ dizio di tutti e Musici, e quali da tutte parti „ quivi eran concorsi, fù in forma di Poeta dal „ Rè di Cipri, e dal Duca Veneto di laurea „ corona ornato. „ *Io. Monaldus* in *Historia* MS. *Florent. Familiarum* haec tradit: „ Fù nell' ar„ monia *Francesco Landini* di tanto giudicio, che „ nella Città di Venezia per giudicio di tutti „ i Musici quivi concorsi per udirlo, fu in „ forma di Poeta dal Rè di Cipri, e dal Du„ ce Veneto di laurea corona coronato. „ *Gaddius* vero in *Coroll. Poëtic.* & Tom. I. *De*

Scri-

Scriptoribus non Ecclesiasticis V. *Landinus* ait : „ *Landini* [idest *Christophori*] gentiles fue- „ runt *Franciscus* Poeta laureatus , & *Gabriel* „ Poeta , & Historicus . „ Vid. *Poccíantem* , & *Nigrum* in *Hist. Flor. Scriptor.* *Antonium Magliabechium* in *Notis* , *Io. Marium Crescimbenium* Cl. I. lib. V. , & *Leopoldum Del Migliore* in *Flor. Illustrata* . Apud *Paullum Minium* in Libello *De Florentina Nobilitate* , Florentiae A. MDXCIII. impresso, p. CIII. legitur: „ Il numero de' Poeti „ Fiorentini è tanto grande, che io non credo, „ che nazione alcuna l'avanzi, &c. „ deinde de laureatis Poetis agens , subdit : „ Il quarto fu „ *Francesco Landini* , il quale fiorì nel MCCCLX. „ morì nel MCCCLXXX. coronato in Venezia „ per mano del Re di Cipri . Fù costui gran „ Musico, e cieco ; onde il Cieco si addimandò „ & pariter p. XCVI. inter Illustres Mathematicos eumdem recenset . Denique in Bibliotheca *Laurentiana* Plut. LXI. inest Cod. chartac. XLI. ab *Philippo Villanio* exaratus, cum titulo : *Vita di Dante , e del Petrarca , del Boccaccio , et altre Opere di Fiorentini Illustri , et di Ms. Stefano Porcari* , ubi legitur *Francisci* Elogium , in hunc modum:

DI FRANCESCO CIECO ET ALTRI MVSICI FIORENTINI.

„ MOlti sono stati e Fiorentini memorabili, „ che perfettissimamente habbino acqui- „ stato la disciplina dell' Arte, ma pochi quel- „ li, che in essa alcuna cosa hanno composta , „ intra quali Bartolo, et ser Lorenzo di Masino „ sopra gli altri degniamente cantorno , e Gio:

„ da

„ da Cascia ; ma questi, e tutti gl'altri che la lau-
„ dabile antichità ha veduti, *Francesco*, il quale
„ ancor vive avanza. Questo al tempo della
„ sua fanciullezza da subito morbo di vaiolo
„ fù accecato, ma la fama della Musica di
„ grandissimo lume l' ha ristorato. Nacque in
„ Firenze di Iacopo dipintore huomo di sem-
„ plicissima vita. Passato gl' anni dell' infanzia
„ privato del vedere, cominciando a intendere
„ la miseria della cecità, per poter con qual-
„ che sollazzo allegrar l' horrore della perpetua
„ notte, cominciò fanciullescamente a cantare,
„ di poi cresciuto, et già intendendo la dolcez-
„ za della melodia, prima con viva voce, dipoi
„ con strumenti di corde, et organo comin-
„ ciò a cantare, secondo l' arte, nella quale
„ mirabilmente aquistando, prontissimamente
„ trattava gl' instrumenti musici, i quali mai
„ non haveva veduti, come se corporalmente
„ gli vedesse. Della qual cosa ogni uno se
„ ne maravigliava, e con tant' arte, e dol-
„ cezza cominciò a suonare gl' Organi, che
„ senz'alcuna comparazione tutti gl'altri tra-
„ passò, et compose per l' industria della mente
„ sua, instrumenti musici da lui mai non ve-
„ duti, et è, nè sia senza utile a sapere, che
„ mai nessuno, con organo sonò più eccellen-
„ temente ; donde seguì, che per comune
„ consentimento di tutti e Musici concedenti
„ la Palma di quell' arte ; che a Venegia pu-
„ blicamente dall' Illustrissimo Re di Cipri, co-
„ me solevano e Ceseri fare a' Poeti, fu
„ coronato d' alloro. Morì nell' anno della
„ grazia MCCCXC. et è nel mezzo della Chie-
„ sa di S. Lorenzo di Firenze seppellito.

§. IV.

§. IV.

TAnti viri ingenium aemulatus est *Gabriel*, *Christophori* (1) nostri patruelis, qui mira mentis sagacitate a natura ditatus, Camaldulensium Ordini sese ultro adolescens addixit, ubi, sub optima Monachi pereruditi *Ambrosii Traversarii* disciplina, humanioribus litteris imbutus, eiusmodi progressus fecit, ut plurima poemata virenti adhuc aetate componere favente *Apolline* coeperit, quae vel graviores, doctrinaque praestantiores viros deterrere potuissent (2): quamplures enim odas, non sanctitatem modo, sed sermonis etiam latini elegantiam maximam praeseferentes conscripsit; illudque de Pisano Bello arduum opus adgredi ausus fuit, quod absolvere immatura morte praereptus, minime potuit (3).

(1) Id testatur *Christophorus*, in Apologia Florentinorum, Dantis commentario praemissa de *Ambrosio Camaldulensi* agens, his verbis: „ Di „ costui fù discepolo Gabbriello mio Zio, scrittore „ di

„ di versi lirici, come appare nelle ode scritte „ in onore di S. Agostino, Girolamo, et „ Ambrosio, dottori della Chiesa. Cominciò „ poi in verso eroico la guerra Pisana, la „ quale avrebbe potuto piacere ad ogni dot- „ to, se non fusse stato impedito dalla morte. In Elegia autem citata, quam de suis maioribus *Christophorus* scripsit, *Gabrielis* huiusce laudes ita enarrantur.

Sed nec degeneres referet tibi fama minores,
  Nullaque de turpi posteritate nota est;
Non tibi germanus fuerat, cui cara nepotem
  Progenies, magna non sine laude dedit;
Nam *Gabriel*, quem sorte sua Camaldula legit
  Religio, niveis conspicienda togis,
Ambrosio primos nutritus lacte per annos,
  Roscida gorgoneis antra subivit aquis,
Hic fidibus proceres coeli laudavit, & illos,
  Militiam, summi qui meruere Dei,
Qui nobis patriam pro Christo vulnera passi,
  Sanguine divinam iam peperere suo;
Mox dum Parrhasiae Pisano in litore gentis,
  Victa Fluentino moenia Marte canit:
Ante exspectatum iuvenilibus obrutus annis,
  Deserit heu quanto proelia coepta pede.
Sic nobis, *Gabriel*, prima fraudate iuventa,
  Complesti luctu saucia corda gravi,
Nam tibi me Musae, tibi me patruelis origo,
  Iunxit, & ex uno sanguine iuncta domus,
Te duce Musarum, magno inflammatus amore,
  Cyrrhaei impuleras scandere celsa iugi:
Te duce Permessi liquidas ad fluminis undas
  Venimus, & sacro tinximus ora lacu.

At

At nunc si Phoebus velit adspirare canenti,
Magnorum ut possim dicere facta virum,
Si qui rauca canit gracili nunc carmina plectro,
Intonet altiloquo maior in ore sonus :
Cosmus, & egregii cernent me pignora Cosmi,
A patribus numquam degenerasse meis.

(2) Idem merito inter claros poetas recensetur a *Leone Allaccio*, *Iacobo Gaddio* in *Coroll. Augustino Fortunio* in *Fabulis rerum notabilium*, *a Pocciante*, & *Nigro* in *Catalog. Script. Florentin.* & ab *Io. Mario Crescimbenio* in edit. secunda *Hist. Vulg. Poeseos*, Lib. V.

(3) Obiit A. MCCCCXXX.

§. V.

EX *Christophoro* autem, *Francisci Caeci* germano, ortus est *Barptolemaeus*, ex eoque filii duo, *Christophorus* scilicet A. MCCCCXXIV. (1), & *Petrus* deinde (2) quorum prior maiores suos, gloria, splendore, & eminentissimis animi sui dotibus anteivit. Quo quidem tempore cum *Landinorum* gens Florentiam demigrasset, domum in hac urbe ad Puteum Tuscum sitam incoluit (3). Eo

igitur

igitur ſaeculo lucem adſpexit *Chriſtophorus* noſter, quo horrida illa, immaniſque barbaries, quae literas, bonaſque artes obſederat, *Coluccii Salutati* [4], *Leonardi Arretini* [5] eius diſcipuli, *Nicolai Nicoli* [6], *Ambroſii Traverſari* [7], *Poggii* [8], ac *Philelphi* [9] ope, in Italia, ac Florentiae praeſertim eradicari coeperat.

(1) Hoc anno natum eſse *Chriſtophorum*, compertum mihi eſt, ex libro quodam MS. qui in Archivo ſecreto Magni Ducis Etruriae adſervatur, in quo dies cuiuſcumque natalis exacte notatur. Cum quo conſentit praeſtantiſsimi Viri, *Io. Lami* teſtimonium in *Chronolog. Vir. doctor.*

(2) Natus eſt *Petrus* A. MCCCCXLIX. qui cum in *Alphonſum* Aragonum Regem militaret, dira nece ſublatus exceſsit, annos natus xxv. circiter, cuius funus ſequenti Elegia celebrat *Chriſtophorus*, quae legitur in Lib. III. *Xandrae*:

Ergo heu mi miſero, ſine te, nec fata pudebit,
Perpetuus, Frater, pectora luctus edet?
Te ſine, nunc vitae Frater pars maxima noſtrae,
Cogor in aeterna vivere moeſtitia;
Nam mihi te teneris durus Mars ſubripit annis,
Quincta nec ah licuit luſtra videre tibi.

Ille

Ille etenim octava Saturni a fede malignum
  Oppofitus, vitae contudit aftra tuae,
Vnde & crudeles nimium te faevus in hoftes,
  Impulit irato fidere ferre pedem.
Attamen hunc ftygiae fubmerferit unda paludis,
  Bellica qui primus duxit in arma viros;
Qui pacem fubito potuit turbare tumultus,
  Dum movet horrenti martia caftra tuba.
Hic adamanta tulit ferrato in pectore durum,
  Durius aut fiquid efse adamante poteft.
Hic miferam nato privavit faepe parentem,
  Et caruit fponfo pacta puella viro.
Hic te fubripuit, teque hic mihi frater ademit,
  Et vita, atque oculis frater amabilior.
Tam dilecte mihi, quantum nec Caftora Pollux,
  Vnica nec quantum pignora mater amat.
Sed tamen haec durum mulcent folatia cafum,
  Et faciunt tantis me fuperefse malis;
Quod nihil indignum tam dirae mortis imago,
  Impulit audaci te fubiifse viro,
Nec Lufitani vidit te turba tyranni,
  Nec Calabrum cunei terga dedifse fugae;
Sed pedes adverfos equitis iaculatus in armos,
  Prendifti occurrens fraena fugacis equi.
Nam vires aderant, volucrifque celerrima plantae,
  Quae pofset fluvios exuperare fuga:
Sed fruftra heu miferi, fi nobis fata repugnent,
  Nitimur impofitas exfuperare colos;
Iam Lufitanum victus porrexerat enfem
  Hoftis, & innexus brachia capta dabat;
Ecce ferox Arago, turmam praevectus, & acri
  Auxilio comiti tela inimica quatit.
Et tibi me miferum frater, dum vincula nectis
  Captivo, & reditus ad tua figna paras;
Im-

Improvisus adest, & dextras vulnere costas
Transfigit, & medium pervolat hasta iecur.
Accurrit tum densa cohors, cunctique manipli,
Et clupeo flentes saucia membra locant.
Ille ubi se certa vidit iam morte teneri,
Talia magnanimo pectore verba refert.
Sensimus haec dudum, cum durum in viscera ferrum,
Irruit extremum lucis adesse diem.
Verum communis veni cum Martis ad arma,
Noram quas soleat sors variare vices;
Vt durae inmineant quam saeva pericula pugnae,
Vt circa fatum militis arma volet:
Nec mihi tum certam statui sperare salutem,
Aut quod commune est posse carere malo.
Sive igitur quodcunque meae de stamine vitae
Restitit ante diem, sors inimica tulit.
Seu potius certum, nec devitabile fatum,
Hoc tantum dederat quod superare nefas.
Intrepidus forti quamvis horrenda subibo,
Quae natura parens ultima dona dedit.
Nam qui militiae pulcro raptatur amore,
Exsuat hic omni pectora mollitie;
Vulgus enim & vilem demulcent prospera plebem,
Quae sua denervat corda cupidinibus:
Terrores vero mortis, trepidosque tumultus,
Est animi proprium vincere fortis opus.
Non ergo invitus cogar? Sequor ecce, volensque,
Iam iam lethaei pocula nigra bibam.
Sed tamen, heu cari miserum genitoris imago
Sauciat, atque domus, maxima cura, soror.
Policianeas nam me dum tristis in arces,
Alitis adversae mitteret ominibus.
Egressum laribus me ad portas usque secutus,
Inlacrimans fracta talia voce dabat:

Novi

Novi ego, quae ſedeat iuvenili in corde cupido
  Laudis, & egregiae gloria militiae:
Quis furor in bello, quam neſcia cedere virtus,
  Viribus inferior maxima ſaepe ciens.
Quod te per noſtros annos, lacrimaſque ſeniles,
  Quae nunc ex oculis fluminis inſtar eunt,
Si pia ſoliciti flectit te cura parentis,
  Atque ſuum pondus verba precantis habent,
Parce precor, miſeroque patri, qui dura ſenectae,
  Incolumi nato, taedia ferre poteſt.
Siquis at adverſus caſus! ſed triſte recuſat
  Omen, inhorreſcens lingua referre metu.
Hoc prius Omnipotens, caeli qui templa frequentas,
  Ad Styga terribili fulmine mitte caput.
Ad Styga mitte caput prius hoc, quā dura ſuperſtes,
  Ante diem, nati funera conſpiciam.
Haec tunc ille gemens, verum interrupta frequenti
  Singultu, ſalſae flumina fudit aquae.
Nec mihi nunc animum, ſed mors iam degravat [artus,
  Deficit in medio frigida lingua ſono.
Sic ille: at ſtridens craſsum vomit ore cruorem
  Vulnus, & e gelido ſanguine vita fugit.
Proh dolor! at magno quis poſsit verba dolore,
  Muſa licet faveat, digna referre ſatis.
Ille per obſcuras fauces grave olentis averni
  Ingreditur, nigrum non rediturus iter.
Lurida rimoſa iam tranat flumina cymba,
  Cernit echidnaei guttura lata canis.
At ſoror interea, quanta ah caligine rerum
  Obruimur, totis noctibus urget opus.
Vtque reverſuro tenui velamina lino
  Conſuit, heu votis fiſa puella piis;
Nocturnum & vario cantu ſolata laborem,
  Ad breve qui periit tempus adeſse putat.

At nobis fusco velatus somnus amictu,
Heu nimium veris venit imaginibus;
Nam quam porta nigri Plutonis cornea misit,
Nota mihi ante oculos adfuit umbra tui.
Hoc properans nostrae frater persolvimus, inquit;
Transfuga nec venio munera militiae.
Hunc reditum in sedes mater me accepit avitas,
Laetus & ad patriae limina prisca trahor:
Iamque vale dixit, simul & vestigia torquens;
Elapsa est visus umbra benigna meos.
O me infelicem; nox o mihi prima malorum
Nuntia, quid potuit durius esse mihi?
Excitor infelix, & iam praesaga futuri
Mens mihi, solicito pectore concutitur.
At mox fama ruens, somnique obscura recludit,
Atque prius dubium narrat aperta malum.
Ex illo binos sensi mea lumina fontes,
Qui mihi perpetuis imbribus ora rigant.
Ex illo curae maerentis cordis edaces,
Noctes atque dies pectora nostra premunt.
Nec possunt docti a luctu seducere amici,
Multa licet vera de ratione ferant.
Nec me longa dies, lacrimas quae siccat aniles,
Quaeque oblita mali mollia corda levat;
Sed nec Pierides, quo manes coniugis Orpheus
Permulsit, possunt me revocare sono.
At tu casta parens felix, quam praevia tanto
Maerori eripuit, de tribus una soror;
Nam quos heu luctus, gemitus quos dulcis acerbo
Viventi natus funere concuteret;
Tu tua sensisses ah quanto victa dolore
Viscera barbarica dilaniata manu.
Cumque tuo aeternis lacrimis damnata marito,
Aerumnas praeter, quid tibi vita daret.

(2) Viam *Tuscanellam* dictam puto, vel a nobili *Tuscanellorum* Familia, quae ibi sedem, domiciliumque defixerat, cuius vetus sepulchrum superest in Sacello, posito in Templo S. *Iacobi* supra Arnum; vel a Puteo quodam, qui prope *Thuscanellorum* domum est; unde quilibet olim aquam exhauriebat, cum publici iuris esset; & hac fortasse de caussa, nomen suum a Puteo illo via deduxit; ut vult *Christophorus* in *citata Eleg. de suis Maioribus*, & *Antonius Maria Salvinus*, qui huius Putei, nunc vero clausi, situm vivens adhuc exploravit. *Ioannes* insuper *Villanius* in Chronicis narrat, A. MCCCXLII. Florentinos, ut vires potentissimarum familiarum *Bardorum*, ac *Rubeorum* aliquantulum imminuerent, novam viam stravisse, quae a Puteo ad urbis portam, & ad Arcetrum, ducit; quaeque cum compendiaria fit in urbem venienti, ab iis omnibus teritur, qui Romana via Florentiam adveniunt. En verba laudati *Villanii* Lib. XII. Cap. XII. A. MCCCXLII. *Si mise la nuova via dal Pozzo Toscanelli su per la costa sopra S. Felicita, e sopra la Chiesa di S. Giorgio infino alla porta, che va in Arcetri.* De hac insuper apud *Franciscum Sacchettium* mentio occurrit Fab. LXXXI. his verbis: *Udendo il Sanese questo, disse a' compagni: de, andiamo di quasiù dal Pozzo Toscanegli, e torneremo in giù verso il ponte, che m' è detto, che il tale giuoca*, &c. & apud *Scipionem Ammiratum* pag. CCCCLXXXI. *Fu fatta una nuova via su per la costa sopra S. Felicita, e la Chiesa di S. Giorgio, che dal Pozzo Toscanelli menava alla porta, onde si va ad Arcetri.* Ex hac via suum repetit ortum *Ioannes* noster *Boccaccius*, ut vir

cl. *Dominicus Maria Mannius* innuit pag. IX. in illuſtratione *Boccaccii* fabularum. Ex eadem quoque ſuam deduxit originem quidam *Clarus*, ad quem pertinet Sigillum illud, quod Tom. III. pag. LIV. a laudato *Mannio* exhibetur; necnon *Paullus* ille Geometra, *Landino* noſtro charisſimus, referente ipſo *Landino* pluribus locis, & *Georgio Vaſario* in Libro vulgo *De' Ragionamenti*, ubi ita loquitur: *Quegli in proffilo allato al Ficino, è Meſſer Paolo dal Pozzo Toſcanelli grandiſſimo Geometra*. Errat vero citatus *Mannius* in illuſtratione Fabularum *Io. Boccaccii*, adfirmans, *Paulli* huiuſce nomine, intelligendum eſse *Paullum* illum *Dell' Abbaco*, qui A. MCCC. floruit, *Ioannis Boccaccii* familiariſsimum, cuius ſepulchrum noſtra etiam aetate in Templo S. Trinitatis viſitur.

(3) Hic ortum eſse *Chriſtophorum*, eiuſque Parentes habitaſse, & ipſe teſtatur in hunc modum, in citata Elegia *De ſuis Maioribus* ad *Barth. Scalam*:

Tu tamen alma meis priſcas Florentia ſedes,
  Spirituae claſsis non procul aede locas.
Eſt vicus Tuſci Putei cognomine clarus,
  Vrbis qui in laevo moenia colle videt.
Hic tu, *Scala*, meae cernis primordia gentis;
  Quamvis parva, tamen hic monimenta patent.

Vgolinus quoque *Verinus*, *Chriſtophori* noſtri diſcipulus, ſic cecinit Lib. III. *De illuſtratione Vrbis Florentiae*:

Nec nova *Landini* vatis, non extera proles,
  Vt multi credunt, Proavus fuit incola claſsis
  Spirituae, ad Puteum Tuſcum monſtratur origo.

Sic

Sic se fata regunt, surguntque, caduntque vicis-
Vnicuique sui stat proli terminus aevi. [sim,
Oppida magna ruunt, & regna perire videmus
Maxima: tunc putas soboles durare perennes,
Cum sit nobilitas Etruscis semper amica
Civibus, atque novis Mater Florentia favit.

Quae ita in Tuscos versus, qui MSS. apud *Ambrosios* sunt, *Franciscus Baldellius* Cortonensis A. MDLXXVI. transtulit:

Del Poeta *Landin* non è già nuova,
Nè straniera la prole, come molti
Tengon che sia, che l' avo antico aveva
Di Santo Spirto nel Quartier sua sede;
E dal Pozzo Toscano, ot se ne mostra
L' origine, e tal è l' ordin de' fati,
Et il governo, or va per terra, or sono
In piede, et ogni prole ha terminato
Il corso, e le città grandi, e potenti
Restano estinte, veggonsi col tempo
I grandissimi regni venir meno:
Or pensi dunque, che le stirpi sempre
Tenghino fermo stato? s' a' Toscani
Amico il variar fu sempre, è volta
Fiorenza a favorir que' Cittadini,
Che nati nuovamente in lei vedea.

Verum strictius versus, sensumque *Verini* ita complexus est *Alexander Adimarius* Poëta percelebris:

Nè del Vate *Landin* nuova è la prole,
Come altri crede, il suo Proavo nacque
Nel quartier di San Spirto al Tosco Pozzo.
Così reggonsi i fati, un cade, un sorge,
E de' suoi giorni il termine ha ciascuno.

Mancan le gran Città, mancano i Regni;
E in eterno durar crediam le schiatte?
Ma perch' ognor l' Etruria ama i gran sangui,
Flora ognor d' altri figli onora il fiore.

Vbi animadvertendum est, ad praedicta *Verini* carmina in Etruscam linguam vertenda, inductum fuisse *Adimarium* ab *Antonio Francisco Landino*, qui propterea hanc illi Epistolam scripsit:

„ Da che VS. mi ha honorato, di nuovo „ la supplico farmi gratia tradurmi in versi „ volgari questi pochi cavati dall' opera d' *Vgolino Verino*, che glie ne resterò obbligatissimo, e potrò mettere infra le memorie di „ mia famiglia, e gli b. le mani.

Serv. *Anton Francesco Landini.*

Cui ita respondit *Adimarius*:

„ Hò volgarizzati in altrettanti versi i versi „ del *Verino* in lode della sua Famiglia, e gli „ mando a VS. godendo d' avere avuto parte „ nelle gloriose memorie del non mai lodato „ appieno *Cristofano Landini*, ed a VS. b. le mani.

Alessandro Adimari.

Quae cum ita sint, minime tamen erit inficiandum, *Landinum* e Prato veteri profectum fuisse, cum id *Vasarius* in *Vita Iacobi* supra adlata pag. XXXI. & alibi, *Razzius* in *Vitis Viror. Illustrium*, *Migliore* in *Florentia illustrata*, *Poccianter*, & *Niger* l. c. *Mannuccius* l. c. *Mannius* in *Sigill.* Tom. XII. aliique in lucem editi libelli aperte testentur; praecipue cum ex *Landino*, &

Ia-

Iacobo pictore Casentinensibus, de quibus supra meminimus, genus suum traxerit. Huc accedit etiam, quod in pluribus MSS. eius operibus, quae in Bibliotheca *Riccardiana*, & alibi extant, inveni, *Christophorum de Prato veteri* nuncupari; non quod ibi revera ortus esset, sed quod parentes sui, ex eo castro originem suam duxerint. Florentini autem civis nomen, & iura adeptus fuit, tum ob diuturnum, quod Florentiae habuit domicilium, ut quotidie fieri videmus; tum quod re ipsa *Landinus* noster in ea urbe natus esset. Iure igitur se, non modo a Prato veteri, sed Florentinum etiam, adpellat, veluti in Oratione in funere *Donati Azzaroli*, ubi ait: *Quam ob rem nemo ignorat Donatum Azzarolum, & in mea patria natum, quae* &c. Quod idem adserit in Cantus IX. Inferni *Dantis* expositione, hisce verbis: *Et se io non fussi Fiorentino, ardirei di dire, che in questo* [in Theologia scilicet] *nessuno l'equipara, nè pareggia:* necnon in argumento Cantus XIII. Purgatorii: *Imperoche se io dico el mio corpo è Fiorentino, non erro, perchè è composto quivi*. Notandum denique est, ex supra adlatis *Christophori*, & *Verini* carminibus, optime inferri, illius domum fuisse ad Tuscum Puteum; non autem in via Putei, vulgo *del Pozzo*, quae prope viam *Guicciardinorum* sita est. Sed ubicumque ea fuerit, ita indicatur ab eodem *Christophoro* in libro Magistratus Decimarum nostrae Vrbis, sub A. MCCCCLI. inscripto: *Gonfalonier Sferza: Sto in una chasa di Gio: di Tommaso Guidi nel Gonfalone del Lion nero, a primo via, a secondo figlioli di Nicolò del Buono Busini, a 3. via, a 4. il purgo; tengola a pigione da Domenico d' Andrea di*

 Gen-

Gennaio, *donne l'anno lire X.* Invenio praeterea, A. MCCCCXXXVIII. *Matthaeum Landinum*, *Christophori* cognatum, habitafse in Clafse S. Spiritus, quae *Scalae* vexillo diftinguitur.

(4) De *Coluccio Salutato* vide, quae erudite fcripfit *Laurentius Mehus*, de Hiftoria Literaturae Florentinae oprime meritus. Nec minus honorifica eiufdem *Coluccii* mentio a *Christophoro* fit, C. IX. Commentarii ad Infernum *Dantis*, ubi de *Phinei* fabula agit, hifce quidem verbis: *In questa favola fcripfe Coluccio Salutato Fiorentino, huomo doctiffimo, et preceptore di Leonardo Aretino fobtiliffima allegoria* &c.

(5) *Leonardum* pariter *Arretinum* maximo eruditionis adparatu illuftravit laudatus *Laurentius Mehus*, eaque publici iuris fecit A. MDCCXLI. Huc etiam referri poteft quaedam de eodem hiftoriola a *Christophoro* adlata, in Commentario ad *Dantem* C. XXIII. In hunc modum: *Et Leonardo Aretino, uomo d'eloquentia, et ingegno ornatiffimo, et bene licterato, volendo uno noftro Ciptadino, uomo non reo, ma fanza lettere accompagnarlo, et dicendogli, non voglio, che andiate fi folo; rifpofe folo farei io quando fuffi teco.* In Libris vero *Xandrae* legitur huiufmodi Epigraphe in *Leonardum Arretinum*:

Hic cui frondenti nectuntur tempora lauro,
Romanae linguae dos *Leonardus* erat;
Qui Florentini defcripfit gefta Leonis,
Tranftulit & Latiis dogmata Graeca viris.

(6) De *Nicolao Niccolo* viro excellentifsimo, qui non obiit A. MCCCCXL. ut fabulatur *Niger*, verum A. MCCCCXXXVI. aetatis fuae feptuagefimo tertio, ut patet ex fepulchrali Elogio in peryftilo Ecclefiae *S. Spiritus* adpofito,

ſito, de quo brevi amplisſimum Commentarium perficiet *Laurentius Mehus*. Hic Latinas Graecasque literas non parum iuvit, & totius antiquitatis ſtudioſus, picturam, ſtatuariam, ceteraſque artes nobiliores, quae vel ingenio, vel manu artificum commendantur, quae iamdiu apud nos conſenuerant, in uſum revocavit. Veterum Codicum MSS. diligentisſimus inquiſitor, eorum ſibi magnam copiam comparavit, quos poſt eius mortem Bibliothecae *D. Marci* FF. Praedicatorum a Magno *Coſma* excitatae, ut mortuus etiam viventibus prodesſet, Teſtamentarii executores dedicarunt. Doctorum hominum amicitias maxime coluit, ut *Corteſius* notat *Dialogo de Hominibus doctis*. De hoc etiam nonnulla tradunt *Verinus* in *illuſtratione Florentiae*, ubi *Nicolaum* nihil in lucem edidisſe falſo adſerit; quod & *Blondus* Lib. I. *Italiae illuſtratae*, & *Barptolemaeus Facius De Viris illuſtribus* perperam adfirmant.

(7) *Ambroſius Traverſari* Ordinis Camaldulenſis Generalis, ortus eſt A. MCCCLXXXVI. & circiter Concilii Florentini tempora eloquentia maxime claruit. Ebraicarum, Graecarumque literarum apprime doctus, in Baſileenſi, & deinde in Florentino Concilio orationes plurimas habuit; ex quibus magnam laudem adeptus eſt. Multa e Graeco in Latinum tranſtulit, aliaque opera proprio marte ab eodem exarata in noſtris Bibliothecis deliteſcunt: obiit MCCCCXXXIX. Prodibunt quamprimum eius Epiſtolae, in unum Volumen redactae, cum commentariis variorum, & doctisſimi *Ioannis Lamii* praeſertim, quamquam, neſcio quo fato, eam editionem reliquerit vir clarisſimus, & in alienas manus devenire pasſus ſit.

(8)

(8) De *Poggio* inferius nonnulla a nobis proferenda sunt.

(9) *Franciscus Philelphus*, patria Tolentinas A. MCCCXCVIII. natus est, Latinis, & Graecis literis eruditus, teste *Bartholomaeo Facio*, *De Viris illustribus*, Satyras centum scripsit; consecravitque *Alphonso* Regi, a quo ob eam rem, & multa pecunia, & equestri dignitate donatus est. Lyricum quoque opus magno impetu adgressus fuit. A *Francisco Sfortia*, Mediolanensium Duce conductus, res ab eo gestas eroico carmine decoravit. Quibus rebus factum est, ut Poëtae laureati nomen obtinuerit, ut ex scripto quodam habemus, in Archivo Florentino manu *Matthiae Cenni Aiuti*, Tabellionis A. MCCCCLXXXI. *famosissimus vir D. Franciscus Philelphus, miles, ac Poëta laureatus, facit procuratorem Franciscum de Tolentino nepotem suum Cancellarium Ducalem* &c. Verum non Poesi tantum, sed & Oratoria facultate valebat plurimum: scripsit enim Symposium quoddam, ac De Exsilio libros tres, Orationes praeterea invectivas plerasque. Lacedaemoniorum Remp. ex *Xenophonte*; *Numae Pompilii*, ac *Lycurgi* Vitas, & Apophthegmata ex *Plutarcho* in Latinam linguam diligentissime transtulit. Vide *Paullum Cortesium*, *Facium* l. c. *Apostolum Zenum* T. XIV. *Ephem. Literar. Venet.* Ceterum *Philelphus* uti vir Latinis, Graecisque literis bene institutus, Florentiae primum, anno circiter MCCCCXXVIII. virilem aetatem agens, deinde vero senex Paduae, Bononiae, Romae, ac Mediolani, publice docuit, ut ex eius Epistolis aperte innuitur; donec ut *Fontius* testatur in *Annalibus* suorum temporum MSS. in Bibliotheca *Riccardiana*, Mediolano Floren-

rentiam rursus accitus, ut publice in honorificentissimo docendi munere versaretur, aestu, ac labore itineris confectus, pridie Kal. Augusti Florentiae diem suum obiit, anno aetatis quinto, & octogesimo, salutis vero reparatae MCCCCLXXXVIII. ut *Ioannes Baptista Recanatus* num. LVIII. *Apol. Critic.* in *Iac. Lenfantium* deprehendit; quo defuncto eius vices praestitit ipse *Fontius*. Eius effigiem cum elogio nobis exhibet *Paullus Freherus* Part. IV. *De Vitis Philosophorum* &c. Florentiae A. MDCCXLII. Tomus primus eius Epistolarum in lucem prodiit.

§. VI.

TAntorum itaque Virorum auspiciis ingenuae artes, & praestantissimae facultates mirum in modum locupletatae sunt, atque exornatae; eo quod, non modo Latinis, verum etiam Graecis literis exsculpti iam essent Florentini, quas *Petrarcha* inter primos attingere conatus est, praeceptore *Barlaham* Monacho, Calabro eruditissimo (1). Etenim ante eius tempora, posteaquam Latina lingua remittere pristinas vires

suas

ſuas coepit, nulla paene in Etruria litterarum Graecarum mentio a noſtris hominibus habebatur; at qui tunc erant homines, ſuis contenti diſciplinis, aliena minime quaeritabant. Illum *Boccaccius* imitatus, a *Leontio Pilato* Theſſalonicenſi (1) literarum Graecarum eruditiſſimo, per triennium nonnulla hauſit, multo plura percepturus, ſi diutius vagus praeceptor, veteri maiorum ſuorum more, in eodem docendi munere perſeveraſſet. Non multo poſt *Boccaccii* obitum, complures docti homines emerſerunt certatim, qui literis Latinis, Graeca quoque adoriri non dubitarunt; unde flagranti eorum diſcendi deſiderio ſatisfacere cupiens Reſpublica Florentina *Emmanuelem Chryſoloram*, Florentiam non ſine magnis pollicitationibus, arceſſivit. Ex eius itaque gymnaſio multi peregregii diſcipuli primitus emerſerunt, qui adeo peregrinam Graecorum linguam, non modo per Etruriam, ſed per multas etiam nobi-

liores

liores Italiae partes, quasi novum literarum semen, ita disperserunt, ut paullatim crescens, iam usque ad *Landini* aetatem, germinasse videretur.

(1) Ita *Iannoctius Manettus* in *Vita Petrarchae* a Cl. *Laurentio Mehus* edita, adfirmat „ Quocirca primus a Barlaam Monacho literarum Graecarum imprimis peritissimo, vel „ potius tantummodo doctissimo, Catonem „ Censorium imitatus, qui in senectute literas Graecas discere non erubuit, Graece „ edoceri coepit. „ Ipse autem *Petrarcha* hac de re luculentissimum testimonium in Libris *De Ignorantia sui ipsius* nobis exhibet in hunc modum: „ Quorum librorum, *scilicet Platonis*, ego his „ oculis multos vidi, praecipue apud Calabrum „ Barlaam modernum Graiae specimen Sophiae, „ qui me Latinarum inscium docere Graecas „ literas adortus, forsitan perfecisset, nisi „ mihi illum invidisset mors, honestisque principiis obstitisset, ut solita est. „

(2) Vid. supra laudatum *Manettum* in *Vita Ioannis Boccaccii*. Idem praeterea in Opere *Genealogiae Deorum* Lib. XV. Cap. VI. adfirmat: „ Post „ hos & Leontium Pilatum Thessalonicensem „ virum, & ut ipse adserit, praedicti Barlaae „ auditorem persaepe deduco, qui quidem adspectu horridus homo est, turpi facie, barba „ prolixa, & capillitio nigro, & meditatione „ occupatus adsidua, moribus incultus, nec „ satis urbanus homo. Verum, uti experientia „ no-

„ notum fecit ; litterarum Graecarum doctissi-
„ mus ; & quodammodo Graecarum historia-
„ rum, atque fabularum, archivum inexhaustum ;
„ esto Latinarum non satis adhuc instructus sit.
„ Huius ego nullum vidi opus, sane quicquid,
„ ex eo recito, ab eo, viva voce referente,
„ percepi. Nam eum legentem Homerum, &
„ mecum singulari amicitia conversantem, fere
„ tribus annis audivi, neo infinitis ab eo reci-
„ tatis, vergente etiam alia cura animum,
„ acrior suffecisset memoria, ni schedulis com-
„ mendassem. „ Verum de pertinaci suo lite-
rarum Graecarum studio, ac progressu, *Boccaccius*
ita apertius loquitur Cap. VII. „ Nonne ego
„ fui, qui Leontium Pilatum, a Venetiis, occi-
„ duam Babylonem quaerentem a longa pere-
„ grinatione meis flexi consiliis, in patria te-
„ nui ? qui illum in propriam domum suscepi,
„ & diu hospitem habui, & maximo labore
„ meo curavi, ut inter Doctores Florentini
„ Studii susciperetur, ei ex publico mercede
„ apposita ? Fui equidem ipse insuper, qui pri-
„ mus meis sumtibus Homeri libros quosdam
„ Graecos in Etruriam revocavi, ex qua
„ multis ante saeculis abierant, non redituri.
„ Nec in Etruriam tantum, sed in Patriam
„ deduxi. Ipse ego fui, qui primus ex Latinis
„ a Leontio Pilato in privato Iliadem audivi.
„ Ipse insuper fui, qui ut legerentur publice
„ Libri Homeri operatus sum. Et esto non
„ satis plane perceperim ; percepi tamen quan-
„ tum potui, nec dubium si permansisset homo
„ ille vagus diutius penes nos, quin plenius
„ percepissem. „ Vide hac de re *Fabricium* in
Bibliotheca Mediae, & infimae Latinit. Vol. I.
Lib.

Lib. II. & *Dominicum Mariam Mannium* in Illustratione *Fabularum Boccaccii* Cap. XI. qui annum circiter MCCCXLVIII. Monachum hunc Florentiam venisse arbitratur, *Angelum M. Riccium* Tom. I. *Dissertationum Homericarum* pluribus in locis. *Bernardum Baldium* in *Chronic. Mathematic.* *Io. Hieronymum Gradenigum* de Graecae linguae cultoribus Saeculi XI. usque ad XIV.

(3) Quod revera *Emanuelem* hunc Constantinopoli, Florentiam arcessiverint Florentini, ut vult *Manettus* in *Vita Ioannis Boccaccii*, dubitandum est, quum teste *Paulo Iovio* in *Elog.* is Bizanto emissus fuerit ab *Ioanne* primum Imperatore, mox ab *Emanuele* F. ut totius Europae Reges, adeundo, pereunti Graeciae auxilium imploraret. Vid. *Ioan. Baptistam Recanatum Observat. Critic.* in *Iac. Lenfantium* num. XIV. & seqq. Quod officium postquam laboriosa peregrinatione adimplevit, Graecia summo metu liberata, & diro hoste sublato, Venetiis primum, mox Florentiae, Romae deinde, ac denique Tycini commoratus est, ut etiam meminit *Barptolemaeus Facius De Viris illustribus*, & *Paullus Cortesius De Hominibus doctis*. Melioris autem notae auctores A. MCCCXCVII. in Italia substitisse inter se conveniunt, ut laudatus *Recanatus* loc. cit. num. XVI. & in *Vita Poggii*. *Brietius* in *Chronolog.* & *Apostolus Zenus* in *Ephemer. Liter. Venet.* Tom. XII. animadvertunt.

§. VII.

§. VII.

INcredibile dictu est, quanto amore literatos viros Domus *Medicea* complexa fuerit, iisque ad doctrinam excitandis, fovendis, ac promovendis studuerit. Aeternae idcirco memoriae commendanda sunt magna *Cosmi* potissimum (1), et *Laurentii* (2) nomina, qui regio sumtu celeberrimam, et incomparabilem Bibliothecam bono publico Codicibus pretiosissimis, undique ex ipsa etiam Graecia conquisitis, instruxere (3). Illi Graecos exules e Constantinopoleos excidio profugos domi libentissime receperunt (4), inter quos minime praetereundus est *Ioannes* ille *Argyrophilus* (5), qui ob memoratum Turcarum impetum e Graecia exsul, larga admodum mercede a *Cosmo* conductus fuit, tantamque apud ipsum honoris, ac virtutis famam comparavit, ut *Petro* filio, nepotique *Laurentio*

Prae-

Praeceptor conſtitutus, loco Parentis haberetur, ac Florentinae Iuventuti Graecos Auctores ſummo cum plauſu publico decreto enarraret (6). O igitur vere illos felices, quibus tum hiſce Cimeliis, hiſce egregiis ad eruditionem acquirendam ſubſidiis uti licuit! Qua de re minime mirum eſt, ſi tot Literarii Orbis lumina longo ordine prodierint, qui ſplendore ſuo nobis omnibus viam ad virtutem, & gloriam patefecerunt. Ex his unus *Chriſtophorus* noſter fuit, cuius cum praeclaram indolem, ingeniumque divinum, ad quaecumque mirifice idoneum inſpexiſſet Pater, ſtudiis literarum, egregiae indolis puerum deſtinavit, *Gabrielis* Monachi Camaldulenſis exemplo maxime motus, a quo prima literarum rudimenta accepiſſe videtur (7).

(1) *Coſmus*, de cuius laudibus numquam ſatis copioſe, atque ornate ab ullo dici poteſt, Reip. ſuae columen, ac decus iure optimo nuncupari poteſt; ideo quod Italiam univerſam, quoad vixit, conſilio, & prudentia immunem

ab incursionibus barbararum gentium, & rapinis praestiterit. Regum illustrium toto terrarum orbe summam benevolentiam multis officiis sibi conciliavit. Fuit plane vir unus, qui de humano genere optime meritus haberi possit. *Nullam tamen pleniorem gratiam* [ait *Philippus Beroaldus* senior in Epistola *Leoni* X. inscripta in Dedicatione Operum *Cornelii Taciti* ex edit. *Iunct.* MDXXVII.] *nullum uberius fructum tulit, quam id ipsum, quod literae sunt eum remuneratae; memores enim ipsius in se beneficentiae, ne ingratae haberentur, eum mortalitati ereptum, aeternitati consecrarunt.* Vide *Iac. Middendorpium Academiarum celebrium universi orbis* Lib. IV. *Barpt. Scalam* in Epistola ad *Politianum* Epp. *Pol.* Lib. XII. *Valorium* in eius Vita. *Flavium Blondum* Lib. I. *Ital. Illustratae*, *Ambrosium Camaldulensem*, pluribus in locis, & praesertim in Epistola, qua ei nuncupat versionem *Laërtii*, in Epistola ad *Nicolaum Nicolum* de Codicibus ab oblivione vindicatis, & in versione Sermonum *S. Ephraim Syri*, *Iacobum Gaddium* in verbo *Laërtius*, *Marsilium Ficinum* in pluribus Epistolis ad eum missis, *Razzium* in eius Vita, *Aloysium Torellum* in *Saeculis Augustinianis* Tom. I. *Ferdinandum Ughellium* in Archiepiscopis Florentinis in *Ioanne Nacovio*, *Poggium* in Epistola Consol. ad *Cosmum* exulem. *Barptolemaeus Scala* collectiones *Cosmianas* confecit MSS. in Bibliotheca *Laurentiana*, hoc est Volumen plurium Epistolarum in laudem *Cosmi* a diversis Auctoribus scriptarum in unum collegit. *Antonius Panormita* librum ei *Hermaphroditi* nomine dictum confecravit, eamque dedicationem *Ioannes Lamius* in *Catalogo MS. Bibliothecae Riccardianae* publici iuris fecit. Con-

sule

ſule denique *Antonium Varillaſium*, *Ioan. Ludovicum Gottofr.* in *Archit.* Lib. I. Cap. CXLV. §. XVIII. *Thomam Lanſium* in *Conſultatione de Principatu*, *Aloyſium Morerium*, & *Bailettium* in *Lexico Vniverſali*, *Franciſcum Sanſovinum* in *Familiis Illuſtribus Italiae*, ubi de *Medicea* Domo agit in *Anecd. de Flor.* *Ioſephum Blanchinium* in *Hiſtoria Domus Mediceae*, alioſque quamplures. In noſtro veteri MS. Florentinarum rerum Diario, & exactiſsimo Magiſtratuum noſtrae Vrbis Catalogo, vulgo *Prioriſta*, ita notatum invenio ſub A. MCCCCLXIV.
„ In queſto tempo addì 31. di Luglio morì il
„ famoſo, et nobil Cittadino Coſimo de' Medici
„ a Careggi, quale fu il più riputato, et no-
„ minato Cittadino, che aveſse mai Firenze,
„ o alcun altra Città, et non ſolo superò ogni
„ altro de' tempi ſuoi di autorità, e ricchezza,
„ ma di liberalità, et prudenza. Fece in Fi-
„ renze infiniti Edifici, et Chieſe, e fra le al-
„ tre S. Marco, San Lorenzo, il Monaſterio
„ di S. Verdiana, a Fieſole S. Bartolommeo, et
„ la Badia, nel Mugello un Convento di Frati
„ Minori, et più Cappelle in S. Croce. Nelli
„ Angeli, in S. Miniato, et più ornamenti, e
„ paramenti in diverſi luoghi ricchiſsimi, fece
„ le ſue private Caſe in Firenze, et IV fuori a
„ Careggi, et in Hieruſalemme un ricettacolo
„ di poveri, et infermi Peregrini, et molte al-
„ tre lodi ſi laſcion di dire per brevità. Fu
„ modeſto molto, perchè non cercò Parentado
„ con Principi; ma con Giovanni, la Cornelia
„ degli Aleſsandri, e con Piero ſuoi figli, la
„ Lucrezia de' Tornabuoni congiunſe: et delle
„ nipote nate di Piero, la Bianca a Girolamo
„ de' Pazzi, et la Nannina a Bernabò Rucellai

,, maritò. Proibì per rescritto, che non li si
,, facesse al mortorio honoranza nessuna, e
,, lasciò per l'amor de Dio per maritar povere
,, fanciulle sc. XX mila di oro, fra molte
,, altre opere di carità, che fece, et fu sep-
,, pellito in S. Lorenzo, e posto per pubblico
,, decreto Padre della Patria sopra la sepoltura,
,, et di lui restò Piero suo figliolo. ,, Haec praefatus Codex de *Cosmo*, de cuius laudibus Lectori satisfactum esse non dubito.

(2) *De Laurentio Mediceo* verba facere, deque eius magnificentia, supervacaneum omnino mihi videtur; satis enim de eo scripserunt innumerabiles ferme Auctores, quorum nomina si velim recensere, taedium Lectori potius, quam voluptatem adferrem, praecipue quum *Silvanus Razzius* eius gesta luculentissimo commentario illustraverit. Hoc solum dicam, tanta nominis claritate floruisse, ut *Sultanus* ipse Aegypti, seu Rex, missis ad eum legatis, eius amicitiam inierit, ut testis est *Landinus* Comment. in Virg. Lib. XII. ubi ait: ,, Nam & nostris
,, temporibus vidimus Aegypti Regem, non
,, solum Ferdinandum Regem Neapolitanum,
,, verum etiam nostrae urbis decus *Laurentium*
,, *Medicem* praeclarissimis donasse muneribus,
,, curasseque ex Aethiopia arcessendas duas Zo-
,, roaphas bestias, nostro Caelo incognitas, qua-
,, rum alteram Neapolim, alteram Florentiam
,, mitteret. *Et deinde:* Ea autem, quae a Ba-
,, bylonio Sultano missa, inducta est ab eius
,, Legato Malphoth in urbem Florentinam
,, Kal. Decembris A. a nostra salute octogesimo
,, septimo supra millesimum ac quadringente-
,, simum, una cum mansuefacto Leone, quem ille

Rex

„ Rex Zoroaphe in muneribus adiunxit, quo-
„ niam id animal, Florentino Populo insigne
„ efse sciebat.

(3) De Bibliotheca ab illis excitata brevem conscripsit libellum *Antonius a S. Gallo* MS. in Bibliotheca *Riccardiana* Codex chart. Pl. 4. Ord. 4. num. XIII. & Codex VIII. Pl. R. Ord. 2. vide etiam *Paullum Iovium Histor. sui temporis* Lib. I. *Nicolaum Leonicenum* in Libro *De Plinii, & aliorum Medicinae erroribus*, Basileae in 4. Confer Epistolam Lib. XI. *Epp. Marsilii Ficini* f. CLXXXII. & MCCCXCII. ad *Mart. Vranium*. Laudes praeterea *Mediceae* gentis, & Bibliothecae prosequitur *Ioannes Lascaris* Graecus in Epistola ad *Petrum Medicem*, adposita Editioni Anthologiae Epigrammatum Graecorum rarissimae, quae Florentiae A. MCCCCXCIV. in 4. prodiit, quam adeo integram profert Annalium Typogr. Auctor. Tom. I. p. CCLXXI. Cl. *Mattaire*. Noster igitur *Laurentius* Bibliothecam suam ita regie locupletavit, ut viris doctis ad excolendas literas instrumenta praeberet, uti egregie testatur *Nicolaus Leonicenus* in Epist. ad *Polit.* Lib. II. *Epistolarum Polit.* Epist. VII. *Iacobus* vero *Middendorpius* Lib. IV. *Acad. Celebr. universi orbis*, ait: „ Sicut clarissimus ille *Laurentius Medices*,
„ Cosmi in ornanda universitate Florentina stu-
„ dium diligenter imitatus est; sic in Bibliotheca
„ instruenda nihil prorsus de eo remisit; nam
„ ut Cosmus ad Coenobium D. Marci pulcher-
„ rimam Bibliothecam erexit. „ *Ioan. Michaël Brutus* in *Hist. Flor.* in eo *Laurentium* Avo suo *Cosmo* praeferendum sensit, quod ille aliorum causa, hic etiam, optimarum artium studiosis locupletissimam sibi Bibliothecam comparavit.

(4) In Italiam profugerant aetate illa, & paullo ante longa Graecorum veluti agmina, qui Patriae excidio superstites, fugitivos Penates, & Graecae facundiae reliquias in spectatissimas Italiae Civitates intulerunt.

(5) Fuit is unus ex illis, qui ex Oriente profugi penates, literasque exsules secum in Italiam attulerant. Stetit a partibus *Aristotelis*, eiusque Libros in Academia Florentina publice interpretatus est, quamvis Graecis etiam literis Iuventutem instituerit. Hanc enim potestatem fecerant ei *Cosmus*, filiusque *Petrus*, & nepos *Laurentius*, apud quos maxima in gratia fuit, teste *Politiano* sub initio Capitis I. *Miscell.* Eius in celeberrima Bibliotheca *Riccardiana* extant eruditae Expositiones in Ethica, Physica, in Libros de Anima, & Mechanica *Aristotelis* Lib. III. Codex chart. in fol.num. X. In Libri tegmine ita scriptum est:

„ Praefationes Ioannis Argyrophili, dum „ Florentiae doceret. Alibi: In Libros Ethico„ rum die IV. Februarii hora XIV. die Veneris „ MCCCCLVI. die I. Februarii MCCCCLVII. „ hora XIV. in Physica die III. Novembris „ MCCCCLVIII. hora fere XIV. In Libros de „ Anima die V. Novembris hora fere XIV. die „ Mercurii MCCCCLX. in Mechanica Die XXI. „ Novembris MCCCCLXI.

Barptolemaeus Fontius in Annalibus suorum temporum, qui leguntur in Codice chartaceo Bibliothecae *Riccardianae* ad A. MCCCCLVI. haec habet de *Argyrophilo*: „ *Ioannes Argyrophi*„ *lus* Byzantius Peripateticae Philosophiae do-

„ ctor

„ ctor egregius, magno salario Florentiam ac-
„ citus, summa omnium admiratione ad Annos
„ XV. est professus . „ Idem *Fontius* ad A.
MCCCCLXIV. de eodem *Argyrophilo* haec tradit : „ *Ioannes Argyrophilus* Byzantius , annitente *Laurentio Medice* , *Petri* filio, civitate
„ donatur a Florentinis . „ In Bibliotheca *Magliabechiana* Clafs. XXV. Codex XXXV. chart. in 4. exstat , cui titulus : *Vita di Palla di Ms. Noferi degli Strozzi* . Huius Vitae Auctor anonymus est , sed cum adleget Vitam *Nicolai* V. a se scriptam, *Vespasianus a Bisticci* videtur esse, qui eiusdem Pontificis, *Pallantis Strozzae*, aliorumque Vitas Italice edidit . In Vita Italica *Pallantis Strozzae* nos edocet *Argyrophilum* docuisse Patavii *Pallantem* . *Vespasiani* verba sunt haec : „ Venuto Ms. *Palla* a confine a Padova
„ si voltò alle lettere Greche, come in un tran-
„ quillo Porto di tutti i sua naufragi, e tolse in
„ casa con buonissimo salario Messer *Giovanni*
„ *Argiropilo* a fine , che gli leggesse più Libri
„ Greci , di che lui aveva desiderio udire , et
„ insieme con lui tolse un altro Greco dot-
„ tissimo il simile a salario , a fine di udire piu
„ lezioni . Mes. *Giovanni* gli leggeva opere di
„ *Aristotile* in Filosofia naturale , della quale
„ egli ne aveva buonissima notizia ; da quell'
„ altro Greco udiva certe lezioni straordinarie
„ secondo che gli veniva voglia . Benchè Mess.
„ *Palla* fussi dottissimo in quella lingua per
„ avervi dato lungo tempo opera , e lette le
„ lezioni , non perdeva mai tempo , ma atten-
„ deva a tradurre opere di S. *Gio. Grisostomo*
„ di Greco in Latino . „ De eo fusius agit *Humphredus Hodius* in Opere posthumo publici

 iu-

iuris facto a *Samuele Ieb* Londini MDCCXLII. *De Graecis Illustribus* Lib. II. Cap. I. Atque hic haud supervacaneum mihi videtur, quoniam de Vita *Pallantis Strozzae* agimus, si proferam egregium aliud fragmentum mihi cum superiore humanissime a Cl. *Laurentio Mebus* communicatum, ubi adventus *Chrysolorae* Florentiam indicatur, quique sub eo Graecas literas didicerunt ex ordine memorantur. En supra laudati Vespasiani verba sub initio: „ Essendo in Firenze *Palla*, et
„ avendo notizie delle lettere Latine, ma non
„ della Grecha, determinò, che avendo noti-
„ zia delle lettere Latine l' avesse anchora
„ delle Greche; e per questo fece ogni cosa
„ che potè, che *Manuello* Grisolora Greco
„ passassi in Italia, et adoperossi a farne ogni
„ cosa col favore, et accompagnando buona
„ parte della spesa, perchè egli passasse in
„ Italia, come passò per la sua diligentia.
„ Venuto *Manuello* in Italia nel modo detto
„ col favore di Messer *Palla* manchavano i
„ Libri, che sanza i Libri non si poteva fare
„ nulla. Messer *Palla* mandò in Grecia per
„ infiniti Volumi alle sua ispese. La Cosmo-
„ grafia colla Pittura fece venire insino da
„ Gostantinopoli, le Vite di Plutarco, le Opere
„ di Platone, e infiniti Libri degl' altri. La
„ Politica di *Aristotile* non era in Italia, se
„ Messer *Palla* non l' avessi fatta venir lui da
„ Gostantinopoli, et quando Messer *Lionardo*
„ la tradusse, ebbe la copia di Messer *Palla*.
„ Fù cagione Messer *Palla* per aver fatto ve-
„ nire *Manuello* in Italia, che Messer *Leonardo*
„ d' Arezzo imparasse le lettere Greche da
„ *Manuello*, *Guarino* Veronese, Frate *Ambruogo*
„ de-

„ degli Agnoli, *Antonio Corbinelli*, *Ruberto de' Rossi*, Messer *Lionardo Giustiniani*, Ms. *Francesco Barbaro*, *Pietro Pagolo Vergerio*, e Ser *Filippo* di Ser *Vgolino*, che fu non solo nella lingua Latina dottissimo; ma fù discepolo di *Manuello*, e fù in quello tempo riputato il più dotto uomo avessino i Latini, per esser suto diligentissimo in ugni cosa. *Nicholaio Nicholi* fù suo disciepolo, e maxime nello studio delle lettere. Fù tanto il frutto, che seguitò della venuta di *Manuello* in Italia, che fino al presente dì se ne colgono de' frutti, della quale venuta fu cagione Ms. *Palla*, il quale mertò grandissima lode, e commendatione di tutte le opere sue per la generosità dell' animo suo. „ At quoniam de *Chrysolora* rursus hic agimus, non pigeat adnotare, quod in Bibliotheca *Laurentiana* P. LII. Cod. E in 4. extat, ubi inter alia *Leonardi* Oratio legitur in *Nebulonem Maledicum*. Hic *Nebulo* est *Nicolaus Niccolus*, qui a *Leonardo* arguitur, expulisse ex hac urbe *Chrysoloram*. *Leonardi* verba haec sunt: „ De viventibus autem pudet etiam mane referre, qua iste acerbitate *Chrysoloram* Byzantium, abundanti doctrina hominem insectatus sit. Quem omnes ob singularem scientiam, moresque probatissimos colebamus; hic unus inventus est, qui omnifariam iniuriis, contumeliisque lacesseret, quoad consilium coepit ex hac urbe demigrandi. Tu monstrum importunum, atque nefarium: Tu inquam nebulo, illud sapientiae iubar, illum literarum Solem, quo illuminati sumus, ex hac urbe pepulisti: Tu calumniis, Tu infamiis, Tu omni scelere sanctissimum illum vi-

„ rum

„ rum persequi non veritus es . „ Vid. p. LXV. Epistolarum *Leonardi Arretini*, ubi de hac Oratione edisseritur a Clarissimo Editore.

(6) Confer *Nicolaum Machiavellum* Histor. Flor. Lib. VII. *Barth. Scalam* in Epistola ad *Polit.* Lib. XII. Epistolarum *Polit.* Epist. XVII.

(7) Id ipse *Christophorus* indicare videtur in Elegia supra relata, ubi haec cecinit:

Tu me Musarum magno inflammatus amore,
Cyrrhaei impuleras scandere celsa iugi
Te Duce Permessi liquidas ad fluminis undas
Venimus, & sacro tinximus ora lacu.

§. VIII.

SVsceptam a *Christophoro* nostro Spartam iuvit maxime *Angelus* quidam a *Tuderto* (1), qui scribae officio sub *Eugenio* IV. fungebatur, quique puerum nostrum, decimum aetatis annum agentem, Volaterras arcessiri studiorum caussa, ibique suis sumtibus substentari voluit (2). Tantumque in eo *Christophori* nostri progressus in literis desiderium erat, ut cum se morti proximum animadverteret, testamento legaverit, ut illum heredes sui ibidem per triennium adhuc detinerent, atque alerent. Videbat

bat enim, quanta in eo esset ingenii acies, & quam ardens, atque insatiabilis doctrinarum omnium addiscendarum cupiditas; in quo quidem spes eum non fefellit; tantam enim in ea Vrbe Latinis literis operam navavit, ut praeter aetatem plurimum profecisse videretur, & honorificam Doctoris Lauream consequeretur anno XV. aetatis suae (3) Florentiam deinde reversus anno MCCCCXXXIX. Latinarum, Graecarumque literarum exactiorem cognitionem, necnon necessariam ratiocinandi artem sub viris ea tempestate clarissimis accepisse credibile est, sub *Leonardi* scilicet (4), ac *Caroli Arretinorum* (5), disciplina, *Poggio* fortasse suadente (6) quocum, & *Christophoro* nostro maxima consuetudo intercesserat; isti enim in Florentino Athenaeo publice profitendo, & diserte dilucideque scribendo maxime floruerunt. Ceterum, quicumque se res habeat, certo scimus ipsum doctissimorum

rum Virorum Musea, & Bibliothecas diuturna consuetudine frequentasse: & hinc factum est, ut Latine ita loqueretur, ut Romae, Graece vero, ut Athenis innutritus videretur (7); &, quod pauci uno in sermone praestiterunt, id ab adolescente *Christophoro* in Latina, & in Graeca oratione effectum fuerit non sine omnium, qui de his studiis aliquid iudicare possunt, admiratione. Ac profecto interdum quid caussae sit miramur, cur, cum Oratori Poeta maxime finitimus sit, negent quidam fieri posse, ut qui bonus sit orator, idem & egregius poeta possit evadere. Cum enim diuturno studio, magnisque lucubrationibus utraque ars indigeat, ad utramque tempus, atque otium non suppetit. At si quis utrumque studium copularit simul atque coniunxerit, magnae cuiusdam intelligentiae, acrisque iudicii est. Verum id minime in *Christophoro* mirandum est, dummodo animadver-

tamus,

tamus , quanto amore a teneris annis Scriptores Graecos , Latinos , Tuſcanicoſque complecteretur (8) ; varia enim illorum , multiplicique doctrina , ac ſtili ſuavitate pellectus , in iis penitus cognoſcendis, vehementem, diuturnamque operam impenderit (9) .

(1) In Archivo Archiepiſcopatus Florentini inter ſcripta *Iacobi a Lutiano* Tabellionis n. 1422. Teſtamentum *Angeli a Tuderto* ſervatur , ex quo habetur , ipſum inter cetera *Chriſtopboro* de Prato veteri , quem domi , & Volaterris ſtudii gratia propter eius nobile ingenium alebat, teſtamento legaſse, omnes libros, pannos, & veſtes , quas dictus Teſtator , eam ob rem emerat ; legavitque praeterea , dictum *Chriſtopborum* nutriri ab infraſcriptis ſuis heredibus, & fideicommiſsario, & eſecutoribus, per trium annorum ſpatium , ſumtibus hereditatis dicti Teſtatoris . Elapſis vero tribus annis , ſi dictus *Chriſtopborus* iuvenis frugi fuiſset, rurſus a dicto herede novis veſtibus donari , & florenos XV. ſolvendos illi conſtituit . Sequitur deinde apocha *Chriſtopbori Landini* in haec verba , qua ſe haec omnia accepiſse teſtatur:

1439 *adi 4 di Ottobre*

Io Criſtofano di Bartolomeo da Prato vecbio fò pieniſſima fede , qualmente lo ſpettabile buomo Francesco

cesco di Altobianco delli Alberti, per virtù di un certo legato lasciatomi già da ser Agniolo da Todi, mi à sodisfatto dal dì 20 di Agosto 1436, insino al sopradetto dì, mi a mantenuto nelle squole con ogni comodità, di vitto, vestito, et libri lasciatomi, et li quindici fiorini doro, che mi doveva per il medesimo legato, mi à oggi pagato in pecunia numerata, et li vestimenti da verno, e da state nuovi à ordinato mi si faccino diligentemente, come dalla volontà del sopradetto ser Agniolo, mi à interamente sodisfatto, et in fede io Cristofano ec.

Huiusmodi scripta producta in Iudicium fuere A. MCCCCLVI. cum caussa quaedam inter *Albertos* heredes dicti Testatoris, & pauperum curatorem agitaretur. Praeterea in folio quodam, praeterito saeculo exarato, apud *Ambrosios*, haec notata invenio: „ Mess. *Cristofano Landini* „ stette nel pubblico Studio della Città di Vol- „ terra cinque anni continui, terminati l' ano „ 1439, e di sua età anni 15, mantenutovi a „ spese di vitto, vestito, e libri per il suo no- „ bile ingegno da Ms. Angelo di Iacopo Atti da „ Todi Notaio di Camera, e da suoi Eredi per te- „ stamento fatto a Bologna, adove si ritrovava „ appresso, et in servizio di Papa Eugenio IV, „ rogato da Ser Filippo di Lemmo di Pescia Nota- „ io della Camera Apostolica il dì 23 Lugio 1436.

(2) Volaterris non exigui nominis Academiam fuisse arguitur, ex *Mario Ioannello* in *Chronic. Volaterr.* p. 48. & ex Epistola quae mihi ante oculos obvenit, nonnulla apud Nobiles *Ambrosios* scripta ad *Landinorum* gentem spectantia collustranti, qua *Bernandus* quidam ex illu-

stri

ſtri *Cecinae* progenie ſatus, ad *Antonium Franciſcum Landinium*, a quo fuerat ſuper hanc rem antea conſultus, ita reſpondet:

„ Molto Illuſtre Sig. Padrone Oſservandiſs.

„ Accuſo la ricevuta della lettera del Sig.
„ Turno, è ei invece di Gio. ritenu-
„ to in letto per certo accidente occorſole:
„ ma la paſserà bene, a Dio piacendo. Da
„ cento ò cinquanta anni in qua in Volterra
„ non ci è ſtato ſtudio univerſale, nè perciò
„ ſtato indulto o privilegio d' addottorarſi; Ci
„ ſi è bene letto da Dottori publicamente con
„ proviſione publica Inſtituta, e Logica, confe-
„ rito queſto offitio ogn' anno dal publico: ma
„ da alcuni anni in qua non ſi legge et per
„ mancanza di giovani, che voglino attendere,
„ et per defetto della proviſione, eſsendo man-
„ cate l' entrate alla Fraternità, luogo eretto
„ dal medeſimo publico; et poſso dire, che
„ il Signore Aulo et io haviamo portato queſto
„ peſo, et il Sig. Aulo leſse et con gran con-
„ corſo et applauſo, et tenne più volte con-
„ cluſione publiche, et nelli impieghi havuti et
„ nello ſtato, et fuora queſta lettura .... et ſer-
„ viva per uno de' requiſiti. Intendo bene, che
„ anticamente il Veſcovo del luogo dottorava;
„ ma di preſente o non ha, o non eſercita que-
„ ſto privilegio: che è quanto poſso dire in
„ queſto particolare. Includo qui la lettera
„ di ..... Cerini .... prevendomi le venga in
„ mano; et qui di tutto animo reveriſco V.S.
„ 15. Marzo 1655.
„ Di V. S. Molto Illuſtre
„ Obl. et Dev. Serv.
„ Bernardo Cecina.

(3) Id arguitur ex Inſcriptione quadam, manu tamen non ſatis antiqua, adpoſita initio Elegiae *De ſuis Maioribus*, quae MS. apud laudatum *Everardum Ambroſium* exſtat, & ita ſe habet: „ M. *Criſtofano* ſi addottorò di anni XV. „ compoſe queſto libro in gioventù di anni „ XIX nel MCCCCXLIII lo intitolò la Xan- „ dra donna che gli portò affezione, ſiccome „ il Petrarca alla Laura. Fù comentatore di „ Dante, e altri. Fù Poeta, e Segretario della „ Repubblica Fiorentina „ Laurea haec honorifica ab Epiſcopo Volaterrano conferebatur, ut coniicio ex quadam Proconſulis deliberatione, quae in Archivo eiuſdem, Florentiae legitur in libro vocato, vulgo *delle due Stelle* ſub die XXIV. Decembris MCCCCLXX. p. CCLXIII. eaque ſtatuitur, ut *Chriſtophorus Landinus*, quamquam Lauream doctoralem in publica Vniverſitate non obtinuerit, nihilotamenminus, eius ammirabili ingenio, in Iudicum, & Tabellionum collegio Florentiae adſcribatur. Vide *Marium Ioannellum* loc. cit. p. *6.*

(4) De *Leonardo* Arretino Literarum Graecarum Florentiae reſtauratore, vide ea quae ſupra diximus p. 57. ſub nota V.

(5) *Barptolemaeus Fontius* in Oratione *De Satyrae, & Studiorum laudatione*, ita de duobus hiſce Doctoribus loquitur: „ *Carolus* poſtea „ *Martiopinus* publice profitendo, & *Poggius* „ aperte, dilucideque ſcribendo floruerunt.

(6) Quantum in Graecarum literarum facultate praeſtiterit, omnibus iis patebit, qui et eius opera, & variorum auctorum de eodem ſententias, quas ſuo loco proferemus, diligenter exquirent. Prae ceteris vero liquidum

hac

hac super re testimonium exhibet *Andreas Dactius*, Graecarum literarum & ipse Florentiae professor, in Oratione *De Linguae Graecae laudibus*, ad calcem Poëmatum impressa apud *Laurentium Torrentinum* A. MDXLIX. ubi de nostro haec tradit: „ Videbam enim quamplurimos „ veterum, sed & memoria nostra *Landinum*, „ ac *Politianum*, novissime autem & *Vergilium* „ meum, quem praeceptorem in hac facultate „ confiteri non erubesco &c. „ Atque hic sumpta occasione de *Carolo*, & *Poggio* nonnulla proferam. *Carolus* itaque *Marsuppinus*, non *Tortellus*, ut falso tradit *Vossius* de *Historic. Latinis* p. DLXXVIII. & *Morerius* in Lexico voce *Tortellus*, *Gregorii Dominici Minuccii* filius fuit, qui legum Doctor, & *Caroli* V. Galliarum Regis a Secretis, non parvi nominis claruit. *Carolus* vero a *Poggio* initio Historiae Florentinae, & a *Flavio Blondo*, vir omni laude, & doctrina praestantissimus nuncupatur. Obiit vero A. MCCCCLIII. relictis sagacis ingenii sui quamplurimis monimentis, quibus meruit, ut a *Matthaeo Palmerio*, viro disertissimo, laurea corona donaretur, ut videre est Tom. X. *Ephemeridum Literatorum Venet.* Art. X. num. XXIV. & Tom. XI. Art. XIII. num. III. Quare referam hic tantum, quod latuit diligentissimum Ephemeridum Auctorem, scilicet quid in MS. Codice, vulgo *Il Priorista* dicto, a *Nicholao Ridolpho* exarato, notatum inveni, quodque videre est in lectissima Bibliotheca DD. *Sarchiorum*, & Elegiam quamdam *Christophori Landini* in eius funere scriptam, quam tamen memorat citatus Ephemeridum Auctor. Ad Codicem itaque deveniamus, cuius haec sunt verba:

„ MCCCCLIII. Adì xxiv detto morì un altro
„ degn'uomo M. *Charlo darezzo* Chancelliere della
„ Signoria, che si fecie in tal dì la sua ono-
„ ranza, dopo iv dì della sua morte, e feciono
„ v Ciptadini sopra la sua onoranza, che sono
„ questi
„ M. Giannozo di Bernardo Manetti
„ Nicholo di Lorenzo Soderini
„ Matteo di Francesco Palmieri
„ Vgholino di Nicholò Martelli
„ Piero di Chosimo de Medici
„ et essendo il detto Charlo in su la bara sco-
„ perto bene adobato di veste di seta, vi an-
„ darono e Chollegi chon gli altri Magistrati,
„ et ebbe queste bandiere:
„ Vna Bandiera del Padre
„ del Re di Francia
„ del Popolo di Firenze
„ della Parte Ghuelfa
„ del Chomun darezo
„ dello Studio
„ del Proconsolo
„ Vna Bandiera di Chasa sua e drappelloni sua
„ fue seppellito in S. Croce, e giunto in S.
„ Chiesa parato chon molti lumi, fue choro-
„ nato in su la bara di grillanda di verde lauro
„ per il nobile, e dotto uomo *Matteo* di *Fran-*
„ *cesco Palmieri*, il qual *Matteo* fecie una degnia
„ Oratione, e alla sua morte fue choronato
„ alsi Poeta anche lui da *Alamanno Rinuccini*:
„ fù fatto dipoi al detto M. *Charlo* un bel
„ Sepolcro di marmo in un Chaxone elevato
„ da terra in detta S. Croce a sua memoria
„ mondana. Dio l'habia onorato in Cielo, se
„ l'ha meritato, che non si stima, perche mori
„ san-

„ sanza Chonfesione , e Chomunione , e non
„ chome buon Christiano . Feciono nuova ele-
„ zione di Chancelliere della Signoria di Firenze
„ M. *Poggio* di *Gbuccio Bracciolini* da Terra nuova
„ il quale stava a Roma col S. Padre , e la li
„ mandarono la lezione , e fue alsi degno uomo ,
„ che meritò alla morte sua esser choronato
„ Poeta anchor lui . „ Sequitur Elegia *Landini* :

Eulogium in CAROLVM ARRETINVM.

ERgo immaturo ! nec Te tua sancta iuvabit
Carle fides , nobis funere raptus abis ?
Sed nos cum vestri celebramus funera vatis ,
Dicite Pierides carmina pauca mihi .
Dicite , sed tanto sint quae dicenda Poetae ,
Efficite , ut nostro crescat in ore sonus .
Occidit heu Latiae lumen , splendorque Camoenae
Carolus , Etrusci gloria magna soli :
Carolus , Aonio qui vos de monte vocabat ,
Viseret Etruscos vester ut antra chorus .
Ergo ut defunctum luxit Verona Catullum ,
Vtque tuum flevit Vmbria nacta rogum .
Lesbos ut Alceo simul , & tibi mascula Sappho ,
Legitimas merito contulit inferias ,
Sic pia nunc doctum luget Florentia vatem ,
Et quaerit tumulo praemia digna suo .
At vos crudeles o pectora ferrea , Parcae ,
Ante diem quid vos hunc rapuisse iuvat ?
Non ego mortali immortalem sorte creatum ,
Optabam , aut cervi saecula longa seni ;
Sed veteris ternos Saturni evincere cursus ,
Humana potuit conditione dari .
Hoc fas , hoc fuerat ius , sed nunc publica cura ,
Heu iacet in gelido corpus inane toro ,

Purpureaque toga clarus, Phoebique corona,
Iam ſubit obſcurum non rediturus iter.
Lucida praecedunt longa funalia pompa,
Et ſigna a multis tradita principibus.
Namque ſua Antiſtes ſibi dat vexilla Latinus,
Ex illo hoc magni pignus amoris habes.
Aureaque hinc Galli ſuccedunt lilia Regis,
Illinc Bebriaci ſigna ſuperba Ducis.
Quarta Fluentini ſequitur Crux rubra Leonis,
Nam ſunt haec populi munera magna tui?
Nam quid ego Arreti, quid te patriaeque parentem,
Quodque decus dicit ultima dona loquar.
Ipſa tuum ſubeunt gymnaſia noſtra pheretrum,
Doctaque turba pio fungitur officio.
Adſunt quaterni quaterna e claſse Tribuni,
Quique decem curant bella gerenda viri.
Adſunt cuſtodes magnae bis quatuor urbis,
Quoſque magiſtratus longa referre mora eſt.
At vos in primis Guelphae quibus indita ſectae,
Eſt Aquila, in viridi facta Dracone potens:
Nec non Syllani populariter inde Quirites
Certatim celebrant triſte miniſterium.
Omnia ſupremo poſsunt quae tempore reddi,
Reddita ſunt tumulo, docte Poeta, tuo.
Nec tamen heu quiſquam meritos impendere hono-
Sat putat, huic vati quid ſatis eſse poteſt? [res,
Quis tenuit lachrimas, quis non crudelia dixit
Aſtra, quis in tota non fuit urbe dolens?
Sed quod praecipuum eſt, magni ſuſpiria *Coſmi*,
Et lacrimas tanto vidimus ire viro.
Quin & vicinos dicunt gemuiſse leones,
Et triviis fidos exululaſse canes.
Ipſae per montes, ſacrataque flumina, Nymphae,
Solverunt maeſtas in ſua colla comas;
Sed

Sed tamen ante alias pulcherrima ſola ſororum
Ploravit natum Calliopea ſuum.
Hanc aderant circum Phoebus, doctaeque ſorores,
Frigida Parnaſi quae iuga ſumma tenent.
Nec liquido, ut quondam, mulcebant aëra cantu,
Nec cithara in manibus, nec coma culta fuit.
Squalebant atris in veſtibus, ipſaque laurus
Caſtalii frondes vidit abire ſuas.
Quin & Gorgonei quas eruit ungula monſtri,
Bellerophonteae delituiſtis aquae.
Heu tunc fata pii damnans inmitia nati,
Edidit hos queſtus Calliopea novos.
Quod ſcelus admiſit? vel quo vos crimine, Parcae
Leſerat? an triſtis vos quoque livor habet?
Huic ego cum primae polleret flore iuventae,
Verſibus in Lyricis aurea plectra dedi,
His iuvenum curas, & mobile pectus amantum,
Luſit, & aligeri regna ſuperba Dei.
His etiam laudis rectae, & virtutis amorem,
Quem ſequitur vera nobilitate decus.
At matura gravem multis ſibi fecerat aetas
Artibus, & poterat carmen hiare novum.
Me duce Cyrrhaei vatis deductus in antrum,
Silva quod horrenti laurea fronde tegit.
Hic tantum a Phoebo ſuſcepit mente furoris,
Maeonius quatum ceperat ante ſenex.
Sic igitur maiora ſonans iam pectore pleno,
Auſus ſublimis ſpiritus alta loqui.
Auſus quod vatum pauci de ſtirpe priorum,
Auſus quod veteres vix potuere patres.
Vt quod Smyrnaeo cognoſcunt carmine Graii,
Hoc legerent Italo ſaecula noſtra pede.
Spes hominum fallax, medio quae perfida curſu
Saepe cadens, miſeris irrita vota facit.

Nam quod iam multos fruſtra vigilaveris annos,
  Cum minus heu credes, auferet una dies.
I nunc Cecropiis vigilanti pectore chartis
  Inſuda, & veterum dogmata priſca legas;
Et nunc Socratici noſcas praecepta Platonis,
  Nuc quod Ariſtotelis pagina multa docet.
Tu mundi ſecreta paras, atque abdita rerum
  Diſcere, quid coelum, quid mare, terra, ferat.
Vnde genus noſtrum, vel quo plantaria ſurgant
  Sidere, num cuncta haec ignis, & humor alat.
Vnde nives volitent, curque humida grando rigeſ-
  Qua vi de ſummo fulmina torta ruant. [cat,
Quid natura petat recte, quae munera vitae,
  Et quae ſint animi vera putanda bona.
Scilicet hoc memori divino pectore *Carlus*
  Noctes, atque dies, advigilabat opus.
Artibus ut poſt haec vates ſuffultus honeſtis.
  Maeonia poſset digna referre tuba.
Iam Danaum morbos, Phoebique furentia tela,
  Dixerat, & denſis funera nigra rogis.
Pelidaeque animos, & verba minantis Atridae,
  Quique bonus fuerat, Neſtora, conſiliis,
Sacraque navigiis ad Chryſam vecta Pelaſgis,
  Redditaque irato pignora cara patri.
Tunc etenim culti torrentem ſenſimus oris,
  Qui foret, & quantum ſurgeret ingenium;
Quantum divini ſpirarent corda furoris,
  Creſceret & quanto lingua diſerta ſono.
Heu iam felici *Carlus* ſurgentia vento
  Auſus erat vaſto credere vela mari;
Iam procul a terra, ſcopuliſque, vadiſque relictis,
  Currebat celeri per freta longa rate.
Ecce autem infandum ſubito, nil tale timenti,
  Mutavit faciem ſors inimica ſuam.

Nam subito fluctu, vastaque impulsa procella,
Mersa est in mediis naufraga puppis aquis,
Quae si speratum tetigisset sospita portum,
Et pleno intrasset ostia tuta sinu.
Nullo Arnus tantum sese iactasset alumno,
Egregios quamvis viderit ante senes.
Talia moesta parens flebat, sed plura parentis,
Non tulit infandus addere verba dolor.
Pluraque dicturae rumpunt suspiria pectus,
Et flendo mediis deficit in lachrimis.
Te Florentini Gymnasia docta Leonis,
Natorum ut luget turba relicta patrem.
Te rebus dubiis nunc publica cura Senatus,
Advigilans tanto cive carere dolet.
Intima tu magni noras praecordia *Cosmi*,
Et quaecunque sacro pectore clausa tenet.
Nec comitem rebus dubiis te respuit unquam,
Consuleret populo cum bonus ille suo!
Tu felix, tanti posses qui principis aures
Implere, & tanto grata referre viro.
Namque tibi ingenium, veloxque, tenaxque reperti,
Plurima quod posset condere mente, fuit.
Adde tot egregias artes, vitaeque magistrum
Adde usum, & longa multa notata die.
Legerat historias omnes, totque eruta priscis,
. . . . maxima facta virum
Nemo quidem melius Romani aenigmata iuris,
Solvit & ambiguis vincula caeca reis.
Nam quid ego aeterno labentia sidera cursu,
Aut referam certis cognita signa locis.
Te maris undisoni, te, quae gerit omnia, terrae
Mensorem certa novimus esse fide.
His te purpureis sublimem ad sidera pennis,
Docta per ora virum, *Carole*, fama levat.

Nec ventura tuas reticebunt ſaecula laudes,
Neve teget nomen, qui tegit oſsa lapis.
Dumque Fluentini veſtigia magna Leonis
Molibus oſtendet curia celſa ſuis,
Dumque domos Medicum, magnique palatia *Coſmi*,
Suſpiciet ſtupidis advena luminibus;
Vſque tui de te dictabunt maxima cives,
Livida nec poterit lingua nocere tibi.
Elyſios igitur lucos, umbraſque beatas,
Nam ſic fata iubent, docte, Poëta petes.
Illic quos genitor produxit in omnia Nilus,
Quique artes primum perdocuere bonas.
Quos genuit Perſis, quos & Babylonia tellus,
Doctorum occurret maxima turba tibi.
Illic Cecropiae quot iam vidiſtis Athenae,
Et quiſquis Latii claruit urbe Remi;
Sed tu Tyrrhenae gentis contentus honore,
Etruſcis cupies ſemper adeſse tuis.
Sunt in ſeceſsu liquidi prope fluminis undam,
Quae rident herbis prata decora novis,
Quot natura tulit, tot habent haec prata colores,
Pictaque diverſo flore renidet humus;
Non illic Phrygiis ſuſpenſa theatra columnis,
Nec ſunt artifici plurima facta manu.
Sponte ſua variis conſurgit mixta roſetis
Buxus, nativis ſedibus unus honor.
Deſuper & platani caſtae, Daphneaque laurus,
Oſtendunt ſacrum fronde virente nemus.
Flumen habet cygnos, at cetera turba volantum
Permulcent liquidis ruris amoena modis.
Non illic rapidos accendit Syrius aeſtus,
Nec riget Arcturi ſidere triſtis hiems;
Sed levibus Zephyris, & lenis flatibus aurae
Aeterno ridens tempore vernat ager.

Hic

Hic Fesulae placuit sedem componere genti,
Huc veniens priscos dinumerabis avos.
Nam qui pulcra tuos cecinit Proserpina raptus,
Prima tenet Vates primus in urbe sua.
Cui nec concedit, qui terras, sidera, manes,
Quod stupeant omnes evigilavit opus
Hunc iuxta Gallam Tyirrheno carmine Lauram,
Qui canit & Latio punica bella pede.
Hic & Boccacii spectabis nobile nomen,
Qui pinxit varium doctus amoris opus.
Nec Leonardus abest tibi, cui Florentia tantum
Quantum Romanis Livius ipse dedit.
Enumerare mora est, variis quos artibus olim
Edidit illustres lenibus Arnus aquis.
Hic & certa manet sedes, vitaeque laborum,
Hic bene transactae praemia, *Carle*, feres.
At nos, aeterni sint quae monimenta decoris,
Addemus tumulo carmina nostra tuo.
Vrbs tulit Arreti *Carlum*, Florentia lauro
Cinxit, at ingenium Calliopea dedit.
Luserat hic Lyricos, mox dum traducit Homerum,
Occidit heu patriae gloria magna suae.

De clarissimi viri *Poggii* doctrina, ac virtute consulendus *Iacobus Lenfantius* in *Poggiana*. *Io. Baptista Recanatus* in *Observationibus Criticis* ad *Lenfantii* opus. *Ephemeridum Literatorum Venetorum Collectores* Tom. IX. & Tom. X. Art. X. *Poccianter*, & *Niger* ll. cc. Obiit A. MCCCCLIX. non MCCCCXX. ut perperam asserit *Freherus* P. IV. *De Vitis Hist. Philos.* quare nil aliud referam, quam MS. in Lib. III. *Xandrae*, *Christophori* Elegiam de eiusdem laudibus ad *Petrum Medicem* inscriptam, quae ita incipit:

Iam

IAm gelidum nigris subvecta per aera bigis
  Nox, maris occiduas prona subibat aquas,
Cum matutina Thetis statione relicta,
  Oceanum rutilo Lucifer exit equo.
Hic mihi Castalii nemoris regina nitentes,
  Venit Apollinea fronde revincta comas.
Nulla tamen docto resonabant pollice fila,
  Nec fuit in levi barbitos ulla manu.
Sed tamen, ut moesto tristis dedit ore querelas,
  Cognita mi voce est Calliopea sua.
Haec ita proh vestri scelus, atque infamia saecli,
  Proh dolor, heu Musis hiccine venit honos.
Hiccine venit honos Musis, quis semper Etrusca
  Supremus fuerat hactenus urbe locus.
Te propter Graios olim Florentia fontes,
  Et nemus, & Clarii linquimus antra Dei.
Nec piguit Fesulos montes, nec claustra Mugelli,
  Neve Casentini visere saepe iuga;
Quin & aquas placidi vobis sacravimus Arni,
  Seque suo castus lavit in amne chorus,
Vt vobis celebres Vates, celebresque venirent
  Rhetores, & quicquid floret in historia.
Hinc Dantes, terras, & clari sidera caeli
  Dixit, & infernos tertia regna lacus;
Hinc tu divino, Petrarcha, incensus amore,
  Cantasti Laurae cygnea colla tuae.
Cantasti patrio Tyrrhena poemata versu,
  Cantasti Latio punica bella pede.
Nam quid Boccacci lusus, quid docta Colucci
  Dicta Salutati nunc numerare iuvat?
At nuper Tuscae dedimus duo lumina genti,
  Quales rara solent saecula ferre viros.
Gesta Fluentinum descripserat alter, & arma,
  Quaeque notanda domi, quaeque notanda foris.

Alter

Alter Cecropiis imbutus pectora chartis
  Viribus ingenii fubdidit artis opus.
Nemo magis dubiis potuit cognofcere rebus,
  Vtile, nec docto promtius ore loqui.
Ille etiam noftri nemoris pius incola, fonte
  Cum biberet tota proluit ora facro,
Hinc cecinit Lyricos, mox dum traducit Homerum
  Occidit heu patriae gloria magna fuae.
His ego Daphnea, populo plaudente, corona,
  Ornavi propria tempora docta manu.
Nam duce me quondam magni fecreta Palati,
  Mandarat tantis curia veftra viris.
Sic olim veftram femper celebravimus urbem,
  Dum meruit magnus praemia digna labor.
Hunc ne defunctis dignus fuccefsor abefset,
  Inftructum egregia mifimus arte virum.
Hunc nos irriguis Parnafsi eduximus arvis,
  Bellerophontei qua fluit unda feri.
Et dedimus gravibus dictis, placidoque lepore,
  Edere grandiloquo verba foluta fono.
Ergo quis docti divina volumina Poggi
  Nefciat, & libris cuncta referta fuis.
Ah quam praecipiti ftultos conturbat avaros
  Fulmine, quam veras imprimit ille notas?
Quamque afper retegit, qui fumma in pelle decori,
  Dum lateant alacres, in fcelus omne ruunt.
Hic nihil efse docet miferis mortalibus ufquam,
  Humana maius conditione malum.
Atque docet varios fluxus, variofque reflexus
  Fortunae, & iufsu cuncta movenda fuo.
Quamque fit infelix cuiufvis principis aula,
  Ipfa licet veri nefcia turba neget.
Et recte addubitat, fenibus ducenda fit uxor,
  Cum multum teneat utraque caufa mali.

At

At te nobilitas generoſo pectore, veris
  Laudibus a ulgo iam procul eſse canit.
Haec te praeteriit rerum, fortiſsime Caeſar,
  Haec te cui nomen Africa victa dedit.
Sed longum eſt monimenta viri ſi cuncta revolvo,
  Nec praeſentis opus temporis eſse reor.
Multa puer, iuvenis deſcripſit plura, ſenexque
  Plurima, nec ſalibus, nec gravitate carens.
Quam variis redimita novi ſub ſidere Tauri
  Floribus in verno tempore ridet humus,
Tam varia in doctis reſplendent lumina chartis,
  Tam varius ſignat ſplendida verba color;
Vt qui purpurea diſtinguit veſte lapillos,
  Quo referat multum diſcolor aura decus.
Quin etiam, ut veterum erueret monimenta viro-
  Nec ſineret turpem tot bona ferre ſitum; [rum,
Auſus barbaricos populos, penituſque repoſta
  Poſcere Lingonicis oppida celſa iugis.
Illius ergo manu nobis doctiſsime Rhetor,
  Integer in Latium Quintiliane redis,
Illius atque manu divina Poëmata Sili
  Italici redeunt, uſque legenda ſuis.
Et ne nos lateat variorum cultus agrorum,
  Ipſe Columellae grande reportat opus,
Et te, Lucreti, longo poſt tempore tandem
  Civibus & patriae reddit habere tuae.
Tartareis potuit fratrem revocare tenebris,
  Alterna Pollux dum ſtatione movet.
Coniugis ac rurſus nigras ſubitura lacunas
  Euridice ſequitur fila canora ſui.
Poggius at ſoſpes nigra e caligine tantos
  Ducit ubi aeternum lux ſit aperta viros.
Rhetora, Philoſophum, Vatem, doctumque Colonum
  Merſerat in nigra barbara nocte manus:
Pog-

Poggius hos vita potuit donare secunda,
Dum mira turpi liberat arte situ.
Haec satis est ex se quod scripsit, quodque vetusta
Eruit e tenebris multa labore suo.
Verum etiam Graios nostro sermone libellos,
Vertit in antiqua nobilis historia.
Et nunc, o mores, o tempora, debitus illi
Ferre quis hoc poterit, eripietur honos.
Ah tantum vobis licuit civilia iura,
Pieridum casta pellere sede chorum.
Formula quae vobis, quae competit actio summum
Per scelus audaces inseruisse manus.
Non ego Tyrrhena posco vos pellier urbe,
Haec sua causidicis praemia digna nego.
Auro cingantur nitido, semperque superbos
Ingenti titulos ambitione gerant.
Et pretio ingenti sanctarum aenigmata legum
Arbitrio veniant discutienda suo.
Denique si fas est inter mortalia regnent,
Illorumque brevis cuncta libellus agat.
A nobis tantum si qua est reverentia duras
Quae colat a nobis iam cohibere manus.
Nam quae vobiscum nobis commercia; quave
Consimilis vitae mos ratione fuit.
Nos neque clamores sequimur, nec praemia voci
Poscimus; & casta nil nisi serta iuvant.
Vos inter strepitum fas est turbamque sonantem
Spargere clamoso iurgia multa foro,
Insanasque sequi lites, rabidoque tumultu
Venali tristes voce citare reos.
Sed quid ego haec frustra! cum iam civilia iura
Per fraudem posito ius sibi iure parent.
Et poterit Medices veteres oblitus amores,
Oblitusque mei talia facta pati!

Non

Non poterit: neque enim Latiis eſt alter in oris,
Reddere pro meritis qui magis aequa velit.
Quin & Muſarum ſacro perculſus amore,
Et noctes ſtudiis, invigilatque dies.
Rhetores hinc omnes novit, ſanctoſque Poetas,
Et veterum callet dogmata priſca patrum.
Hinc etiam doctus doctis indulget amice
Atque inopes opibus, conſilioque, fovet.
Nec Maecenatis fuerat clementia maior,
Communis vatum cui dedit aſtra favor.
Ergo huius gremio noſtrum nomenque, decuſque
Ponimus hic nobis rite patronus erit.
Hic etenim feſsas e tempeſtate Camoenas
In tutos referet, reſtituetque ſinus.
Hoc duce noſtra pio ſedes reddetur alumno,
Et ſtabunt doctis praemia digna viris.
Nec tamen immemores dicet nos muneris ille,
Nec veniet merito gratia parva ſuo.
Nam ſurget quandoque meo de fonte Poeta,
Qui magnum Petri nomen in aſtra ferat.
Qui referat magnumque Petrum, Coſmumque pa-
Egregium patriae lumen utrumque ſuae [rentem,
Ille modo niveis reddat ſua flumina Cygnis,
Ne turbet liquidas ſordidus Anſer aquas.
Flumina reddantur Cygnis, quae maxima parvo
Quis niſi mentis inops iungere ponte velit.
Iamque Apibus parto Fuci de melle recedant,
Solertique pigrum cedat inerſque pecus.
Quis ferat horrenti ſi mollia vellera tergo
Innocuae pecudis hirta capella petat.
Aut quis non ridet magnae formica volucris.
Grandia ſi gracili confovet ova ſinu.
Haec & plura mihi, ſed quis meminiſse Deorum
Cuncta queat! moeſto Muſa locuta ſono eſt.

Mox

Mox sua dum celeri vertit vestigia passu,
Cuncta ait haec Medici dixeris, atque vale.
Cuncta ait atque abiens, nequid sibi triste videret,
Conspectum fugit curia Tusca tuum.

(8) Ipsemet id de se testatur in Praefatione ad *Guidonem Feltrium Horatii* commentariis praemissa: „ Quapropter cum a primis annis „ tum illorum variam, multiplicemque doctri- „ nam admiratus, tum styli mirifica suavitate „ pellectus in illis cognoscendis diuturnam, ve- „ hementemque operam impenderim, duxi im- „ primis boni vini officium esse, ut siquid in „ huiuscemodi studiis profecissem, id literis „ tradens ad aliorum usum, utilitatemque tra- „ ducerem. Quapropter tres mihi ex omni „ numero Poetas delegi, quorum interpreta- „ tiones scribandas susciperem. Ex Latinis qui- „ dem P. Virgilium Maronem, atque Q. Hora- „ tium Flaccum; ex Florentinis autem, quam „ linguam nemo umquam eloquens adspernatus „ est, Alegherum autem assumpsi. „

(9) In Prooemio *Dantis* Commentariis praemisso, haec leguntur: „ Niente di meno poiche „ spesse vuolte hò con la mente trascorso una „ quasi infinita copia di quegli, e quali nella „ Greca, o nella Latina lingua memoria di se „ hanno lasciato &c. „ Et infra: „ Interim ha- „ vendo io infino dalla prima adolescentia per „ manifestissime argumentationi persuasomi, et „ essendomi anchora commosso dalla auctorità „ di molti, et doctissimi huomini e quali in di- „ verse nazioni, et lingue sempre e Poeti agl'al- „ tri Scrittori anno preposto hò in piccola parte „ della mia età nella cognizione di quegli con- „ sumato. „ §.

§. IX.

VErum enimvero *Christophori* percipiendi miram sagacitatem, alacritatemque Pater animadvertens, inopia rei domesticae (1), qua laborabat eius opera posse facile sublevari, sibi suadens, nescio quo fato *Christophorum* adolescentem per amoena Musarum vireta degere suetum, in foro ad caussas agitandas destinavit, ut plerumque accidit viris doctis, quos inopes fortuna voluit. Verum ille, uti is, qui perspicaci mente, & ad maiora divinitus nata praeditus erat, nugis illis, ineptisque quaestionibus viriliter adspernatis, a Parentis consilio recessit, forumque ad Amicos datis literis insectatus est (2), Leguleisque, donec vixit, infensus fuit (3).

(1) Pauper erat *Christophorus*, ut patet ex Libris Magistratus Decimarum, in quibus se nihil hoc tempore possidere profitetur, & inter reliqua in carmine, quod mox proferemus, ad

Ia-

Iacobum Azzarolum in *Cosmi* laudem, egestatem suam ita enunciavit:

Quid faciam ? pudor est, tibi si parere negabo,
Qui mihi Moecenas fueris, multoque malignam
Munere pauperiem, leviorem feceris.

In Epistola petitoria ad *Laurentium Medicem*, qua Reipublicae Florentinae a Secretis munus sibi deferri postulat haec occurrunt verba: *An fortuna ? cum eo sim loco natus, ut si in hunc gradum evadere liceat, inter fortunatissimos enumerari videar.*

(2) Id in pluribus locis *Landini* operum innuitur. Ex Elegia ad *Bernardum* quemdam, *Oricellarium* puto, Lib. I. *Xandrae* desumta, forum vi necessitatis sequi se profitetur:

DVm tu grandiloqui divina volumina Tulli,
Perlegis, & quicquid Quinctilianus habet,
Dumque genus caussae dubium, variosque colores,
Et discis quae sint arma ferenda reis;
Vel si quando iuvat mentis seponere curas,
Nam permixta licet seria ferre iocis,
Ad Liram properas, Lira est tibi sola voluptas,
Dimidium vitae candida Lira tuae;
Illa quidem nitidis placide te spectat ocellis,
Felicem risu te facit illa suo.
Saepeque per rimam furtim tibi verbula dictat,
Tangendam furtim porrigit illa manum;
Nos procul a nostra, dulcis *Bernarde*, puella
Cogimur insani discere iura fori.
At si quando vacat, cum turba molesta quievit,
Litibus & scissis omnia clausa silent;

Protinus ad noſtras avidus me confero Muſas,
Quarum immortali pulſus amore feror.
Tum me Parnaſsi ſtupidum per devia montis
Reptat honorati turba canora lacus;
Et levibus contexta modis mihi carmina dictat,
Atque iubet ſumta ponere moeſta lyra.
His nos Xandrinum ſtudiis ſolamur amorem,
His deſiderium, Xandra, rependo tuum.
Triſtibus atque Elegis inſanos ludimus ignes,
Et reſonat Xandram pagina tota mihi.
Illam, me Phoebus prima ſub luce canentem
Invenit, & feras cum ſubit udus aquas.
Nec tantum Euridyces diſceſsu fleverat Orpheus,
Cum peteret Stygios iſta dracone lacus;
Quantum ego nunc ſpatio flevi diductus iniquo,
Xandra; ſed hic magno grandius ore ſonat.
Quippe ferunt vires Muſae, ſpiratque furorem
Divinum, nato Calliopea ſuo.
Et dat carminibus ſaevos mollire Leones,
Pangaeoque feros ducere monte Lupos;
At me Caſtalio dignata eſt nulla ſororum
Fonte, nec Aonium tangere paſsa nemus.
Ergo ſic rauco dicemus pectore laudes,
Xandra, tuas, doctum quae meruere Linum.
Dicemus tamen, & quod nobis invida non dat
Natura ingenium, tu mihi, Xandra, dabis.

(3) De foro, & cauſidicis obloquitur etiam in fine Elegiae ſupra adlatae pag. *93.* in funere *Poggii*.

§. X.

§. X.

MAgnum vero ad forenſes haſce nugas contemnendas, & ad veram, ſolidamque doctrinae laudem conſequendam, *Chriſtophoro* ſtimulum addiderunt Mediceae Gentis Heroës. Iſti enim tanti adoleſcentis egregiis animi dotibus perſpectis, atque probatis, eum in clientelam receperunt, domique (1), quam nunc alii tenent literatorum virorum fautores magnanimi, ac Muſegetae incomparabiles, *Riccardi* ſcilicet Marchiones, una cum *Marſilio Ficino*, aliiſque Viris doctiſſimis aluerunt (2). Quapropter Herois *Coſmi*, primi ſui, ac munificentiſsimi Patroni laudes aeternis carminibus (3) ad poſteros tranſmiſit.

(1) De miro hoc aedificio, a magno *Coſmo* excitato, ſic *Flavius* Foroliivienſis mentionem facit: „ Nec ſupprimenda ſunt maxima, quae „ *Coſmus* Florentiae urbi addidit ornamenta; „ Monaſterium celebre S. Marci, in quo quam

„ superbae sunt, & ut aiunt insanae exstructio-
„ nes ceterae, tum maxime Bibliotheca alias
„ superat omnes, quas nunc habet Italia, &
„ ad Sancti Laurentii fornices, marmoreae colu-
„ mnae, & opus totum, summi viri magnificen-
„ tiam ostendunt. Quid quod privatae aedes
„ suae, recens in via lata exstructae, Roma-
„ norum olim Principum, & quidem primario-
„ rum operibus comparandae sunt? Quin ego
„ ipse, qui Romam meis instauravi scriptis,
„ adfirmare non dubito, nullius exstare privati
„ aedificii Principum in urbe Romana reliquias,
„ quae maiorem illis aedibus praeseferat operis
„ magnificentiam. „

(2) De favore Mediceorum in *Landinum* nostrum plena sunt eius, & aliorum Scriptorum opera. In Epistola citata *Laurentio Mediceo* inscripta, haec leguntur: „ At non modo vestro in con-
„ spectu a teneris annis versor &c. „ Et deinde sub initium ita *Laurentium* adloquitur: „ Sed
„ quoniam me, ut est apud Persium, non mo-
„ do in cute, sed intus etiam, iam probe nosti
„ &c. „ *Vgolinus Verinus* eius discipulus in Elegia *De liberalitate Petri Medicis in omnes doctos*, MS. in Bibliotheca *Magliabechiana* num. DCI. ad hanc rem cecinit:

At nunc, *Landini*, *Medicum*, *Petrique* favore,
Cantatur toto nomen in orbe tuum.

Paullus Iovius in Vita *Leonis*, ubi praeclara *Laurentii* Patris gesta dinumerat: „ Erano in Firen-
„ ze chiarissimi Professori di lettere Greche,
„ et Latine, et altri di ingegno et eloquenza
„ eccellenti, co' quali famigliarissimamente
„ vi-

„ viveva, tra' quali furono il *Pico della Miran-* „ *dola*, il *Poliziano*, *Marsilio Ficino*, *Cristoforo* „ *Landino*, i quali avendo composto eccellen- „ tissime opere di ingegno con immortale ono- „ re per lunghissimo tempo avranno vita. „ *Scipio Admiratus* Tom. III. *Opusculorum* in Elogio *Laurentii Medicei*: „ Mantenne Demetrio Calcu- „ dese ancor egli Greco, *Cristofano Landino*, „ Angelo Poliziano, uomini tutti ciascheduno „ perfettissimo nella sua facoltà. „ *Varillasius* in *Anecdotes de Florence ou l' Histoire secrete de la Maison de Medicis* Lib. IV. „ Mais il n' y alloit „ jamais, sans mener le sept hommes doctes, „ qu' il avoit choisis entre les autres, pour „ etablir une liaison particuliere avec eux; le „ premier etoit *Iean Pic de la Mirandole*, le „ second *Ange Politien*, le troisieme *Marsilie* „ *Ficin*, le quatrieme *Christophle Landin*, *Iean* „ *Lascaris* le cinquieme, le sixieme *Demetrius* „ *Chalcondila*, e le septieme *Marullus Tarca-* „ *niotta*. „

(3) Egregiam *Landini* in *Cosmum* suum be- nevolentiam, quae supersunt monimenta satis superque declarant. Et primo quidem Elegia- cum, atque Epicum carmen in *Xandrae* Libris exstat, quae a *Christophoro* adolescente adhuc composita, cum sint futurae eius sapientiae specimina, procul dubio certissima, hic libenti animo adponam. Primum itaque carmen, quod est Elegiacum, *Ioanni* cuidam *Salvettio* inscri- bitur, a quo ut bellum quoddam atrox carminibus suis committeret rogatus fuerat; quare in hac Elegia, munus, arduum nimis, abnuit, ac se *Xandrae* suae amores, & Moe- cenatis *Cosmae* laudes velle persequi profitetur.

 Alter

Alter *Iacobo Azzarolo* inſcribitur, in eoque *Coſmi* ſui, atque *Azzarolae* domus praeclara facinora recenſentur. De *Iacobo* illo *Azzarolo* agit *Lilius Giraldius* in Libro *De Poetis ſuorum temporum*, & *Ioſias Symlerus*, qui impreſsoris forſan incuria eius nomen corrumpit. Verum carmina proferamus, quae ita leguntur:

AD IACOBVM SALVETTVM DE LAVDIBVS MAGNI COSMI.

QVid tu me totiens, *Salveti*, impellere tentas,
Vt referam grandi triſtia bella pede,
Quid veterum pugnas Regum,claroſque triumphos,
Et quae ſint terris, quae bene geſta mari?
Neſcis heu tenuis noſtro ut de pectore ſurgat
Spiritus? ut ſurdum buccina noſtra gemat?
Magnos magna decent, *Salveti*, praelia vates,
Mi ſat erit tenues ludere poſse iocos.
Nequitiaſque meae tenui deſcribere *Xandrae*
Carmine, & inſidias, magne Cupido, tuas:
Quod ſi Pierio quondam licuiſset in antro,
Percipere Aonii numina ſancta chori;
Aut ſi, me Phoebus tanto dignatus honore,
Frondibus ornaſset tempora noſtra ſuis;
Non ego magnanimi cantarem Caeſaris arma,
Non ego Scipiadas fulmina bina duces,
Non celerem curſum, properataque caſtra Neronis,
Haſdrubalis victrix cum tulit haſta caput.
Denique non Latiae quaecumque egere ſecures
Conſulis imperio cedere regna gravi;
Sed Florentinae canerem primordia gentis,
Nobile Syllanum tempus in omne genus.

Syl-

Syllanumque genus, Romana stirpe colonos,
A patribus nunquam degenerasse suis.
Ah quos ista viros tellus tulit! & quibus olim
Viribus Etruscum nomen in astra tulit?
Quos magnus tantum *Cosmus* supereminet omnes,
Eoum quantum signa minora iubar.
Nostra igitur magnum cantabit pagina *Cosmum*,
Inceptis gravibus tu modo, Musa, fave.
Musa fave coeptis. Non hic fera monstra Gigan-
Nec quicquid mendax Graecia finxit, inest. [tum,
Vera canam, & verae referam virtutis honores,
Et quae sint Medica praemia digna domo.
Testis erit populus, testis mihi, *Cosme*, Senatus,
Vrbe tua uno te clarior esse nihil.
Verum unde initium, quae prima, aut ultima po-
Hos inopes rerum copia tanta facit. [nam,
Hinc patriae pietas, illinc prudentia rebus,
Hinc se offert miseris, *Cosme*, benigna manus.
Nam qui te patriae non dicat iure parentem,
Hunc hominis pectus non habuisse putem.
Magnus erat Caesar, sed magnus Caesar in armis,
At tu, *Cosme*, tua maior in urbe toga es.
Ille armis patriam, saevaque tyrannide pressit,
Te libertatis unica cura tenet.
Illum hostem vidit desertae curia Romae,
Hostes e patria tu procul urbe fugas.
Egregia haec virtus, magna & constantia civis,
Romanis & quae rara sit ingeniis,
Quos opibus post te, quos & virtute relinquas,
Nos tibi consimiles, inclite *Cosme*, pati.
Nam qui magnarum rerum dum tractat habenas,
Privati potuit civis habere modum.
Hunc ego non dominum quamvis in cuncta mode-
Sed similem superis esse putabo Deis: [stum,

Heu maiora meis, video, me viribus urgent,
  Haec sunt ista quidem carminis huius opus.
Hic ego, quo Phrygii dixisti facta parentis,
  Nunc, Publi, cuperem carmen habere tui;
Nam cur sit *Cosmus* tali indignandus honore,
  Aut mereat tantam cur magis ille tubam.
Aeneas Troiae flagrantia tecta reliquit,
  Et duce vix potuit carpere matre fugam;
Bellorum at contra diversa incendia *Cosmus*,
  Civibus extinxit, portus & aura suis.
Nec victa Aeneam patrios ex urbe Penates,
  Atque viae comites eripuisse negem.
Sed magis est patriae templis in sede dicatis
  Munera tanta piis exhibuisse sacris.
Haec & Laurenti sublimibus alta columnis
  Templa docent, opibus facta superba tuis.
Templa docent Marci, mira & testudine dives
  Porticus, & sacrum fronde virente nemus,
Et quae vicinus semper mirabitur Arnus
  Addita Christiferae plurima tecta Cruci.
Aeneam laudant: humeros, tardante senecta,
  Quis neget esse pium supposuisse patri.
Sed quisquis vidit quo funere utrunque parentem
  Extulerit *Cosmus*, esse putabit idem.
Quod si ille Ascanium, spes esset ut ultima Romae,
  Edidit, unde domus Iulia nomen habet.
Hic geminam eduxit, patriae duo lumina, prolem,
  Esset ut haec Medicum gloria magna domus.
Quorum qui maior, quantum ah Florentia nomen,
  Qui redit e Venetis, retulit ille tibi.
Huic leo Tyrrhenus, nec non & Gallicus anguis,
  Et belli, & pacis ius simul omne dedit.
Nunc dignum tantae ferret qui pondera molis,
  Exitus exacti foederis esse probat.

Sed

Sed quid ago ah demens? an grandi digna cothurno,
Versibus exiguis ludere facta paro?
Di tibi dent alios insignes, *Cosme*, poetas,
Qui tua facta suis versibus aequiparent;
Incautum nam me tantarum gloria rerum
Dum rapit, in medio deficit ore sonus.

Christophori de Prato veteri Carmina ad Iacobum Azzarolum, in Cosmi, & D. Angeli Azzaroli, laudem.

SAepe mihi tristi trepidat formidine pectus.
Ne nimium forsan videar tua iussa superbus
Temnere, qui toties frustra me impellere tentas
Azarole, novis heroum in praelia surgam
Versibus, & spretis Elegis horrenda canoro
Bella sono referam: vel si civilia malo
Consilia, & multa claros virtute togatos,
Ad coelum meritis extollere laubibus oras
Iacobe; magnanimi referamus ut inclita *Cosmi*
Facta, Sophocleo non dedignanda cothurno.
Quid faciam? pudor est, tibi si parere negabo,
Qui mihi Moecenas fueris, multoque malignam
Munere pauperiem leviorem feceris; atqui
Heu nimium gracilis rauco de pectore surgit
Spiritus, & primo desit mihi versus in ore.
At, vos, si quondam tanto me munere dignum
Quae iuga Gorgonei fontis rorata liquore
Incolitis; Phoebo gratissima munera Musae,
Feceritis; si vestra mihi nemora alta patebunt;
Tunc ego non humilis ventura in saecula vates
Cantabo magnum sublimi carmine *Cosmum*,
Cosmum, qui tanti mensuram nominis implet,
Co-

Cosmum Thyrreni moderantem fraena Leonis,
Cosmum, qui Latios primatu transvolat omnes
Virtute, atque opibus Reges, Ducibusque togatis
Praevalet in rebus dubiis; nam pectore fido
Consilia expressit, quibus & Campana fugemus
Finibus Etruscis, Etrusco milite, castra,
Et quibus ad Sanum revocentur stulta Lupai
Coepta, Fluentinam rumpentia saepe quietem,
Ergo an pace prius *Cosmum* miremur, an armis,
Incertum est; sed pace simul mirandus, & armis
Cosmus erit, *Cosmo* resonabit pagina; sed tu
Post magnum *Cosmum* venies mihi cura secunda
Azarole, domus multis ditata tropaeis.
Nam tibi Cecropiae parent Tritonidis arces:
Tu regis anguigenas mavortia moenia Thebas,
Tu quicquid veteres olim tenuere Pelasgi
Imperio cohibes: Tibi dives Apulia magni
Tutelam regni, & summum mandavit honorem.
Adde, & templa Deum multo constructa decore:
Verum praecipuos inter numerandus Alumnos
Angelus, egregia nulli virtute secundus,
Emicat. Hic duris rebus mandante Senatu,
Eloquioqe potens prudenti pectore fretus
Gallorum nobis adiunxit foedere Regem,
Gallica perque Alpes eduxit castra nivales:
Castra tibi auxilio fortuna urgente futura,
Inclite Sfortiada, gemino nam pressus ab hoste,
Partitis animis, tantae te opponere moli,
Braccia nec poteras solitis impellere signa
Viribus, & postquam diversa a parte tumultus
Gallorum adventu, Taurinaque bella quierunt;
Tunc tua quid virtus, invictaque dextera posset
Nobilis, experta est amisso Brixia campo,
Et quam se infami vallo, tutoque tenebant,
Ag-

Aggere Martiolae turpi formidine capti.
Bebriacis igitur sic venit terror ab armis,
Sic tua Tyrrheno crevit reverenda Leoni
Maiestas: ecquae sic conditionibus orta
Otia, quae nostri nolint turbare nepotes,
Atque olim memores placida dum pace fruentur,
Auctorem tanti noscant te muneris omnes
Angele; sicque tuum vivat per saecula nomen.

§. XI.

PEtrus autem magni *Cosmi* filius, artium omnium, & elegantiarum fautor, virtutis verae aestimator optimus, quanto amore nostrum prosequutus fuerit, quam effusa eum benevolentia foverit, testantur, ac propemodum clamant tot librorum inscriptiones, totque in eum collata beneficia, quorum haud immemor *Landinus* tanti Maecenatis merita enarrare, quoad vixit, ac praedicare, non destitit. Et iure quidem id fiebat; erat enim in *Petro* magnum ingenium, magnum optimarum artium studium, tum

omnis

omnis liberalis, & ingenuo viro digna ab eo percepta doctrina; & quod incredibile cuiquam videri posset ab eo laus imperatoria non admodum expetebatur (1).

(1) De tam benefica *Petri* in Literatos viros propensione id adfirmare possum, quod exigua eius monimenta superessent, nisi id ex pluribus *Landini* Elegis ipsi inscriptis colligere possemus: ex quibus patet ipsum & Moecenatem nostri beneficentissimum fuisse, & praestanti virtute ornatissimum. Plurimas legationes pro Republica praeclare gessit, multumque ad decus, & gloriam Florentini nominis contulit, ut ipsemet *Landinus* testis est in sequenti Elogio; in Prooemio super *Virgilii* Interpretationes ad alterum *Petrum* Magni *Laurentii* F. misso: ubi postquam satis superque *Cosmi* magnanimitatem extulit, ita sequitur: „ Successit illi *Petrus* filius, cuius tu nomen refers, „ qui & antequam, adversa valitudine impediretur, plurimis, ac maximis de rebus legationibus functus, Pop. Florentino decus gloriamque immortalem peperit: ac deinde cum „ illi per valetudinem in Senatum venire non „ liceret; domi tamen sedens, ac cum suis „ Civibus, singulis de rebus disceptans, rem nostram publicam ita administravit, ut summam „ in eo prudentiam, summae innocentiae coniunctam, omnes cognoscerent. „ In Epistola vero petitoria MS. ad *Laurentium Medicem*, quam suo loco

loco proferemus, in haec prorumpit verba: „ Hic „ ego etiam patris tui sapientissimi viri aucto- „ ritatem, atque operam obtestor, quem cum „ ego propter summum in literatos studium, „ summamque benevolentiam totius nostri sae- „ culi nostris elegis Moecenatem iure appella- „ verim, tam necessario patrocinio numquam „ de futurum credam. „

In Bibliotheca *Strozziana* Codex chartaceus exstat num. CCCLXVIII. cui titulus: *Lettere scritte a Lorenzo de' Medici, e altri della detta Famiglia da diversi, et infra gl' altri da Marsilio Ficino, Cristofano Landino, Angelo Poliziano, Francesco Filelfo, Bartolommeo Scala, Pellegrino Agli, Bernardo Rucellai, Gio. Argiropuli, Francesco Berlinghieri, Lippo Brandolini, Cantalicio, Demetrio Chalcondiles, et altri litterati* &c. In hoc itaque Codice *Landini* Epistola, quae *Laurentio Mediceo* inscribitur, sumta occasione *Cosmi* Patris laudes Lyrico carmine prosequendi, cum hac Inscriptione legitur:

VRBIS SPEI LAVRENTIO MEDICI
COMPATRI AMICISSIMO.

„ SAlve. Scripsi unam Oden: ea est de „ laudibus patris: qua sum conatus expri- „ mere eius animi magnitudinem; quae in ma- „ ximo dolore, qui ex *Cosmi* morte insurgebat „ id temperamentum observavit: ut cum nihil „ ex pietate quam parenti debet filius omiserit, „ perturbationibus tamen nusquam succubuerit. „ Deduxi petram de *Petro*, fundamentum scili- „ cet nostrae urbi firmissimum, cum eum prius „ ostendissem, non modo divitiis paternis; sed „ mul-

„ multo etiam magis maximis, amplissimisque „ virtutibus, quod quidem raro mortalibus ac- „ cidit, successisse. De petra vero fons manat: „ quo & Arnus intumescat, & ager omnis vi- „ rescat, & Musae relictis Graecanicis fontibus, „ Etruriam incolant. Haec tibi idcirco nota „ esse volui, ut iam nunc intelligas, quod „ quemadmodum ille invictissimo animo, incre- „ dibilique sapientia ita universam paternam „ molem substinet, ut nihil ex ulla parte nu- „ tare videamus: sic tibi invigilandum esse, ut „ ita te praepares, ita te expolitum, excul- „ tumque, ita extrema, ut aiunt, manu abso- „ lutum reddas, ut cum paulo post ille, „ & incomoda valitudine, & annis iam ingra- „ vescentibus in tuo aetatis, animique robore „ requiescere voluerit, tu & avitum, & pa- „ ternum splendorem non modo substinere, ve- „ rum etiam urgere possis. Vale mi iocondis- „ sime *Laurenti*, & id pro compertissimo ha- „ beas, qui tibi omnem felicitatem magis ex „ intimis praecordiis exoptet, quam ego, esse „ neminem. Florentia. *Chr. Landinus*.

Atque hic haud supervacaneum puto, quoniam mihi opportuna sese obtulit occasio, proferre ea carmina in laudem *Petri* a Landino exarata, quibus singulos *Xandrae* suae libros eidem consecravit in hunc modum:

Christophori Landini Xandra. Lib. I. ad Petrum Medicem Moecenatem suum.

QUi nunc censorem mavit tolerare legentem,
Terna olim potuit lustra latere liber.
Nam-

Namque pudens, gnarusque sui sapienter ineptas
  In lucem nugas noluit ire suas.
Nunc tua cum videat geminos per limina fratres
  Audere indoctas saepe redire manus,
Ipse etiam Medicis se Moecenatis in aula,
  Sperat honoratum posse tenere locum.
Quid faciam si magna Tui clementia suadet,
  Tristia ne docti iudicis ora tremat.
Si nimium petulans, nimium Te *Petre* superbas
  Effugit obscurae sordida tecta domus.
Ergo eat, ac turbae morsus si quando malignos
  Senserit, & turpes in sua terga notas.
Neu cupiet rursus spretas intrare latebras,
  Et semel invisos ultro redire lares.
Sed si forte sacro felix se fonte lavabit,
  Qui fluit e Medica lucida lympha *Petra*;
Tum lautus nigras vertens in candida mendas
  Rumores de se negliget ille malos.

Xandrae Liber secundus ad P. Medicem.

NOstri certa salus *Medices*, quo sospite, nunquam
  Defuerunt sacris praemia virginibus,
Quo Duce Tyrrhenis deductum montibus Arnum
  Praeferet Aoniis turba canora iugis.
Publica si quando cessant tibi munera, & audes
  Instaurare brevi seria longa ioco,
Ne pudeat nostros percurrere *Petre* libellos,
  Et nugas hilari fronte probare meas.
Magnos magna decent, fateor: tamen haec quoque fessos,
  Quae reparent animos, ne fugienda putes.
Scipio nam quantus cessit, cui punica virtus,
  Fortia cum Lybici contudit arma Ducis.
Hunc tamen in placido viderunt ocia ludo,
  Ostrea Campano spargere lecta salo.

Tri-

Triſtius in terris, quam Stoica dicta Catonis,
Nil Danai, Latii nil meruere viri.
Hic tamen ad multam convivia ducere noctem,
Et ſolitus curas ſaepe levare mero.
Sic Tu, quo magni populi flectuntur habenae,
Dum legis haec ſanctum pone ſupercilium.
Saepe tibi reditus *Petre* ad maiora dabuntur,
Si reparas mentem, qua geris illa, iocis.

Ad Petrum Medicem.

CArminibus noſtris veniet tibi ſiqua voluptas,
Vt releves animum carmina noſtra lege.
Quod ſi nec ſalibus poterunt, ullove lepore,
Te retinere *Petre*, tu tamen illa leges.
Sic Rex Peliacus quamvis non docta Poëtae
Suſcepit laeta carmina fronte tamen,
Et magis officium ſtudioſi movit amici,
Quod tardum vatis laeſerat ingenium.
Ergo non munus, ſed dantis munera mentem
Inſpice! ſicque libens carmina noſtra leges.
Non tam magnificus non eſt qui maxima donat,
Quam qui parva libens ſumere dona poteſt.

Ad Petrum Medicem de ſuis, & Moecenatis laudibus.

PVrpureis ſemper vernent tibi buſta roſetis,
Inque tuum tellus ſit levis uſque caput
Vlla nec Elyſios paſsim celebrata per agros,
Quam tua moecenas rideat umbra magis.
Moecenas, inopes quomdam miſerate Poëtas,
Moecenas Phoebi, Pieridumque decus
Te duce grandiſonans conſurgit in arma, virumque,
Olim qui denas vix cecinisſet aves.

Tri-

Alter erat tenuis pauper praeconis alumnus,
Cuius erat Lalagen dicere posse labor,
Hic ubi campanos a te deductus in agros
Pauperiem verso sentit abire pede.
Protinus heroum Lesboo carmine laudes,
Et superum cecinit dulcia furta Deum;
Nec mirum tristi pulsis e pectore curis,
Libera si tantum mens agitabat opus.
Sed nunc Moecenas Tyrrhenis alter in oris
Conspicitur, claris qui favet ingeniis.
Vos modo sublimi vates consurgite versu,
Qui cupitis sacra cingere fronte caput.
Sive Sophocleis libet haec cantare cothurnis,
Seu iuvat Aonii ludere more senis.
Nam *Medicum* Fesulis stabunt dum fulta columnis
Atria magnanimis concelebrata viris.
Nec vos materies, nec merces carminis unquam
Deseret, hoc virtus praestat utrumque *Petri*.
Ille colit musas, doctos colit ille Poetas,
Vnquam nec merita laude carere sinit.
Nam novit quaecumque armis, quaecumque togata
Pace, gerant clari nobilitate viri,
Ni fuerint magno Musarum fulta favore,
Tendere in aeternum non reditura situm.
Ergo colit doctos, doctorum & carmina vatum,
Quae sint digna cani maxima facta gerit.
Nusquam magnanimo genitus fortique parente,
In coeptis gravibus degener ipse fuit.
Non tantum emicuit iuvenili in pectore quondam
Consilium, quantum vix solet esse seni.
Inque dies crevit virtus crescentibus annis,
Seque tulit gradibus accumulata novis.
Vnde & maturo gravior cum cesserat aetas,
Non cuncta ex usu mens meliora facit.

H Quid

Quid mage iam fanctum, vel quid divinius umquam
  Lydius Etrufca vidit in urbe Leo.
Ergo agite, o vates, fublimi infurgite verfu,
  Seu libeat natum dicere, five patrem.
Iam canite altifono *Medicum* pia carmine facta,
  Queis fervata falus faepe fuit patriae.
Et fi vos patriae pietas tenet ulla parentis,
  Iam Patriam, verfu concelebrate novo.

Ad Petrum Moecenatem fuum. Liber III.

QVi dominae varios nuper lufiftis amores,
  Quae iocunda mihi, triftia quaeque forent,
Hoc eligo tempus, graviori infurgite plectro,
  Exiguum veftro munere crefcat opus.
Sunt acris nunc acta viri celebranda, fed illi
  Hoc date, Caftalia qua lavat unda, Deae.
Namque favet Mufis *Medices*, vos numina, Mufae,
  Veftra meo merui conciliare *Petro*.
Non hic armorum fonitus, non veftra movebunt
  Pectora, crudeli praelia gefta manu;
Nam neque torquetur validis haftile lacertis,
  Nec celeri curfu fefsus anhelat equus,
Non galeae criftas, non exhorrebitis enfis
  Mucronem, & dirae tela parata neci,
Sed Ducis egregii virtus memoranda togati;
  Huius enim cedunt fortia caftra togae.
Novimus invicti divinas pectoris artes,
  Tradita cum denis publica cura viris.
Tunc ftupuit *Cofmus* iuvenili in pectore nati
  Confilium, quantum vix folet efse feni;
Ingeniumque videns illi per cuncta paternum,
  Maxima fub tacita gaudia mente tulit:
Ah quanta in dubiis patuit prudentia, quantus
  Tunc Patriae vigilem folicitavit amor.

Au-

Auctor erat pacis, sed quae sine fraude tueri
  Imperium posset, quae sine labe decus;
Sed quantum exciterat nobis, ut bella moverent
  Improba, regnandi saepe cupido Duces.
Censuit invicto surgendum pectore contra,
  Cum sit turpe gravi frangere corda metu.
Vos hunc insomnes vidistis ducere noctes
  Collegae, & curis invigilare piis.
Ergo sic casusque graves, sic saeva pericla
  Vitavit, monitis curia nostra tuis.
Sic Patriam Calabro tutam iuvat esse Tyramno,
  Cum Florentinos ureret hostis agros.
Neve opera solum, magnoque e pectore curis,
  Sed populum multo sublevat aere suum,
Verum quid *Medicum* non praestat maxima virtus,
  Quot bona iam nobis contulit una domus?
Haec Ligurum populos nobis saevissima regna,
  Sub iuga iam secii compulit ire Ducis.
Novit Sfortiades, qui quamvis Caesar in armis,
  Viribus, & valida mente, superbus eat.
Hac sine Bebriaci tamen expugnate Tyramni;
  Sceptra olim Comitum se potuisse negat.
Aere inquam *Medicum*, *Medicum* virtute, fideque,
  Publica res summo constabilita loco est.
Nam neque qui multus Thuscis exercitus oris,
  Insubrum, & nec qui castra locabat agris,
Censu hunc Syllanus populus nutrisset Etrusco,
  Ni *Cosmus Medices* accumulasset opes.
Ergo, & pace bonos, quorum & prudentia bella
  Cuncta gerunt, *Medicum* protulit alta domus.
Haec tantum vidit Fabius, natusque, paterque
  Oppositus Poeno Consul uterque Duci.
Quantum nunc *Medices* proceres, natusque, pater-
  Fregerunt lenta cum fera castra mora. [que

Ad Petrum Medicem Moecenatem suum.

MVsa Fluentini claudo licet anxia gressu,
I, Moecenatis splendida tecta subi.
Dic modo qui misere poterat vix stridulus anser
Exiguum rauco carmen hiare sono.
Iam liquidum niveis sublatus ad aethera plumis,
Sperat olorinos edere posse modos.
Nam quod Gorgonei non praebuit unda liquoris,
Olim & Clarii laurea silva Dei;
Hoc ego non ausi Thyrreno e fonte profectus,
Quam fluit e *Medica* lucida lympha *Petra*.

§. XII.

QVapropter voluntate Civium, omniumque benevolentia fruebatur adolescens, non solum quod in re literaria profecisset summopere, verum &, quod moribus integerrimis, vitaeque innocentia praestaret (1). Lectissimi enim adolescentis studia praecipua erant, Deum colere, sacrorum, ac religionis iura omnia observare, maiores natu revereri, solitudinem non ociosam persequi, supra aetatem in rem domesticam in-

incumbere, aliaque id genus, quae ad rectam in iuventute vivendi rationem instituendam pertinent, solemnia admodum erant. Postquam autem ex Rhetoricis, ac Poeticis institutionibus excessit; a primis Dialecticae elementis profectus, ita omnem *Aristotelicam*, *Stoicam*, ac *Platonicam* Philosophiam perlustravit (2), ut illius intricatas quaestiones non viseret modo, atque inspiceret, sed in unaquaque etiam illarum moraretur; nihil in ea ut arte, ita copiosa, & magna, atque varia, tam esset magnum, atque arduum, aut tam minutum, atque parvum, quod eius, aut diligentiam lateret, aut fugeret intelligentiam; nihil autem tam abstrusum, atque reconditum, quin promtum illi, expositumque esset quammaxime.

(1) De eius Religione in Deum nobis erit alio loco disserendum.

(2) Haec ideo proferimus, quod ex ipsius scriptis, non modo *Aristotelicis*, sed *Stoicis* etiam, ac *Platonicis* praeceptis apprime eruditus videatur, quae a *Carolo* Arretino fortasse acceperat, quem

quem disputantem, ac sibi intricatas Philosophiae quaestiones enucleantem inducit in libris de Anima, quos adolescens confecit, ut nobis inferius observandum erit.

§. XIII.

FLorebat hac tempestate, Anno scilicet MCCCCXLIII. *Alexandra* quaedam (1), quae *Landinum* nostrum, adolescentem adhuc, arctissimo amoris vinculo sibi devinxerat (2), ut se omnino eius voluntati componeret; ob eamque macie conficeretur in dies (3). Ipsius autem vestigia, quocumque iter ageret ita adsiduus, amantium more, persequebatur, ut, cum, eodem inscio, Romam illa contendisset; *Christophorus*, maximo dolore tactus, se illuc conferre, Anno circiter MCCCCXLV. nulla mora interposita minime dubitaverit, sacrosanctam Ecclesiam moderante *Eugenio* IV. (4), ubi quamdiu permansit, nil aliud sibi propositum duxit, quam vetusta,

ſta, ac praeclara celeberrimae Vrbis monimenta, aedificiorumque magnificentiam, ſedulo contemplari (5) donec Florentiam cum *Alexandra* reverſus, in amore adeo ſe conſtantem praebuit, ut quum propter formidoloſum illud praelium A. MCCCCLII. ab *Alphonſo* Aragonenſium Rege Florentinis inlatum (6) amores ſuos aliquantulum omittere coactus fuiſset, ut ſibi, patriaeque ſaluti conſuleret; moerorem, quo intermiſſionis huiuſce cauſſa extra modum affectus fuit, lugubri carmine ſignificaverit (7). Quos deinde praecocis, & adoleſcentis ingenii ſui foetus in unum collectos, *Petro Mediceo* Moecenati ſuo conſecravit (8).

(1) Quaenam haec fuerit *Alexandra*, diu, multumque mecum ipſe reputavi. Opinabar primo eo nomine intelligendam eſse celebrem illam *Alexandram*, *Bartholomaei Scalae* F. at poſtea rem ſedulo perpendens, anno MCCCCXLIII. quo tempore carmina huiuſmodi *Landinus* ſcripſerat, aut nondum natam eſse *Alexandram*, aut ſi nata, amori ſaltem obnoxiam eſse non potuiſse, deprehendi, & ab hoc conſilio receſsi.

Neque hoc nomen fictum esse crediderim, quum revera mihi compertum sit, illius aevi literatos viros, ut nunc quoque accidit, puellas in deliciis habuisse plurimum, in eorumque laudem carmina, ad instar illa *Ovidii*, quae amatoria nuncupantur, exarasse. Atque ut rem exemplis probemus, Ecquem latet quanto amore *Barptolemaeus Scala*, *Albieram Albiziam* prosequeretur, quae in flore aetatis obiit, ut *Politianus* eleganti carmine testatur, & *Vgolinus Verinus* Lib. II. *Flammettae* MS. in Bibliotheca *Magliabechiana*, in quo inter reliqua hoc Distichon invenies:

Quid lacrymae? quid vota pii valuere mariti,
  Quid quod eras *Scalae* vatis amica tui.

Ipse *Vgolinus Verinus* libros III. conscripsit, in quibus amores suos in *Flammettam* exposuit. In Libro I. citatae *Flammettae* haec de *Xandra* nostra, & *Flammetta* cecinit:

Roma licet iactet pulcras habuisse puellas,
  Quarum nunc tantum nomen inane manet.
Cynthia, vel *Nemesis* Romanae gloria gentis,
  Xandrae cesserunt illa, vel illa tamen;
At nunc quae nostro celebrata est carmine virgo
  Flammetta, Etruscae gloria gentis erit.

De *Politiani* vero, & *Petri Criniti* amoribus nihil proferam, cum in *Politiani* vita a *Friderico Ottone Menckenio* conscripta, quoad primum, quoad alterum vero in eius elogio a *Paullo Iovio* composito fuse pertractata, invenire possis. De *Pici Mirandulani* amoribus vide Lib.

Lib. I. Epistol. *Angeli Politiani* Epist. II. & seq. Quare nihil mirandum nobis erit, si & *Christophorus* noster annos iuveniles in amoribus *Alexandrae* cuiusdam, quum id ea aetate in moribus esset, plurimum insumserit.

(2) Ex Lib. I. *Xandrae :*

Quo tempore amore oppressus sit.

NVnc age sub tacitae dum nigra silentia noctis
 Fundere iam lacrimas, vel sine teste, licet?
Huc *Erato* duros dum nos solamur amores,
 Huc adsis, nam Tu nomen amoris habes,
Hic libet heu primae tempus meminisse inventae,
 Cum vacuum tanti pectus amoris erat!
Nec dum turbabant moestum suspiria pectus,
 Ore nec a tristi salsa fluebat aqua.
Heu quis tunc fueram, quis nunc, an vertere mentes
 Ius tibi, proh tantum, saeve Cupido, datur.
Tu mea servitio pressisti colla nefando,
 Vt primum dominae vidimus ora meae.
Nam neque mortalis facies, nec lumen in illa,
 Quale sub humana fronte micare vides,
Quod si, pace licet Superi, mihi dicere vestra,
 Visa est caelestes voce praeire Deas.
Quin & tempus erat, quo iam sub vere tepenti,
 Pectora nostra solent igne calere novo,
Aurea Phryxei nam tum per vellera signi
 Maxima lux mundi sol agitabat equos,
Cum sua nascentes depingunt floribus herbae,
 Prata, novis foliis cum viret omnis humus.
Cum Veneris placide stimulis excita volucris,
 Demulcet querulis frondea rura sonis,
Cum desiderio tauri concussa iuvenca,
 Consortem viridis quaerit habere tori;

Cum-

Cumque ovis irrigua nimium lascivit in herba,
Atque gregis sequitur sima capella virum!
Omnia cum rident suavi respersa lepore,
Et tenet in terris aurea cuncta Venus;
Tunc tua me prima certissima, *Xandra*, sagitta
Fixit, & in pectus duxit amoris iter.
Tunc primum infelices mens nostra experta furores,
Coepit venturis tristior esse malis.
Tunc mea libertas miserum me prima refugit,
Et coepi duro subdere colla iugo.
Tunc primum sensi, quae insania vertet amantes,
Sub specie mellis quanta venena latent.
Quid sperare queant, quid sit magis usque timendum,
Quae levitas miseros nocte, dieque premat.
Ex illo semper maduerunt lumina nobis
Tempore, nec gratus venit in ore cibus.
Fulmine quid rapido figis fera corda Gigantum
Iuppiter? est maior poena paranda malis.
Quisquis stelliferum contendit scandere Coelum,
Tentat & in superos bella movere Deos:
Hic facibus duri subito inflammetur amoris,
Et dominae teneat sub iuga colla suae,
Tunc sciet Aetnaeos onus hoc anteire labores,
Et cupiet potius Pelia saxa pati.

(3) Hoc in suis elegis *Xandrae* fuse testatur noster, ex quibus hanc proferimus, ut ea quae diximus, eo magis comprobemus!

Ad Barptolemaeum Opiscum Scalam.

QVaeris cur nostros macies contraxerit artus,
Inque dies crescat pallor in ore mihi.
Cur placidus miseras relevet non somnus ocellos,
Cur lacrimae a facie fluminis instar eant.
Ah

Ah nescis quantae vexent mea pectora flammae,
Nec, mi *Scala*, vides quid sit amare malum.
Quod si te certa Deus hic violare sagitta
Coeperit, & faculis urere corda novis;
Tunc Tytii duros poteris ridere dolores,
Vulturis & saevi rostra putare iocos,
Tartareaeque voles potius succumbere sorti,
Oraque Tartarei terna videre canis,
Quam semel insano mentem vitiare veneno,
Et sentire quibus ignibus urat Amor.
In me tela volant, in me sua fulmina taedas
Concutit, inque dies durius instat Amor.
Tu tamen infando nondum mea *Xandra* furori
Succurris, moriar, si mihi lenta venis.
Quae tibi, quae laus est, quae gloria tanta misellum
Perdere me, damno stant mihi fata tuo.
Quis roseam faciem, quis Cygnea colla, manusque,
Si peream, vel qui lumina nigra canet.

(4) Vid. Commentarium glossam in C. XV. Paradisi, quae ita se habet: *Io viddi in Roma ne' tempi di Eugenio IV. un Vaso di alabastro, nel quale la candela risplendeva più che in sottilissima lanterna*. Quae cum ita sint cum *Eugenius* A. MCCCCXLVI. e vivis excesserit, ante illum annum Romam periisse patet.

(5) Quod revera Romae vetustatis reliquias sedulo perquisierit perspicue patet ex sequentibus elegis ex *Xandrae* lib. 2. deprompptis.

Ad Musam, quod Florentiam ad Ioannem Antonium pergat.

CVrre sed extemplo Thuscum visura Leonem,
Atque Fluentinas, candida Musa, domos.

Ve-

Verum ubi ſublimem turrim, portamque Senenſem
 Intraris, recta perge ſubinde via:
Et veterem tranſi pontem, quem mollibus undis
 Subfluit, & placidis irrigat Arnus aquis,
Ex hinc ſericias inter vectere tabernas,
 Et Mercatorum compita pulcra fori.
Neve malum poſt haec callem tranſire timebis,
 Namque habet hic falſi nomina vana metus.
Neve iter inflectes, quamvis ſint propter eundum
 Luſtra Lupae, fugit hanc nulla matrona viam.
Hinc trivium a paleis dictum, & Laurentia velox
 Templa petes opibus nobilitata novis.
Non tamen hic vatis moles miranda columnis,
 Inque dies ſurgens te remoretur opus:
Nec latus in dextrum dum magna palatia magni
 Suſpecta *Coſmi*, pes tibi lentus eat.
Sed breve quod ſpatium ſupereſt, deſciſce camino,
 Sic demum in Gallam Muſa ferere viam;
Dulcis ubi aediculas carique ſubibis amici,
 In cuius primum feſsa quieſce ſinu;
Ex hinc quam multam memori refer ore ſalutem
 Antoniumque meum longa valere iube.
At te quid faciam ſi forte rogarit amicus,
 Dicito me veterum diſcere relliquias.
Quas oculis ſiquis potuit conſpicere ſiccis,
 Hunc hominis pectus non habuiſse putem.

De Roma fere diruta.

ET rebus cunctis inſtant ſua fata creatis,
 Et, quod Roma doces, omnia tempus edit.
Roma doces, olim tectis miranda ſuperbis;
 At nunc ſub tanta diruta mole iaces.
Heu quid tam magno praeter ſua nomina circo
 Reſtat, ubi Exquilias ſola capella colit.

Haec

Haec sua Tarpeium servarunt numina montem,
  Haec Capitolinas Iuppiter ipse domos.
Quid Mario, Caesar, deiecta tropaea reponis,
  Siquid Sylla fuit, haec tibi tempus edit.
Alta quid ad Coelum Tite surrigis amphitheatra,
  Ista olim in calcem marmora pulcra ruent.
Nauta Palatini Phoebi cantaverat aedes,
  Dic tua, dic Phoebe, dic ubi templa manent?
Heu puduit statuas *Scopae* spectare refractas
  Haec caput, ista pedes, perdidit illa manus,
Nec te Praxitelis potuit defendere nomen,
  Quominus ah putris therma tegaris humo.
Hanc ne Phidiaca vivos ostendere vultus
  Arte iuvat, doctus Mentor ubique perit.
Quin etiam Augusto stygias remeare paludes,
  Si licet, & vita rursus in orbe frui;
Inquirens totam quamvis percurrerit urbem,
  Nulla videre sui iam monimenta queat.

(6) De Bello Aragonensi verba facere supervacaneum est, cum plenae sint Florentinorum auctorum Historiae: vid. inter reliquias *Scipionem Ammiratum* sub A. MCCCCLII. Quapropter *Christophori* Elegiam tantum proferam hac occasione conscriptam MS. in libris *Xandrae:*

OCtavum nitidis implet iam cornibus orbem,
  Errans purpureis aurea Luna rotis;
Ex quo mordaci praefixus corda dolore,
  Vix cecini de te carmina, *Xandra*, decem,
Sed Musae testes, & magni mater Amoris,
  Et qui me miserum tam male vexát Amor.
Nulla tui nostram coepisse oblivia mentem;
  Vltima, si fallo, lux eat ista mihi.

Si

Si mea mens tristi belli concussa tumultu,
Qui caneret dulcis praelia laeta Deae,
An ego deliciis, penitusque addictus amori,
Mandabo imbelli carmina blanda lyrae?
Solus & a curis, communi in peste solutus,
Longa teram molli tempora desidia.
Interea nostris praeda ditatus ab agris,
Et pecus, & dominos Appulus hostis aget.
Magna Fluentinae Mavors primordia gentis,
Cur fuit heu nostri tam tibi cura levis?
An tibi Tyrrheni sordent sic fata Leonis,
Vt nostram subito, dive, perisse velis;
Moenia tu Mavors Fesulis sub montibus olim,
Numine iussisti surgere moesta tuo;
Et dixti ominibus, proh quam Florentia magnis
Crescit, erit Thuscis urbibus ista caput.
Nunc nostra infandum longa obsidione tenentur
Oppida, maiorum quae posuere manus.
Quid faciet Patriae spes, & tutela Senatus,
Quive decem curant bella gerenda viri.
Stat Gallicanis exercitus alter in oris,
Multaque de nostro pascitur aere cohors;
Nec facile est castris sumtus praebere duobus,
Nec contemnendus hostis utrumque premit.
Nunc ruit Aragonum disrupto foedere princeps,
Nec satis est terra, ni paret arma mari.
Hinc Venetae innumero complentur milite turmae,
Atque urbes socias Braccius urget eques;
Sed vos Sillanidae siquid virtutis avorum
Restat adhuc animo, pectoribusque sedet,
Ne gerite inceptum conducto milite bellum,
Exempla a priscis iam repetantur avis.
Studendum propriis manibus, patriaeque vetustis
Legibus insultet per sua castra Leo.

Sit-

Sitque ea vis animo, qua quondam saeva minantem,
Impulit audacem vertere terga Lupam.
Si valuit quondam Reginas sistere turmas,
Hic populus, Patrio signa movente Duce;
Si Campaldinae testantur funera pugnae,
Sanguine qua rubris fluxerat Arnus aquis;
Si Volaterrani nostro sub Marte domantur,
Nec iuvat excelsis moenia habere locis,
Cur Nolana cohors, Calabri vel Principis alae,
Sic poterunt Fesulas nunc superare manus.
Nondum adeo amisit vires Florentia priscas,
Vt sit Campanis praeda futura viris.

(7) Anno aetatis suae XIX. carmina haec amatoria scripsisse comperio ex Lib. I. *Xandrae* in Epigrammate ad Librum, ubi ait:

Ternis addideram lustris vix quatuor annos,
Nec bene dum noram quid sit amare malum.

Et inferius:

Praesertim ignoscet nimium iuvenilibus annis,
Semper enim haec aetas digna favore venit.
Vertere Gorgoneae nam cur me lumina *Xandrae*,
Insilicem primum sic potuere novam.

Quin etiam id testatur ipsemet in Commentario ad *Dantis* Cantum X. *Inferni*, ubi de *Farinata Vberto* agens haec subdit: „ E tra molte altre „ cose fu consigliato, che l' ultimo exterminio „ de' Guelfi era disfare Firenze primo capo di „ quella parte; e ridurre la Città a borghi, „ acciocche e Guelfi già mandati in exilio per- „ desino ogni speranza di ritornare. Al qual „ consiglio *Messer Farinata* solo si oppose, come „ si

„ ſi dimoſtra nella hiſtoria di *Lionardo Aretino*
„ in una concione, la quale fece *Farinata* nella
„ Empoleſe congregatione; onde io nelle Ele-
„ gie intitolate *Xandra* ſcripte in mia adole-
„ ſcentia, ſcripſi di lui tale Epigramma:

Guelfa meo, fateor, ſuperavimus agmina quaeſtu,
Sanguine cum rubris Arbia fluxit aquis;
Sed tamen ut priſcas teneas Florentia ſedes;
Sola *Farinatae* mens tibi magna dedit.

Id inſuper eo magis confirmatur ſequenti Elegia. Lib. III. *Xandrae* in fine:

LVſimus ardentes teneris haec *Guido* ſub annis,
Vt canerem noſtrae lumina ſancta Deae,
Vt canerem *Xandram*, cuius tantum uror ab igne,
Quantum Sicaniis non furit Aethna iugis.
Interdum noſtri ſic Moecenatis honores
Strinximus & gracili, qui canit alta, pede.
At mea ſi *Petro* commendent carmina Divae,
Quae iuga Permeſsi Fluminis alta tenent:
Prima haec Pierides *Medici* ſi grata reponant,
Vt ſibi non penitus diſplicuiſse putem.
Auſpicio tanto laetus, maiore per altum
Aethera conabor carmine ferre virum.
Namque dabit magnas tanta haec fiducia vires,
Vt referam grandi grandia verba Lyra.
Inter & Heroas Saturni tempore natos,
Tentabo nomen inſeruiſse ſuum,
Nam Syllae adſpicient hoc conſultore Quirites,
Aurea Dictaei ſaecla redire ſenis.
Icario adſpicient geminas ſub ſidere Lances
Erigonen iuſto pondere ferre pares.

(8) Suorum carminum collectionem post annum XIX. ab eodem factam esse crediderim - cum multa sint, quae cum eo anno minime consentiant. Omnium Elegiarum Elenchum in medium profero.

Xandrae Liber Primus.

Ad Librum.
Quo tempore amore oppressus sit.
Ad Barptolemaeum Opiscum Scalam.
Ad Xandram.
Ad Xandram.
Senii Senarii ad imitationem Petrarcae.
De Alphonso claudo amatore.
De Theologo concionatore luxurioso.
Ad Lupum.
Ad Bernardum.
Ad Albam.
Ad Leonem Baptistam Albertum.
Quaerit qua perturbatione sit affectus.
Ad Theophasmam Francisci Castilsonensis amicam.
Ad se ipsum.
Ad se ipsum.
Epithaphium in Leonardum Arretinum.
Ad Xandram.
Ad Philippum de Amica.
Ad Lucinam pre partu Xandrae.
Laudes Dianae.
Ad Barptolemaeum Scalam.
Ad Barptolemaeum Scalam de suis Maioribus.
De Xandra.
Ad Ginevram.
De reditu Xandrae.
Ad Xandram.

Ad Ioannem Antonium.
Ad Ginevram.
Ad Anaſtaſium.
Ad Librum.

Lib. II.

Xandra Lib. II.

Ad Petrum Medicem.
Contra Avaros.
Ad Xandram.
Ad Xandram.
Ad Petrum Medicem de ſuis, & Moecenatis laudibus.
Ad Xandram.
Deſcriptio Montis Aſinarii ad Laurentium Creſcium.
Conqueritur de Amore.
Ad Muſam.
De Inſomnio.
Heliſabeth moriens ad Bernardum fratrem.
De Bindo Luſco.
De eodem.
Epitaphium Philippi Architecti.
Aliud pro Eodem.
Ad Franciam.
Ad Xandram.
Ad Bindum.
Ad Franciam.
Ad Leandram.
Epitaphium Pauli in ipſo concubitu defuncti.
Ad Vrbem Florentinam.
Ad Bindum.
Ad Xandram.
Ad Xandram.
Quod Roma Xandram admiretur.

Ad-

Ad Ioannem Antonium de Carminibus Burchi.
Ad Musam quod Florentiam ad Io. Ant. pergat.
De Roma fere diruta.

Lib. III.

Ad Petrum Medicem Mecenatem suum.
Ad Petrum Medicem Mecenatem suum.
Ad Antonium Canisianum de primordiis Vrbis.
Eulogium in fratrem suum.
Elegia in Bello Aragonensi.
Ad Paullum ne timeat Bellum Aragonensem.
Eulogium in Carolum Arretinum.
Epitaphium Dantis Poetae.
Aliud.
Epitaphium Francisci Petrarcae Poetae.
Aliud.
De Sibylla.
De Farinata Vberto.
Tamiris Scytharum Regina.
Ad Io. Salvettium de Laudibus Magni Cosmi.
Ad Iacobum Azzarolum de Laudibus Magni Cosmi, & Domus Azzarolae.
Ad Petrum Medicem de Laudibus Poggii.
Eulogium in Cosmum puerum Medicem.
Ad Guidonem Guiduccium.

Plurimi huius *Landini* operis MS. Codices exstant in Bibliothecis Florentinis, ac prae reliquis ni *Laurentiana*, *Riccardiana*, & *Strozziana*.

§. XIV.

FLorentiam reverſus A. MCCCCXLVI. coepit doctorum virorum laudes promereri, & magnae doctrinae ſcriptis apud omnes celebrari; nam ita favente Apolline carmina, quorum ſupra meminimus, cecinit, ut communi ſuffragio Poeta excellentiſſimus diceretur (1). Egregiam hanc, ac vividam animi ſui indolem progrediente aetate, magis atque magis confirmavit pertinax *Landini* induſtria in pervolvendis Graecorum, Latinorumque Philoſophorum ſcriptis, quorum ut occurrentes in legendo difficultates facile fortiterque ſuperaret, praeter adſiduam in eorum pervolutione diligentiam ac ſtudium, *Caroli* etiam *Marſuppini* (2), ac *Paulli* Mathematici (3) praeſertim ope plurimum utebatur. Atque ut eo magis intima doctrinarum ſenſa perciperet, adſidua ſe diſceptatione ſolebat exer-

exercere. Hinc fuit, ut plures, pulcherrimaſque de pluribus rebus diſputationes inſtitueret, ex quibus principem quidem locum obtinet ea, quam de Anima cum memoratis ſapientiſſimis viris in iuventute ſua habuit (4). Nam cum eorum ſacrorum die, quae apud Chriſtianos omnium maxima, Iudaico nomine Paſcha adpellatur, domum ad *Carolum Arretinum* ſalutandi ſolum gratia poſt meridiem acceſſiſſet (5), eumque ocioſum, quod raro propter eius publicas occupationes evenire ſolebat, offendiſset; & una cum *Paullo* Medico, Philoſophoque nobiliſſimo diſputantem conſpicatus eſſet, ſtatim huiuſcemodi occaſione a fortuna ſibi oblata admonitus, conſilium aliquam cum viris illis doctiſsimis diſputationem inſtituendi cepit. Animae igitur originem ſedulo perquirens veterum Philoſophorum ſententias in compendium redegit; *Epicureamque* refellere adgreſſus, animam minime corpoream eſſe in pro-

patulo collocavit. *Platonis* vero vestigiis insistens, cur primum anima sit, inde quid illa sit, num ante, an post, creatum corpus exstiterit; num in uno homine plures animae, vegetans scilicet, sensibilis, motrix, ac rationalis insitae sint, investigavit acute. Adlata vero animae definitione, cur substantia, & non accidens, cur incorporea, & non corporea, a summo rerum opifice edita sit, doctissimis argumentationibus probavit (6). In altera vero disputationis parte de vi vegetante agit, qua nempe ratione corpus nutriat, membraque protendat, ex quo semine plures procreet (7). In tertia denique de intellectu patiente, & agente differens, quid inter superiorem, inferioremque rationem intersit, acutissime demonstravit; & *Averrois*, aliorumque sententias refellens, tot exstare animas, quot homines declaravit. Denique quamplures de animae immortali beatitudine demonstrationes profert. Opus profecto omnium

pig-

pigmentorum flore, atque colore diſtinctum: ita lectiſsimis verbis feſtive, atque venuſte; ita ſententiis copioſe, & ornate diſſertat, nihil ut eius oratione, cum uberius, tum vero ſuavius, modulatiuſve eſse poſsit. Illud vero *Herculi Borſo* Vrbinatum Principi (8) conſecravit, & tanta adprobatione, tantoque omnium plauſu exceptum eſſe coniicimus, ut omnes illud cupidiſsime lectitarint, atque didicerint; & magnum illud eloquentiae lumen *Barptolemaeus Fontius* (9) ea tempeſtate illius excerpta in proprium uſum ſelegerit, quae autographa Florentiae in Bibliotheca *Riccardiana* adſervantur.

(1) Omnes propemodum illius aetatis litterati homines, veluti *Marſilius Ficinus* in Prolegomenis ad Convivium *Platonis*, *Barptolemaeus Fontius* in Orationibus, *Ioannes Carolus*, & *Franciſcus Berlingherius*, alter in Dedicatione Vitarum Virorum illuſtrium Ordinis Praedicatorum *Landino* inſcripta, alter in Opere ſuo Geographico, ubi de Florentia agit; *Vgolinus Verinus* non modo in Libro *De Illuſtratione Vrbis Florentiae*, verum etiam in Elegia quadam; quam

inferius proferemus, cui titulus: *Ad Christophorum Landinum Rhetorem, ac Poetam Florentiae insignem*, Poetam clarissimum, ac celeberrimum unanimes vocitant.

(2) De *Carolo Marsuppino* verba fecimus pag. 80.

(3) *Paullus* Physicus, & Mathematicus praestantissimus, nuncupatur a *Landino* in Dialogis de Anima. Saeculo XV. floruit, summaque apud omnes in existimatione fuit. Hunc *Mannius* in Illustratione *Boccaccii* Fabularum cum altero *Paullo* Geometra confundit, cuius Sepulcrum exstat in Ecclesia *SS. Trinitatis*. Ipse quoque erravi dum *Iulii Nigri* in *Hist. Script. Florent.* vestigiis insistere volui, adfirmans pag. XXXVI. meae Historiae *Americi Vespucii*, eumdem esse, ac *Paullum* Geometram. Etenim Elegiacon hoc carmen, quod modo referam, aliaque, quae a *Landino* met nostro in Dialogis de Anima, & fuse in suis operibus traduntur, alium esse ostendunt. Prior enim saeculo XIV. & alter XV. floruit. In suis Commentariis ad *Virgilii* Georgicon Lib. I. de Thyle multa tradens *Paullum* Physicum ita memorat: „ Nostro tamen tempore cum „ Florentiae homines videris, qui circa initia „ Tanais habitent, omnia de illa regione vera „ novit. Ego autem interfui cum illos *Paullus* „ Physicus diligenter quaeque interrogaret. „ Altero loco Lib. I. *Aeneid.* vers. *Sic placidus: Veniet lustris labentibus aetas*; fortasse de altero *Paullo* agit, ubi de anno Lunari disceptat: „ Tamen *Andalo*, & *Paullus* Florentinus eum „ ex triginta & sex millibus annorum constare „ dixerunt. „ In Libris *Xandrae* habetur sequens Elegia:

Ad

Ad Paullum ne timeat Bellum Aragonense.

ETsi praeclari sint haec pia munera civis,
Vt sibi sit patriae maxima cura suae.
Vt varios casus semper, variosque reflexus,
Fortunae, & varias cogitet usque vices:
Non tamen adversis te adeo diffidere rebus,
Paulle, velim, ut turpi sic quatiare metu.
Provida namque decet fidentem cautio civem,
Sed timor a forti sit procul usque viro.
Sit satis, humanae quod posssint cernere mentes,
Consulere, & culpa non maculare caput.
Cetera linque Deis; nam Di mortalia curant:
Di Florentinis saepe tulistis opem.
Saepeque maiores urbs haec experta tumultus;
Saepeque maiori venit ab hoste metus.
Quis turmas equitum nescit, peditumque cohortes,
Caesaris Henrici, Theutonicasque minas?
Hic opibus, magnique Augusti nomine fretus,
Sperarat Fesulam perdere posse domum.
Quin etiam ad *Salvi* posuit praetoria templum,
Et tetigit castris moenia nostra suis.
Mox tamen effugiens multa virtute ruentes
Non tulit Etruscos in sua terga viros:
Nam quid Topori cladem, medioque repertas
Monte acies, socium vinclaque rupta canam?
Vrbi nempe mihi nostrae hoc dare fata videntur,
Possit ut adversis spe meliore frui.
Testis tu nobis dum, *Piccinine*, *Mugelli*
Per iuga terribilis Gallica signa rapis.
Quando alias meliore duce, & melioribus armis,
Bebriacus Lydum terruit imperium.
Quin Florentinus comitem se fecerat exsul,
Cresceret ut nostra seditione malum.
Ergo

Ergo hominum, atque boum vaſtantur culta labore,
Et ferro, & flammis plurima tecta cadunt.
Heu memini, inſolito trepidant dum Marte, coVicinas urbi deſeruiſse domos. [lonos
Hoſtibus adverſis & *Fullonaria* ceſsit,
Quam removet noſtra quintus ab urbe lapis.
At vos aeterni mortali e ſemine divi,
Syllanum quibus eſt maxima cura genus,
Inſubris exſuvias vos, atque inverſa Philippi
Iuſsiſtis veſtro pendere ſigna tolo.
Tu tibi Romulidae ſpolium affectare Leonis,
Piccinine, tuis viribus auſus eras.
At ſecus evenit, Liguremque *Anglaria* vallis
Tyrrhenis vidit cedere militibus.
Sic *Pratenſe* ſolum, ſic pinguia culta *Biſenti*,
Et quae parvus aquis irrigat *Vmbro* ſuis.
Nam quis *Piſanas* magno in certamine vires,
Aut quis *Parrhaſiae* neſciat urbis opes?
Omnibus imperii certatum viribus hic eſt,
Cum populus nollet Arcas habere pares.
Di reprimunt faſtus, & nulla ſuperbia longa eſt,
Quique pares refugit, cogitur eſse minor.
Ergo focos, araſque Deum, ſacra, atque profana,
Quamvis ille ferox ſub iuga noſtra dedit.
Denique ſi ſolers Annales voluere priſcos,
Et ſtudeas populi noſcere facta tui;
Per quos ah caſus, per quanta pericula cernes,
Ex humili hunc ſummum iam tetigiſse gradum:
Nam qui olim armati bello impendente timebant
Empori promtas in ſua damna manus;
Tyrrhenas inter tamen admirabilis urbes
Exſtat, & Etruſcis quis neget eſse caput?
Rebus & infractis vidit te turpe latentem,
Turpeque mutata carpere veſte fugam.

Ergo

Ergo amissa tuo redierunt oppida bello ;
  Non tamen est nobis haec rediisse satis .
Namque *Casentinas* quicquid possederat olim
  Regulus , antiquae Stirps generosa domus ,
Omne Fluentino nova praeda adiungitur agro ,
  Sic , o sic quisquis foedera rumpit , eat .
Sic quondam *Catilina* tuae *Pistoria* cladis
  Vrbs memor in nostras ire coacta manus .
Et credemus adhuc , tanta ad fastigia vectum
  Venisse , ut Calabro sit nova praeda duci ?
Quin ultro iniusti contundent saeva tyranni
  Arma : pias causas numina sancta fovent .
Ergo agite , & primis felicia castra movete
  Ominibus , vates omnia fausta canunt ,
Et mihi Pierides iam prospera signa puellae
  Ostendunt , certa non caritura fide .
Iamque dies aderit cum Florentine , fugatis
  Hostibus , exsolves maxima vota Deis .
Tunc ego captivos longa procedere pompa ,
  Aspiciam & vinctos post sua terga duces ;
Victoresque sequi nostros ; tum maxima sanctis
  Ignibus , & thure templa calere novo .
Spectatorque aderit populus : plausuque frequenti
  Turba salutantum carmina festa canet .
Hunc ego , *Paulle* , diem , quamquam mihi vita iu-
  Natali potero praeposuisse meo . [cunda est ,
Namque hinc Saturni consurgent aurea prisci
  Saecula , florentis ocia pacis agent .
Mos etenim Fesulo semper fuit iste Leoni ,
  Victor ut in victis mitior usque foret .
Mos fuit adversos pro libertate tyranno ,
  Comprimere , ac victis mollia iura dare ;
Nam bellum semper nos hac ratione movemus ,
  Vt , pacem praeter , nil voluisse putes .

(4) In adolescentia sua Dialogos hosce elucubrasse, patet ex responso quodam *Caroli Marsuppini*, cui, cum de anima dubium quoddam movisset, ita respondit: *Carolus: Macte Puer, nam etsi doctrina tibi abunde non adsit, non tamen qui haec dubites ingenio cares*. Huius Operis unum tantum exemplar autographum in Bibliotheca *Riccardiana* valde lituratum, & mancum inveni. Hinc ex eius raritate *Poccianter*, & *Niger* de eo ne verbum quidem fecerunt. Opus hoc suum pluribus in locis memorat *Christophorus*, ac prae reliquis in Cap. X. *Inf. Ma io nel primo de' tre libri, che in lingua Latina scrissi dell' anima....; nè allegai mei libri, perchè sia sì arrogante, che io mi preponga alli altri, ma perchè in quelli sono raccolte molte cose, che non si trovano altrove insieme, perchè congiunsi la Platonica con l' Aristotelica, e Stoica disciplina, e quelle ò sottomesse alla Cristiana verità*.

(5) Id ex sequentibus laudati Operis verbis, quibus opus auspicatur *Christophorus*, patet: „ *Carolus*: cur hic, tu *Landine*, & unde hac „ praesertim hora, & hac die, in quo donec „ vespertinis sacris tempus adveniet domi potius „ delitescere, & velato, ut est apud Maronem, „ capite, in adsidua cum ceterarum divinarum „ rerum, tum animi nostri, speculatione versari „ oportet, ne post iam sumtum agnum, ho„ stilis facies omnia conturbet. *Landinus*: Ad „ te, o *Carole*, conscius enim mihi, & meae „ imbecillitatis haud ignarus volui, ut vitis „ ulmis adiungi solet, ne cum suis se viribus „ substentare negant humi prostrata inutilis ad „ fructum ferendum reddatur; ita & ego tibi „ haerere, ne forte dum ad altiora, quam vires

„ no-

„ nostrae sufficere possint, me erigere conor, Iu-
„ nonis falsa imagine delusus, non Deae, sed
„ nubibus admiscear, unde post multos frustra
„ susceptos labores, pro hominibus Centauri
„ sint procreandi: nam ut tibi iam vera fa-
„ tear, cum nondum mihi nota viarum regia,
„ sic libentissime ducentem sequor. Quamobrem
„ cum paullo ante hi, quos cernis mecum, ado-
„ lescentes ad me domum venissent, poscerent-
„ que tale aliquid, quale nunc ad te postula-
„ tum accessimus; recordarerque ego, quod olim
„ cupienti quidem, sed ab homine occupatissi-
„ mo petere minime audenti, mihi pollicitus
„ fueras, placuit omnibus nobis ita tecum age-
„ re, ut hoc diutius te debere non posse in-
„ telligeres. Nunc vero cum *Paullum* physicum,
„ mathematicumque nobilissimum apud te vi-
„ deam, eo audentius aggrediar, quoniam il-
„ lum a nobis pugnaturum confido. Itaque si
„ neque precibus flecti, neque illa praetoria
„ formula, qua pacta servare iubemur, convinci
„ poteris, habeo hic in subsidiis tanti viri au-
„ ctoritatem, qua tu, tamquam Aristaei vincu-
„ lis, novus Proteus comprehensus, nobis
„ alioquin morem geres. Age igitur, benevo-
„ lente Deo, explica primum quid anima sit,
„ undeque illi origo exsistat, deinde quo pacto
„ in corpore constituta suas vires exerceat.
„ Postremo sit ne post obitum hominis incolumis
„ duratura. „

(6) In fine primae partis leguntur haec verba: „ Expressi ni fallor originem animorum
„ nostrorum, divinam illam quidam, atque im-
„ mortalem, & quae non modo auctorum prae-
„ stantia, & religionis nostrae maiestate, sit
„ reli-

„ reliquis omnibus longe anteponenda ; ſed quao „ tot tamque variis argumentationibus corro- „ boretur , ut ſine ulla ſit dubitatione adpro- „ banda . Quapropter cum & vos iam veſper- „ tinis ſacris adeſse , ex diei ſolemnitate opor- „ teat , & me valetudini meae conſulere neceſ- „ ſitas poſtulet , ſit tandem hodiernae diſputa- „ tioni modus . Quae vero reliqua , ſunt autem „ & plurima , & huiuſcemodi ut iis ignoratis „ tanta ad beatam vitam nobis via intercluda- „ tur , in ſequentes dies transferantur . „

(7) Excerpta ex Praefatione ſecundae partis ad *Herculem Borſum* , ubi expoſitis de anima variis difficultatibus ſic illum adloquitur : „ Quem quidem librum quum ad te , illuſtriſime „ *Hercules* , deferendum curem , vereor , ne apud „ eos , qui conſilium noſtrum minime norunt , „ aut ſtultitiae , aut temeritatis crimen ſubitu- „ rus ſim , veluti is , qui , vel iudicii tui acu- „ men , & eorum , quos tecum habes , ſummam „ exactiſsimamque doctrinam parum praevide- „ rim ; vel ſi praeviderim , nimis tamen confi- „ denter noſtra haec apud eos iactem , quorum „ acerrimum iudicium , & doctiſsimum reformi- „ dent : quis enim neſciat quotidie in crebris di- „ ſputationibus , de maximis , difficillimiſque „ rebus ita verſari , ut nullus paullo gravior „ in Philoſophia locus , qui tibi incognitus ſit , „ relinquatur . Nam quid ego nunc viros lite- „ ratiſsimos referam , quos univerſa Italia , „ multis ante praemiis honeſtatos novit , quos „ omnes quum longum ſit referre , duos tamen „ de multis ſilentio praeterire nullo pacto poſ- „ ſum . Auditur enim quotidie *Horatius Girondus* , „ qui vir , o immortalis Deus ! quam multa ,

„ quam

„ quam varia doctrina insignis, quam acutus in
„ investigando, quanto consilio in iudicando,
„ quanta vehementia in disputando. *Hierony-*
„ *mo* vero *Castello* quid eruditius, quid elima-
„ tius excogitari potest, qui a teneris annis
„ cum naturae beneficio suffultus, tum multo
„ magis ardentissimo quodam studio erectus,
„ omnium Philosophorum familias, omnium
„ Rhetorum scholas sectatus, & recte, scien-
„ ter, & ornate, dicendi simul exactissimam
„ rationem adsecutus est; effecit enim quod
„ iamdiu nulli, nostra vero aetate paucis omni-
„ no contigit; nam quae prisci Scriptores con-
„ iunctim tradiderunt, deinceps vero, sive rei
„ difficultate, sive hominum negligentia, seor-
„ sum tractata sunt, ut & quod in philoso-
„ phia, & qui in arte dicendi exercerentur;
„ ita quisque suo studio delectatus sit, ut alte-
„ rum ne attigerit quidem; ea ipsa complectens,
„ & ea omnia docte, sapienterque tenet, & ea-
„ dem illa copiose, & ornate proferre, vel eo
„ maxime valet, quod Graecis, Latinisque
„ literis eruditissimus sit. Non fuit igitur no-
„ strum consilium hos viros huiuscemodi dicendi
„ genere lacessere, verum cum nostra, qualia-
„ cumque ipsa sint, Siculis, & Tarentinis, ut
„ est apud Lucilium, idest minus doctis homi-
„ nibus scriberentur, tamen a Persio quoque
„ legi, & quidem antea summopere cupivimus:
„ nam si labore, industriaque nostra aliis pro-
„ desse pro viribus nitimur, videmus hoc ab
„ iis, qui doctiores, & humaniores sunt, quodam
„ iure repetere posse; ut si dum labentes sub-
„ stinere tento, ipse corruam, vicissim accur-
„ rant, manumque porrigentes me diutius ia-
„ cere

„ cere non patiantur. Ego enim ipse sum, qui „ cum & probum simul, & non incautum omnino virum me praestare cupiam, alterum me „ assecuturum existimem, si quicquam in nobis „ ingenii, doctrinaeve est, id liberalissime in „ commune adferam; alterum autem, si quae „ non recte teneo, ea potius addiscere, quam turpiter ignorare velim: non enim alios superare, sed verum invenire contendimus. Ad rem „ revertamur. Cum enim postridie eius diei, „ in quo superioris libri est a *Carolo* habita disputatio, domum ad illum vix bene exacto „ meridie redissemus, huiuscemodi a nobis exordium susceptum esse memini.

(8) Lectori meo gratum facere arbitror, si *Landini* Epistolam Dedicatoriam, in qua *Borsi* mirae virtutes effulgent, proferam. Ea vero praemittitur Dialogis de Anima, quae initio mutila est, & ita habet: „ Iubebant iura „ omnia Te Parenti tuo tamquam legitimum „ heredem succedere; successit tamen *Leonellus* „ princeps quamplurimis literis, multisque virtutibus illustris: quo quidem tempore cum „ multi e gentilibus tuis, multi ex paternis „ amicis, te ad iustissimam indignationem excitare tentarent; nosses autem tu, & civili „ iure, & Pontificio decreto rem ad te pertinere, neque ad repetendum animus deesset, „ neque fautores; tu tamen, o admirandam pietatem, & rem paene sine exemplo! tu inquam „ exsul potius, & paterna hereditate privatus, „ ex alienis opibus pendere potius voluisti, „ quam domum tuam vel minimo sanguine conspersam contueri. Decessit *Leonellus*, successit „ *Borsius*. Quis tunc credidit te hoc diutius „ tole-

„ toleraturum, ac non potius vi, atque armis, „ quando iure ille nollet, quod ereptum fuerat, „ vendicaturum? quod quidem etsi a nullo in- „ vitatus fecisses, aequi, atque iniqui factum „ adprobassent; tu vero contra. Nihil enim „ de tua innata mansuetudine imminuens, eum, „ qui fraterna iura minus observarat, non so- „ lum, ut fratrem dilexisti, verum ut paren- „ tem coluisti. Quin, cum aliorum opera nego- „ cium tibi facessere potuisset, eum ab imminenti „ iam caede subtraxisti, ut quantumcumque de- „ inceps vixerit, tuo se beneficio vixisse fateri „ cogeretur. Praetereo quid nepoti tuo multa „ doctrina insigni, quid reliquis eiusdem factionis „ condonaveris; quid ei, si ab armis discedere „ voluisset, pollicitus fueris. Sed quid ego haec „ in eos commemorem, qui tibi sanguine con- „ iuncti sunt, cum patria etiam ignotissimi ea „ animi magnitudine te fuisse omnes norint, ut „ nulli, modo errati poeniteret, venia unquam „ denegata sit. Te igitur tot virtutibus, tam „ magnis, tam raris, insignem cum cernerem, „ & maximum Principem iudicavi, & dignissi- „ mum, cui sermo de anima habitus dedicare- „ tur. Sed nos ad ea, quae proposita sunt „ revertamur: virumque ipsum, quem nostra „ aetas doctrina ac sapientia excellentissimum „ vidit, iam audiamus: nam cum primus eo- „ rum sacrorum dies, quae apud Christia- „ nos omnium maxima iudaico nomine Pa- „ scha appellantur, domum ad eum salutandi „ solum gratia post meridiem accessissem; il- „ lumque ociosum, quod raro propter publi- „ cas occupationes evenire solebat, offendis- „ sem, et una cum *Paullo* Medico, Philoso-

K pho-

„ phoque nobilissimo, nescio quid de philoso-
„ phia disputantem conspicatus essem, statim
„ huiuscemodi occasione, a fortuna mihi obla-
„ ta, admonitus consilium immutavi; meque,
„ veluti ad id, quod iamdiu impetrare ab eo
„ cupiveram, rogandum venissem, mente, at-
„ que oratione composui. Ille vero cum nos
„ familiarissimis verbis, ut solebat, iucunde
„ recepisset, sedereque iussisset, in hunc fere
„ modum sermonem instituit.

(9) *Barptolemaeus Fontius* excerpta nobis exhibet huius operis, quae MSS. exstant in Bibliotheca *Riccardiana*. Quin & ipse Landinus in Comment. ad *Dantem* C. X. Inf. p. LIX. idem opus in compendium redigit, quod alias pluribus in locis memorat, & praesertim p. 3. c. 1. Inf. & p. CCXXXVI. Interp. Horatii. *Fontius* iste in Florentino Atheneo professor eloquentiae fuit sua tempestate clarissimus, uti nos prae ceteris docet *Vgolinus Verinus*, non *Michael*, ut *Menckenius* in dubium revocat p. LXXIII. N. N. in Vit. *Ang. Politiani* binis hisce versibus a *Baelio* adductis in Dict. Critic. Tom. II. p. 1193.

Fontius est Rhetor, pubis moderator Etruscae,
Iudicio, & nulli morum probitate secundus.

In Bibliotheca *Riccardiana* Cod. M. IV. Chartac. in IV. num. XXV. leguntur ipsius Praelectiones in Persium; opus suo tempore limatissimum, de quo legi merentur, quae a *Massa* proferuntur, in *Vita*, *origine*, & *patria* Auli Persii p. XVII.

In eadem Bibliotheca sunt, M. III. Cod. Chart.
in

in IV. n. VII. Vocabula, & observationes Grammaticae. Etymologiae ex diversis auctoribus, & ex Tortellio praecipue N. III. Cod. Chart. in IV. num. XXI.

Castigationes in Persium. Orationes. Vita Paulli Diacceti. Donatus. N. I. Cod. Chart. in IV. n. XXXV.

Silva variae lectionis N. II. Cod. Chart. in IV. num. VI.

Excerpta de rebus naturalibus ex diversis auctoribus N. II. Cod. Chart. in IV. num. VII.

Adnotationes in Livium, & Iuvenalem, & Annales suorum temporum N. II. Cod. Chart. in fol. n. XVI. XXI. XXVII. XXXIX. & multa alia in aliis Codicibus.

Laudatur *Fontius* in quodam Epigrammate posito ante Poema *Valerii Flacci* ex editione *Philippi Iuntae* in hunc modum.

Petri Bargetani in huiusce operis recognitionis laudem Epigramma.

PAlladis, & magnae quondam Iunonis, alumnos
  Ausa per immensum ducere prima salum,
Torpueram multos Argo cariosa per annos,
  Contemta heu passim muneris arte mei.
Fontius, & geminae Benedictus gloria linguae,
  Verus Apollinea Phoebus uterque lyra;
Adflati pariter divino Palladis igne,
  In veterem laceram restituere locum.
Quo Typhis malo & velis reparata secundis
  Aeterna vivam laude per ora virum.
Et qui flammifero duce me succedet Olympo,
  Castalios relegat, qui periere, tales.
Fontius ut Typhis, specula Benedictus ab alta,
  Perpetui fient in tua vota duces.

Cura Michelotti de me ſuſcepta parentis
Praeſtabit docto pectore Tyndaridas.

Pariter in Dedicatione ad Bernardum Michelottum Canonicum Flor. Benedicti Philologi.

Qui liber antea maioribus, & pluribus, non dico mendis, ſed portentis ac monſtris ſcatebat, quibus tollendis unus Hercules ſatis fuit *Bartholemaeus Fontius*, varia linguarum literatura munitus, atque inſtructus, cui ingens gratia habenda eſt, cum in adoleſcentia in eo corrigendo plurimum laboraverit: modo enim ſaniori per aetatem conſilio doctiſſima interpretatione hunc candidiſſimum Poetam ab iniuria audacis inſcitiae vindicavit.

Quibus rebus factum eſt, ut in deliciis haberetur a *Matthia Corvino* Vngariae Rege, ac Bibliothecae Prudenſi praeficeretur, ut citatus *Menckenius* opere laudato refert p. LXXIV. N. N.

§. XV.

HIs igitur editis iuvenilis ingenii fructibus, aetatis ſuae Anno XXXII. viros ea tempeſtate doctiſſimos ſtupore defixit, ita ut praecocibus etiam ingeniis, ac praeſertim *Marſilio Ficino*, ad aſperiora quaeque ac difficiliora ſtrenue libenterque capeſſenda facem prae-

praeferre videretur. Eum itaque, ut libros quatuor Inſtitutionum ad *Platonicam* diſciplinam edocendam conficeret, *Landinus* hortatus eſt, quos ille feliciter abſolvit A. MCCCCLVI. (1) Deinde vero progrediente aetate *Ficini* operum propugnator fuit acerrimus, eo quod eadem illius iudicio ſubiiceret *Ficinus* (2). Erat enim in eo erecta, ac praeclara ingenii vis, & dexteritas, quae multos in admirationem rapuit, & auſpicatiſſima omina praebebat inſecuturae creſcentibus annis maximae exiſtimationis, doctrinaeque conſummatiſſimae. Praeterquamquod iuvenum eruditorum aetate aequalium, ac virorum doctrina excellentiſſimorum, conſuetudine utebatur, *Poggii* ſcilicet Florentini (3), *Iacobi Ammannati* poſtea Cardinalis Papienſis (4) *Barptolemaei Scalae* (5) *Roberti Salviati* (6) *Leonis Baptiſtae Alberti* (7) *Caroli*, & *Franciſci Berlinghieri* (8) *Antonii*, & *Bernardi de Caniſianis* (9) *Ioannis Cavalcantis*.

(1) Haec probant *Ficini* verba in Epistola ad *Philippum Valorium* A. MCCCCXC. die V. Novembris scripta, quae ita habent: Anno „ salutis humanae MCCCCLVI. quo quidem annos aetatis agebam tres atque viginti, tu vero natus es, primitias studiorum meorum auspicatus sum a libris IV. Institutionum ad *Platonicam* disciplinam, ad quas quidem componendas adhortatus est *Christophorus Landinius*, amicissimus mihi, vir doctissimus. Cum autem ipse, & *Cosmus Medices*, perlegissent, probaverunt quidem, & penes me servarem consuluerunt, quoad Graecis literis erudirer, Platonicaque omnia ex suis fontibus haurirem. Vid. hac de re *Io: Georgium Schelornium* in vita *Ficini* inserta Tom. I. *Amoenit. Literar.* Et profecto *Christophorum* ab adolescentia *Ficinus* noverat: de eo enim ita fidem facit *Ficinus* in Epistola ad *Martinum Vranium*, qua suos discipulos recenset. *In adolescentia nostra Peregrinus Allius, Christophorus Landinus &c.* Paullo post: *Horum plurimi, excepto Landino, Baptista Leone, & Benedicto Accolto, lectiones nostras nonnunquam audierunt.* *Christophorus* vero, in Commentario ad *Dantem* C. XXXIII. Infer. ubi de Phantasia loquitur, amorem in *Mars. Ficinum* suum ita declarat. *Come verbi grazia è riposto nella mia immaginativa la immagine di Marsilio Ficino, nella quale, benchè lui sia absente, io veggo la sua persona, et di che statura, di che liniamenti, di che colore. Item veggo come va, con che gesti parla, e simili cose.* Ex pagina insuper CXLVII. Commentarii in Horatium adparet,

quod

quod etiam cum *Ficino*, *Marsilii* patre, maximo amoris vinculo coniunctus erat.

(2) Ante *Platonis* versionem a *Marsilio Ficino* confectam haec leguntur verba „ Ne forte putes, amice lector, tantum opus editum temere, scito, cum iam composuissem, antequam ederem, me censores huic operi plures adhibuisse; Demetrium Atheniensem, non minus philosophia, & eloquio, quam genere, Atticum; Georgium Antonium Vespuccium, Ioannem Baptistam Boninsegnam, Florentinos Viros Latinae linguae, Graecaeque peritissimos: usum praeterea acerrimo Angeli Politiani doctissimi Viri iudicio; usum quoque consilio Christophori Landini, & Bartolemaei Scalae, Virorum clarissimorum. MCCCCLXXIX. „ In Apologia, in qua de Medicina, Astrologia, vita mundi, & de Magis loquitur, qui Christum statim natum salutaverunt, tribus *Petris*, *Nero*, *Guicciardino*, & *Soderino*, missa ex agro Caregio XV. Sept. MCCCCLXXXIX. *Proinde ut pluribus causam nostram Patronis agamus addito, Petre mi Nere, Amphionem illum nostrum Christophorum Landinum, oratorem pariter, ac poetam. Ille noster Amphion suavitate mira celeriter lapidea hostium nostrorum corda demolliet.* Et rursus in Apologia in librum suum de Sole, & Lumine ad *Philippum Valorum*, apud Pontificem oratorem: *Ito nunc alacer, mi Valor, in proelium. Propugnatores enim illos, scio quid loquar, tres saltem invictos habebis; Politianum Herculeum inquam, Phoebeum Picum, Amphioneum Landinum. Hi profecto pro mea vita iam triennium certaverunt, tam feliciter deinceps pro hoc meo quantuscumque est*

splendore pugnabunt. Die XI. Ian. MCCCCXXXXIII. Referenda est hic Epistola *Marsilii*, quae legitur in collectione Epist. eiusdem *Ficinii*, & quidem sic.

Marsilius Ficinus Christophoro Landino bonitate doctrinaque singulari. S. D.

„ Aristotoles problemata de natura re-
„ rum introduxit. Ego nunc apud te de na-
„ tura hominum moveo. Dic age: cur homi-
„ nes rationales esse gloriantur? Adfectant,
„ timentque multa, priusquam satis sciant u-
„ trum adpetenda, timendave sint, an con-
„ tra; aeternis & immensis brevissima &
„ minima anteponunt. Cur nec obedire ho-
„ mini volunt, nec sapienti parere? bestiis ta-
„ men vitiisque libentissime serviunt. Quare
„ aliis contendimus dominari, cum nobis ipsi
„ non dominemur. Quare studio dominandi
„ quotidie in servitutem incidimus? & digni-
„ tates consequi conamur magis quam ut di-
„ gnitatibus digni simus. Praeterea, cum vi-
„ deamus bestias non posse recte absque ho-
„ minis custodia regi, quonam pacto arbitra-
„ mur homines ab homine, absque Dei consi-
„ lio & auxilio, posse faciliter gubernari?
„ Quid nam facit novi in tam superflua rerum
„ copia querulos, & egenos? Quid facit,
„ ut multis invideamus, dum mortalium condi-
„ tio misericordia digna sit, potius quam in-
„ vidia? Cur bonorum tam facile obliviscimur,
„ nunquam vero malorum. Et cum contraria
„ contrariis expellantur, quid mala malis iu-
„ vare tentamus? quid saepe speramus ad glo-
„ riam per infamiam pervenire? Virtutem in

„ alio

» alio admiramur : nos autem ut admirandi » videamur, nitimur potius, quam ut ſimus. » Diſplicet vitium alienum : vix autem cogitamus, quo pacto nobis aliiſque nequicquam » diſpliceamus; claudimus aures veritati, mendacio patefacimus. Quid de illis dicam, » qui alicuius vel hominis, vel rei amore » capti ſe ipſos alio habent; ſe deſerunt, ut » aliquid conſequantur? O dementes, o miſeri » cum aliena per aliud, quam per vos ipſos, » apprehendere nequeatis! Quid bona procul » quaeritis peregrini, cum prope ſint, imo » intra vos ſint? Admirari & hoc, Landine, » ſaepe ſoleo qua ratione mortem unam dumtaxat timeamus, eam videlicet, quae finis » eſt moriendi, quotidianas vero mortes nequaquam? Nempe quolibet momento corporis » temperatio variatur, & vita praeterita definit. Denique, ut mihi videtur, quam » falſo virtutes, vitia vero revera exercemus, idcirco, quantum in nobis eſt, falſo » felices, revera miſeri, evademus. Haec riſit » Democritus, haec deploravit Heraclitus. Curare Socrates; curare poteſt Deus. O quam » miſerum animal homo eſt, niſi alioquin » evolet ſuper hominem, commendet videlicet » ſe ipſum Deo, Deum amet propter Deum, » & cetera propter ipſum. Haec unica problematum illorum ſolutio eſt, requieſque malorum. Vale.

(3) De Poggio vide ea, quae diximus. pag. 89.

(4) *Iacobus Ammannati*, Cardinalis Papienſis dictus, Patria Lucenſis, Florentiae ſumma in paupertate paedagogus vixit, noſtrum vero ſem-

ſemper impenſe coluit, memor antiquae conſuetudinis, & ingenii ſui, cuius laudator exſtitit ſummus; nec ornamenta ſuae dignitatis quicquam de amici cariſſimi memoria ademerunt, cuius quidem rei teſtimonium ex eo colligi poteſt, quod, cum gratulatorias litteras ob Cardinalatus adeptam dignitatem *Landinus* ei miſiſſet, humaniſſimum inde reſponſum tulerit, ſicuti ex ſequenti patet Epiſtola:

Chriſtophoro Landino Card. Papienſis.

„ Diſtuli dies aliquot reſpondere tuis lit-
„ teris non aliam ob cauſſam, quam ut tibi
„ ipſe reſcriberem. Poſſunt, qui nobis ab Epi-
„ ſtolis ſerviunt, partem aliquam ſenſus no-
„ ſtri indiciis ſuis exprimere: ad illa vero
„ arcana penetrare non poſſunt, quae in in-
„ timo cordis ſunt, & tam eum delectant,
„ qui ſcribit, quam ad quem ſcribuntur. Nunc
„ vero paullum hoc ocii habens morem geram
„ & tibi, qui mihi gratularis ob dignitatem
„ Cardinalatus in me nuper collatam. Credo,
„ Criſtophore, tuam gratulationem ex animo
„ eſſe: cum me ſemper dilexeris: & coniun-
„ ctio ſtudiorum noſtrorum, abſentes, & ſilen-
„ tes in caritate tenuerit. Ago tibi debitas
„ gratias implenti munus amici, & oſtenden-
„ ti memorem te benevolentiae noſtrae, &
„ commendationum, quibus a me omnibus in
„ locis & ſemper ornatus, non paſſus es in tot
„ gratulationum vocibus tuam requiri. Innova-
„ ſti per litteras foedus coniunctionis antiquae
„ quod & ſi inoffenſum manebat, profuit
„ tamen a ſenectute nimia vendicari. Seram
„ au-

„ autem gratulationem non fuit necesse tot „ verbis excusares. Sera videri forsitan ali- „ quibus potuit: mihi certe per quidem tem- „ pestiva. Si enim allata in primo illo salu- „ tantium concursu fuisset, legi quiete non „ potuisset. Erat necessarium in cumulum com- „ munium litterarum oblivioni mandari. Nunc „ lecta quiete est, & gustata suavitas omnis o- „ rationis tuae, atque affectus. Sic precor „ continuo facias: putesque non ideo quia ho- „ nore pares non sumus, amore pares esse non „ posse. Possumus certe: speciem exteriorem „ dignitas hec mihi immutavit, iudicium interius „ ut erat dimisit. Servo amicitias veteres, dili- „ go qui me dilexerunt: & omnibus cum pos- „ sum communem me praesto. Si frequenter „ non possum; est gradus, non voluntatis. „ Dixi haec pauca, ut scires operam tuam non „ frustra futuram. Laurentius Guidettus, quem „ in calce litterarum commendas, venit ad „ me: benigne susceptus est: libenter quoque „ auditus. Considerans vero ego eius aetatem, „ & litteras adhuc complemento egentes, con- „ sului rediret ad vos, ut quae didicerat in „ otio confirmaret. Filio non aliud suasissem „ quam sibi: accipit curia nostra meliores quam „ faciat. Servitur hic vel ambitioni vel do- „ mino, utrobique tempus diei, & nostrum „ totum consumitur, ad studia ne momentum „ quidem relinquitur: quod partum affertur, id „ vere prodest: retinetur aegre, nisi bene sit „ partum: additamenta nulla sunt expectanda: „ ideo fit ut ingeniis nondum confirmatis ca- „ lamitas nocentior afferri non possit. Sicut au- „ tem facturum te spondes, ita quaeso extre-

„ mam

" mam manum inchoato operi adpone, & iu-
" venem perfice: ut sibi & mihi suo tempo-
" re utile ministerium habeat. Quod vero ad
" nos attinet, quando communis tibi est ani-
" mus noster, velim etiam dignitatem com-
" munem existimes: partitio iniqua ut reor non
" erit, ut tua sit usu, mea possessione, qui
" in ea acquirenda tamdiu rastris gravissimis
" sum operatus. Vale.

Quin etiam apud ipsum plurimum valuit, ut patet ex eius Epistolis *Landino* datis, in quarum altera apparet, a *Landino* fuisse *Vgolinum Verinum* Cardinali commendatum, quam suo loco luce donabimus; altera privilegium quoddam ab eodem fuisse postulatum, ut scilicet *Mariottus* ex Ordine Minorum Fr. sine impedimento Fratrum suorum docere extra coenobium Laicos Arithmeticam posset.

(5) Cum *Barptolemaeo Scala Landinus* a puero arctissimo amoris vinculo coniunctus fuit, cum quo deinde progressu temporis congrediebatur saepe, ob publicum literarum munus, suaque opera illius iudicio recensenda subiciebat. *Scala* in Epistola ad *Politianum* Lib. V. *Hermolaum Barbarum* laudans, haec de nostro subdit. " Namque inter eos, qui hac tempe-
" state bonis artibus excelluerunt, libenter con-
" numerem. Verum, ut quod sentio fatear, a
" nostris temporibus, plus spei mihi videntur
" illa praestare, quam rei. Ac soleo id sae-
" pe cum *Landino* nostro, quicum propter
" commune litterarum scribendi publicarum
" munus congredior frequentius; neque est de
" quo colloquamur, quam de ista vestra hu-
" manitate, avidius; soleo inquam peranti-

" quos

" quos nos appellare homullulos ; quia & si " ipse quoque multa scripserit apposite , atque " eleganter , ediderit , ut inde subtimere scri- " ptis suis possit , si vetustatis candidissimum " illum splendorem non attigerint , nihilomi- " nus tamen , quae viri modestia est , haud- " quaquam repugnat obstinatus.

Brevis *Landini* Epistola exstat in calce Apologorum *Barptolemaei Scalae*, qui MS. in Bib. *Laurentiana* adservantur.

Christophorus Landinus Bart. Scalae.

" Salve. Perlegi Apogolos tuos, in quibus " nulla opus est Apologia;: omnia probo, plu- " rima vehementer laudo, multa etiam admi- " ror. Invenisti argumentum , in quo inge- " nium tuum regnare videatur. Vale.

(6) *Robertus Salviatus*, Minervae alumnus clarissimus , & eloquentiae *Ciceronianae* sectator acerrimus, complures Epistolas, & quidem elegantissimas scripsit. Vid. *Pocciantem*, & *Nigrium* l. c. necnon *Iosiam Simlerum* in Epitome.

Plurimae harum Epistolarum elegantissimae publici iuris factae cum Epistulis *Io. Pici Mirandulani*, quarum una est ad *Laurentium Medicem*, alia ad *Io. Picum*, & ad reliquos sui temporis viros doctissimos. Quantis autem ad coelum laudibus eum tollerent illius aevi literati viri , videre est pluribus in locis Epistolarum *Angel. Politiani*, Lib. IV. & XII. *Marsilius* vero *Ficinus* plures ad eum literas dedit Lib. X. Epistolarum. *Hieronymus Donatus*, *Io. Picus*, *Barptolemaeus Fontius*, *Baccius Vgolinus*, *Iunianus Marius* , & *Christophorus Landinus*, cum doctis-

doctiſſimo viro Salviato literarum commercium habebant, mutuiſque fovebant doctiſſimis argumentis. Quod ut magis innoteſcat, proferenda eſt *Landini* ad *Robertum* Epiſtola ante Romanum iter ſcripta, quae ita inter Epiſtolas Pici legitur.

Chriſtophorus Landinus Roberto Salviato.

Quam gratum quamque iucundum praeclariſſimum mihi tuum munus fuerit, ne altera quidem Iliade ſatis pro rei magnitudine exprimere poſſe confidam. Quid enim aut a te tum liberaliſſimo, tum doctiſſimo viro, convenientius proficiſci, aut ad me litterarum cupidiſſimum exſpectatius afferri potuit, quam Pici noſtri, viri in omnibus litteris ac doctrinis noſtra aetate facile principis, exacta illa in Moſeos Geneſim Heptaplus mirifice conſcripta? Nam cum apud infinitos pene Hebraeos, plurimos Arabas Graecoſque, ac Latinos non paucos, docte, diſtincte, eloquenterque eam rem ita tractatam videamus, ut ne verbum quidem addi poſſe crederem; ipſe tamen novo pene argumento univerſam rem exordiens, atque inſolita eodem via perveniens, quae tritiſſima iam, & apud omnes vulgata, viderentur, ita deſcripſit, ut etiam qui doctiſſimi ſunt veluti nova atque inaudita admirentur. Quamobrem me, qui nunquam Etruriae fines hactenus egreſſus ſum, per omnes terrarum regiones atque tractus nullo equo delatum, nullis iumentis provectum, ſi perpetuo rationis ſuae vehiculo advectum nullo negocio provexerit; ac deinceps continente relicto non Arioneis

neis Delfinis, ne dicam humanis navigiis, per omnia maria, ſua enarratione, veluti Neptunio curru vectatum, perduxerit. Haec profecto magna omnia, atque incredibilia videri poſſunt. Verum alia ſunt maiora, atque maiori admiratione digna. Nam ab aquis elatus neſcio an olorinis pennis, an Daedaleis, Pegaſeiſque alis, per omnem aerem, per omnem aethera, ad ſummum uſque corruptibilium rerum culmen, non ducente modo illo, ſed ſubvehente, perveni. Stupore extremo res profecto digna eſt, mundum hunc inferiorem atque elementalem peragraſſe; ſed longe maiore ad caeleſtem perveniſſe Lunaeque orbem primum Mercuriique deinceps ac Veneris penetraſſe, Solis radios vidiſſe, Martis ardores ſenſiſſe, ac poſtremo & Iovis ſalutares, & Saturni graves, radios cognoviſſe: tum poſtremo octavam illam ſphaeram ardentibus ſtellis refulgentem, hoſque omnes Coelos non ſimplici uniformique, ſed triplici triformique, motu rotari animadvertiſſe, quae tamen omnia in ſenſus noſtros non cadere quis ignorat? Tertium autem mundum idem ita pervolandum mihi dedit, ut conſopitis omnibus ſenſibus (hi enim huiuſcemodi inſpectioni obſunt potius quam proſunt) ſola mente, ſola enim ea haec tanta ſpatia peragrantur, & conſpexiſſem profecto, & perſpexiſſem. Sed illius acies veluti noctua ad Solis radios caecutiens tantum ſplendorem ſubſtinere non potuit; quapropter quidquid in huiuſcemodi peregrinatione, ſeu, ut verius loquar, in patriam reditu, illum latuit, vel oculos noſtros effugit, vel non index ipſe, ſed ipſe, cui indicabatur, in culpa facile deprehenditur: nam Ioannis Pici Mirandolae divinum ingenium omnia

nia demonſtraturum ſe, & recipit, & praeſtat. Quid igitur, mi Roberte, eſt, quod ego tibi debere non fatear tanto munere a te ditatus, quod quidem ego quamprimum guſtare coepi, tanta ſemel aviditas excitata eſt in me, tantuſque ex pabuli ſuavitate epulandi amor, ut omnis morae impatiens nihil malis mandendum mandaverim, ſed velut avidiſſimus iuvencus cuncta ſolida devoraverim. Verum, cum continuata lectione rem univerſam peregiſſem, eiuſdem pecudis more congeſtans in ſtomachum, ad os revocans diligentius ruminaſſem, tunc vere mirus, tunc qualis nunquam, ſtupor inceſſit. At dices: non antea hominis doctrinam admirabaris? Admirabar quidem, ita illum in omnibus diſciplinis verſari, ut in ſingulis tamen excellere videretur. Nullus eum in phyſicis, nullus in mathematicis diſputantem locus fugiebat; in metaphyſicis vero, & in omni theologiae genere, ſive eam quaeras, quae a Mercurio excitata, & a Platone conſummata eſt, ſive noſtram atque Chriſtianam omnium excellentiſſimam, atque veriſſimam, nihil noſtra haec ſecula, & aliquanto etiam ſuperiora, illo eruditius eſſe viderunt. Sed ne forte putes, quo vitio plerique noſtrum elaborarunt, ipſum ab ſapientia eloquentiam ſeiunxiſſe, nonne & graviſſime, & copioſiſſime, praetereaque ornatiſſime, omnia deſcribit, ut priſcis illis oratoribus iure ſuo optimo admiſceri iam poſſit? Haec igitur ita de illo hactenus admirabar, ut nihil huiuſmodi adinventioni addi iam poſſe putarem. Verum ſua heptaplo perlecta, quid illa ſuperiora admirarer? Quapropter neque temere neque ſorte quadam, ſed Deo ita iuben-

bente eveniſſe crediderim, ut divinus hic vir tribus his nominibus inſignis evaſerit. *Ioannes* enim ſive domini gratia, ſive in quo eſt gratia, ſive cui donatio a Deo facta eſt, interpretatur. Quis non videat non potuiſſe eum quam aſſecutus eſt doctrinam ſine praecipua maximaque Dei gratia aſſequi? In Pico autem roſtri duriciem ſcimus eſſe, id capitis robur, ut nullum, neque tam oſſeum, ut ita dixerim, neque tam lapideum lignum invenias, quod haec avis non perforet atque in eo latebram, quo ſe recipiat, nidumque congerat, artificioſe excavet. Eodem ergo modo nihil ex omnibus diſciplinis humano ingenio tam difficile cognitu eſt, quin ipſe quaeque duriſſima tundens penetraverit, nidificaverit, pullos excuderit, atque produxerit. Cum vero omnia in eo viro miranda ſint, quis non *Mirandulam* eum appellandum duxerit? Quamobrem ut tibi, qui illius familiaritate aſſiduo utaris gratulor, ſic mihi doleo, mihi inquam, qui in hoc me infelicem putem, cui propter multas neceſſariaſque occupationes meas, illi, quod ardentiſſime cupio, noctes dieſque adhaerere non liceat. Si enim liceret, a latere, non dico ſenis, ſed iuvenis, nunquam diſcederem, ejus dico iuvenis, in quo omnis ſapientia, omnis doctrina ſenilis, canaque eſt. Tu autem, cui longe maius otium fortuna obtulit, natura autem ingenium excellens tribuit, quod tamen deinceps diuturna tua in omnibus bonis artibus exercitatio, uſuſque frequens auxit, atque expolivit; fruere hoc tibi caelitus delapſo bono, hauri ex hoc uberrimo fonte, vel potius immenſo oceano, atque tantum hauri, quantum, non ſolum ad praeſentem, verum & futuram omnem ſitim ſe-

 dandam

dandam satis esse potest. Reputa ergo te, computa, disputa tecum, quam paucissimis mortalibus tantum boni unquam evenerit. Gloriatur Alexander ille magnus in Aristotelis tanti philosophi tempora incidisse. At tibi Aristoteli, Platonique simul familiariter convixisse felicissima tua sorte datum est, atque ita Aristoteli, atque Platoni, ut in illis praeter veterem Academicorum Peripateticorumque doctrinam, Paulos nostros, Ioannes, Dionysios, Augustinos, Hieronymos, Thomas, reliquaque huiuscemodi lumina, relucere videamus: Quamobrem ex his rebus collige quantum vel te ipsum, vel ex hoc amare debeas, optime *Roberte*, cui & ipsa fortuna obtulerit, & tu tua prudentia profeceris, & huic viro te familiarem apprime reddideris. Vale X. Kalendas Decembris.

At quoniam de *Salviatis* agimus animadvertendum est, hac ferme aetate floruisse *Iacobum Salviatum*, qui cum potentissimis Italiae Principibus sanguinis cognatione coniunctus esset, litteras maxime fovit, stimulumque addidit *Angelo Politiano*, ut poëma *Rusticum* ederet. In Biblioth. *Salviata* Flor. n. XXII. extat Codex membr. cum hoc titulo: *Garganii senis Ordinis Minorum de ractione subiecti generis subiiciendique causae ad Iacobum Salviatum Virum Clarissimum, & Doctissimum* A. MCCCCXCIII. De eodem meminit *Nicol. Angelius* Bucinensis in Epistola dedicatoria ad *Io. Salviatum*, Macrobii Operibus Flor. ab Iunctis impressis A. MDXV praemissa, & *Stephanus Sterponius* Piscien sis Epistolam eidem mittit MS. in Cod. *Salviniano*, qui plures eius Epistolas & Orationes continet.

(7) *Leo*

(7) *Leo Baptista Albertus*, cuius vita MS. legitur in Codice Chartaceo Bibliothecae *Magliabechianae* in Fol. n. 1. ab anonymo scripta, nostri amicissimus fuit, ut in suis operibus *Landinus* testatur, veluti in Comm. *Horatii* lib. III. ode *Descende Coelo*, & insequenti Carmine, ex libris *Xandrae* desumto, cum hac inscriptione.

AD LEONEM BAPTISTAM ALBERTUM.

Ibis sed tremulo libelle gressu,
Nam cursus pedibus malis negatur,
Verum ibis tamen, & meum Leonem
Baptistam, Aonidum decus sororum,
Antiqua AEneadum videbis urbe.
Quid stas? quid trepidas, libelle inepte?
Cur non sumis iter, timesne tanti
Forsan iudicium viri subire?
Nil est quod timeas: legit poëtas
Doctos ille libens, salesque laudat
Leves, & placidos probat lepores,
Sed nec rancidulos, malosque vates,
Quamvis molliculi nihil bonique
Candoris teneant, fugit severos
Laudat siquid inest, tamen modeste;
Laudandum reliquum, nec usque mordens
Coram carpit opus, bonusque amice
Secreta monet aure nigriora,
Quae tolli deceant, simulque verbi
Albis carmina versibus, suumque
Non hunc grande sophos decensque lusus,
Quamquam utroque valet nimis diserte.
Non Alberta domus facit superbum,
Cunctis est facilis! gravisque nulli.

 Hic

Hic te, parve liber, sinu benigno
Laetus suscipiet, suisque ponet
Libris hospiculum, sed heus libelle,
Audin? nequitiae tuae memento:
Quare, si sapies, severiores
Quos ille ingenuo pios pudore
Multos composuit relinque libros;
Et te passeris illius querelis
Doctis, sive canis tocis biberi,
Argutae, lepidaeque sive musae
Extremum comitem dabis, superque est
Istis si potes ultimus sedere.

In Apologia Florentinorum *Dantis* commentario praemissa haec de eodem tradit.

Et hoggi vivono non pochi, e quali o già perfetti o no, o nel corso che guida ad perfectione tanto progressi, che saranno in gran nome ne' futuri secoli appresso di quegli che dopo noi verranno. Optimo *fisico & metafisico & in tre lingue externe dopto vedemo ne tempi nostri Iannoctio Manetti, &* Paullo post*: Ma dove lascio Batista Alberti, o in che generazione di docti lo ripongo? dirai tra' Fisici, certo affermo esser nato solo per investigare e' secreti della natura. Ma quale spezie di Mattematica gli fu incognita? lui geometra, lui aritmetico, lui astrologo, lui musico: & nella prospectiva maraviglioso, più che uomo di molti secoli: le quali tutte doctrine quanto in lui risplendessino manifesto lo dimostrano i libri de architettura da lui divinissimamente scripti, e' quali sono referti d'ogni doctrina ed illustrati di somma eloquentia: scripse de pictura: scripse de sculptura, el qual libro è intitolato*

tolato statua. Nè solamente scripse, ma di mano propria fece, e restano nelle mani nostre commendatissime opere di pennello, di scalpello, di bulino, e di getto da lui facte.

Iste autem litteris expoliendis mirabiliter efformatus, cum continuis bellis *Philippi Mariae* Mediolanensium Ducis, qui Florentinos acriter vexarat, nostrum Atheneum valde procidisset, una cum *Petro Mediceo Cosmi F. Albertus* illud instaurandum curavit, proposito praemio nonnullis, qui ad statutum tempus in nostra Ecclesia principe de Amicitia poëtice melius tractassent, ut videre est in egregia huius festi narratione, quam è MS. Codice Bibliothecae *Riccardianae* in Catalogo eiusdem protulit doctissimus *Lamius*.

(8) De *Carolo Berlingherio*, *Nicolai* F. qui Fr. *Carolus* Florentinus ex ordine Frr. Praedicatorum dictus est, & qui sincero *Landinum* nostrum amore prosequutus fuit, suo loco nobis agendum erit. *Franciscus* vero *Caroli* Frater, cui idem *Carolus* vitam MS. in Bibliotheca S. Mariae Novellae Frr. Praedic. *Io. Dominici* Ragusini Antistitis, ac *S. Xysti* tituli Cardinalis inscripsit, in egregio illo opere Geographico de Florentia agens, *Landinum* suum honorificentissimis carminibus laudat. Vide quae de eo tradunt *Pocciantes*, & *Niger* in *Catalog. Script. Flor.*

(9) Cum *Antonio Canisiano*, & cum *Io. Cavalcante* arctissimo amicitiae vinculo coniunctus erat, uti mentionem facit in Commentario ad Cant. XXII. Inferni *Dantis* in haec verba: *Ma perchè questi giudizi, che fa la estimativa, e la fantasia perirebbono subito, che fussino facti, nè rimarrebbon nella mente nostra, onde benchè oggi abbia fa-*

cto giudicio, *che* Antonio Canigiani, *e* Giovanni Cavalcanti, *sieno singularissimi Amici*, *& meritino di essere amati*, *niente di meno a ogni ora sarebbe necessario risarlo*, *se non fussi la memoria che ci serbassi el già facto*. De *Canisianis* Antoniis ita rursum C. XVI. Paradisi: *Ne' quali al presente degni di conto sono i due Antoni ec.*

Antonio Canisiano elegantem, & patria eruditione refertam elegiam misit MS. in Lib. Xandrae, quam hic subdo.

Ad Antonium Canisianum de primordiis Urbis.

HAs omnes lautis opibus, quas suspicis aedes,
  Seu sacra te stupidum, sive profana, tenent,
Nullas Syllanus miles cónspexerat olim,
  Cum Fesulos primum sorte teneret agros.
Sed quae nunc multo splendent exculta labore,
  Limoso turpis texerat alga lacu;
Namque retardatus spumantis vertice saxi,
  In stagnum pigras verterat Arnus aquas.
Nec pedibus tellus habilis, nec lintribus unda,
  Nec fluvius pisci, nec fuit herba bovi.
Nondum quaternos admirans advena pontes,
  Transibat sicco flumina recta pede.
Nondum sublimi in nostram defluxerat urbem
  Fornice longinquis unda petita locis,
Excelsam sed nunc ubi tollit curia turrim,
  Piscator nulla fecerat arte casam,
Et Baptisterii sacras ubi condimus undas,
  Garrula ranarum voce lacuna fuit.
Nam quis templa Crucis? quis saxis ducta superbis
  Viderat *Albertum* tunc monimenta virum?

Quis

Quis Florentini norat praetoria iuris,
  Aut quod te cingit, curia celsa, forum.
Omnia limosa squalebant arva palude,
  Quae nunc erectis molibus astra petunt.
Syllanus primus fugiens asperrima montis,
  Purgavit nostros arte colonus agros;
Atque Arnum recta, contractis undique lymphis
  Obice disrupto compulit ire via;
Vicinumque libens primus descendit in aequor,
  Ut strueret pulcrum nobilis urbis opus.
Hic Capitolinae primus non immemor arcis,
  Romano nobis nomine tecta dedit;
Et fora disposuit Romano condita ritu,
  Romano ritu curia prima fuit.
Quin & Gradivo, longis suffulta columnis,
  Constru xit vario marmore templa Deo.
Et quae rupta iacent turpi viciata senecta,
  Moenibus adiunxit alta theatra novis.
Alite felici sic prima exordia nostrae
  Urbi, & praeclaro contulit auspicio.
Ipsaque paulatim saeclo deserta sequenti,
  Implevit nostras urbs Fesulana domos;
Migrantesque viri, montis de sede vetusta
  Auxerunt opibus moenia nostra suis.
Quos inter stirpis, generisque novissimus auctor
  Affuit *Antoni Canisiane* tui.
Hinc tibi qua maneant patriae monumenta prioris,
  Aërea in niveo marmore luna micat.
Lunam etenim Fesulis populus gestaverat olim,
  Index quae priscae nobilitatis erat.
Lunam nunc Fesula tu qui descendis ab urbe,
  Insigne antiquae nobilitatis habes.
Longa referre mora est priscorum stirpis avorum,
  Si quot erunt nobis enumerare velim;

At tibi, quem ſimili, *Medices*, dignemur honore;
Nullum quod norim ſanguis avitus habet;
Namque inter reliquos tantum domus iſta decorum,
Egregios cives exerit alta caput;
Quantum Chriſtifera gaudet quod virgine templum
Molibus exſuperat cetera templa ſuis.
Hinc meritiſque gravis, multa & pietate verendus,
Eloquioque potens verius exoritur:
Namque hic civiles rabie inſurgente tumultus
Preſſit, & exortum ſeditione malum.
Numquam alias majore ruit plebs concita motu,
Portabatque atras iam fera turba faces
Tunc *Medices* perveƈtus equo, quique altus ubique
Signabat maculis candida terga nigris;
Vix erat adſpeƈtus, populo & iam nota furenti
Maieſtas, vulgi preſſerat ora ſui; (rus,
Utque fretum hinc Sicula cohibet quod parte Pelo-
Hinc claudunt Latiæ regia ſaxa plagae,
Nunc Scyllae illidit ſcopulis, nunc atra Charybdis
Gurgitibus rapidis ima per antra vorat,
Et vorat, & rurſus fluƈtus eieƈtat in auras,
Saxa tegunt ſpumae, littora curva fremunt.
At ſi caeruleos magnarum reƈtor aquarum,
Illa Neptunus parte reflexit equos, (tum
Tunc cadit omne maris murmur, rabidoſque furen-
Latratus cohibet Scylla maligna canum.
Excipiunt pelagi tunc muta ſilentia regem,
Ille volat paribus per freta ſumma rotis:
Sic rabies populi cecidit, taciturnaque cunƈtis;
Iam placuit ſtupidis ora tenere viris.
Verius at placidis commiſcens aſpera diƈtis,
Peƈtora multiſonae plebis acerba domat;
Nam notus pietate ſui, qui publica ſemper
Duxit privatis anteferenda bonis.

Inſa-

Insanos multa cum libertate furores
  Rettulit in veram verius ipse viam.
Haec igitur sumens exempla domestica magnus
  Ante omnes *Cosmas* enumeratur avos.
Dicite vos, veterem quisquis laudare senatur
  Coeptarit, patriae quis bona tanta tulit.
Nemo prius vidit ventura pericula, nemo
  Succurrit visis promtius usque malis.
Alter *Aristoteles*, alter *Plato*, publica iusto
  Munera magnanimus iure gerenda capit.
Dives erat quondam *Crassus*, sed dives avara
  Solicitus vetitas arte parabat opes;
Nec partem posuitve suis, inopesve levavit
  Cives, nec sacris stant pia tecta focis.
At diversa locis struxit quae *Cosmus*, eodem
  Si fundare solo ditia templa velis,
Vix Capitolinae circumdent moenibus arces,
  Tarpeio quondam limina sacra Iovi.
Adde etiam excelsos urbis decora alta penates,
  Quaeque tot hospitibus tecta benigna patent.
Rebus at in duris illo quid fortius umquam
  Cive, tulit magnis urbs populosa viris?
Testis erit nobis armis, opibusque superbus,
  Qui sua Rex Calabris castra refersit equis,
Et quicumque gravi Tyrrheni sceptra Leonis
  Ausus erat duro subdere Marte iugo.
Nam neque magnanimum fregerunt horrida pectus
  Bella, nec adverso praelia gesta Deo.
Turris ut in summi fundata cacumine montis
  Immotam scopulis se tenet alta suis,
Et licet hinc Boreas, rapidis hinc flatibus Eurus
  Certent, & pluvii flamina nigra Noti;
Sedibus illa suis haeret tamen usque, nec ima
  Parte, nec in summo vertice, pulsa tremit.

Sic

Sic ille intrepida quaecumque pericula mente
Excipit, & duris casibus ante venit.
Hinc igitur felix populus, felixque senatus,
Natis & *Cosmo* sospite, noster erit.
Ille quidem magnos hoc consultore tumultus
Reppulit, & mitis otia pacis habet.
Ille etiam *Cosmi* conductas aere catervas
Instruit, & *Cosmi* militat aere Leo.
Aspicite, o cives, quidquid micat urbe decorum,
Quae multis annis aedificata nitent.
Hoc decus ille novum populoque urbique paravit,
Ut vetus ingenti cresceret arte decus.
Vos ergo, humano geniti de semine Divi,
Quis nova templa pius *Cosmus* habere dedit,
Tu, Virgo, ante alios tibi iam si rite columnis
Suspendit *Medices* marmora pulcra *Petrus*.
Hunc nobis servate senem: date candida *Cosmo*
Vellera longaevis continuare colis.
Ut natus, serum dum iam sub tempus habenas
Tractant, longaevos cernat utrosque senes.

De *Bernardo* vero *Canisiano*, qui cum *Marsilio Ficino* cumque viris illius aevi clarissimis litterarum commercium habuit vide *Iulium Nigrium* L. C.

(10) *De Ioanne Cavalcante*, qui eius discipulus fuit, ut infra videbimus in eius laudem scripsit *Landinus* C. XVI. Parad. *Dantis*. *Et al presente hanno le mie delitie Ioanni Cavalcanti uomo & di natural prudenza & di doctrina degno d' essere in somma loda*. Inducitur iste in iis Declamationibus a *Benedicto Coluccio* Pistoriensi conscriptis & in Gymnasio *Marsilii Ficini* nataliciis Christi diebus habitis, quae MS. sunt in Bibliotheca *Mediceo-Laurentiana* Cod. Membranac. in XII. Plut. LIV. n. IX.

Prae-

Praeterea eidem Epiſtolam mittit metro ligatam *Naldus Naldius*, quae legitur T. VI. p. CCCCLXIII. Carminum *Illuſtr. Poet. Italor.* Florentiae impreſſorum.

§. XVI.

AD eam interim doctrinae maturitatem pervenerat Anno MCCCCLVII. ut *Landino* in optimo vitae flore conſtituto ampliſſima tranſacti laboris, & induſtriae praemia decernerentur. Vix annum XXXIII. attigerat (1) cum latinas litteras docendi, & Rhetoricis, Poëticiſque praeceptis Florentinam Iuventutem inſtituendi (2) publico decreto (3) traderetur provincia. Auſpicatiſſimo igitur initio eloquentiſſimus ipſe, & ad erudiendum a natura mirabiliter efformatus, incredibili dexteritate, quam ſuſcepit, ſpartam exornare contendit, & ſtudioſam Iuventu-

tem

tem ad eum undique confluentem gratuito, vel tenui ſtipendio humaniſſime erudivit (4). Quin & ei *Laurentii Medicei* inſtitutionem *Petrus Moecenas* tradidiſſe, manifeſtum exploratumque mihi eſt. Inſtaurato interim *Landini* ope, cui publica utilitas cordi ſemper fuit (5), Florentino Gymnaſio, ex eo, veluti, ex equo Troiano quamplurimi prodierunt, qui ad tantum doctrinae faſtigium devenere, ut ſi minus ſuperaſſe praeceptoris famam, eam ſaltem aequaſſe putentur. Singulorum nomina conquirere operoſi non minus, quam ſupervacanei laboris res foret; nihilotamenminus lectori me operae praetium facturum exiſtimo, ſi nonnullos heic vel nobiliſſimos commemoravero. Digni inprimis, qui noſtro praeconio celebrentur ſunt, *Angelus*

Baſſus

Baſſus Politianus a prima ſtatim iuventa admirabilis (6); *Ioannes Carolus* Florentinus (7) Divi *Dominici* familiae grande ornamentum; *Ugolinus Verinus* Poëta excellentiſſimus, qui *Chriſtophorum* Praeceptorem ſuum, ſemper excoluit ac praedicavit (8); *Andreas Cambinius*, qui amoris ergo in noſtrum, eius Diſputationes Camaldulenſes e Latino in Tuſcum ſermonem tranſtulit (9). *Paullus* quoque *Soderinius* (10); *Io. Cavalcantes* (11); *Bindaccius Ricaſulanus* (12); *Franciſcus Berlingherius* iunior (13); & *Carolus Marſuppinus* pariter iunior (14), egregiis virtutum monimentis *Landini* nomen late propagarunt. Inter haec cum magnanimus ille Florentinae urbis heros, *Nereus*, *Gini* F. e nobiliſſimo *Capponiorum* genere ſatus, exceſſiſſet e vivis, eius obitum pereleganti carmine proſequutus eſt

noſter.

noster (15). Quod cum forte in manus praestantissimi Iuvenis *Peregrini Allii* pervenisset, adeo illi placuit, ut Epistolam, cum eleganti carmine, ei gratulaturus inscripserit (16).

(1) Quod hoc aetatis anno Latinarum litterarum Professor Florentiae constitutus fuerit arguitur ex publico Professorum Albo Athenei Florentini, ubi sub die XVIII Ian. A. MCCCCLVII. haec legas: *Cristofano di Bartolomeo Landini da Prato vecchio condotto per due anni a leggere nello studio di Firenze in facultate oratoria, & poetica per 2. anni cominciati hoggi* 18. *Gennajo* 1457. *con provisione di cento fiorini l'anno*. Mentio huius muneris occurrit etiam in aliis publicis Lycei Flor. libris, qui in Archivo Reformationum sunt. In iis autem, in quibus Civium substantiae recensentur, haec habentur sub Anno MCCCCLVII.

Sustanze e incarichi di Cristofano di Bartolommeo Landini prestanziato in detto Gonfalone &c.

Sustanze vorrei havere in servigio del Comune, e mio, non o nulla. Sto in una casa, ut supra p. 55.

Bocche

Cristofano di Bartolommeo *detto, di età d' anni XXXIII. Son condotto dal comune a leggiere Rettorica allo Studio con salario di fior. cento. Nè debitori, nè creditori do, perchè non mi trovo perhora meglio a cavallo, e di detti fior. cento ho a trarmi ogni mio bisogno.* Ex libro Chart.

Vanni

Vanni Oricellari p. 52. habetur. *M. Criſtofano di Bartolommeo Landini lettore in ſtudio deve havere adì 3. di ottobre 1471. lire 95. 19. 8 ſono per uno ſuo ſtanziamento meſſo a lui a uſcita a car. . . per parte di ſuo ſervitio del leggere in Studio.* Munus hoc ſibi demandatum enunciat in ſua Epiſtola petitoria ad *Laurentium Mediceum*, quam ſcripſit aetatis ſuae anno tertio, & quadrageſimo in hunc modum: *At non modo veſtro in conſpectu a teneris annis verſor, ſed & Poëticis, & Oratoriis praeceptis Florentinam Iuventutem decimo iam anno publice, privatimque erudio;* idque pariter alio ex loco citatae Epiſtolae deprehenditur. Vid. denique hac de re *Fridericum Ottbonem Menchenium* in vita *Angeli Politiani* p. XXXVIII & cl. *Salvinum Salvinium* Canonicum Florentinum eruditiſſimum Faſt. Conſul. Acad. Flor. p. XVIII.

(2) Rhetoricam, Poeticamque profeſſus eſt, ut ipſe teſtatur in ſupra adlata denunciatione, ex libris Publicis Decimarum deſumta. Deinde vero nonnulla Scriptorum exempla munus hoc *Landino* traditum commemorantia adferre ne pigeat. In primis itaque recenſendus eſt *Franciſcus Berlinghertus* eius diſcipulus, in mirifico opere Geographico in fol. magn. abſque anni indicio excuſo, ubi cum de Florentina urbe agit, haec habet.

Chi potrebbe giammai narrare appieno
Degl' elevati ingegni con parole
Chel tempo pria, che l'opre verria meno.
Forma gl' animi ſuoi, quali ama, e cole
Landin, che per coſtumi, e per dottrina.
E uno ſpecchio, anzi un fulgente ſole.

Ugolinus deinde *Verinus* hoc reliquit elogium in Illuſtrat. urbis Flor.

Tuo

————————*Tuo de fonte liquores*
Ebibit Aonios omnis Syllana Iuventus,
In lucem per te Ciceronis saecula rursus
Nunc redeunt: tersum videas si pubis etruscae
Eloquium, numerisque velis, seu scribere prosa,
Clara Oratoris nosces, & signa Poëtae:
Insignis Rhetor lingua Landine *canora,*
Tu vates pariter Lyricos, elegosque sonantes
Fingis, & enodas obscura aenigmata Dantis.
Ah nimis ingenio fretus, longique laboris
Pertaesus limae? non omnia possumus omnes.

Quae ita translata inveni in Thuscum carmen, ab *Alexandro Adimario.*

Ove trarrò Landin *l'alte tue lodi,*
Precettor venerando, al cui gran fonte
Bee l'onda Ascrea la gioventù Sillana.
Tornano al sol per te di Tullio i giorni,
Se l' Etrusco fanciul scrive, o favella
D' Orator vedi i segni, e di Poeta:
Landin *Retore insigne, e Cigno altero,*
Tu lirico cantore, elegi, e versi
Dolce risuoni, e sveli i versi a Dante.
Oh del tuo vasto ingegno assicurato,
Che rima di sudor troppo affatica,
Tutti non possiam noi tutte le cose.

Ex MS. A. MDLXXVI. *Francisci Baldelli* Cortonensis, eadem translata inveni apud *Everardum Ambrosium*. Extat *Verini* Elegia, in Cod. Chartac. Biblioth. *Magliab.* n. VII. c. DCI cui titulus Varia Poëmata Latina MS. & quidem sic: *Ugolini Verini* ad *Christophorum Landinum* Rhetorem & Poëtam Florentiae insignem.

Insignis Rhetor lingua, *Landine*, canora,
Ceu Patri debet nostra Iuventa tibi:

Fidus

Fidus es interpres vatum *Landine* Poëta,
In dubio prosa promptior, anne pede:
Explicuit nobis obscura volumina *Dantis*,
AEternaeque animae nobile fecit opus.
Explicuit *Flaccum*, & magni figmenta *Maronis*,
Et scripsit *Lyrico* carmina multa pede;
Et teneros elegos scripsit de more *Properti*,
Quod *Sandrae* nomen notius est *Helenae*:
Pieridum *Landine* decus, tibi Nestoris annos
Exhibeat vacuis Parca benigna colis.

Barptolemaeus Fontius in Orationibus *Laurentio Mediceo* inscriptis, quae in *Riccardiana* sunt, haec leguntur. *Illi vero sapientissimi homines ad politiorem humanitatem adaugendam eruditissimos viros conquisiere, quibus instructa Florentina Iuventus, & bene dicendo, & sapienter agendo, seque, remque suam publicam decorarent. Quam sane consuetudinem honestissimam, & cunctis bene institutis Civitatibus utilissimam officiales Litterarii summa prudentia imitati, sicuti anno proxime superiore* Christophoro Landino *doctissimo, & eloquentissimo viro*, Angelum Politianum *ingenio, & memoria praestantissimum adiunxerunt, ita quoque nunc me non omiserunt*.

Ioannes Tritemius De Scriptoribus Ecclesiasticis n. DCCCXCVIII. = *Christophorus Landinus* natione Italus, Civis Florentinus, vir saecularium litterarum apprime eruditus, Philosophiae etiam, ac divinae paginae non ignarus, longis annis Musarum cathedrae praefuit, publicoque munere Poëticam edocuit, ingenio praeclarus &c. Et post adlatum operum *Landini* Catalogum, ita elogium claudit = Fertur adhuc florere apud suos Florentiae, quos omnis litteraturae exornat floribus,

ribus, floruit MCCCCLXXXXII. *Paullus Iovius* in vita *Leonis X.* Italice tradučta ubi praeclara *Laurentii* gesta dinumerat, ita sequitur: *Ordinò ancora un famosissimo studio in Pisa, mantenendovi con grandissima spesa i più illustri Dottori di tutte le scienze, che fussero in tutta Italia, per recreare la già nobilissima Città, a consolazione della amica libertà perduta, con nuovo onore, & con la frequenza della gioventù forestiera: & quivi mandò il Cardinale* Giovanni *a imparare da famosi Dottori ragione Canonica, e Civile. Erano in Fiorenza chiarissimi Professori di lettere greche, e latine, & altri di ingegnio, & d'eloquenza eccellenti, coi quali famigliarissimamente viveva, tra questi furono il* Pico *della* Mirandola, *il* Poliziano, Marsilio Ficino, Cristoforo Landino ec. *i quali, avendo composto eccellentissime opere di ingegno con immortale onore per lunghissimo tempo averanno vita. Iacobus Gaddius* in Scriptoribus non Eccles. T. II. p. CXL. ex libello quodam, album Florentini Gymnasii declarante, quatuor *Politiani* collegas, quos habuit, Anno circiter MCCCCLXXXVIII in medium profert, *Demetrium* nempe *Athenienſem*, *Politiani* aemulum, de quo vide, quae fuse tradit *Menck.* p. LXV. n. K. in Vit. *Ang. Politiani*, *Christophorum Landinum*, & *Barptolemaeum Fontium*, cuius ad *Robertum Salviatum* extat Epistola, relata inter eas *Pici* Lib. II. n. XVII *Hieronymus Ghilinus* in *Theatro virorum illustr.* hoc *Landini* Elogium refert: *Fiorì egli circa gli anni MDX.* (nota hic mendum) *e pubblicamente lesse nella sua Patria la Poetica con grandissimo concorso di uditori, da quali per la facile maniera di spiegare quell'arte,*

veniva

veniva sommamente amato, e riverito. *Cinellius* in *Histor. Lit. Flor.* quam absolvere minime potuit, & quae autographa in Bibl. *Magliabecbiana* reperitur. In verbo *Christ. Landinus: Fu d'* Ugolino Verino, Politiano, *e di molti altri gran letterati Maestro, di tutte le arti liberali perfettamente instrutto, della filosofia, e delle altre scienze coltivatore, & amatore diligentissimo, sublime nel dire, grave nelle sentenze, d' ingegno perspicacissimo, esquisito nell' invenzione, curioso nel comporre, e finalmente per riparator delle lettere si puo dire al mondo prodotto. Per molti anni a legger pubblicamente le scienze dalla Fiorentina Repubblica fu destinato, non solo, ma fra molti altri, che di umanità, e poesia spezialmente la cattedra tennero.* Iulius Niger in Cat. Ill. Flor. Script. *Instituì per molti anni per pubblico decreto del Senato nelle scienze la più nobile gioventù Fiorentina, e con le opere ammaestrò tutto il mondo.* At quoniam de *Landino* nostro inter Florentinos Professores adscito agimus, non abs re fore arbitror heic proferre catalogum Flor. Athenei Doctorum, qui A. MCCCCLI. profitebantur, ut clarius, quos habuerit collegas *Christopborus* exinde appareat. Descriptus est in schedis Societatis Columbariae, Florentiae ab Equite *Io. Hieronymo Pactio*, & *Bindo Simone Perutio*, viris de litteris optime meritis, constitutae, in Annalium VIII. A. MDCCXLII & ex Tabulis *Nicolai Michaëlis Dini* Tabellionis depromtus T. II. in Archivo Generali Florentiae, ubi apparet inter reliqua = Modo, & forma praedicta deliberaverunt, quod Magister *Lucas Antonii* de *S. Geminiano* conductus ad legendum, & docendum Grammaticam ha-

beat pro ſalario, pro eius prima terzeria florenos XI. Infraſcriptae ſunt ratae & ſolutiones fiendae omnibus Doctoribus & aliis, qui hactenus legerunt in Studio Florentino, & nomina docentium, & legentium, ſunt iſta, videlicet ſecundum deliberationem factam, die XXI. Menſis Octobris MCCCCLI.

Mag Baptiſtas Franciſci de Fabriano Fl. XII.
Mag. Hieronymus Ioannis ex ordine Fratrum Praedicatorum Fl. XIV
Dom Andreas Magiſtri Ugolini Fl. XX.
Dom. Bartolus.
Dom. Bernardus Filippi de Arretio.
Dom Thomas Petrucci della Bordella.
Magiſter Rodulfus de Cortunio.
Mag. Guglielmus Antonius Becchi.
Mag Sozzinus Mag. Ugonis.
Mag. Alexander de Peruſio.
Dom. Nicolaus Mag. Iacobi de Caſtagna.
Frat. Bernardus Pieri de Vulterris.
Dom. Antonius Ioannis de Bonarlis.
Dom. Antonius D. Matthaei Plebanus Cercinae.
Dom. Ioannes Neronis Nigri.
Dom. Benedictus Domini Michaelis de Arretio.
Dom. Pierius Iacobi de Ieſſio.
M. Nicolaus D. Iacobi de Fulgineo.
M. Bernardus Andreae Bonaventurae.
M Egidius Pieri de Urbeveteri.
M. Iacobus Ser Donati de Arretio.
D. Antonius Pacis de Todi.
M. Taddaeus Ser Paulli de Piſcia.
M Pellegrinus Iohannis de Camarino.
D Petrus Franciſci de S Angelo in Vado.
M. Franciſcus Magiſtri Ugonis de Senis.

M. Ia-

M. Iacobus de Maßavula.
M. Batista Ser Ioannis Boccianti.
M. Ioacchinus Ser Ioannis de Alamannia.
D. Franciscus Dantis de Castiglione.
D. Thomas Angeli de S. Geminiano.
Fr. Salvi Orlandi de Salis.
D. Thomas Guidonis Deti.
D. Hieronymus Angeli de Machiavellis.
D. Lazzarus Antonii de Arretio.
M. Teodorigus de Spilionbergo.
D. Otto Lapi de Niccolinis.
D. Io. Baptista de Rossellis
D. Dominicus Nicolai de Martellis.
M. Ioannes Magistri Lucae de Camerino.
M. Taddaeus Ser Pauli de Pescia.
M. Comando Simonis Comandi.

(3) Publico decreto demandatum illi munus fuit, ut notat *Poccianti*, & *Niger* L. C. & ipsemet *Landinus* in citata bonorum denunciatione.

(4) En eius verba in cit. Epistola petitoria := valeat apud Te animus meus Reipublicae addictus penitus, atque devotus, valeat studium, ac fides mea in Florentina Iuventute erudienda, non mediocris, cui ego quibuscumque rebus prodesse potui, neque sedulitate umquam, neque diligentia defui. Valeat eadem in re liberalitas nostra, nam Tu ipse testis optimus es, cum in ea re nullis umquam laboribus pepercissem, nullum tamen in meo artificio avaritiae vestigium adparuisse, cum iam X. anno publice doceam, ut primis duobus nulla publica mercede, reliquis vero deinceps, aut parva, aut mediocri contentus fuerim. Privatim autem quis umquam operam meam gratuitam frustra concupivit?

(5) Ad id mihi suadendum me impulit *Leo Baptista Albertus* in libro edito Basileae in Officina *Roberti Winter*. A. MDXXXVIII cum hoc titulo: *Doctissimi viri Leonis Baptistae de Albertis Florentini Trivia, sive de causis Senatoriis in M. T. Ciceronis locum lib. 2. de Officiis: brevis illa quidem, sed accuratissima interpretatio ad Magnificum virum Laurentium Medicem*, haec brevis Epistola legitur, ex qua *Landinum Laurentii Medicei* praeceptorem fuisse aperte innuitur. = Habes Tu quidem *Laurenti*, & veteres, & optimos auctores, & praeceptores eruditissimos, ex quibus ista, quae ad dicendi facultatem faciunt, abunde suppeditentur. Hoc tamen opusculum nostrum intelliges, nonnihil prodesse ad copiam argumentorum. Si quid erit, quod ex nostra scribendi brevitate apertius dictum desideres, id *Landinus* atque *Gentilius* praeceptores Tui, viri doctissimi, explicabunt. Te hortor, Patrem, atque Avum tuum, viros, cum ceteris virtutibus maximos, & illustres, tum etiam litteris ornatos imiteris, uti facis, quo patria tales una ex familia hereditaria virtute, & meritis habuisse in Remp. insignes principes glorietur Vale. Quapropter *Landinus* ei suas Disputationes Camaldulenses, de quibus brevi agemus, inscripsit, ut *Laurentium* moribus, egregiisque doctrinis instrueret. His adde quae tradit *Nicolaus Valorius* in vita *Laurentii*, his verbis: *Seguitando intanto a dar opera agli studi sotto la disciplina di messer Gentile, così profittò nell' una, e nell' altra lingua, cioè Romama, e materna, e non meno in prosa, che in verso, che io mi ricordo aver letto insieme col medesimo Precettore una sua operetta amorosa, varia, e copiosa, & ornata in tanto,*

tanto, che niente vi si poteva desiderare. Questa dipoi pervenuta a M. Cristofano Landini Oratore, e Poeta famoso, affermò, che l'autore in quel genere supererebbe tutti gli scrittori del nostro secolo, della quale opinione dipoi nelle sue opere fa egli amplissimo testimonio. Et profecto difficile dictu est, quanta inter *Laurentium* & *Landinum* necessitudo intercederet, ut *Paullus Iovius* in vita *Leonis* X. adfirmat; adeo ut deinde noster *Laurentii* iudicio opera sua libentissime subiiceret, lausque eius fuse in Dedicatione Commentarii ad *Virgilium* exponeret.

(6) Quantum ei cordi fuerit optima Florentinae iuventutis institutio, eo magis patet ex epistola, quam nunc proferimus. Cum enim *Mariottus* quidam ex ordine PP. Minorum *S. Francisci* docere extra coenobium Arithmeticam vellet, per Epistolas Cardinali *Papiensi* datas, petiit, ut publicae utilitatis gratia, scientiam, quam optime callebat, civibus suis aperiret. Epistola, ex litteris Card. *Papiensis* desumta est, in hunc modum.

Christophoro Landino Florentino Cardinalis Papiensis.

Qui te posse apud me putant, non falluntur iudicio, potes etenim plurimum. Amavi semper ingenium tuum, & mores: litteras vero ita in precio habui, ut & legendas ad doctrinam putarem. Horum praedicator fui continuus, nec tacuit lingua, quod animus sensit. Petis a me privilegium famulatus nostri de Fratre *Mariotto*, Ordine Minorum professo, & caussam dicis, ut sine

impedimento correligiosorum suorum, extra coenobium agens, docere laicos Arithmeticam possit, cuius eum scientissimum praedicas. Si obsequor Tibi, *Landine*, vide quid agimus: Tu intercessor, atque ego concessor, offendimus Deum, & Religionis institutionem turbamus: ille Praelatis suis obedientiam vovit; nos Christiani tollimus eam, & trasgressioni causam praebemus. Quod Prelatus eius illi potest concedere, ab eo non impetrans, ad diversi ordinis auctoritatem confugit, occasio manifesta mali, odibilis Deo, & saeculo quoque non placens. Contumax spiritus haec operatur, ut maioris potestatis clipeo tutus, ordini *insultet*: & dummodo licenter erraret, quam bene erret, non cogitet. Sed nec levius hic peccatur exemplo, quare qui vident Cardinalium famulatus ad obedientiae iugum valere, eosdem appetunt, & viis omnibus quaerunt. Unus tantum Cardinalis non est, qui privilegium det, unus item religiosus non est, qui discedere a fratribus cupiat Ubique tales Cardinales, & fratres permultos est reperire Qui paullo incauti in concedendis his sunt, dare non multi existimant, credentes opus bonum se operari. Ita nulla patribus ordinum reverentia habetur, nullus est disciplinae, correctionisque metus, confunduntur instituta religionum, paulatimque male ruit, quod ab initio est bene stabilitum. Hac de causa *Pius Pontifex* nuper defunctus querelam communem omnium ordinum audiens dolentium his privilegiis, uno decreto sanxit, quaecumque a Pontifice essent concessa, & a nobis in futurum darentur ad declinandam Patrum obedientiam, impetratoribus non suffragari. Monuit quoque uno consistorio nos, ne eas daremus de-

inceps.

inceps. At inquies: si non valent, quid gravaris unum concedere? Si inanem rem dederis, nullus mali auctor. Interponere nomen Cardinalis ad rem fictam, & vanam, gravitatis non est. Inducere credentem in fraudem, charitatis non est. Forte etiam suus Praelatus abrogationis Pientinae ignarus, propter me non corripiet errantem religiosum. Ita in offensionem Dei incurram, de qua paulo ante agebam, & ego me ipsum agnosco, si fiducia litterarum mearum raperetur ille ad carcerem, aut durius in eum aliquid fieret, pati certe non possem. Sum enim carneus, indignationi & irae obnoxius. Clamarem, incenderer, molirer omnia, ut eriperem eum, quod dictus esset semel famulus meus. Ita praestat nil dare, quam & leviter & inutiliter dare. Sed oro quid quaerit hic tuus in docenda Arithmetica? Utilitatem ne hanc facere Civitati? At plures alii sunt, qui eam praestent quotidie. Dices non tam scienter praestare. Quid attinet instruendis pueris summum magistrum quaerere? Exercitata doctrina, & mediocri illis est satis. Non ad metiendas arenas maris, aut altitudines montium, sed ad administrandam mercaturam, illorum institutio a Patribus quaeritur. At bonum opus est, & commendabile, liberali disciplina illos instruere. At malum opus est a religione discedere, & obedientiam maiorum defugere. Plus mali hic est, quam illic boni; non sunt facienda mala, inquit Apostolus, ut eveniant bona. Non est frangendum votum, non turbanda Religio, & exemplo malo nocendum, ut pueri Arithmeticam discant, quam aliis docentibus possunt addiscere. Quod si mercedem disciplinae quaerit, & vitare vult paupertatem,

tem, ut credo, dic oro, ubi est votum, quod vovit Deo paupertatis servandae. Melius illi erat paupertatem non cognoscere, ut ait *Petrus*, quam post agnitam retroire. Et Salvator: nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, est me dignus. Apparet ipsum, poenitere suscepti propositi, non probare ordinem, quem professus est, vitam saecularem appetere. Quid oro commercii est Religioso cum pueris, tunicae divi *Francisci*, cum purpura Civium? quae porro honestas pro Claustro Coenobii, habitare plateas, pro choro concinentium Deo, audire pueros Arithmeticam suam cantantes? pro obedientia libertatem? pro paupertate divitias, pro continentia occasionem lasciviae commutare, ne militans Deo, inquit Apostolus, implicet se saecularibus negotiis, & rursum: Operam detis, ut quieti sitis, & ut negotium vestrum agatis: & alio loco, Obedite praepositis vestris. Horum nil audiens *Mariottus*, soli cupiditati obsequitur, reiecta bene vivendi regula. Si ille de salute sua curam non accipit, de nostra nos accipiamus. Non simus, causa transgrediendi voti, operatores alienae damnationis, quia nos una cum illo ante tribunal iudicis peccati huius rei citabimur. Vale. = Eximium profecto doctus hic Cardinalis exemplar Principibus exhibet, ne aut numquam, aut saltem rarissime; religiosos in publicis Lyceis extra coenobium, docendi gratia, degere sinant.

(8) *Politiani* Iuvenis praeceptor, & adulti in munere docendi collega *Landinus* fuit. Hinc est, quod eius merita saepius grato animo professus est *Angelus*, ut in Epistola ad *Barptolemaeum Scalam* L. V. Ep. III. = *Landinus Praeceptor*

olim

olim meus, nunc autem utriusque nostrum collega, magnae vir in litteris, & auctoritatis, & celebritatis. Et in Miscell. C. LXXVII. in quo probat, quo argumento, dicendum *Vergilius*, & non *Virgilius* = Praetereaque commentarium *Tiberii Donati*, nunc in manibus habet *Landinus*, homo & eloquens, & eruditus, & Florentiae iamdiu doctor bonarum litterarum celebratissimus, cui se praeceptori adolescentiae meae rudimenta magnopere debent, & qui nunc in professione, quasi dixerim collega, locata iam in tuto sua sibi fama, nobis adhuc in studio laboriosissime decertantibus, ita favet, ut quicquid ipsi laudis acquirimus, quasi suum sibi amplecti, atque agnoscere videatur. Is igitur, ut diximus, commentarium *Tib. Donati*, &c. = vide *Frid. Oth. Menck*. in vita *Angeli Politiani* p. XXXVIII. *Gaddium* de Script. non Eccl. V. *Landinus*, & V *Politianus*, *Mabillonium* T. I. Mus. Italici p. CLXXXIV. *Poccianium* & *Nigrium* in *Cat. Script. Flor.* ipse quoque *Landinus* discipulum suum sibi carum semper habuit, ut ex Epistolarum *Marsilii Ficini* libro II. Epistola ad *Politianum* habetur, in cuius calce legitur. = *Landinus*, & *Cavalcantes* innumeris Te vicissim salutibus obruunt =. Similiter in Praef. ad *Virgilium* maxime ipsum laudat Et quoniam de *Politiano* agimus, sumta heic occasione proferenda nobis est oratio habita, cum Laurea doctorali donaretur, quae extat in Archivo Episcopatus Florentini, de qua nullam mentionem facit *Menckenius* in eius vita. Est autem eiusmodi, mihi humanissime communicata, ab illustrissimo, atque eruditissimo Viro, *Bindo Simone Peruzio*.

Die

Die XXIII. Decembris MCCCCXXXV.

PAteat omnibus evidenter. Qualiter Reverendus in Christo Pater & Dominus D. Ray. de Ursinis Dei, & Apostolicae Sedis Gratia Archiepiscopus Florentinus, Cancellarius, &c. ad haec deputatus prout in privilegio sibi concesso latius continetur, facto rigoroso examine de Domino Agnolo Domini Benedicti de Ambrosinis de Monte Politiano, Priore Ecclesiae Sancti Pauli de Florentia, & de Domino Francisco Dominici Thomasii de Sirigattis Presbytero Florentino, qui prius praesentati fuerunt coram Venerabili Viro Domino Dominico de Mangoneschis de Narnia Vicario eiusdem Domini Archiepiscopi Florentini, per egregios Iuris Doctores Dominum Antonium Domini Donati de Cochis, Dominum Franciscum de Pepis advocatos Florentinos promotores dictorum Domini Angeli, & Domini Francisci, quibus per dictum Dominum Vicarium fuerunt assignata punta, ipsisque diligenter examinatis per nonnullos Doctores Collegii studii Florentini in Iure Canonico, & in dicta facultate idoneis repertis, & viso, quod Doctores praedicti praefatos Dominum Angelum, & Dominum Franciscum in huiusmodi facultate doctorandos esse iudicaverunt, & dignos esse approbaverunt. Idcirco praefatus Dominus Archiepiscopus de consensu, consilio, & voluntate dictorum Doctorum ibidem adstantium, auctoritate, qua fungitur, dictum Dominum Angelum, & Dominum Franciscum, & quemlibet ipsorum, servatis servandis, in dicta Facultate Iuris Canonici tamquam benemeritos sic pro-

pronuntiavit & declaravit assumendos, & recipiendos esse ad Apicem, & Dignitatem, Doctoratus dicti Iuris Canonici, & nunc assumpsit, & promovit, & recepit ad dicti Iuris Canonici Doctoratum, dans praefatus Dominus Archiepiscopus dictis Domino Angelo, & Domino Francisco, & ipsorum cuilibet licentiam, & facultatem Cathedram Magistralem ascendendi, & in ea legendi, glosandi, & interpretandi, consulendi, ceterosque Doctoreos actus faciendi, ipsosque caetui, numeroque aliorum dictae Facultatis Iuris Canonici aggregavit. Dans eisdem Insignia Doctoratus, videlicet; primo Cathedram Magistralem, secundo Librum clausum, & deinde apertum, tertio digitum ipsorum, & cuilibet ipsorum manus aureo anulo decoravit, quarto oris osculum, quinto Benedictionem paternam, Sexto Birretum in signum Coronae Capitibus ipsorum, & cuilibet ipsorum imposuit ad laudem Omnipotentis Dei. Mandans de praemissis per me Gabrielem Notarium supradictum publicum confici Instrumentum, & Instrumenta, &c.

Acta fuerunt haec in Archiepiscopali Palatio Florentiae sub Anno Domini MCCCCXXXV. Inditione IIII. Die vero vigesima tertia mensis Decembris, praesentibus ibidem Domino Matthaeo Franchi della Badessa, Plebano Plebis S. Petri in Syllano Faesulanae Dioecesis, & Piero Laurentii de Medicis ad praemissa omnia testibus.

(7) *Ioannes Carolus* natus est Florentiae Anno MCCCCXXVIII. in humanioribus disciplinis magni illius *Christophori Landini*, praestantissimorumque ingeniorum ea aetate Florentiae praeceptoris, discipulus fuit, quo cum ipse in quibusdam scriptis

ſcriptis operibus titulo compellat, ut vult *Iacobus Echardus* in *Scriptoribus Ord. Praedicat.* Verum cum *Carolus Landini* coëvus videatur, eius potius conſilio *Carolum* uſum fuiſſe crediderim, ut ipſe *Carolus* teſtatur in Praefatione, quam nunc luce donamus *Chriſtophoro* inſcripta, eumque idcirco praeceptorem ſuum exiſtimationis ergo nuncupaſſe crediderim; ſed quicumque ſe res habeat otio bellum indixit, oratione, lectioneve, aut exarandis codicibus maximae occupationes eius fuere. Is primo Ciſtercenſium ordini adſcriptus fuit, donec a Reverendiſſimo Cardinali *Dominico Capranica*, quoniam vivaci ingenio ditatus erat, in Ordinis Praedicatorum Familiam translatus fuit. Pluries domeſticis ſuorum praefectus eſt ſtudiis moderator, &. in Academia Florentina Magiſterii Lauream Theologicae Facultatis accipere promeruit Anno MCCCCLVII. die XVIII. Septembris, quem, annos poſtea XII. in caput ſibi, decanumque delegit, atque praepoſuit eadem ſacra Facultas Florentina A. MCCCCLXIX. Apud eruditos in pretio fuit, & a *Sancto Antonino* Florentinorum Antiſtite plurimum adhuc aetate florente dilectus, & *Dominico Cardinali Capranicae* praeſuli firmano *Angeloque* eius germano cariſſimus. In certamen cum *Pico Mirandulano Ioannes* deſcendit, & eius Theſes nonnullas viriliter expugnavit. Denique in ſuo Sanctae Mariae Novellae Conventu, iam aetate gravis, mortuus eſt. Kal. Februarii MDIII. vel iuxta *Badium* ex Necrologio S. Mariae Novellae num. DCCXXXIX. Anno MD die XV Maii aetatis LXXV. Plurima reliquit ingenii ſui monumenta, quorum alia typis prodierunt, alia etiam nunc ſervantur apud Fratres

tres

tus Sanctae Mariae Novellae MS. nonnulla etrusca lingua, alia stylo latino eleganti, facili, & erudito conscripta.

Bene igitur de *Christophoro* suo meritus e cuius gymnasio, praeclaras litteras hauserat, ut vult *Echardus* citatus, eidem opus inscripsit suum, cum hoc titulo, quod in Florentina Sanctae Mariae Novellae Bibliotheca videre est in membrana nitidissima in IV. picturis in fronte, & effigie Auctoris libellum in sinistra manu tenentis. *Fratris Iohannis Caroli Florentini Ord. Praedic. ad Crist. Landinum eruditissimum virum in sequens opus incipit feliciter.*

Paucis ante diebus cum plurimorum rogatu quorumdam Fratrum nostrorum illustrium vitas scripsissem, subiit animum meum cogitatio, cui illas emendandas potissimum destinarem; neque enim ipse ego sum, qui meae eruditioni confidam: cumque in ea cogitatione versarer, multaque mecum ipse reputarem. Tu mi *Christophore*, prae ceteris occurrebas, mihi, cum pro summa humanitate tua, tum pro vitae integritate, ac fide, quibus virtutibus, cum omnium iudicio floreas, summum apud me locum, tametsi minimam tecum familiaritatem inierim, semper obtinuisti. Eas autem idcirco scribendas institui, quod satis viderentur in tenebris latuisse, cum supra CC. annum, vix ullus nostrorum litteris celebratus fuisse comperiam: Visum vero mihi est opus profecto dignissimum, quandoquidem eos merito laudibus prosequendos censeam, quos & vitae sanctimonia, & multa litterarum peritia, & rerum benegestarum gloria, & aevo suo, & posteritati omni reddidere clarissimos. Ad haec

prae-

praeterea frequens bene gestorum lectio, a qua memoria plurimum videbatur, non modo nostris hominibus profutura, sed iis etiam qui saeculi gloriam magnifaciendam putant, cum viros nobilissimos viderim, ea omnia, & inania, & caduca semper in animo habuisse, aliudque nihil, nisi aeternum, ac stabile amavisse. Sed & nonnihil apud me valuit locus, ac dignitas, quibus huius rerum scriptores, & venerabiles Patres nostri dignantur, quos Protonotarios vocant, quod ad Martyrum, ac Sanctorum gesta ex fide scribenda fuerint instituti: quandoquidem eam dignitatem ad summos honores, gradum efficere arbitrentur. Proinde, & sacerdotibus id muneris veteres tribuebant, ut publicarum rerum annales conscriberent, veluti indubitatae fidei iudicarent, quae a Sacerdotibus, Deoque dicatis hominibus viderentur fuisse descripta: praestat autem haec ipsa editio rerum publicarum Scriptoribus, quando iis multa dissimulare, nonnulla supprimere, quaedam eis concessa licentia, possunt, ac per hoc privato suo affectui inservire: cui quidem adsertioni facere videtur fidem id, quod è *Flavio Iosepho*, & *AEgesippo*, Iudaeis scriptoribus, vidimus observatum, qui cum tam multa de Iudaicis rebus conscripserint; Magorum tamen adventum Hierosolymam universo orbi notissimum, & infantum necem, quos *Herodes*, *Antipatri* filius, ob regni suspicionem occidit, praeterire maluerunt, quam scribere: & tamen res minima nequaquam fuit, tres reges ab Oriente venisse, totque parentes natis dire privasse; ut sacrae litterae ferunt, cum longe minora apud AEgyptios, & Romanos gesta retulerint. Qua in re de *Hegesippo* magis, quam
de

Iosepho miror, cum is Christicola fuerit, & Apostolorum claruisse temporibus referatur; & tamen tantae rei, quae sibi ignota esse non potuit, nullam facere mentionem minime dubitarit: igitur eadem licentia dixerim rerum publicarum scriptoribus, & multa praeterire & quaedam arbitrio suo supprimere permissum profecto esse. At qui illustrium virorum Vitas scribendas susceperint, ab iis omnibus abstineant necessarium est, si dictis suis fidem adstruendam putent: omni praeterea spe praemii, vel mercedis, atque animi aegritudine vacent, quam maxime decet, ubi de singulis hominum gestis agendum est; ne, si in uno deficerent, ceteris omnibus arguerentur mendaces. Quae omnia remissam narrationem periculosissimam efficere consuescunt. Laudantur nihilominus ob eam rem harum rerum scriptores amplissimi, ut apud Graecos *Plutarchus* & *Laërtius*, apud nostros *Suetonius*, aliique nonnulli; apud Ecclesiasticos autem beatissimus ille *Hieronymus*, & Caesariensis *Eusebius*, qui de illustribus viris egregie conscripserunt. His ergo rationibus ductus ad eas scribendas me avidissime contuli, quod opus dignissimum iudicarem, non pro mea eruditione, quae in me nulla profecto est, sed pro illorum sanctitate, & gloria posteritati, & litteris commendanda, proque legentium profectu, atque emolumento. Eas vero, eo libentius ad Te mitto, quo a multis acceperim, Te, a plurimis annis, sacris litteris ardentiori, quam consueveras, aviditate incumbere, in quarum locum has transire vitas pro summa horum hominum dignitate, atque virtute, iniuria auferim adfirmare. Praeterea, & nova omnia, esto, quamvis minora revera

N sint,

ſint, cordi eſſe aſſuevere mortalibus. Ceterum quoniam, ut praefatus ſum, mihi ipſi in tanta eruditorum numeroſitate diffidam, tuum vero iudicium ſummum apud me locum ſemper obtineat, idcirco melioribus eas chartis inſcribendas curavi, ut ſiquidem a Te aliqua ex parte probarentur tum melioribus chartis ſcriptas ederem poſteritati legendas: ſin autem, minori damno aut lacerandas, aut igni ſubiiciendas tradam, vel certe ſi ita videbitur emendandas curabo; ſciens me dumtaxat temporis, vel laboris mei amiſſionem deinceps deploraturum fore; liberum autem operis mei iudicium poſtulo. Itaque vide, ne, quo mihi gratificeris, quam arbitrer's aliud ſcribas, ſed quid ſentias, quidve potiſſimum iudices, libere ſignificato litteris ad me tuis; in quamcumque enim partem iudicium inclinaveris, ſcito illam, & optimam, & honori meo conſonam, me penitus habiturum. Vale, mi *Chriſtophore* virorum eruditiſſime.

Paulo poſt legitur operis titulus = Fratris Ioannis Caroli Florentini Ordinis Praedicatorum in vitas nonnullorum Fratrum Beatae Mariae Novellae, Praefatio incipit feliciter, in qua dignitas eius Domus oſtenditur.

In hoc volumine continentur = Vita Fratris Ioannis Salernitani primi Fundatoris domus Sanctae Mariae Novellae Praefatio incipit feliciter.

Vita Fratris Aldovrandini Cavalcantis Urbevetani quondam Antiſtitis, alia Praefatio.

Vita Fratris Simonis Salterelli, Piſani quondam Antiſtitis, ad inſignem Virum Georgium Antonium Veſpuccium Praefatio.

Vita

Vita Fratris Angeli Acciaioli Praesulis Florentini ad Donatum Acciaiolium Virum praestantissimum Praefatio incipit feliciter MCCCCLXXVII.

Vita Fratris Alexandri Strozzae Theologi praestantissimi edita Florentiae die XXVIII. Octobris MCCCCLXXVIII.

Vita Fratris Guidonis Regiolani Viri praestantissimi ac devotissimi, Praefatio incipit ad Robertum Boninsegnam.

Vita Fratris Ioannis Dominici Ragusini Antistitis, ac S. Sixti titulo Cardinalis, ad Franciscum Berlingherium Praefatio incipit.

In fine Codicis legitur = Librum hunc Magistri Ioannis Caroli communi librariae ad communem utilitatem adhuc vivens adposuit: oretur pro eo.

In eadem Bibliotheca alii ab eodem exarati Codices delitescunt, qui dum eius operum Catalogum hiç adponimus recensendi sunt; nam eorum potior pars praetermittitur ab *Echardo* L. C. & in nostris Florentinorum Scriptorum Catalogis.

Vita B. F. Ioannis Dominici Flor. S. R. E. Cardinalis edita apud Leandrum fol. LXX. & in actis Sanctorum T. II. Iunii ad diem X. accuratius, in quibus integra exhibetur, cum apud Leandrum plura sint rescissa, & inter alia Prooemium ad Fratrem suum germanum Franciscum Berlingherium nuncupatorium.

Vita Beatae Villanae de Florentia. Extat in Bib S. M. Novellae ad calcem concionum eius, in cuius fine legitur = Explicit vita B. Villanae de Florentia scripta per F. Ioannem Caroli de Flor. Ord. Praed. A D. MCCCCLII. completa die IX. Augusti feliciter.

N 2 Ora-

Orationes, quas ille diversis locis, ac temporibus habuit, quarum exordium est, Proposueram quosdam, &c.

Codex Chartaceus in IV. in quo primum hoc occurrit opus. Fratris Ioannis Caroli Flor. Ord. Praedic. Epistola ad Petrum Nigrum super defensionem, & consolationem senectutis incipit = Marcum Tullium Ciceronem.

Eiusdem Ioannis Caroli de comparatione aliarum aetatum ad senectutem. Exordium est = Senectutem Cristiano homini non oportere gravem videris. Ibidem: Comincia il Prologo di Frate Giovanni di Carlo delo ordine de Frati Predicatori sopra la expositione dell' Uficio de' Morti composta da lui l' Anno mille quattrocento novantaotto. Feliciter incipit.

La Sancta Chiesa militante vedova ancora in questa vita del suo celestiale sposo ec. ex fine arguitur in Monialium usum ab eodem fuisse compositum.

Oratio de Iubilaei dignitate. = Cum de magnifico nostri Salvatoris adventu.

Alia de S. Nicolai Antistitis laudibus = Nolenti mihi, Patres humanissimi.

Scripta nonnulla de reformata S. Marci Congregatione = Extante Congregatione S. Marci Florentiae reformata, &c.

Fr. Io. Caroli Epistola ad Ioannem Nesium loco Prooemii missa, de novo saeculo oraculum describentis confutativa = Pridie ocioso mihi, &c. Deinde incipit confutatio. Edita MCCCCXCVII.

Comincia la Esposítione del Salmo XXV. Saranno forse molti.

Fratris Io. Caroli Petro Nigrio viro egregio Florentino super quibusdam Conclusionibus Ioannis Pici Mirandulae Princip's incipit feliciter MCCCCXCVIII. = Ex libro Ioannis Pici, &c.

Codex membranaceus in IV. cum hoc titulo: F. Io. Caroli liber Dierum Lucensium, quem in Dialogi modum edidit Lucae (ubi erat exul) A. Domini MCCCCLI. Continet autem deplorationes praesentium temporum feliciter = Quoniam ea novitas, quam attulit nobis LXmus Annus, &c.

Liber secundus Di. rum Lucensium eiusdem: continet autem commemorationem praestantium Fratrum, qui in Conventu Florentino egregie claruerunt.

Liber III. Dierum Lucensium: continet suorum temporum conditionem ad modum Somnii *Scipionis*.

Codex chartaceus in IV. in quo haec habentur: Fr. Io. Caroli in quosdam tractatulos a se editos adversus quorumdam spiritualium moderatorum severius dicta, & insulsius facta, Prologus incipit feliciter. MCCCCXCVI. = Multa atque ingentia pericula, &c.

Cominicia il Prologo di Frate Giovanni di Carli Fratre in Santa Maria Novella dell'Ordine de' Predicatori sopra il Dialogo della semplice verità. Feliciter = Quantumque el beato Apostolo.

Del medesimo Epistola a uno amico suo sopra il detto dello Apostolo, Nemo militans Deo implicat se negociis = Domandasti ne' dì passati.

Comincia l'argomento sopra el trattato de discretione vanitatum. MCCCCXCVI. Frate Girolamo da Ferrara dello Ordine de' Predicatori

huomo nella nostra Città sopra tutti gli altri Religiosi di questa nostra età famosissimo.

Della verità della Dottrina di Fra Girolamo, e se o da Dio, o no, come questo si intenda sanamente secondo il medesimo autore. Incipit feliciter = Pensando io ne giorni passati.

Quadragesimale & Sanctorale.

Alter Codex manu exaratus A. MCCCCLXXXII. cui titulus = Commentarium, seu Lectiones super Magnificat Expositio in Psalmos Graduales in Psalmum CXIII. In exitu Israel, & Officium Defunctorum. Denique in Psalmum LXXXIII. quae ultima morti proximus scripsit, & deinde incipit liber de exemplis Sacrae Scripturae, in quo de virtutibus & vitiis multa dicuntur, & etiam de moribus bonorum, & malorum, quae in utroque testamento memorantur, & de eorum finibus. Scripsit A. Domini MCCCCLXXIIII F. I. K Caput I. Abstinentia. = Praecepit Dominus Adae dicens cap. CXXXIV. & ultimum de zelo contra peccatores. Ad libri calcem, legitur: Explicit liber de exemplis Sacrae Scripturae, scriptus per me Fratrem *Joannem Karolis* Ord Praed completus die XXVI. Octobris MCCCCLXXIIII. Qui vero legerint, Deum pro me orent. Deo gratias. Amen.

Prodiit tamen illud opus Typis Parisiensibus in Sole aureo A MCCCCLXXVII die penultima Ianuarii; hoc est stylo novo MCCCCLXXVIII. in fol. Hujus compendium extat apud Parisienses ad Sanctum Honoratum, eodem titulo, sed suppresso nomine, Parisiis in suburbiis *S. Germani* de Pratis, per *Petrum Quet* Annus non indicatur. Sed *De Caille* Histoire de l'Imprimerie p. LXIV. ad A. MCCCCLXXXVII. editionem refert.

(1) *Ugo-*

(8) *Ugolinus Verinus* Florentinus *Landini* auditor in Latinis litteris fuisse, versibus hisce comprobatur, de illustratione urbis Florentiae:

Quo, Landine, *tuas percurram carmine laudes,*
Praeceptor venerande? tuo de fonte liquores
Ebibit Aonios omnis Syllana juventus.
In lucem per te Ciceronis *saecula rursus*,
Nunc redeunt; tersum videas si pubis Etruscae
Eloquium, numerisve velis, seu scribere prosa:
Clara oratoris nosces, & signa Poëtae.

Quis fuerit *Verinus*, quanto ingenio, quanta sagacitate, atque eloquio praeditus, testatur satis *Pocciantes*, atque ex veteribus *Marsilius Ficinus* in Epistolis, *Petrusque Delfinus* Ordinis Camaldulensium Generalis in Epistolis pariter, ubi quamplurimas *Verino* missas facile invenies, quae praeclara ejus gesta & merita mirifice illustrant. In ejus *Flammetta*, supra citata, MS. in Bibliotheca *Magliabechiana* legitur Elegia, qua suos mores mirifice depingit. Ceterum *Ugolinus* vir fuit omnigena Scientiarum varietate refertus, sed in edendis carminibus Poëta ita eruditus, venustus, gravis, sublimis, exquisitus, diligens, & accuratus, ut *Ficinus* ipse Musarum Sacerdotem, & bonarum artium promtuarium insigne, appellare non veritus fuerit. Ejus operum Catalogum vide apud *PoccIantem*, & *Nigrium* in *Script. Florent.* Praeter vero ea opera, quae *Julius Niger* memorat, addendum est, quod in Bibliotheca *Riccardiana* Codex Chart in IV. N. XXV. R. III. adservatur cum titulo: *Volgari per la Grammatica Latina di Ugolino Verino*. *Ugolinum* vero, quum Romam proficiscentem *Landinus* Cardinali *Papiensi* commendasset, responsum humanissimum, & *Verino* nostro ho-

honorificum tulit. Est autem hujusmodi, ut inter Epistolas *Papiensis* legitur.

Christophoro Landino Florentino Cardinalis Papiensis.

Licet *Ugolinus*, & *Baccius*, hoc paucorum dierum contubernio iam satis mihi sint noti, testimonio tamen de his tuo sum delectatus. Sunt in *Ugolino*, quae memoras, fides in obsequio, & sedulitas; quodque ego optare in domesticis soleo, etiam gravitas. Si plusculum aliquid litterarum adtulisset ad nos, nil esse amabilius poterat. Confirmatior doctrina futura illi ad facilitatem erat, mihi ad gratiam. Sed non negligam eum: propterea honore tuo, cui cognatus est, & morum continentia, quam probo, benigne semper habebitur: uni plus ocii, & commodi indulsi ad studia jam pridem, quam curiae nostrae usus ferat, & indulgere aliis soleam. Protinus bona spes erit obsequii, si quae tu litteris, verbis ego, illum monuerimus, animo continebit. Patientia inprimis pernecessaria est, a qua una superatur omnis serviendi asperitas. Egendum saepe est, & sudandum, & algendum, atque his difficultatibus, quasi adminiculis, augenda industria. Duces ii boni haberi solent, quibus tyrocinium laboriosum fuit, & reliqua militiae exercitia. Nobis, qui sine generis, vel doctrinae praestantioris commendatione, quasi in mercaturam quamdam honoris huc venimus, adiutrice perseverantia est emergendum. Quod & in multis sum saepe contemplatus, & in me ipso semper expertus. Summam illam facio, ut perseveret *Ugolinus*, nec gravetur servitio.

Nec

Nec quia non praestetur ante mercem precium langueat animo: ocius, serius, irremuneratum neminem patitur curia. Quod ad *Baccium* adtinet, si modestia par est ingenio, sibique non vulgo serviet lyra, fructum & ipse feret servitii. *Roscio* autem, quem memoras, Populus Romanus auditum saepe in scena praebuit, numquam in administranda Rep. fidem: laudatus in theatro, ad comitium admissus non est. Sed officium huic quoque non defuturum, si qua est docilitate perspectum magis habeat, quid se juvare possit, quam alios delectare. Te amo, *Landine*, memor antiquae consuetudinis nostrae, & certe etiam praestantis ingenii tui, cujus laudator semper inventus sum: ornamenta dignitatis nostrae nil mihi ademerunt de amicorum memoria. Volo me, & meis fidenter omnibus, ut tuis, utaris, *Papiensemque* propius recognoscas. Infelicem crederem hanc meam felicitatem, si quae dedit Deus cultoribus doctrinae, non essent mecum communia. Vale.

(9) *Andreas Cambinius Florentinus Landini* auditor fuit, ut ipsemet in Comm. ad *Dantis* Comoed. C I. his verbis testatur: *Dante fu il primo, che investigò gli alti sensi di Virgilio, de' quali, perchè molto prolisso sarebbe quì il referire, io quanto portò il mio ingegno nel terzo, e nel quarto libro delle nostre Disputazioni Camaldolesi espressi, e dichiarai, il quale volume Andrea Cambini nostro discepolo tradusse in lingua Fiorentina.* Vir expolitae literaturae fuit. Historiam enim Francicam scripsit, quae MS. in *Mediceo-Laurentiana Bibliotheca* adservatur. Historiam praeterea Originis, ac praeclara Turcarum facinora sedulo perquisivit, quae post ejus obitum *Bernardi Philippi*

lippi Junctae cura Anno MDXXVIIII. lucem adspexit *Hieronymo Andreae* eius filio nuncupata, in hunc modum.

Bernardo di Filippo di Giunta a Girolamo di Andrea Cambini. S.

Quando la buona memoria di Andrea uostro Padre, Girolamo honorando, non molti anni innanzi che di questa uita partissi, per suo piacere, come nimico dello ocio, scriveva in lingua Toschana la Istoria della Origine de' Turchi, ed Imperio delli Ottomanni, noi piu uolte lo confortammo ad seguitarla, acciochè, poi gli havessi dato fine, potessimo ad utilita comune stamparla. Donde lui, o per li nostri conforti, o pur perche cosi havessi in animo di fare, quel tanto, come io mi penso, ne scrisse, che dalla natura gli fu concesso: dico dalla natura, perche preuenuto dalla morte, non potette scrivere gli ultimi fatti del Principe di quella natione. So che non bisogna ridurui alla memoria la fama gia diuulgata dello incredibile apparato nuovo di quel Signore ad nostra destrutione. Desiderando adunque che li Principi, & Rep. Christiane leggendo questa historia conoschino li pericoli, li quali ci soprastanno, & posto fine alle loro discordie, unitisi insieme, piglino le armi iuste contro al nimico tanto potente del nome Christiano, alli giorni passati ue la domandammo, e uoi per satisfare al nostro buon desiderio ce la concedesti, & cosi impressa, non la hauendo la buona memoria di uostro padre ad alchuno dedicata, à uoi la dedichiamo, come à quello, à cui piu si peruengono queste fatiche, che ad altro huomo che sia. Vale.

Tra-

Tradit *Iulius Niger* hanc eamdem publici iuris factam fuisse a *Benedicto Iuncta* A. MDXXVII. in cuius calce *Ciceronis* librum De Amicitia, ab eodem in Tuscum sermonem translatum, atque *Antonio Mediceo* missum, Typographus adposuit.

E Latino pariter idiomate in Tuscum transtulit libros XIII. Historiarum *Blondi*, quibus alterum addidit. Rebus hisce factum est, ut de eo honorificam mentionem nonnulli fecerint, veluti *Michaël Poccianter* in *Cat. Ill. Flor. Iulius Niger*, qui perperam A. MDXXX floruisse adserit; *Iacobus Gaddius* de *Script. non Eccles. Ant. Franc. Donius* in Bibliotheca, *Io: Cinellius* Part. XII. Bibl., & *Gesnerus* in *Epitome*.

(10) De eo nonnulla suo loco proferemus.

(11) De *Io. Cavalcante* vide, quae diximus pag. 165.

(12) Consule *Nigrium*.

(13) Vir fuit vividi ingenii, ediditque magnum illud opus Geographicum Tuscis carminibus expressum, unde *Ugolinus Verinus* de Illustratione Urbis Flor. cecinit:

Carmine & Etrusco pinxit Berlingherus orbem.

Vide *Poccianțium*, & *Nigrium* L. C. *Ficinum* in Epistolis, *Lombardellium* in Fontibus Tuscis, *Iosiam Simlerum* in Epitome, *Marium Crescimbenium* Libr. V. Hist. Vulgaris Poëseos.

(14) De *Carolo Marsuppino* loquemur in secunda huius operis parte. Quod revera hi quinque memorati iuvenes, Landini discipuli fuerint, arguitur ex Codice Membranaceo in XII. existente in Bibliotheca *Mediceo-Laurentiana* Plut. LIV. N. IX. qui *Benedicti Coluccii* Pistoriensis Declamationum librum continet. Post enim quinque De-

Declamationes, quae in Gymnasio *Marsilii Ficini*, qui eiusdem per id tempus Princeps constitutus fuerat, quae a *Paullo Ant. Soderino*, ab *Io. Cavalcante*, a *Bindaccio Ricasolano*, a *Francisco Berlingherio* Iuniore, a *Carolo Marsuppino* pariter Iuniore habitae sunt, *Marsilius Ficinus* ita memoratos iuvenes adloquitur. = Hi optimi adolescentes pietatis officio satisfecisse videntur. Reliqua sibi adsumant egregii Oratores, quibus nostra Civitas maxime pollet; nam quid *Donato Acciaiuolo* facundius, quid *Marco Parente* eruditius, quid *Renuccino* gravius optaretur? *Barptolemaeus* vero *Scala*, qui nuper huic civitati ob facundiam Civis adscriptus est, *Landinus* clarissimus vates, vesterque sanctissimus praeceptor, *Bernardus* elegantissimus Rhetor, quanta admiratione digni sunt? *Gentilem* vero nulli imparem Arretii Episcopatus ex nostra Urbe secedere postulavit.

(15) Elogium ita legitur in Codice MS. Bibliothecae *Riccardianae*: *Christophori Landini* de Prato veteri Eulogium in funere magnifici ac generosi Florentini Civis Nerei Capponi ad Iohannem Canisianum Civem etiam Florentinum, qui Nerius obiit die ... MCCCCLVII. Incipit.

Non ergo immerito tam clari in funere civis,
Sollicitas pectus, CANISIANE, tuum!

(16) *Peregrinus Allius* adolescens acutissimus immaturo funere obiit, circa annum MCCCCLVIII. Scripsit odas, & orationes plures: epistolas itidem, cum soluta, tum ligata oratione, *Ficino* dedit, ut in Epistolis suis ipse meminit *Marsilius*; & praecipue in Epistola quadam Libri I. ex qua patet, quod aetate adhuc tenera pulcherrima carmina ediderat; inter reliqua vero quaedam

in

in *Ficini* non secus ac in *Christophori* nostri laudem fudisse constat. In Bibliotheca *Riccardiana* N. III. Codex Chartaceus in IV. N. XVI. exstat, ubi hac cum Epistola Carmen ad *Christophorum Landinum* legitur.

Nihil mihi optatius accidere potuit, *Christophore* suavissime, quam ut mihi causa oblata esset testificandi amoris in te mei; nam cum *Antonius Baroncius*, iuvenis doctissimus, quaedam tua de *Nerii* laudibus carmina superioribus diebus ad me misisset; sane occasionem nactus, pro eo ac potui, cupide tuas laudes metro adgressus sum. Etsi enim id onus impar nostris viribus esse putarem, benevolentiam tamen in te nostram aliquid tibi gratum promere posse, existimavi. Nam tanta est tua in omni litterarum genere excellentia, tanta dicendi suavitas, tanta praeterea morum probitas, ut non modo imperitus, sed ne Poëta quidem summus tantarum laudum gloriam erudito carmine exaequare posset. Quod quamvis ita sit, ego tamen, cum quia latus scribendi campus erat, in quo non eruditi modo, sed etiam minus docti equos flectere possent, tum pro nostro singulari in te amore, audax id onus suscepi; nec minus, tametsi a parvo proficiscatur, id tibi gratissimum fore confido. Qua quidem in re siquid ob orationis paupertatem praetermissum, aut minus eleganter pro tua dignitate dictum fuerit, id nostrae iuventae inexpertae quidem condonabis. Accipies igitur nostra carmina, quaecumque sint, quae si non a docto, aut erudito, fideli tamen, ac benevolo, ad tuarum laudum gloriam edita sunt. Vale.

Quandoquidem longum cecinit victura per aevum
Carmina Calliope, quae te radiantibus undis

Ca-

Castalii afpersit, placidis quoque cantibus aures
Parrhasiis, niveo compulsis pectine chordis,
Infudit, digno ne iam frauderis honore,
Pro meritis placuit memorandas carmine laudes
Enumerare tuas, & magno condere Olympo.
Sunt tibi divitiae, non quas preciosa, nec aurum
Aut quas duxit opes Ephyre, seu Persica tellus,
Sive es Phidiacum, seu iam quaesita Tyrannis
Purpura nobilitet Sarrani sanguinis ostrum;
Sed quas divino descendens vertice Pallas
Excoluit, socioque sibi de sanguine virtus.
Virtus, qua miseris donum mortalibus ullum
Grandius immensi non praebet conditor orbis.
Sola quidem nulli virtus est subdita sorti,
Sit quamvis fortuna minax, votisque sinistra,
Non timuit vasti ventis agitantibus iras
Aequoris, & nullo pavet in discrimine mortis:
Hanc nullus rapuit casus, non tela, nec ignes,
Nec Iovis ira feri, non saevi horrenda Tyranni
Perfidia, aut fractus labens a margine mundus;
Sola quidem stabilis virtus possessio, sola
Felices potuit mortales reddere coelo:
Hac iter ad Superos, & clari culmen Olympi
Herculeis siquis nitatur viribus ardens.
Haec te ditavit; quamvis non iugera culti
Magna soli, aut aedes, aut fulvum praebuit aurum;
Sed pretio tecum longe est maiore peractum;
Ornatum nam te donis natura creavit,
Quae sint in magnis animo cupienda modesto.
Ingenui mores, & purae mentis honestas,
Sunt tibi, quae iuvenes reddunt ante omnia fama
Insignes, celeri penna quae intervolat urbes.
Nam faciles mores infudit Iuppiter, inde
Perfecit probitas sincerae mentis honorem;

Di-

Divinum ingenium obliquo tibi limite tendens
Sol dedit: & celeris, qui vertice temperat astra,
Mercurii eloquio donarunt sidera dulci, (tur
Haec labor,& studium,nec non quo cuncta paran-
Grande exercitium, studio praestantius omni,
Perfecit, potuitque novos iam promere cantus.
Seu tu Bistonias attingis pectine chordas,
Quae triplicem mulsere canem,quae pallida regna,
Eumenidesque feras, Ditem, Stygiaeque severos
Iunonis thalamos, placarunt carmine dulci;
Seu quas Dircaeus tetigit, cum saxa canoro
Compulit ex silvis condenda in moenia plectro.
Nec non maiorum cupido vestigia passu
Sectatus, tamdem suavi sermone soluto
Consequeris summum clari *Ciceronis* honorem,
Hae sunt divitiae, haec generis de sanguine prisci
Nobilitas, his clara domus,non splendida gemmis,
Non ebore, aut auro, sed iam virtute superbit.
Haec Florentinae clarum te reddidit urbi,
Atque humili potuit te iam secernere vulgo.
Hac tu per multas fama celeberrimus urbes (quam
Redderis, in longum tendens tua nomina, num-
Promeritura situm; sic Divum nectare tamdem
Aspersum rapido poterit te reddere coelo.

§. XVII.

AD Annum interim MCCCCLIX. *Christophorus* devenerat, cum iuvenilibus nugis iam penitus refraenatis, *Lucretiam Alberti F. Eduardi N. Al-*

ber-

bertiam sibi arctissimo coniugii vinculo copulavit (1). Plures ex ea suscepit liberos, *Beatricem* scilicet, quae paternam hereditatem A. MCCCCCIV. adivit (2), *Elisabetham*, *Petrum* (3), *Thaddaeum* (4), *Lauram* (5), *Albertum* (6), & *Bernardum* (7) denique, quorum nemo, ut saepius accidit, clarissimi parentis doctrinam, & gloriam aemulatus est, qui cum interim in publico Florentino Atheneo laudatissime profiteretur, eius fama exiguis Italiae finibus coarctari minime potuit (8). Etenim ad ipsos quoque Germanos, Lusitanos, Anglosque, devenit, qui filios adolescentes eius tutelae tradere voluerunt, ut Latinis litteris a *Christophoro* nostro, Graecis a *Demetrio Chalcocondyla*, & Philosophicis doctrinis a *Marsilio Ficino*, praestantissimis viris, instituerentur; easque de-

in-

inde in Germaniam, & trans Alpes, inferrent, ſicuti *Ioannem Straeblerum* (9) I. C. Suevici foederis triumvirum, & *Reuclinum*, feciſſe, certis indiciis manifeſtum, exploratumque eſt (10). Quapropter *Dionyſius* natione Germanus (11), *Guilielmus Grocinus* gente Britannus (12), *Thomas Linacer* (13), *Arius* Luſitanus, vulgo *Arias Barboſa* (14), & denique *Ludovicus Tenſira* (15), eiusdem nationis nobiliſſimo genere ſatus, Florentiam demigrarunt, ut praeclaris litteris ſub tantis ducibus imbuerentur.

(1) In publicis libris noſtrae Urbis, vulgo *Le Notificazioni* dictis B. I. P. XXXVI ſub die XXVIII. Februarii MCCCCLIX apparet: *Chriſtophanus Bartolomei Landini de Prato veteri conſumavit Matrimonium cum Domina Lucretia ejus Uxore, & Filia olim Alberti Adovardi de Albertis, non ſunt quadraginta dies elapſi, & per eam debet adhuc recipere in dotem Florinos quingentos tredecim, & ſolidos ſex ad aurum*. In Archivo, loco dicto i *Preſtanzoni*, ex libro permutationum pecuniae Montis apparet, ad A. MCCCC-

LIX.: *Mona Lucretia di Alberto di Adovardo delli Alberti Moglie di M. Cristofano Landini.* Christophorus in sua bonorum contestatione, quae in libris Magistratus Decimarum legitur, ita habet: *Confessio in Dote Fiorini settecento tredici di Madonna Lucrezia di Alberto di Adovardo degli Alberti mia Donna, &c.*

(2) In Archiepiscopatu Florentino legitur huiusmodi hereditatis capta possessio.

(3) *Petrus* ortus est MCCCCLXXV. ut ex quadam Genealogia, *Landinorum* gentem repraesentante, apud *Everardum Ambrosium* colligitur.

(4) A Rep. Flor. protestatus est A. MDIII. vid. Deliberat. DD., sub eodem anno.

(5) *Laura* oritur MCCCCLXV Huius mentio occurrit in libris Permutationum pecuniae Montis A. MCCCCLXVII. P. V. Ex Archivo Publico sub die XIII. Martii MCCCCLXVII. habetur: *Domina Bartholomea Pieri Iacobi Bonfiglioli, & Uxor Ser Francisci Nicolini Doffi creditrix ut supra in Florenos 175. dicti crediti Montis, quibus supra dictum creditum permutavit in comune Florentiae in quarto pro precio Flor. 45. 5. ad dandos in contum ad rationem Flor. 23. per centum per faciendam dotem Laurae per primo, Franciscae per secundo nomine, Filiae Domini Christophori Bartolomei Landini, & Dominae Lucretiae eius Uxoris, & Filiae Alberti Adovardi de Albertis, natae XXII. Aprilis MCCCCLXV. & A XV*

(6) *Ugolinus Verinus* nostri discipulus, *Alberii, Christophori Landini* F. funus, perelleganti carmine prosequutus est. MS. inter eius Elegos

in

in Bibliotheca Laurentiana PL. XXXV. Cod. XXIV. cum hoc titulo:

Eulogium in Albertum Christophori Landini F.

Ergo, Te infantem, nec vos nunc fata pudebit,
Ante diem rapuit livida Parca nimis?
Nondum Luna suum rursus compleverat orbem,
Viderat aut nitidos aurea fratris equos.
Vix lucem aspiciens cum matris ab ubere raptus,
Cogeris (infandum) funera acerba dare;
Profuit heu nusquam sancti tibi cura parentis,
Dum prece sollicitat in tua verba Deos.

(7) *Bernardus*, de quo fuse deinceps agemus, lucem adspexit A. MCCCCLXXVII. In Magno Consilio Reipublicae Flor. adscriptus fuit Ann. MCCCCXCIV., Prior A. MDXXVI., Vexillifer Societatis MDXXXI. In Oppido Florentinae ditionis percelebri, vulgo dicto *Scarparia*, hoc eodem anno vicariatum gessit. In publicis enim aedibus illius Oppidi, eius stemma incisum inspicitur, cum hac Epigraphe.

BERNARDO DI
CRISTOFANO
LANDINI V. 1531.

A. MDXXXII. *Mariam Alexandri Francisci de Caccinis* connubio sibi iunxit, ex eaque filiam unam habuit, quae deinde cum cuidam ex *Zachariae* familia nupsisset, sterilis vixit. Obiit Bernardus MCCCCXLI.

(8) *Barptolemaeus Fontius* de *Christophoro* nostro ita mentionem facit in suis Annalibus, sub A. MCCCCLXV. *His temporibus doctrina, & ingenio clari erant Campanus Romae, Pontanus Neapoli, Baptista Albertus & Landinus & Scala Florentiae.*

(9) Eruditissimus *Iacobus Brukerus* Histor. Philos. Period. III. Part I. lib. 1. C. 11. de restauratione Philosophiae Platonicae verba faciens ait. = Tantaque fuit Germanorum in *Ficino* fiducia, ut nobilem iuventutem eius fidei traderent, & ad discendas literas elegantiores ad eum Florentiam mitterent, quos iuvenes paterno complexum amore, ex literis *Io. Straebleri*, post illa tempora triumviri foederis Suevici, & Iurisconsulti Ulmensis constat. In Notis vero inferius Epistolam ipsius *Straebleri* ad *Reuclinum* p.m. LVI. Ex eo loco, inquit, adparet, in Graecis eos ipsum *Ficinum*, in Latinis literis habuisse *Christophorum Landinum* praeceptorem praelegentem *Horatium*, & *Ciceronem*. Inter opuscula *Henrici Bebelii* Argentinae MDIX. excusa, exstat Epistola, & Elegia ad hunc *Straeblerum*. Eius denique Epithaphium nobis exhibet Vir Cl. *Georg. Schelornius* T. I. *Amoenit. Lit.* p. LVI. quod ex MS. *Io. Casselii*, Geisligensis Sacerdotis, protulit.

(10) De *Reuclini* meritis pauca adnotabo, cum satis haec pervulgata habeantur in ipsius Vita ab *Henrico Maio* impressa A. MDCLXXXVII. ex *Ioanne Brukardo* in libro de *Ioanne Reuclino*, & *Rodulfo Agricola* bonarum litterarum in Germana exeunte saeculo XV. instauratoribus impresso Wolfembuttel MDCCXIV. & ex *Georgio Pflugero* in Vita *Rodulfi Agricolae*, *Ioannis Capnionis*, & *E-*

rasmi

rasmi Roterod. Argent. MDCV. *Sebastianus Munsterus* in suae Grammaticae Ebraicae Epistola Dedicatoria ait = *Primus omnium qui nostro aevo colere, & plantare coepit Ebraicam linguam, fuit doctissimus vir Ioannes Reuchlinus sive Capnion, de linguis, & bonis litteris apud posteros benemeritus, quippe qui multa apud se eruditionis suae reliquit monumenta* = *Menckenius* in Vita cit. *Ang. Politiani* p. CCCXXXIV. tradit *Reuclinum* hunc, aetate iam satis matura, iter in Italiam suscepisse, litterarum caussa A. MCCCCLXXXVII. Ex *Reuclini* tamen Epistola ad *Leonem* X. Cabalae praefixa, apparet, Florentiam venisse paullo ante, scilicet A. MCCCCLXXXII. una cum *Everardo Probo* Sueviae Duce, ubi *Laurentii Medicei* liberali hospitio fruebatur, qui utendam ei splendidissimam Bibliothecam concessit. Factum tunc est, ut eorum omnium, quibus hic cum literis commercium, & cum *Mediceis* arcta necessitudo erat, familiaritatem iniret, *Marsilii Ficini*, *Christophori Landini*, *Georg. Vespuccii*, aliorumque illius aetatis virorum doctissimorum. Testatur haec ipse *Reuclinus* in Epistola ad *Leonem X.* cuius mentionem facit *Maius* l. c p. CLXXI. qui & rem eamdem memorat in Orat. de *Io. Reuclino* ipsi vitae praemissa p. XIX. & *Desiderius Erasmus* in Epistola ad *Io. Reuclinum* lib. II. Ep. virorum doctorum ad *Reuclinum*. Viris hisce eximiis fuit maxime coniunctus, singularem eorum doctrinam propius inspexit, & ex eo tempore tantum eos coluit, ut redux postea ex Italia *Dionysio* fratri, studiorum cursum adituro, visendam maxime Italiam, & audiendos excellentes viros illos, commendaret.

(11) *Dionysius* Patria Phorcensis, *Ioannis Reuclini*, alias CAPNIONIS, frater fuit. Tubingae primum summis Philosophiae honoribus, & postea sacrorum administrandorum munere cohonestatus evasit, & cum Fratre *Ioanne*, & Sorore *Elisabetha* in sacrum Eremitarum *S. Augustini* ordinem adscitus est a Fr. *AEgidio*, ordinis Praeside generali. Qua de re literae ad nobilem & egregium Virum Dn. *Ioannem Reuclinum*, LL. Doctorem eruditissimum, ad *Dionysium* Presbyterum, Fratrem eius germanum, atque *Elisabeth* Sororem extant, sub fine lib. II Epist. Ill. Virorum ad *Io. Reuclinum* Phorcensem, a *Thoma Anshelmo*, Badensi Typographo, editarum. De eo mentionem faciunt, qui vitam, & historiam *Ioannis Reuclini* ex instituto pertractarunt; inter quos *Philippus Melanchthon* in Orat. de vita *Capnionis*, *Martinus Simon* in Orat. de *Io. Capnione* Phorcensi p. LIX. *Martinus Crusius* in *Annalium Suevicorum Dodec. III. lib. IX. cap. V.* Et qui in enarrandis rebus memorabilibus *Reuchlini* sedulam operam navavit, *Io. Henricus Maius* in vita *Io. Reuchlini*, Durlaci, A. MDCLXXXVII. edita p. VI. seq. & CXL. seq. Quibus addendus Vir Clarissimus *Frid. Otto Menckenius* in suo de *Angelo Politiano* Commentario p. LXXXV. ex quo haec plura desumsi. His adde programma Academiae Tubingensis, scriptum in funere *Christophori Reuclini*, Theologiae Professoris Tubingensis, qui Atavum habuit hunc ipsum *Dionysium*. Ei libros binos, quorum alter Rudimenta Linguae Ebraicae, alter Lexicon *Pforzhemii* inscriptus est, amoris ergo nuncupavit *Ioannes* Frater. Illius erga se animum expertus est vere fraternum,

cum-

eumque, utpote aetate multo se provectiorem, studiorum suorum moderatorem habuit. Is eum admodum iuvenem, ut excolendae doctrinae caussa Italicum iter susciperet, induxit, eique itineris comitem *Ioannem Straeblerum* I. V. D. adiunxit, cuius tutelae *Dionysii* institutionem commendari posse noverat. Itaque Florentiam concessere, & per integrum biennium *Georgii Vespuccii* hospitio usi sunt. Praeceptores, quorum congressus sedulo frequentabant, ei fuerunt *Marsilius Ficinus*, *Christophorus Landinus*, *Demetrius Chalcocondyla*. Haec ipse testatur *Ioannes Reuclinus* sub fine lib. I. *Rud. Ebraic.* & qui profert illa, *Io: Henr. Maius* lib. C. p. CXLI. His ducibus literis diligentissime incubuit & laudatissimos in iisdem progressus fecit. *Valemus omnes recte*, inquit, *Io. Straeblerus* in Epistola ad *Io. Reuclinum*, quae legitur lib. I. Epist. III. Vir. ad *Io. Reucl. Dionysius profecto bene studet; se non poenitebit impendiorum, certo scio: nullis eget calcaribus, tamen Italiam amare non vult, semper autem plus cuperet vivere in Germania*. Denique *Vespuccii*, *Christophori Landini*, & *Lippi Collensis*, praeceptorum *Dionysii* honorifica fit mentio a *Io. Straeblero* in Ep. ad *Io. Reuclinum* lib. I. Epist. III. Vir. ad eum conscriptarum.

(12) *Guilielmus Grocinus*, natione Britannus, multiplici eruditione ditatus maxime excelluit, & Graecam Latinamque literaturam publice Oxonii professus est. Poëta quoque non contemnendus, & omni genere elegantiorum literarum ornatus. Diversae Epistolae eius ad eruditos, ad *Erasmum* inprimis, adhuc extant. Primis in Britannia Graecae, Latinaeque linguae rudimentis imbutus, per

Italiam iter suscepit, & Florentiae studiorum omnium altrice consedit. Docuit illa aetate literas Latinas *Landinus* noster, Graecas autem *Politianus*, & *Demetrius Chalcocondyles*, quorum praecepta duorum annorum spatio totis viribus hausit. Quod revera hac de re Florentiam venerit, fidem facit & *Guilielmus Latimerus* in Ep. ad *Des. Erasmum*, obvia in *Epistolis Erasmi*, edit. Lugdun. p. CCXCIV. *Antonius Wodius* in *Athen. Oxonic.* T. I. p. XIII. qui multa de *Grocino* memorat, & *Samuel KNIGHT* in The Life of Iohn Colet p. XXIV. (1) G. *Libus* Elog. quorumdam Anglorum p. XCI.

(13) *Thomas Linacer*, Cantuariae natus, *Grocini* ferme aequalis, a *Desiderio Erasmo in Ciceroniano* p. LXXXIII. Vir undequaque doctissimus vocitatur; & optimus Grammaticus, elegans Poëta, Rhetor disertus, Medicorum Phoenix ab *Io. Pitseo* in Relatione Historicorum de *Rebus Angl* seu de *Ill. Angliae Scriptoribus* nuncupatur. Et profecto multum pro Literaria Rep. laboravit; scripsit enim *De structura Latini Sermonis* lib. VI. Grammatices Anglicae rudimenta, Epistolarum Carminumque libros, *Galenum* integrum, Sphaeramque *Procli* Latine reddidit. Fuit & in interpretando adeo felix, ut teste *P. Daniele Huetio de Claris Interpretibus*, nemo illo maiorem orationis nitorem, & castitatem, ad interpretationes contulerit. In Italiam cum ipso *Crocino* venisse subspicatur *Menckenius* p. LXXXI. n. f. ut Graecis Latinisque literis melius imbueretur, doctissimorum illius aevi virorum congressus frequentando, ut videre est apud *Guil. Latimerum* in Epistola ad *Desid. Erasmum*. *Paulum*

Io-

Iovium in *Elogiis Doctorum Virorum* cap. VI. p. CVIII. *Ant. Woodtot* l. c. p. XVII. *Sam. Knight* l. c. n. (u) *G. Lilcum* l. c. p. XCVII. *P Baelium in Dict. Hist.* T. II. p. MDCCXVIII. *Iacobum Gaddium De Script. non Ecc.* T I. p. CCLXXVIII. *Io. Balaeum in Catal. Script. Ill. Maioris Britanniae Io. Chekum De Pronunt. Greca, Thomam Fullerum in the VVorthies of England.*

(14) *Arius Lusitanus* nobilissimus Lusitaniae vir fuit, Aveiro, Portugalliae oppido, natus, Rhetorices in Salmanticensi Academia Professor, Poëta etiam nobilis claruit. Huius in Aratoris Presbyteri Poëma de Apostolorum gestis amplissimus Commentarius, de Prosodia opusculum, & aliud *Epometria* inscriptum, cum Epigrammatum, seu operum poëticorum libello a Lusitanis maximo in pretio habentur, de quibus agit *Nicolaus Antonius in Biblioth. Hisp.* T. I. p CXXXII. Is in Salmanticensi Gymnasio literarum primordia primum viriliter hausit, & deinde sublimioris acquirendae doctrinae causa Florentiam petiit, teste *Io. Baptista Gyraldo Dial. II. de Poëtis suorum temporum* p. m DLV. & *Nic. Antonio* lib. cit. ubi per aliquot annos Graecae, Latinaeque linguae cognitionem accepit, talesque brevi progressus fecit, ut reversus Salmanticam, statim docendae eloquentiae, & tam Graecae, quam Latinae, linguae, munus publicum obtinuerit.

(15) *Ludovicus Tensira*, & ipse Lusitanus, vir nobili genere natus, & praeclare doctus, sed nullis, quod constet, scriptis editis clarus. Is studiorum causa patria egressus in Italiam se contulit, & Florentiae commoratus est, ut elegantio-

tioribus & ipsemet literis institueretur. Vid. *Giraldum* Dial. II. *de Poët. suor. Temp.* p. DLV. vid. *Ang. Politianum* lib. X. Ep. I. *Ioanni* Invictissimo Regi Portugalliae inscripta, necnon II. & III. eiusdem libri literas.

§. XVIII.

INcredibili omnium, qui litteras amabant, plausu ac veneratione cum exceptum se undique *Iandinus* animadverteret, ut rei publicae eo magis prodesset, animum curamque intendit. Etenim inter praestantissimas virtutes, quae tantam ei nominis claritatem adtulerunt, primo se loco admiranda nobis sese offert insignis illa linguarum eruditissimarum peritia. Etenim sicut patrii sermonis Etrusci cognitione adprime fuit imbutus (1), & quicquid Latii nitoris, & antiquae dignitatis est, id omne ad stuporem posteritatis adsecutus (2)

fuit

fuit feliciſſime: ita etiam, ſi eius ſcriptis fides habenda eſt, haud levem Ebraicae linguae cognitionem hauſiſſe credibile eſt. Hac inſigni linguarum peritia factum eſt, ut Graeci, Latinique ſermonis theſauros excuteret, ſingulos diuturni aevi ſordibus purgaret, obſcuritate deformatos priſtinae luci nobilitatique redderet, mutilatos expleret. In illis vero illuſtrandis tanta illi felicitas contigit, ut communi eruditorum iudicio ipſi ſplendidum Summi Interpretis, & Illuſtratoris, nomen vulgo tribueretur (4). Quod negotii ut laudabiliter exſequeretur, legem hanc ſibi ſanxit, ut quoad fieri poſſet, a primis annis, in Scriptorum mente, ſenſuque verborum, exacte inveſtigando, eoque concinna, & eleganti oratione exponendo laboris plurimum, & induſtriae poneret.

(1) *Fran-*

(1) *Francisci Petrarchae* poëmata publice exposuit, ut inferius adparebit; & divinum *Dantis* Poëma eleganter edisseruit.

(2) Vide quae dixi, ubi de eius primis studiis supra disserui.

(3) Si consulantur profecto amplissima eius Commentaria, animadvertemus interpretationibus Ebraicis refertas esse. Deinde habemus ex supra adlata *Ioannis Caroli* Epistola nuncupatoria, se eapropter sacrum illud opus *Christophoro* nuncupasse, quod novisset eum maximo studio totisque viribus sacras litteras discere coepisse, quas ut facilius perciperet, veluti ingeniosissimum Ebraicam linguam didicisse mihi persuadeo.

(4) Inter Claros Grammaticos laudatur a *Frid. Otth. Menckenio* in vita *Ang. Pol.* p. CCXLVII. lit. (c) ab *Ugolino Verino* De Illustratione Urbis Florentiae, & in Elegia MS. in Bibliotheca *Magliabechiana* supra adlata p. 176. Vide etiam *Paullum Iovium* in vita *Leonis X. Io. Tritemium De Scriptoribus Eccl.* N. *DCCCXCVIII. Hieronymum Ghillinium* in Theatro Vir. Illustr. *Cinellium* in Histor. Literar. Flor. MS. in Bibl. *Magliabech.* verbo *Christophorus Landinus*, aliosque quamplures.

§. XIX.

V*Irgilii* itaque carmina, quae vitiata, hominum incuria, squallebant in Bibliothecarum forulis, ad pristinum nitorem reduxit, Notasque

que adiecit, quae divinam vatis mentem mirifice patefacerent. Laborem hunc suum *Petro Mediceo* adolescenti *Magni Laurentii* F. misit, qui ut optimis disciplinis imbueretur, sub *Angeli Politiani* auspiciis, vehementer diligenterque curavit (1). Etenim in operis huiusce Prooemio laudes, ac eius Maiorum in literatos viros merita, profert, & denique *Iuliani* fratris miserandum exitium in barbara illa ac omnium sceleratissima *Pactiorum* coniuratione commemorat, in qua *Magnanimus Laurentius* liber strictos enses evasit. Sed deploranda Historia ab *Angelo Politiano* descripta atque edita fuit (2). Verum ut ad rem meam, ex qua discessi, revertar, *P. Virgilii* interpretationes ita prosequitur, ut *Servii* Scholia seorsim a suis in Codice describantur; cum vero ad

AEnei-

AEneidos volumen devenit ea quoque, quae *Donati* sunt, in compendium redacta, atque per epitomen descripta, eius nomine inserenda curaverit (3). Verum ceteris omnibus praetermissis, quae Grammatici Rhetorisque partes esse viderentur, & a plurimis iisdemque doctissimis viris conscriptae essent, eos tantum sensus, quos tanti ingenii sublimitas mirificis figmentis per eam, quam Graeci allegoriam nominant, penitus abdidit, atque pulcherrimis integumentis operuit, sibi pro viribus declarandos delegit (4).

(1) Maxime *Laurentium* laudat *Christophorus*, eo quod *Petrum* filium *Angeli Politiani* curae commendarit. Ita enim inquit in fine Prooemii, *Virgilii* interpretationi praemissi. *Sed dices, quorsum haec in prooemii angustiis intrudis, atque inculcas, quae vix longiori historia satis pro dignitate explicari possent? Nempe, ut intelligas, voluisse me, non externis, sed domesticis exemplis hortari Te, ut eadem via, qua Parens Tuus, pergens, iisdem virtutibus ad eandem nominis gloriam pervenires; praesertim cum ille, tam exa-*

exacta cura ac diligentia operam semper dederit, nequa ex his rebus, quibus bonas omnes artes facilius acquirimus, Tibi deesset. Plurima sunt, quae in illo admirer; sed illud prae ceteris, quod in liberis educandis indulgentioris quidem Parentis numquam, optimi vero ac sapientissimi semper, summa sedulitate officium compleverit. In Te vero informando, atque erudiendo, quid umquam omisit? Nam quamvis ipse per se quotidie admoneret, praeciperet, ac iuberet, tamen cum sciret quanti esset, ne a Praeceptoris latere umquam discederes, ex omni hominum doctorum copia Angelum Politianum elegit, virum multa ac varia doctrina eruditum, Poëtam vero egregium, egregiumque Oratorem, ac denique totius antiquitatis diligentem perscrutatorem, cui puerilem aetatem tuam, & optimis moribus fingendam, & optimis artibus, ac disciplinis excolendam traderet.

(2) De dira illa a *Pactiis* caede Mediceis Principibus *Laurentio*, & *Iuliano*, inlata A. MCCCCLXXVIII. vix est Scriptorum Florentinorum unus, qui non amplissime mentionem faciat. At omnium primus rei tam nefarie gestae Historiam eleganti commentario ad posteros transmisit *Politianus*; quippe qui atrocissimae huius coniurationis initia aeque, atque exitum funestissimum spectavit. Ita vero *Landinus* Historiam illam Tragicam prosequitur in Praefatione Commentarii ad *Virgilium*: *Dabis, suavissime Petre, hoc in loco roganti mihi veniam, si barbaricam illam, & omnium sceleratissimam ac sine exemplo coniurationem silentio praeterierim: qua in templo marmoreo inter sacra solemnia, &* Iulianus *Frater saevissime trucidatus, & ipse* Laurentius *inter strictos, & un-*

& undique eum petentes gladios, iam iam casurus, ita elapsus est, ut non humano, sed divino auxilio, & sua animi praestantia, quae audacissimum quemque terrere poterat, de manu inimicorum ereptus videatur. Quamobrem cum sceleratissimi homines, quod nefarie mente conceperant dolis perficere nequirent, id armis statim aggressi sunt, &c.

(3) Ita ad hanc rem l. c.: *Quae quidem cum nos, a vix paucis pauca, a nullo autem omnia interpretata videremus, & ea tamen, quae interpretata essent, inter se dissidere, ad calcem persequi; itaque in tertio ac quarto nostrarum Camaldulensium Disputationum libro, rem universam perpetuo interpretationis tenore prosecuti essemus; id inprimis praestandum curavimus, ita ut cuncta procederent, & nihil ex consequentibus iis, quae prius dicta fuerint, pugnare videatur. Verum quantum in his meis lucubrationibus profecerim doctorum virorum iudicio reliqui. Laborum tamen meorum, quum Parentis tui* Laurentii, *viri plurimis litteris, ac varia doctrina excellentis, & ingenio acerrimo praediti, iudicio eos approbatos sensi, me numquam poenitebit.*

(4) Epistolam citatam Interpretationi Virgilianae praemissam ita claudit: *Sed de sensu illo interno quid ego iudicarem, a nobis in duobus ultimis libris, qui sub titulo Camaldulensium Disputationum in lucem venerunt pro viribus ingenii, ut paulo supra diximus, demonstratum est. Quos libros cum edidissent rogarunt me amici tui, ut* Dantis *quoque Florentini, qui* Maronem *in suo Volumine ducem sequitur, easdem prosequerer allegorias: edidi quoque in* Flacci Horatii *volumina interpretationes. Sed cum eodem tempore & a me scriberentur, & scri-*

& scripta, sed nondum emendata, imprimenda amici curarent, pauca in iis deprehendi, quae emendatione non indigerent. Sed redeo ad Maronem: *nam quemadmodum in Camaldulensibus Philosophi interpretis munus obivimus: sic in his commentariis Grammatici Rhetorisque vices praestabimus. Placuit autem in maioribus illis rebus parentem tuum disputantem inducere. Haec autem, quibus adolescentulorum ingenia mirifice ali possunt, cur potissimum, quam tibi optima indole, & exercitatissimo ingenio adolescenti, scribere malim; non tamen, quia praecepta* Angeli Politiani *viri multa doctrina, nec minori eloquentia exculti, tibi satis superque esse ignorem; sed dedicavi tibi haec nostra, qualiacumque sint, ut essent testimonium summi amoris erga Te mei. Tu vale & XII AEneidos libros, quo ordine in Codicibus conscripti sunt, perlegito.*

Qua deinde in explanando *Virgilii* opere methodo usus fuerit vid. eius Epistolam Dedicatoriam ad *Guidonem Feltrium* scriptam, & *Horatii* interpretationi praemissam. De huiusmodi vero *Virgilii* interpretatione, nescio qua de caussa obloquitur *Franc. Floridus Sabinus* C. XXIIII. lib. II. *Lect. Subsec. V.* & in Apologia contra Latinae linguae calumniatores p. CXV. his verbis: *Dignus igitur fuit Landinus cum suis allegoriis, qui Deorum effigies, ac templa tueretur, & Virgilii opus ad Evangelicam doctrinam in frequenti ociosarum mulierum concione traheret, quibus ne deesset, quod ante focum bene potae garrirent, &c.*

§. XX.

HOc labore feliciter perfunctus, *Q. Horatii* carmina illustrare adgressus est; cum enim intueretur quae ab *Acrone Porphyrioneque*, doctissimis illis quidem viris, & Grammaticis non contemnendis, scripta essent, suae operae non mediocre pretium futurum duxit, si sapentiam huius Poëtae in rebus ipsis inveniendis, & mirificum consilium atque artificium in singulis disponendis, atque ornandis, in propatulo collocaret (1). Hae quidem diuturni laboris lucubrationes dicatae fuerunt *Guidoni Feltrio* Magni *Friderici Urbinatum* Principis Filio, cui Quaestiones Camaldulenses, ut inferius ostendemus, antea dicaverat; eo quod Lyricum *Horatii* carmen ad iuvenile ingenium

exci-

excitandum, & ad linguam expoliendam, atque exornandam, valere plurimum animadverteret (2). Maximo doctorum omnium plausu exceptus fuit huiusmodi labor, & in eius laudem *Angelus Politianus* concinnam elegantemque Odem contexuit, quae ideo in fronte operis impressa legitur (3).

(1) Haec de huiusmodi labore suo tradit in Epistola Dedicatoria ad *Guidonem Feltrium*. *Nuper autem cum* Q. Horatii Flacci *volumina in manibus essent, ac propterea diligentius singula intuerer, & simul, quae in illum ab* Acrone, Porphyrioneque, *doctissimis illis quidem viris, & Grammaticis non contemnendis, scripta essent saepius repeterem, nostrae operae haud mediocre pretium futurum duxi, si sapientiam huius Poëtae in rebus ipsis inveniendis, & mirificum consilium atque artificium in singulis disponendis, atque ornandis, pro viribus aperirem, ac postremo verborum vim, atque varias notiones, edocerem.*

(2) Ita pergit in Epistola Dedicatoria: Quas quidem lucubrationes nostras, quo potissimum conferam, quam in eam domum, cui propter plurima Parentis in me Tui merita, omnia debere non ignoro? Elegi autem Te potissimum, illustrissime *Guido*; quoniam *Horatii* volumina huiuscemodi artificio conscripta sunt, modo recte

 intel-

intelligantur, ut eius lyricum carmen ad iuvenile ingenium excitandum, & ad linguam expoliendam, atque ornandam vehementer Te iuvare possit; Sermones, & Epistolas ad mentes humanas omni labe purgandas & optimis moribus informandas, non tantum valere intelligatur, sed etiam multorum Philosophorum libros doctrina quidem exaequent.

(3) Sequens lyricum carmen videre est in prima pagina memorati operis in hunc modum.

AD HORATIVM FLACCVM ODE DICOLOS TETRASTROPHOS ANGELI POLITIANI.

Vates Threicio blandior Orpheo,
Seu malis fidibus sistere lubricos
Amnes, seu tremulo ducere pollice
Ipsis cum latebris feras.
Vates Aeolii pectoris arbiter,
Qui princeps Latiam solicitas Chelin,
Nec segnis titulos addere noxios
Nigro carmine frontibus.
Quis Te a barbarica compede vindicat?
Quis frontis nebulam dispulit, & situ
Detersо restituit choris,
Curata iuvenem cute?
O quam nuper eras nubilus, & malo
Obductus senio, quam nitidos ardens
Nunc vultus referes, docta fragrantibus
Cinctus tempora floribus.
Talem purpureis reddere solibus
Laetum pube nova post gelidas nives
Serpentem, positis exsuviis solet
Verni temperies poli.

Talem

Talem Te choreis reddidit, & Lyrae,
Landinus veterum laudibus aemulus?
Qualis Tu folitus Tibur ad uvidum
Blandam tendere barbiton.
Nunc Te deliciis, nunc decet & levi
Lafcivire ioco, nunc puerilibus
Infertum thyafis, aut fide garrula;
Inter ludere Virgines.

Hoc carmen inter *Politiani* opera non reperitur.

§. XXI.

TAntis igitur diturni laboris lucubrationibus Grammaticos Europae clariffimos ftupore defixit; tanta enim in iis linguarum, doctrinarumque peritia emicat, ut defiderari ab erudito nihil amplius poffit. Quapropter Latino eloquio pro viribus expolito, Tufcum fermonem, qui Civium incuria, atque ignavia, valde prociderat, ad nitorem priftinum reftituere animum curamque intendit, & A. circiter MCCCCLX. Orationem inauguralem publice habuit, in qua Cives

ſuos, ut ad id praeſtandum toto animo incumberent, hortatus eſt, maiorum noſtrorum, *Dantis* ſcilicet, *Io. Boccaccii*, *Franciſci Petrarchae*, *Leonardi Arretini*, *Leonis Baptiſtae Alberti*, pro Rep. literaria praeclare geſta recenſendo. Quod ut facilius adſequeretur, Tuſca *Franciſci Petrarchae* carmina auditoribus ſuis enucleanda ſibi propoſuit (1).

(1) In Bibliot. Strozziana extat Codex Chart. in IV. in quo variae orationes continentur, in primiſque.

Oratione fatta per Meßer Criſtofano Landino *Quando cominciò a leggiere in Studio i Sonetti di Meſſer* Franceſco Petrarcha. *Incipit*

Saranno per avventura alcuni preſtantiſſimi Cittadini, i quali perſuaderanno, o di già fino ad ora l'anno perſuaſo, queſta mia impreſa di volere in ſi celeberrimo Ginnaſio, & nobilitato Studio, in tanto numero, dove molti dotti ſi ritrovano, leggere il Poema di Franceſco Petrarcha, *eſſere più toſto di riprenſione, che di laude degna, ſtimandoſi forſe, che queſto medeſimo tempo più utilmente nella inveſtigazione, o delle Latine, o delle Greche lettere ſpender ſi poteſſe, tirati credo in tale oppinione, perchè dubitano la lingua Toſcana non eſſer nè così abondante, nè ſi ornata, con la quale l'altre, e degne coſe, e buone,*

ne, che nell' altre buone anzi si convengono, e le sentenze di molti acutissimi, e quasi divini ingegni sprimer si possono. Post *Io. Boccaccii* laudes, qui Florentinam elocutionem expolivit plurimum, ita sequitur. *E ne nostri tempi avete auto* Lionardo Aretino, *& alquanti altri, e quali per non concitare loro invidia, non nominerò. Ma huomo, che più industria abbia messo in ampliare questa lingua, che* Batista Alberti, *certo credo, che nessuno si trovi: leggete priegho i suoi libri, & molti, & di varie cose composti: attendete con quanta industria ogni & elegantia, composizione, & degnità, che appresso i Latini si trova, si sia ingegniato a noi trasferire; &* Matteo Palmieri *ne suoi Dialoghi può non solamente per la gravità delle sententie, ma per ordinata disposizione, & per ornata, & florida elocutione, ritenere gli auditori: ne è da stimare poco* Buonaccorso *da Montemagnio in quelle canzoni, le quali in laude di iustitia per anticha consuetudine a tutti e Magistrati della Città si fanno, ec.* = Et rursus, commemoratis in Poësi meritis Dantis, & Petrarchae, *Scrisse versi* Lionardo *già detto, el quale benchè forse non adempiesse ogni leggiadria, pur perchè di dottrina e d' arte, si vede pienissimo, gioverà più a chi vorrà essere elegante, che molti altri, che tra corpi anno prodotto, e quali forse nella prima vista, perchè anno alcuna dignita di colori, dilettano chi gli vede, ma subito dipoi perchè son sanza nervi, sanza natural sugo, sanza proporzione di membri, paiono tisichi, dalla natura lasciati, o mostri con disiguaglianza di membri prodotti. Ha scritto* Battista Alberti *& Ecloghe, & Elegie tali, che in quelle molto bene osserva, e*

pasturali costumi, & in questo è maraviglioso ad exprimere, anzi quasi dipingere tutti gli affetti, & perturbationi amatorie. Ha scritto Lionardo *detto, non solamente in questi nostri usitati d'undici sillabe, ma versi saphici, & eroici, il quale perchè è huomo acutissimo, & pieno di leggiadria, ha comodamente potuto tutti gli ornamenti, & colori, e quali ne Latini versi, in che lui è eccellentissimo, potè nella nostra lingua trasferire, ec.* Probat denique, neminem posse evadere in Tuscanico sermone excellentem, nisi prius Latinis litteris imbutus fuerit.

Ad hanc rem faciunt ea, quae ipsemet tradit in Interpretatione Carm. *Horatii* lib. II. p. LXXV. ode, Nolis longa, ubi de risu in commune agit: Interpretabar olim nostri *Petrarchae* elegias, lyricosque, quibus *Lauram* canit; aderantque adversarii, qui *Lauram* fuisse negarent, assererentque non illo nomine puellam a se amatam intelligi, sed aliud allegorice ibi latere. Rogabam, quidnam illud esset, & ut id me docerent, summis precibus contendebam. Illi autem magnum profecto id esse, sed tamen quid sit nescire fatebantur. Hic ego ridiculi occasionem non praetermisi, sed in maxima auditorum frequentia, veluti convictus, & pudore conturbatus. Malo, inquam, ingenue fitendo inscitiam meam a vobis accusari, quam inique defendendo pervicaciam damnari. Duo sunt quae adversarii mei proferunt, Alterum, non fuisse mulierem *Lauram*, quod ego adhuc non do. Alterum, quod ego ita liberaliter eis concedo, ut etiam si quis illos mendaces in iudicium vocet, vadimoniumque facere cogat, vadem me praestare decreverim. Atque

que hic cum veluti pudore impeditus dubitabundus aliquantulum subsisterem; & illi victoria gestientes invicem se intueri, aliosque circumspiciendo meae confessionis testes citare, quodam nutu, viderentur; atque tota iam schola auribus erectis quid dicturus essem exspectaret; tunc ego prosequens, Aiunt, inquam, quid sibi Poëta in *Laura* velit, se plane nescire, quod ego ita utraque manu do, ut iure me iurando obstringam, ut nisi hoc verissimum sit, nihil sit umquam futurum verum. Risit tota schola, cum dictum falsum fuerit, & illi ambiguitate orationis ad contrarium exitum, quam putabant, decepti ducerentur.

§. XXII.

VErum non rigidi tantum Grammatici partes gessit *Landinus*, verum & Oratoris quoque munus honorificentissime obivit (1), ut ex eius orationibus deprehendere facile possumus, in quibus habes gravitatem orationis mira quadam lenitate temperatam. Nunc, prout res poscit, altius extollere sermonem videas, nunc demittere se, ac veluti humi serpere; nunc

expan-

expandere orationis vela, nunc contrahere; inque his omnibus priscorum auctorum indolem, ingeniumque praesefert, & in verborum delectu prudentem, & cautum animadvertas auctorem; adeout nihil in eius scriptis durum, nihil horridum, nihil quod delicatas aures offendat, invenire possis.

(1) Praeter supra memoratam Orationem, quam habuit, cum in Florentino Atheneo *Petrarchae* opera esset declaraturus, legitur apud me oratio autographa, habita A. MCCCCLXXIII. quam suo loco proferemus. Ea est in funere *Donati Azaioli*, quae etiam in Tuscum sermonem translata legitur. In Historia *Ursinae* Familiae a *Francisco Sansovino* edita, altera elegantissima extat oratio in tradendo Imperatorio baculo exercitus Reip. Florentinae, in qua illustres *Ursinae* domus Heroës, & *Nicolai* praeclare gesta, accurate recensentur. Hunc autem titulum, atque initium praesefert oratio:

Christophoro Landino alla Republica Fiorentina, quando ella dette il Bastone del Generalato al Signor Nicola Orsino Conte di Pitigliano. Ita incipit: *Di tutte le cose pubbliche, le quali vengono in alcuna civil consulta, niuna è, prestantissimi Senatori, che per la sua grandezza, e per la rarità degli Uomini eccellenti, o maggior difficul-*

tà

id fece arrechi, o maggior prudenza ed industria richiegga, che l' elezione di quel Capitano, al qual la somma di tutti gli eserciti, e d' ogni espedizione militare della Natione. Orationem alteram, quam silent Florentinae Literaturae Scriptores, mihi apud *Ambrosios* reperire contigit, nitido charactere excusam in IV. cum hoc titulo:

Christophori Landini Florentini in funere Iordani Ursini Oratio incipit. Pervetustum sane institutum est, praestantissimi Cives &c. paullo post. *Quapropter cum ad praesens Iordani Ursini viri & multis virtutibus praestantissimi, & Florentino Populo amicissimi, morte vehementer commota sit, nobis hoc munus demandavit, ut, huiuscemodi orationis genere, tanti viri funus pro viribus honestarem. Opus profecto grave, & cui vires nostrae impares omnino exstant. Ego tamen dum summo Reipublicae nostrae magistratui, cui omnes parere oportet, obsequens obediensque fiam, malui prudentiam eloquentiamque meam desiderari; quam, si onus detrectem, munusque refugiam, contumaciae crimen subire*. Notandus denique est orationis finis: *E. S. P. Q. F. memor virtutum tuarum non oblitus antiquae sibi cum familia hospitalitatis insignibus & Christiano Guelpharum partium vexillo, quod a tuis omnibus maioribus summo semper cultu observatum sit ornandum honestandumque publico decreto grate pieque mandaverit*. Qua de re summi Oratoris nomen iure optimo obtinuit, ut testatur prae reliquis Auctor fere synchronus *Franciscus Albertinus* in lib. cui titulus: De Laudibus Civitatum Florentinae, & Soanensis: In oratoria vero habuit Florentia *Baptistam Leonem de Albertis*, *Poccium Blandolinum*, lege *Bracciolinum*, & *Lapum* litteris

ris Graecis & Latinis eruditissimum, *Guidonem de Cavalcantibus*, *Gabrielem Landinum*, *Nicolaum de Salutatis*, idest, *Linum Coluccium Salutatum* in Epistolis, & *Nic. de Niccolis*. Omitto modernos, scilicet *Christophorum Landinum*, & *Matthaeum Palmerium*, & ambos *Rinuccinios*, ac *Benivienos*, ac *Lippos*, viros doctissimos.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 24. §. 11. post oppidum *adde:* quondam.

Pag. 45. §. V. post A. MCCCCXXIV. *adde* die VIII. Februar. ut constat ex libro Approbationum aetatis.

Pag. 59. Philelphus obiit MCCCCLXXXI.

Pag. 64 seq. lege Argyropylus.

Pag. 80. Corrige numeros Notarum 4. 5. 6 qui Textui minime respondent, quasque Typographi me absente confuderunt.

Pag. 183. expungatur 2. 6. & sequatur Nota: & aliae deinceps usque ad n. 8. respondeant Textui.

Alia Lectoris aequitati corrigenda relinquimus.